

10

A MAGYAR BÜNTETŐJOG
KÉZIKÖNYVE

7. FELSÉGSÉRTÉS. KIRÁLYSÉRTÉS.
HÜTLENSÉG. LÁZADÁS.
HATÓSÁGOK BÜNTETŐJOGI
VÉDELME.

A MAGYAR BÜNTETŐJOG
KÉZIKÖNYVE

ÍRTA

DR ANGYAL PÁL
EGYETEMI PROFESSZOR,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ÉS A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA TAGJA

7.

FELSÉGSÉRTÉS.
KIRÁLYSÉRTÉS.
HÜTLENSÉG. LÁZADÁS.
HATÓSÁGOK
BÜNTETŐJOGI VÉDELME.

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA, BUDAPEST

Ara: 7 P

*Keltéri pán:
26/1931.*

FELSÉGSÉRTÉS.
KIRÁLYSÉRTÉS.
HÜTLENSÉG. LÁZADÁS.
HATÓSÁGOK
BÜNTETŐJOGI VÉDELME.

ÍRTA

DR ANGYAL PÁL
EGYETEMI PROFESSZOR,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ÉS A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA TAGJA

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA, BUDAPEST

ELŐSZÓ.

Közjogi értékeink közül a legjelentősebbek azok, melyek államunk létezéséhez, bel- és külbiztonságához s hatóságaink zavartalan működéséhez fűződnek. Ezeknek az értékeknek hatályos büntetőjogi védelmét nyújtják egyfelől a Btk. Második Részének I—IV. fejezeteiben, másfelől a hatóságok büntetőjogi védelméről szóló 1914: XL. t.-c.-ben foglalt rendelkezések, melyeknek Kézikönyvem jelen 7-ik kötetében mindenirányú igényt kielégíteni törekvő feldolgozását nyujtom. Állást kellett foglalnom egyes közjogi kérdésekben (rex hereditarius, pragmatica sanctio, trónfosztó törvény, királyi ház), melyekre — minden politikai színezettől menten, merőben tudományos okfejtés alapján — igyekeztem a meggyőződésem szerint egyedül helyes feleletre következtetni. Egyebekben felkutattam minden figyelemreméltó felső bírósági ítéletet, melyeknek — ahol a szükség kívánta kritikai megjegyzésekkel kísért — közlése révén a gyakorlati jogászoknak kívántam segítségükre lenni. A vonatkozó büntetőjogszabályokat kellő történeti s jogösszehasonlító aláfestés után a legrészletesebben olyaténképpen elemeztem, hogy érzésem szerint jelen kötetemmel kezében bíró, ügyész, ügyvéd s közigazgatási szerv éppúgy meg fogja találni a legnehezebb gyakorlati kérdésekre a helyes felelethez vezető utat, amint hiszem: az elméleti kutató sem fogja azt minden haszon nélkül forgatni.

Budapest, 1930. évi március hó 24-én.

Angyal Pál.

I*

TARTALOMMUTATÓ.

	Oldal
<i>I. A felségsértés</i>	1
1. §. Bevezetés	3
<i>I. Fejezet. Alapfogalmak. Jogtörténet; jogösszehasonlítás</i> ...	5
2. §. Alapfogalmak	5
3. §. Jogtörténet; jogösszehasonlítás	7
<i>II. Fejezet</i>	11
4. §. A király vagy kormányzó uralkodói állása ellen irányuló felségsértés	11
A) A király vagy kormányzó élete ellen irányuló merényletek	19
B) A király vagy kormányzó ellen intézett s az uralkodói jogok gyakorlásának képtelenségét vagy akadályozását előidézni ólzott más merényletek	20
<i>III. Fejezet</i>	22
5. §. Az alkotmány ellen irányuló felségsértés	22
<i>IV. Fejezet</i>	24
6. §. Az államterület elleni felségsértés	24
<i>V. Fejezet</i>	25
7. §. Kiegészítő rendelkezések	25
<i>II. A király, a királyi ház tagjainak bántalmazása és a király megsértése</i>	33
8. §. Bevezetés	35
9. §. Elvi kérdések; jogtörténet és jogösszehasonlítás	35
10. §. A király vagy kormányzó bántalmazása	39
11. §. A király vagy kormányzó megsértése	40
12. §. A királyi ház tagjainak bántalmazása és megsértése	49
<i>III. A hűtlenség</i>	53
13. §. Bevezetés	55
14. §. A hűtlenség fogalma; jogtörténet és jogösszehasonlítás ...	55
15. §. A katonai hűtlenség	58
16. §. A diplomáciai hűtlenség	63
17. §. Kiegészítő rendelkezések	66
<i>IV. A lázadás</i>	75
18. §. Bevezetés	77
19. §. A lázadás fogalma; jogtörténet és jogösszehasonlítás	77
20. §. Az államhatalom és a társadalmi osztály elleni lázadás ...	79
21. §. Kiegészítő rendelkezések	85
22. §. A jogtalan toborzás	88
<i>V. A hatóságok büntetőjogi védelme</i>	91
23. §. Bevezetés	93
24. §. Általános jellemzés; jogtörténet és jogösszehasonlítás	94
25. §. Passzív alanyok	98
26. §. A hatóság stb. ellen irányuló bűncselekmények két típusa	109
<i>I. Típus. Az egyes egyén részéről való elkövetés</i>	109
<i>II. Típus. A csoportosulás útján való elkövetés</i>	181
27. §. Büntető jogkövetkezmények és minősített esetek	134
28. §. Büntetlenség és szövetség	139
29. §. Befejező megjegyzések	142

GYAKRABBAN ELŐFORDULÓ RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.

<i>Bv.</i>	= 1914: XLI. t.-c. a becsület védelméről.	<i>St.</i>	= 1914: XIV. t.-c. a sajtóról.
<i>Btk.</i>	= 1878: V. t.-c. a büntetkekről és vétségekről.	<i>Hbv.</i>	= 1914: XL. t.-c. a hatóságok büntetőjogi védelméről.
<i>Ktk.</i>	= 1879: XL. t.-c. a kihágásokról.	<i>Tvt.</i>	= 1923: V. t.-c. a tisztességtelen versenyről.
<i>Bp.</i>	= 1896: XXXIII. t.-c. a bűnvádi perrendtartásról.	<i>Bjt.</i>	= Büntető Jog Tára.
<i>Bn.</i>	= a Büntető Novellának nevezett 1908: XXXVI. t.-c.	<i>Bjogi. Hat. Tára.</i>	= Büntetőjogi határozatok Tára.
<i>II. Bn.</i>	= 1928: X. t.-c.	<i>Bjogi. Döntár.</i>	= Büntetőjogi Döntvénytár.
<i>Fb.</i>	= 1913: VII. t.-c. a fiataloktatás bíróságáról.	<i>Jogt. K.</i>	= Jogtudományi Közlöny.
<i>Bpn.</i>	= 1914: XIII. t.-c. az esküdtbírók előtti eljárásra és semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról.	<i>Jogi H.</i>	= Jogi Hírlap.
		<i>M. i.</i>	= Miniszteri Indokolás.
		<i>Tank.</i>	= Angyal: A magyar büntetőjog tankönyve.
		<i>Kézik.</i>	= Angyal: A magyar büntetőjog kézikönyve.

BIBLIOGRÁFIA.

- Felségsértés.**
- Abegg**
Zur Geschichte des römischen crim. majestatis (Archiv des Krim. R. Neue Folge, 1853, S. 205).
- Andrássy Gyula**
A királykérdés jogi szempontból, 1920.
- Ángyal**
Felségsértés kísérletének büntetése. Jogt. Közl. 1905. évf., 368. l.
- Barsanti**
Dei delitti politici in Roma. Riv. Pen. 1887., 26. évf. 5. l.
- Berzeviczy**
A legitimitás kérdéséhez. Magyar Helikon VI. k. 65. l.
- Bisoukides**
Der Hochverrat, 1903.
- Boceri**
De crimine laesae Majestatis. Tübingae, 1629.
- A. Bonjour**
Essai sur le régicide. Paris, 1837.
- Borciani**
Dell'offi contro lo Stato.
- Bompart**
Le crime de lèse majesté Paris 1889.
- R. H. B. Bosse**
Über Hochverrat, beleidigte Majestät und verletzte Ehrerbietung gegen den Landesherrn. Göttingen, 1802.
- Brackenhoeft**
Über den Hochverrat in seiner allgemeinen Richtung gegen die bestehende Verfassung. Arch. d. Krim. R. Neue Folge, 1850., 287., 388.
- K. Brammer**
Verfassungsgrundlagen und Hochverrat.
- Brugmans**
De perduellionis ac Majestatis crimine. Amstelodami, 1835.
- Brunner**
Das Majestätsverbrechen und Majestätsgesetze bis auf die Zeit des Tiberius. 1877.
— Deutsche Rechtsgeschichte. 1892., II. köt. 685.
- Buza**
A királyválasztás joga. M. Jogi Szemle, 1920. évf., 2. sz.
- Carlton Hall**
Political Crime. London, 1923.
- Comte**
Des complots et attentats contre la sûreté de l'Etat. 1901.
- Csekey**
A magyar trónöröklési jog. 1917.
- Csemegi**
A felségsértésről. M. Igügy. 3. k. 93.
- De Luca**
Teoria del punire e dei reati di Stato.
- Eckhart**
A Habsburg-Lotharingiai Ház családi törvénye.
- Egyed**
A trónfosztásról szóló törvény. Jogállam, 1926., 129.
— Mai közjogi berendezéseink. 1926.
- Ereky**
A magyar trón megüresedésének kérdéséhez, 1921.
- Escher**
Vier Abhandl. über Gegenstände der Strafrechtswissenschaft, 1822.
- Etsch**
Die Vorbereitungshandlungen zum Hochverrat, 1909 (Würzb. Diss.)
- Eversten de Jonge**
De delictis contra rem publicam admissis, 1845. Traj. ad Rh.
- Faluhelyi**
Magyarország közjoga, 1926.
- Feder**
Das Staatsverbrechen des Hochverraths, 1850. Stuttgart.
- Ferdinándy G.**
A királyválasztás joga. 1920.
— A szabad királyválasztás joga, 1921.
- Feuerbach**
Untersuchungen über das Verbrechen des Hochverrats, 1798. Erfurt.
- Finkey**
A politikai bűncselekmények, 1927.
- Frank**
Über Neutralitätsgesetze, 1921.
- Hieronymus Gigas**
Tractatus de crimine laesae Majestatis Spira, 1598.
- Gothofredus**
Discursus historicus ad legem Quisquis Cod. ad l. Jul. Maj., 1633.
- Guizot**
La peine de mort en matière politique. Paris, 1822.
- Günther**
Litteraturbericht über die Abhandlung Schneiders: Der Prozess des C. Rabirius vom Jahre 63 v. Chr. Z. 12 k. 603.
- Hepp**
Beiträge zur Lehre vom Hochverrathe. 1833.
— Bestimmungen des römischen Rechts über d. Hochverrat. (Arch. Krim. R. Neue Folge, 1837.)
— Geschichte des röm. crimen majestatis im Verhältnis zum crimen maj. und crimen laesae majestatis. (Arch. Krim. R. Neue Folge, 1853.)
- Heurung**
Der Begriff des Unternehmens im Strafrecht, 1897.
- Haidlen**
Der Hochverrat und Landesverrat nach altd deutschem Recht, 1896.
- Hamm**
Achtrott-Reform des Reichsstrafgesetzbuchs, 2. k. 1. l. 1910.
- Illés J.**
A törvényes öröklés rendje az Árpádok korában, 1904.
- John**
Verbrochen gegen den Staat (Holtzendorff Handbuch des d. Strafrechts III. p. 3.)
- Kellner**
Das Majestätsverbrechen im Deutschen R. 1911.
- Kern**
Die Verfassung als Angriffsobjekt bei Hochverrat. D. Jur. Z. 19. 566.
- Kitzinger**
Z 44. k
- Kleinschrod**
Über den Begriff u. die Strafbarkeit des Hochverrats (Arch. des Krim. R.) 1799. Halle.
- Kmetz**
Magyar közjog, 1926.
- Knitschky**
Das Verbrechen des Hochverrats, Jena, 1874.

Köhler

Hochverrat und Landesverrat
Goldt. A. 51. k. 130., 269., 52. k.
15. l.

Köstlin

Die perduellio unter den römischen
Königen. 1841, Tübingen.

Lajos Iván

A pragmatica sanctio jogi érvénye.
Nemzeti Ujság, 1928. febr. 24. sz.

Lammasch

Die Strafbarkeit des Hochverrates
gegen Russland nach östr. Rechte.
Wien, 1883.

Littnansky

Hochverrat in Revolutionszeiten,
1926, Greifswald.

Lobe

Die Gesetzgebung des Reiches
und der Länder zum Schutze der
Republik, 1922.

Marquardsen

Arch. d. Crim. R. Neue Folge,
1849., 246.

Mecacci

Die reati pillitici. Roma, 1879.

Meents

Der Majestätsbeleidigung, 1894.

Mencken

De crimine perduellionis. 1787,
Vittembergae.

Molnár

Magyar közjog, 1924.

Nagy Béla

Hatályban vannak-e a magyar
trónöröklési rendet szabályozó
1728. évi I. és II. t.-c.-ek? 1925.

Nocito

Alto tradimento a Digesto Italiano
II. k. 2., 805. l.
(teljes cím: I reati di Stato con
speciale riguardo all' alto, 1893,
Tradimento. Turin.

Paczkowski

Das «Unternehmen» des Hoch-
verrats im Verhältnis zum Versuch
und Vorbereitung. Breslau, 1901.

E. Pollack

Der Majestätsgedanke im römi-
schen Recht. Leipzig, 1908.

Reiner

A királyválasztás és az u. n. trón-
fosztó törvény, 1926.
— A magyar királykérdés, 1921.

Rosenberg

Reform des Strafrechts, 1926., 242. l.

Rosshirt

Über Hochverrat u. über angren-
zenden Verbrechen. (Neues Archiv
des Crim. R. 1827. IX. S. 140.
Halke).

Ruber

Büntügyi Szemle III. k. 371.

Carolus Rüffer

De notione criminis laesae majes-
tatis iure naturall definienda.
Lipsiae, 1818.

Sintenis

Von den Majestätsverbrechen,
1825. Zerbst.

Stephani

Diss. de maiestate laesae, 1545
Gryphiswaldi.

Tarnai J.

A politikai büntett (Büntügyi
Szemle V.), 1917.

Thomsen

Über Versuch und Unternehmen
beim Hochverrat. (Bödkers Maga-
zin für das deutsche Recht 3.)

Timon

A szent korona elmélete, 1920.

Tomcsányi

Magyar közjog, 1926.

Turi Béla

Mai közjogi berendezkedésünk
természete, 1926.

Ulrich

Die Strafbestimmungen Vorentw.
über Hochverrat verglichen mit
dem geltenden Recht (Erlang.
Diss.), 1911.

Urysohn

Das Verbrechen des Hochverrats
im russischen Strafrecht, 1906.

M. Valer

Die Bestrafung von Staatsver-
gehen in der Republik der drei
Bünde, Chur, 1904.

Van Calker

Hochverrat. Vergl. Darst. Bes.
Teil I. k. 1.

Fr. Walther

Beitrag zur Lehre vom hoch-
verräterischen Komplott, München,
1849.

v. Weber

Die Verbrechen gegen den Staat
in der Rechtsprechung des
Reichsgerichts. (Die Reichsge-
richtspraxis im deutschen Rechts-
leben.)

Wegner

Über Hochverrat, 1923.

Weiske

Hochverrath und Majestätsver-
brechen — das crimen majes-
tatis — der Römer, 1836. Leipzig.

Winter

Das Majestätsverbrechen, Berlin,
1815.

Wlassics

A trónöröklés. Új Magyar Szemle
II. 1921., 133.

Zachariae

Über den Versuch des Verbrechen
des Hochverrats. Arch. d. Crim.
R. Neue Folge, 1838., 221., 344.,
532.

Zay Imre

Van-e királykérdés? 1928.

Zirkler

Die gemeinrechtliche Lehre v.
Majestätsverbrechen und Hoch-
verrath II. kiad. 1838.

Királysértés.**Andrássy Gyula**

A király fiának jogai. Magyar
Kultúra, 1922.

Angyal Pál

A királyi ház elhalt tagja ellen
elkövetett sértés a Btk. 141. §-ának
2. bek. alapján minősülő hivatal-
ból üldözendő bűncselekmény.
Bjt. LXVII. k. 333. l.

Bar

Zur Lehre von der Majestäts-
beleidigung. Nation, 1894., 12. sz.
161. l.

Blake Odgers

Digest of the Law of Libel and
Slander, IV. kiad, 1905., 482.

Bleek

Die Majestätsbeleidigung im gel-
tenden deutschen Strafgesetz.
(Abh. der Krim. Seminar.) B. VI.,
VI. 1) Berlin 1909.

Boelcke

Die Majestätsbeleidigung, 1911.

Doehn

Der Begriff der Majestätsbelei-
digung und ihr Verhältnis zur ge-
wöhnlichen Beleidigung nach dem
R. Straf GB., Z. 21. k. 468.

Dombóváry Géza

Királysértés.
Bjt. LXXVII. k. 137. l.

Gnec

Die Majestätsbeleidigung, 1909.

Hamm

Achrott-Reform 2. k. 16. l.

A. Knese

Die Majestätsbeleidigung des
Reichsstrafgesetzbuchs.
Göttigen, 909.

Meents

Die Idee der Majestätsbeleidigung.
Berlin, 1895.

Planenberg

Die Majestätsbeleidigung, 1878.

Réz

A királyi ház törvényei. Magyar
Figyelő 1914. IV. évf. II. l.

- Schiller B.*
A királyi ház tagjainak állam-
polgári jogviszonyai. Jogt. Köz.
1907., 18, 24. sz.
- Schiller B.*
Die österreichische Hausgesetze.
1914.
- C. A. Schott*
Das Verbrechen der beleidigten
Majestät und dessen Bestrafung.
Tübingen, 1797.
- Tuteur Paul*
Die Majestätsbeleidigung, 1905.
Kaiserslautern.
- Hüttlenség.**
- Adler*
Die Spionage, 1906.
- Angyal*
A titok védelme, 1909.
- L. Braunger*
Der Landesverrat im deutschen
Strafrecht, 1917.
- Brusa*
Dei segreti politici. Riv. Pen.,
VI., 282.
- van Calker*
Der Landesverrat. Vergl. Darst.,
Bes. Teil, I. k., 55. I.
- Dangelmaier*
Militär-Rechtliche Abhandlungen,
1893.
- Dohna*
Vorsatz bei Landesverrat. D. Jur.
Z., 30. k. 146.
- Ebermeyer—Eibes*
Z. 10. k. 664., 12. k. 89.
- Epstein*
Der Landesverrat in historischer,
dogmatischer und rechtsvergleich-
ender Darstellung. Bennecke's
Strafrechtliche Abhandlungen Heft
12, Breslau, 1898.
- Feisenberger*
Der Verhältnis des § 90, Nr. 5 zu
§ 89 StGB. Z. 38. k. 437.

- Finger*
Der Entwurf eines Gesetzes gegen
den Verrat milit. Geheimnisse.
Ges. S. 82. k. 123.
- Florian Eugenio*
Dell'itti contro la sicurezza dello
Stato. (Trattato di Diritto penale
Vol. II., Parte I.) Milano.
- Freisleben*
Einzelne Fragen aus dem Gebiete
des Landesverrats und der Spio-
nage. Z. 45. k. 237.
- A. Freymuth*
Was ist Landesverrat? Rudolf-
stadt, 1929.
- W. Fuchs*
Das Spionageverbrechen in der
Strafgesetzgebung und die Frage
seiner Reform. Breslau, 1912.
- Giell*
Landesverrat nach § 89 StGB.
Breslau, 1917.
- G. Gutjahr*
Diplomatischer Landesverrat in-
nerhalb des Bundesstaates. Ber-
lin, 1928.
- Manfred Haidlen*
Der Hochverrat und Landesver-
rat nach altd deutschem Recht.
Stuttgart, 1896.
- Hamm*
Zum Reichsgesetz gegen den Ver-
rat militärischer Geheimnisse. D.
Jur. Z. 1896., 205.
— Zu dem Entwurf eines neuen
Gesetzes gegen den Verrat milit.
Geheimnisse, (Sonderabdruck Zeit-
schrift Bd. 35.) 1913.
- Hancke*
Das französische Spionagegesetz,
1889.
- Hälschner*
Das gom. deutsche Strafrecht, 2.
k. 753.
- Hecht*
Die völkerrechtliche Bedeutung
des Gesetzes gegen Verrat mili-
tärischer Geheimnisse, 1899.

- K. Hollweg*
Der Kriegsverrat etc. Leipzig,
1912.
- E. Kohlrausch*
Der Spionagegesetzentwurf. (Z. Bd.
84, S. 914. ff.)
- Kries*
Bemerkungen zu den Vorschri-
ten des StGB. und des milit. StGB-s
über das Verbrechen des Landes-
verrats. Z. 7. k. 579., 1887.
- La Marmora*
I segreti di Stato. Firenze, 1877.
- Lammasch*
Militärischer Staatsverrat und
Spionage im östr. Strafgesetzentw.
1892, Wien.
- Lilienthal*
Der deutsche Ausfuhrhandel und
§ 89. Z. 37. k. 111. I. StGB.
- Liszt*
Der deutsche Ausfuhrhandel und
§ 89. R. Str. S. B. Z. 36. k. 786.
— Der Begriff des militärischen Ge-
heimnisses, 1914. München.
- Müller*
Auskundschaffung und Verrath
von Staatsgeheimnisse Ger. S.
40. k. 204.
- Névtelen*
Hüttlenség. Bjt. LXIX. k. 252. I.
— Hüttlenségre felhívás. Bjt. LXIX.
k. 254. I.
- Pennetti*
Reato di spionaggio in tempo di
pace e di guerra. Napoli, 1890.
- Pilla*
Dei reati contro la sicurezza in-
terna dello stato. 1888.
- Routier Fernand*
L'espionage et la Trahison. Paris,
1918.
- Schmidt Eb.*
Zur Theorie der Kriegsnotgesetze.
Z. 37. k. 69.
- Schoetensack*
Zur Auslegung des § 89 RStG.
Ger. S. 84. k. 223.
- Schwartz*
Landesverrat und Kriegsverrat.
Halle, 1897.
- Seuffert*
Die deutsche Strafgesetzgebung
vom Jahre 1893. Z. 14. k. 578.
- Szöllösy Oszkár*
Hüttlenséghez. Bjt. LXXIV. k. 49
- Traeger*
Rechtsgutachten betreffend den
Prozess des Reichspräsidenten
Ebert. Ger. S. 91. k. 435.
- v. Weber*
Die Verbrechen gegen den Staat in
der Rechtsprechung des Reichs-
gerichts. Die Reichsgerichtspraxis
im deutschen Rechtsleben, V. Band,
1929.
- Wegner*
Kriminelles Unrecht, Staatsun-
recht und Völkerrecht. 1925.
- Züblin*
Die moderne Spionagegesetzge-
bung. Zürich, 1895.
- Idegen államok védelme.**
- Bar*
Gesetz etc. I. k. 205.
- Baecker H.*
Die «Feindlichen» Handlungen
gegen befreundete Staaten, 1914.
Duisburg.
- Clunet*
Offenses et actes hostiles commis
par des particuliers contre un
état étranger. Paris, 1887.
- Dockhorn*
Ueber die Strafbarkeit öffentlicher
Verbrechen u. Vergehen, welche
von Preussischen Staatsangehöri-
gen im Auslande gegen auslän-
dische Staaten begangen werden.
Goldt. A 12. k. 97., 196. I.
- Gerland*
Feindliche Handlungen gegen
befreundete Staaten. Vergl. Darst.
Bes. I. I. 113.

Heinze

Ueber Verbrechen gegen fremde Gemeinwesen, deren Güter und Angehörige. Gold. A. 17. k. 556., 609., 673., 737.

Kern

Der Einfluss der politischen Umwälzung auf das Str. G. B. D. St. Z. 6. 341.

Lammasch

Über politische Verbrechen gegen fremde Staaten. Z. 3. k. 376.

Martitz

Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. I. k. 1888., 60., 71.

Pracht

Feindliche Handlungen gegen befreundete Staaten, 1907. Leipzig.

Rahn

Die völkerrechtliche Verbürgung der Gegenseitigkeit im System des deutschen Strafrechts, 1902.

Fr. Samhaber

Ueber Staatsverbrechen bayerischer Unterthanen gegen auswärtige Staaten, 1858. Aschaffenburg.

Schuler

Hochverratsähnliche Handlungen gegen befreundete Staaten, 1909.

Schultz

Widerstand gegen die auswärtige Staatsgewalt, 1891.

Lázadás.*Auer György*

Felhívás lázadásra. Bjt. LXXIII. k. 181. l.

G. H. Ayres

De perduellione seditiosorum, 1748. Gottingae.

Eisemann

Der Aufruhr, 1907. Erlangen.

Freudenthal

Die notwendige Teilnahme am Verbrechen, 1901.

Heilborn

Der Landfriedensbruch. Z. 18. k. 161.

Mayer M. E.

Der Aufruhr. Vergl. Darst. Ber. Teil 1. k. 468.

Mommsen

De collegiis et sodalicis Romanorum, 1843.

Rinkes

De crim. ambitus et de sodalicis apud Romanos, 1854.

Schlesinger

Der Aufruhr, 1904.

Valta

Der Aufruhr, 1906. Erlangen.

Politikai bűncselekmény.*Bárd József*

A politikai bűntett (Különl. a Jogtud. Közl.), 1917.

Basilewsky

Staatsverbrechen in Russland im XIX. Jahrh. Stuttgart, 1903.

Crespolani

Del delitti contro i poteri dello Stato (Suppl. alla Riv. Pen. V., VII. 44.).

Delius

Das Auslieferungsrecht, 1899.

Hepp

Die politischen und unpolitischen Staatsverbrechen und Vergehen. Tübingen, 1846.

Homburger

Der Begriff des politischen Deliktes u. dessen Verwerthung im materiellen Strafrecht des D. Reiches, 1893. München.

Kluit

De deditione profugorum. Leida, 1829.

Lammasch

Auslieferungspflicht u. Asylrecht, 1887.

C. Lombroso e R. Laschi

Il delinquente politico e le rivoluzioni, Torino, 1890.
— Les lois pour la défense de l'État. U. P. E. Roma, 1926.

Romolo Rota

Il delitto politico nell'età antica. Torino, 1907.

v. Schirach

Über politische Verbrechen (Arch. des Krim. R. Neue Folge 1851. Beilageheft.).

Seuffert

Anarchismus und Strafrecht. Berlin, 899.

Szentirmay Ödön

Pszichológiai alapok az Állam hadi ereje ellen elk. büntetéseknél (Jogtud. Közl. 1916., 28. szám.).

Teichmann

Les délits politiques le régicide et l'extradition (Revue de droit international, 1879., 11. k.).

Wahlberg

Beiträge zu der Geschichte u. Klassifikation der politischen u. sozialen Verbrechen (Grünhut Zeitschrift, 1880., VII. 505.).

Hatóság elleni erőszak.*Angyal*

A tömeg büntettei, 1902.

Angyal Pál

Hatóság elleni erőszakhoz. Bjt. LXVIII. k. 119. l.

Angyal

Szociológia, II. kiad. 1924.

Balogh Arthur

Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához. Jogt. Közl. 1902. évt. 298., 305., 322.

Bar

Gesetz etc. 3. k. 163.

Baumgarten Izidor

A hatóság elleni erőszokról. Bjt. XXXVIII. k. 49. l.

Borchardt

Die verfassungsrechtlichen Voraussetzungen für die rechtmässige Ausübung der Amtsgewalt, 1903.

Benthner

Die Rechtmässigkeit der Amtsausübung beim Widerstand gegen die Staatsgewalt, 1917. Berlin.

Degré Miklós

A Btk. 168. §-a szerinti eset nem létesül, ha fegyver esetlegesen van a vádlottnál, bárha azt vádlott fenyegetésre használta is. Bjt. LXV. k. 268. l.

Flesch

Zur Lehre von der Rechtmässigkeit der Amtsausübung, 1906.

Freund Fr. W.

Die Verantwortlichkeit der Beamten für die Gesetzmässigkeit ihrer Amtshandlungen. Arch. für öf. Recht I. k. 108—45. und 355—424.

Goldschmidt

Achrott-Reform 2. k. 39.
— Ungerechtfertigter Vollstreckungsbetrieb, 1910.

E. Guggenheimer

Der Irrtum des Täters in bezug auf die Rechtmässigkeit der Amtsausübung, 1883. München.

Harseim

Stengel-Wörterbuch des Verwaltungsrechts I. k. 136.

Heller Erik

«Fegyveres elkövetés» és «fel-fegyverkezés» értelmezése a Btk. 168. §-a esetén. Bjt. LIII. k. 150. l.
— Hatóság elleni erőszakot képező kódolásokkal előidézett vagyongorogás nem képez külön bűncselekményt. Bjt. LXV. k. 17. l.

Heller

Az 1914:40. t.-c. magyarázata. 1916.

Hiller

Die Rechtmässigkeit der Amtsausübung im Begriffe des Vergehens der Widersetzlichkeit, 1873. Würzburg.

Hippel

Landfriedensbruch. Vergl. Darst. Bes. I. 2. k. 2.

Igaz Gusztáv

Hatóság elleni erőszak. Bjt. LI. k. 270. l.

Kallina

Notwehr gegenüber Amtshandlungen, 1898.

Kecskeméti Bálint

A mezőrendőri törvény viszonya a hatóság elleni erőszakhoz. Bjt. XXIX. k. 124. l.

Kirchenheim

Die Strafbarkeit des Widerstandes gegen den in dienstpflichtigem Gehorsam rechtswidrige Anordnungen seiner vorgesetzten Behörde vollstreckenden Unterbeamten. Ger. S. 1878., 172. Bd. XXX.

Kovács Lajos

A községi bíró által kiállított időzójegy átvételéről szóló vétív összetétele a megidézett által, nem esik a Btk. 165. §-a alá. Bjt. LXIV. k. 153. l.

Kunfalvy István

A fegyverről. Bjt. LVII. k. 185. l.
— Szövetség fogalma. Bjt. XXXII. k. 73. l.

Longhi

La legittimità della resistenza agli atti dell' autorità. Milanó.

Mayer M. E.

Widerstand gegen die Staatsgewalt. Vergl. Darst. Bes. I. 1. k. 349., 434.

Mayer Otto

Verwaltungsrecht II. k. 195.

Mendelényi László

Hatóság elleni erőszakhoz. Bjt. LXIX. k. 193. l.

Mersmann

Der Begriff der Rechtmässigkeit der Amtsausübung im Vergehen des Widerstandes gegen Vollstreckungsbeamte, 1909. Breslau.

Németh Péter

Erőszak és fenyegetés a Btk. 165. §-a esetén. Bjt. LIX. k. 73. l.

— Felekezeti iskolaszék elnöke és jegyzője hatóság tagja. Hivatalos eljárásukban való megakadályozásuk hatóság elleni erőszak. Bjt. LII. k. 129. l.

Névtelen

Fejsze felvétele s a fenyegetett hatósági közeg felé való emelése. Bjt. LXVII. k. 346. l.

— Felfegyverkezve elkövetett hatóság elleni erőszak. Bjt. LX. k. 97. l.

— Hatóság elleni erőszakhoz. Bjt. LXIX. t. 197. l.

— Hatóság elleni erőszaknál löfegyver használata támadás céljából. Bjt. LXVIII. k. 238. l.

— Hatóság és hatóság tagja ellen elkövetett erőszak. Bjt. XXXIX. k. 227. l.

Pfeiffer

Beiträge zur Interpretation des §. 113. 1895.

Pozsoni Gábor dr.

Mellékbüntetés hatóság elleni erőszaknál. Bjt. XXV. k., 193. l.

Schultz

Widerstand gegen die auswärtige Staatsgewalt. Magdeburg, 1881.

C. J. Schulze

Der Irrtum des Täters und der Irrtum des Beamten über die Rechtmässigkeit des Amtsausübung beim Widerstand gegen die Staatsgewalt, 1928.

Streit

Die Widersetzung gegen die Staatsgewalt. Berlin, 1892.

Töreky Géza

Hatósági közeg elleni erőszak. Bjt. LXX. k., 192. l.

Újfalussy Béla

Fegyveresen elkövetett bűncselekmények minősítéséről. Bjt. LVII. k., 17. l.

Újvárosi Miklós

Hatóság elleni erőszak és hatósággal szemben, való jogos védelem. Bjt. LI. k., 66. l.

SZAKASZMUTATÓ.

1563: XLII. t.-c. 29.	Btk. 136. §. 20., 24., 26.,	Btk. 157. §. 77., 86., 87.
1715: VII. t.-c. 29.	27., 29., 31.	158. §. 77., 87., 88.
1723: I. t.-c. 16., 22., 36.	137. §. 24., 27., 67.,	159. §. 85., 86., 141.
1723: II. t.-c. 16., 22., 36.	87.	160. §. 77., 87.
1723: II. t.-c. 11. §. 17.	138. §. 21., 24., 25.,	161. §. 77., 89.
1723: III. t.-c. 16.	27., 32.	162. §. 84., 85., 87.
1723: IX. t.-c. 56.	139. §. 18., 21., 26.,	163. §. 107., 142.
1790: XI. t.-c. 24.	28., 29., 35.,	164. §. 142.
1790: XII. t.-c. 14.	36., 38., 39.,	165. §. 111., 126.,
1848: III. t.-c. 1. §. 16.,	40., 41., 43.,	129., 142., 143.
42.	51.	166. §. 105., 142.
1848: XVIII. t.-c. 7. §.	140. §. 35., 38., 40.,	167. §. 121., 142.
38.	44., 48.	168. §. 129., 142.
1867: XII. t.-c. 55.	141. §. 35., 36., 39.,	169. §. 142.
Btk. 5. §. 39.	42., 48., 50.,	170. §. 142.
7. §. 39.	51., 52.	171. §. 28., 68., 128.
20. §. 32., 65.	142. §. 25., 57., 58.,	175. §. 82., 119.
54. §. 138., 139.	60., 66., 67.,	176. §. 84.
65. §. 20.	69.	222. §. 70.
66. §. 21.	143. §. 57., 58., 60.,	230. §. 70.
67. §. 20., 24., 26.,	61., 66., 67.,	246. §. 117.
31., 59.	69., 71.	278. §. 6., 19., 20.,
68. §. 20.	144. §. 57., 58., 61.,	51.
69. §. 27., 28., 84	62., 63., 64.,	279. §. 18., 19., 20.,
71. §. 28.	66., 67., 69.	51.
75. §. 41., 59.	145. §. 57., 58., 63.	290. §. 18.
77. §. 61.	146. §. 57., 64., 65.,	291. §. 19., 20., 51.
82. §. 116., 118.	69.	292. §. 19.
95. §. 129.	147. §. 57., 64., 69.	294. §. 117.
96. §. 128., 129.	148. §. 59., 65., 66.,	299. §. 19.
126. §. 4., 11., 13.,	67., 69.	301. §. 20., 129.
15., 17., 18.,	149. §. 65., 67., 66.,	303. §. 20., 129.
19., 20., 21.,	69., 88.	305. §. 52.
24., 26., 40.,	150. §. 60., 61., 63.,	306. §. 20., 51.
69.	64., 65., 67.	308. §. 20.
127. §. 4., 7., 22.,	151. §. 59., 67.	309. §. 20., 51.
23., 24., 25.,	152. §. 77., 80., 81.,	310. §. 21.
69.	84., 85., 88.	323. §. 21.
128. §. 20., 21.	153. §. 77., 80., 81.,	333. §. 84.
129. §. 24., 25.	83., 84., 85.,	387. §. 117.
130. §. 26., 27., 69.	87., 88.	391. §. 70.
131. §. 26., 27., 69.	154. §. 77., 84., 85.,	401. §. 70.
132. §. 28., 66., 141.	86., 88.	407. §. 70.
133. §. 28., 69.	155. §. 77., 83., 84.,	418. §. 128.
134. §. 27., 28., 67.,	85., 86., 87.,	419. §. 125.
69., 87., 88.	88.	437. §. 78., 85.
135. §. 29., 30., 69.	156. §. 77., 86., 87.	453. §. 62.

Btk. 455. §. 62., 63.	Hbv. 7., 93., 102.,	1920: I. t.-c. 14. §. 3.,
456. §. 62., 63., 64.	104., 105., 108.,	4., 11., 17.,
458. §. 62., 63.	109., 111., 116.,	35., 39., 40.
472. §. 118.	124., 125., 135.,	1920: III. t.-c. 4. §.
473. §. 118.	140., 141., 143.	101.
474. §. 118.	1. §. 97., 99., 101.	Átv. 1. §. 7., 22.
1879: XXIII. t.-c. 40. §.	2. §. 97., 99., 107.,	2. §. 6., 7., 22.
142.	108., 109., 121.,	3. §. 7., 29.
Kbtk. 33. §. 63., 64., 66.	131., 132., 134.,	4. §. 7.
41. §. 122., 127.	135., 138.	5. §. 7.
46. §. 112., 122.,	3. §. 98., 138.	6. §. 7.
127.	4. §. 97., 108., 109.,	7. §. 7.
1880: XXXVII. t.-c.	124., 131., 134.,	8. §. 7.
7. §. 48.	135., 141.	10. §. 73.
1886: XXII. t.-c. 63. §.	5. §. 97., 105., 109.,	1921: XXXIII. t.-c. 90.
103.	134.	1921: XXXIII. t.-c. 1. §.
1887: XLIV. t.-c. 13. §.	6. §. 98., 135., 138.	3.
142., 143.	7. §. 97., 108., 109.,	1921: XLIII. t.-c. 55., 68.
1891: XXXI. t.-c. 106.	134., 135.	1921: XLIII. t.-c. 2. §.
1899: X. t.-c. 102.	8. §. 98., 135.	73.
1898: XII. t.-c. 9. §. 102.	9. §. 97., 108., 109.,	1921: XLIII. t.-c. 3. §.
1890: I. t.-c. 149. §. 142.	111., 131., 135.	73.
1891: XLI. t.-c. 7., 25.	10. §. 133., 139.,	1921: XLVII. t.-c. 12.,
1892: XXI. t.-c. 9. §.	141.	13., 15., 16.,
107.	11. §. 141.	17., 19., 36.,
1894: XII. t.-c. 81. §.	12. §. 142.	41.
142.	13. §. 138.	1921: XLVII. t.-c. 1. §.
1894: XXXI. t.-c. 78. §.	14. §. 143.	13.
18.	15. §. 142.	1921: XLVII. t.-c. 2. §.
Bp. 13. §. 111.	Bv. 42., 43.	13., 36.
42. §. 111.	1. §. 43., 44.	1921: XLVII. t.-c. 3. §.
Bn. 27., 42.	2. §. 43., 44., 127.	15.
22. §. 41., 42., 50.	3. §. 43.	1922: XI. t.-c. 5. §. 90.
23. §. 42.	4. §. 127.	1922: XI. t.-c. 6. §. 90.
II. Bp. 21., 51., 52., 60.,	5. §. 43.	1922: XI. t.-c. 7. §. 90.
61., 64., 65.,	12. §. 102.	1922: XI. t.-c. 11. §. 77.,
67.	22. §. 42., 43., 47.	90.
1912: XVII. t.-c. 108.	1915: XVIII. t.-c. 55.,	1923: XXV. t.-c. 12. §. 98.
1912: LXIII. t.-c. 13. §.	68., 72.	1925: XIV. t.-c. 3. §. 74.
68., 69.	1915: XVIII. t.-c. 1. §.	1925: XXVI. t.-c. 7., 143.
1912: LXIII. t.-c. 18. §.	70., 71., 73.	1925: XXVI. t.-c. 131. §.
63., 69.	1915: XVIII. t.-c. 2. §.	143.
1912: LXIII. t.-c. 28. §.	68., 69., 70.	1926: II. t.-c. 14.
68., 69.	71., 73.	1926: XXII. t.-c. 40. §.
1913: XXXIV. t.-c. 40.,	1915: XIX. t.-c. 7.	143.
42.	1915: XIX. t.-c. 3. §.	II. Bn. 24., 26., 28., 32.,
1913: XXXIV. t.-c. 2. §.	6.	40., 49., 63.,
15., 18., 35.,	1920: I. t.-c. 12., 13., 14.,	84., 85., 87.,
36., 37., 38.,	15., 55.	89., 90., 138.,
40., 41., 42.,	1920: I. t.-c. 4. §. 14.	141.
43., 44., 47.,	1920: I. t.-c. 11. §. 3.,	II. Bn. 13. §. 73.
48.	4., 55., 80.,	1929: XXX. t.-c. 31. §.
1913: XXXIV. t.-c. 3. §.	107.	143.
7.	1920: I. t.-c. 12. §. 3.	1930: III. t.-c. 58-71. §§.
1914: XIV. t.-c. 48.	1920: I. t.-c. 13. §. 14.	74.

NÉVMUTATÓ.

Abegg 12.	Klein 38.
Altmann 102.	Kleinschrod 12.
Angyal 7., 18., 19., 20., 21., 22., 29.,	Knitschky 12.
31., 32., 42., 57., 59., 64., 65., 73.,	Koch 38.
81., 82., 84., 85., 102., 132., 135.	Lajos Iván 17.
Auer György 88.	Lammasch—Rittler 100., 102.
Berner 12.	Leysner 38.
Bernolák 50., 87.	Liszt 19., 22., 23., 29., 42., 60., 81.,
Binding 16., 19., 22., 26., 27., 29.,	102., 117., 118.
37., 42., 57., 58., 60., 81., 102., 118.	Lów 102.
Birkmeyer 37.	M. Allfeld 102.
Bisonkides 19.	Marezoll 12.
van Calker 37., 42., 49., 58., 60.	Martens 58.
Cleero 7.	Max Ernst Mayer 102., 118.
Csemegi Károly 85.	Mayer 95., 97.
Degré Miklós 135.	Meyer—Allfeld 19.
Doleschall 6.	Molnár 13., 14., 16.
Dombovány 42., 47.	Mommsen 8.
Ebermayer 102., 115., 117., 119.	Olshausen 28., 117., 118.
Egyed István 14.	Oppenhoff 29.
Faluhelyi 13., 16.	Pauler 12., 38.
Fenerbach 8., 12.	Quistorp 38.
Finger 96., 99.	Ruber 6.
Finkey 6., 15., 16., 36., 72., 95., 127.	Schütze 12.
Frank 9., 22., 29., 60., 81., 102., 115.,	Szondy Viktor 6.
117., 118., 122.	Tarnal 6.
Garraud 96.	Thomsen 39., 45., 119.
Gerland 28., 81., 102., 117., 118.	Tittmann 12.
Grolman 12.	Tomesányi 12., 16., 17.
Heilborn 81.	Turi Béla 14.
Heller 41., 42., 98., 100., 101., 103.,	Vargha F. 120.
108., 109., 111., 117., 119., 122.,	Varro 7.
123., 126., 131., 140., 141.	Vuchetich 12., 13.
His 56., 95.	Wachenfeld 23., 118.
Illés 23., 25., 28., 29., 59., 60., 66.,	Wächter 12.
98., 113., 115., 116., 126., 135.	Werbóczy 72., 95.
Isák 19., 36., 59., 82., 83., 100.,	Werner 28., 30., 41., 42., 51., 60.,
108.	87., 103.
Jarcke 38.	Zirkler 38.

TÁRGYMUTATÓ.

Actus maioris potentiae 95.
 Akadályozás 111., 112., 113.
 Alakilag kifogástalan hatósági cselekmény 114., 115.
 Ausztriai Ház 86.
 Autobusz alkalmazottai 106.
 Állambiztonság érdekeinek védelme 5., 57.
 Államhatalom elleni lázadás 79., 80.
 Állami hatóság 93., 99.
 Államtitoksértés 63.
 Államvasút hatóság 100.
 Bírálat 23., 40., 41.
 Bírói hatóság 101.
 Bosszú hatóság elleni erőszaknál 125., 126.
 Büntetlenség felségsértésnél 31., 32.
 Büntetőtörvénykönyv feladata 5.
 Büntetlenség hatóság elleni erőszaknál 139., 140.
 Büntetlenség lázadásnál 85.
 Cél hatóság elleni erőszaknál 133.
 Crimen maiestatis 7., 9.
 Csapattyűjtés 89.
 Csábítás szökésre 62.
 Csel 64.
 Csoport 79., 80., 131.
 Csoportosulás 81., 131.
 Csoportosulás útján elkövetett hatóság elleni erőszak 131.
 Diplomáciai hűtlenség 55., 57., 63.
 Eckartsau nyilatkozat 13
 Egyes részéről elkövetett hatóság elleni erőszak 109.
 Elhalt király elleni sértés 41., 42., 43., 47.
 Ellenséges cselekmény 59.
 Ellenséges haderő támogatása 61., 62., 63., 71.
 Ellenséges területre távozás 71.

Ellenséghez pártolás 71.
 Előkészület felségsértésre 25., 26.
 Erőszak 24., 64., 120.
 Erőszakos megváltoztatás 23.
 Fegyelmi hatóságok 101.
 Fegyver 135., 136., 137.
 Felbujtók 86., 141.
 Felekezeti tanító nem hatóság 100.
 Felfegyverzettség 135., 136.
 Felhívás felségsértésre 27., 28.
 Felhívás hűtlenségnél 67.
 Felhívás lázadásra 87.
 Feljelentés elmulasztása felségsértésnél 29., 30., 31.
 Felségsértés 3., 69.
 Felségsértés alkotmány ellen 22.
 Felségsértés államterület ellen 24.
 Felségsértés büntetése 20., 21., 24., 25.
 Felségsértés elkövetője 12., 22.
 Felségsértés jogszabályainak összehasonlítása 10.
 Felségsértés jogszabályainak története 7.
 Felségsértés kísérlete 20., 21.
 Felségsértés törvényszövegének módosulása 3., 4.
 Felsőbb hatóság utasítása 118., 119.
 Fenyegetés 23., 121.
 Gondozó tevékenységet kifejtő hatóság 98., 99.
 Hadiszolgálat ellenségénél 60.
 Hadititok közléte 64.
 Halmazat hatóság elleni erőszaknál 127., 128., 129., 130.
 Hatóság 98., 109.
 Hatóság elleni erőszak büntetése 134., 135.
 Hatóság elleni erőszak jogi tárgya 110., 131.

Hatóság elleni erőszak típusai 97., 98.
 Hatóság fogalma külföldi jogokban 96.
 Hatósági közeg 103., 104., 105.
 Hatósági tag 102., 103.
 Hatóságok büntetőjogi védelme 91.
 Hatóság támogatására rendelt személyek 108., 138.
 Hazaárulás 68.
 Háború ideje 68., 69.
 Hivatásból folyó eljárás 123., 124., 125.
 Hivatás gyakorlása 113., 114.
 Hivatás jogszerű gyakorlásának jogi természete 116., 117.
 Hűtlenség 53., 55., 57., 69., 74.
 Hűtlenség jogszabályainak összehasonlítása 57.
 Hűtlenség jogszabályainak története 56.
 Hűtlenség tárgya 58.
 Imperium 98.
 Infidelitas 3.
 Jelképies sértés 45.
 Jogos védelem hatóság elleni erőszaknál 125.
 Jogszerű gyakorlása hivatásnak 114., 115., 116., 117., 118.
 Jogtalan toborzás 79., 88.
 Katonai hűtlenség 55., 57., 58., 64.
 Katonai örök 105.
 Kémkedés 74.
 Kényszerítés 119., 120.
 Kikémlés 63.
 Király 12., 13., 15., 17., 35., 36., 39.
 Király-bántalmazás 33., 35., 38., 39.
 Király megsértése 33., 38., 40.
 Király élete elleni merényletek 19.
 Királyhűség 41.
 Királyi család 50.
 Királyi család elhalt tagjai elleni sértés 50., 51.
 Királyi ház 50.
 Királyi ház tagjainak bántalmazása 33., 35., 49., 50.
 Királyi ház tagjának megsértése 35., 52.
 Királysértés de lege ferenda 49.
 Király uralkodó állása elleni felségsértés 11.
 Király uralkodói jogai elleni merényletek 20.
 Kísérlet hatóság elleni erőszaknál 111., 120., 126., 127.
 Konspiratio 58., 59.
 Kormány mint a lázadás tárgya 82.

Kormányzó 3., 12., 17., 35., 39.
 Kormányzó-bántalmazás 33., 39.
 Kormányzó elleni felségsértés 11.
 Kormányzó élete elleni merényletek 19.
 Kormányzó megsértése 33., 40.
 Kormányzó uralkodói jogai elleni merényletek 20.
 Közforgalmi vállalat alkalmazottai 105., 106.
 Közfunkcionáriusok 93.
 Közigazgatási hatóság 101.
 Közvetett királysértés 40.
 Külföldi elkövető 12., 39., 58.
 Külföldi hatóságok 102.
 Lavina felelősség 85.
 Lázadás 75., 76.
 Lázadás célja 82.
 Lázadás kísérlete 83.
 Lázadás színhelyének elhagyása 86.
 Lelkész nem hatóság 100.
 Magánszemélyek mint a hatóságvédelem passzív alanyai 108.
 Magyar állam alkotmánya 22.
 Magyar állam területe 24.
 Megváltoztatás 23.
 Mellékbüntetés felségsértésnél 32.
 Miniszter hatóság 102.
 Minősített hatóság elleni erőszak 135.
 Minősített királysértés 48.
 Minősített lázadás 84.
 Nemzetiség mint a lázadás tárgya 82.
 Nemzetközi hadi szabályok 58.
 Nota infidelitatis 9., 56.
 Országgyűlésen jogosulatlan megjelenés 143.
 Országgyűlés közgei 108.
 Országgyűlés mint a lázadás tárgya 82.
 Országgyűlés tagja 107.
 Országghatár sértés 25.
 Osztály mint a lázadás tárgya 82.
 Otto rex hereditarius 17., 86.
 Passzív ellenállás hatóság elleni erőszaknál 112., 113.
 Perduellio 7., 9., 56.
 Politikai deliktum 6., 7.
 Polgári örök 105.
 Posta alkalmazottai 107.
 Pótmagánvadás nincs hatóság elleni erőszaknál 110., 111.
 Pragmatica sanctio 16., 17., 36.
 Püspök nem hatóság 100.

XX

Ravaszág 23.
Rádió személyzete 106.
Repülőgép alkalmazottai 106.
Rex hereditarius 12., 13., 17.
Rex legitimus 12.
Részesség hatóság elleni erőszaknál 110.

Sértés 43., 44., 45.
Sértési célzat 47.
Sértés mulasztással 45.
Szabálytalan hatósági cselekmény 115., 116.
Szándék hatóság elleni erőszaknál 183.
Szövetség büntetlensége 81., 67., 87., 142.
Szövetség felségsértésre 26., 27.
Szövetség hatóság elleni erőszaknál 141.
Szövetség hűtlenségénél 66.
Szövetség lázadásnál 86., 87.

Társadalmi osztály elleni lázadás 79., 80., 83.
Távbeszélő alkalmazottai 106.

Távírdák alkalmazottai 106.
Tetteleges bántalmazás 39., 40., 51., 122., 123.
Tömeg 23., 28., 81.
Törvény-fogalom 12., 13.
Trianoni tilalmak 90.
Trónfosztó törvény 4., 13., 14., 15., 16., 19., 36., 37.
Trónjától megfosztott király sértése 43.
Trónöröklés törvényes rendje 22.
Trónról lemondás 15., 16., 18.

Valóság bizonyítás 48.
Vagyonátzállás 21., 24., 25., 63., 64., 65., 68.
Vagyonátzállás jogi természete 72., 73.
Vallásfelekezet mint a lázadás tárgya 82.
Választott bíróság hatóság 101.
Veszélyes fenyegetés 121.
Vezetők 86., 141.

Zárgondnok nem hatósági közeg 104.

I.

A FELSÉGSÉRTÉS.

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, I. FEJEZET; 126–133. §-OK)

HATÁSKÖR: AZ E FEJEZETBEN MEGHATÁROZOTT ÖSSZES BÜNTET-
TEK ÉS VÉTSÉGEK A KIR. ÍTÉLŐTÁBLA SZÉKHELYÉN
LEVŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, BUDAPESTEN A
BUDAPESTI BÜNTETŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK
KIVÉTELES HATÁSKÖRÉBE TARTOZNAK (1897: 34. T.-C.
17. § 1., 4. P., 2. BEK.); AZ EZIDŐSZERINT SZÜNETELŐ
ESKÜDTBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZTAK A 126.,
127., §-OK ESETEI. TOVÁBBÁ A 130. § 2., 134. § 1.
BEKEZDÉSÉBEN MEGHATÁROZOTT ESETEK, VALAMINT
A 131. § 1. BEKEZDÉSÉNEK 2. ÉS 2. BEKEZDÉSÉNEK 2.
ESETEI (1897: 34. T.-C. I. 1. P., II. 2. BEKEZDÉS).

ugyan a trianoni békeszerződés Függlékének II. részében történt megállapításával a magyar állam területe új keretet nyert: némely részében bővült, illetőleg módosult.

Bővült a Btk. 126. §-a annyiban, amennyiben figyelemmel az 1920: I. t.-c. 14. §-ára, annak mindazon helyein, ahol a törvény a királyt említi, a király mellett vagylagosan a *kormányzó* is értendő (az I. fejezetnek mindazok a szakaszai, melyek a 126. §-ra hivatkozva, vagy minden megkülönböztetés nélkül általában felségsértést említve rendelkeznek, természetesen szintén bővülnek oly értelemben, hogy az ezidőszerint kereteiben tágult 126. §-ra utalnak).

Módosult a Btk. 127. §-ának 2. és 3. pontja, és pedig az 1921. évi XXXIII. t.-c. következtében a társországokkal, az 1920: I. t.-c. 11. §-a értelmében pedig Ausztriával való államközösségre, illetőleg kapcsolatra utaló részeiben, úgyhogy e törvényhely ezidőszerint imígyen olvasandó: *127. §. A felségsértés büntetést képezi azon cselekmény is, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy...*
2. a magyar állam alkotmánya... erőszakkal megváltoztassék;
3. a magyar államnak területe vagy ennek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusson vagy... erőszakkal elszakíttassék (a későbbi visszautalások természetesen szintén e módosult szövegre vonatkozással értendők).

Arról a kérdéstről, vajjon a szintén kényszerhelyzetben megalkotott 1921: XLVII. t.-c. (IV. Károly ő felsége uralkodói jogainak és a Habsburg-ház trónörökösödésének megszüntetéséről) mennyiben hat ki a király szó értelmezésére s mennyiben érinti a Btk. 127. § 1. pontját (a felségsértés büntetést képezi azon cselekmény is, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy *1. a trónöröklés törvényes rendje erőszakkal megváltoztassék*), a megfelelő helyen szólok.

A kifejtés alá kerülő anyagot öt fejezetre osztva fogom tárgyalni és ugyan a következő rendben: 1. Alapfogalmak. Jogtörténet; jogösszehasonlítás. 2. A király vagy kormányzó uralkodói állása ellen irányuló felségsértés. 3. Az alkotmány ellen irányuló felségsértés. 4. Az államterület ellen irányuló felségsértés. 5. Kiegészítő rendelkezések.

I. FEJEZET.

Alapfogalmak. Jogtörténet; jogösszehasonlítás.

2. §. Alapfogalmak.

Büntetőtörvénykönyvünk midőn a jogilag védett érdekeknek büntetést-érdemlő megsértését vagy veszélyeztetését bűncselekménynek jelenti ki s arra kriminális jogkövetkezmény alkalmazását rendeli, nemcsak formális feladatot old meg, hanem oly célok megvalósítására is törekszik, amelyekben tartalmi elemek az uralkodók. *Alaki* feladatának tesz eleget a büntetőjogszabály a bűncselekmények törvényes fogalmainak meghatározásával s az ezek alapjául szolgáló cselekvési szabályoknak (norma agendi) többnyire közvetett kifejezésre juttatása útján, mikor is büntetés terhe alatt (sanctio poenalis) megszabja az egyéni cselekvési körök határait. *Tartalmi* célok elérése vagy legalább is megközelítése tárgyában tevékeny, midőn megtorló büntetéseivel kiköszörülni törekszik az igazságon, illetőleg az igazságérzeten esett csorbát, midőn megelőző és biztonsági eszközeivel a bűnözés tényezőinek erőltetését s a társadalomnak a büntettesekkel szemben való felvértezését vallja feladatául, midőn a cselekvési szabályok kifejezésre juttatásával nevelő hatást kíván a társadalom egészére gyakorolni s mintegy beleigazodva a szociális nevelés feladatkörébe, résztvesz a szociáletikai ember kialakításának nagy munkájában; végül, midőn a büntetőjogi védelem körébe vont érdekeket értékelésnek veti alá annyiban, amennyiben azokat egyfelől — ha nem is teljes következetességgel, de mégis — bizonyos axiológikus rendbe sorakoztatja, másfelől azoknak értékkülönbségeit az ellenük irányuló bűncselekményekre szabott büntetési tételek mennyiségi és minőségi differenciája útján letükrozi.

Az érdekértékelés eredményeként megállapítható, hogy büntetőtörvénykönyvünk az összes büntetőjogilag védett érdekek közül legmagasabbra értékeli az *állam bel- és külbiztonságához fűződő érdeket*. Kitűnik ez álláspontja egyfelől abból a körülményből, hogy első helyre teszi azokat a bűncselekményeket, melyek az államot *léteben, alkotmányában és területi integritásában* sértik,

illetőleg veszélyeztetik (I. fejezet: Felségsértés), és illetőleg, amelyek az államfő személyének sérthetlenségét érintik (II. fejezet: A király, királyi ház tagjainak bántalmazása és a király megsértése), s nyomban ezekhez kapcsolja azoknak a deliktumoknak meghatározásait, melyek a köteles alattvalói vagy szolgálati hűség megsértésével az állam külbiztonságát s nemzetközi állását támadják (III. fejezet: A hűtlenség); de kitűnik törvénykönyvünk értékelésbeli felfogása a súlyos büntetések kiszabásának elrendeléséből is, amennyiben míg egyebütt csak a gyilkosságnál szerepel a halálbüntetés (Btk. 278. §; az 1915: XIX. t.-c. 3. § 4. pontjában egy a hűtlenséghez, az 1921: III. t.-c. 2. § 1. pontjában pedig egy a lázadáshoz és izgatáshoz közelálló, tehát szintén állam elleni deliktum jellegével bíró bűncselekményre határoz halálbüntetést a törvény), és az életfogytig tartó és tizenöt évig terjedhető szabadságvesztés büntetés ritka, addig a felségsértés típusos bűncselekményeinek általában a halálbüntetés, az életfogytig és tíztől tizenöt évig tartó fegyház, illetőleg államfogház a rendes büntetése.

Megjegyezni kívánom még, hogy úgy a felségsértés, mint a hűtlenség, több rokontárgyú és politikai célzattal elkövetett bűncselekmény kapcsán az ú. n. *politikai deliktum* fogalmi körébe illeszkednek bele s mint ilyenek úgy anyagi jogi, mint perjogi vonatkozásban különleges szabályok alá esnek.

A *politikai deliktum* fogalmának meghatározása s a közönséges bűncselekménytől való megkülönböztetése az anyagi büntetőjog tudományának egyik legvitatottabb problémája (az újabb magyar irodalomból v. ö. *Ruber*, A politikai bűncselekmények a Btk-ben és a katonai büntető törvénykönyvben, Bűnügyi Szemle III. évf. 364., *Tarnai*, A politikai büntett, u. o. V. évf. 249., *Finkay*, A politikai bűncselekmények és a büntető törvénykönyv, 1927.; a régebbi irodalomból v. ö. *Doleschall*, Jogi Lex. IV. k. 732., *Szondy Viktor*, Jogállam, 1924., 1925. és 1927. évf. vonatkozó számai). E kérdéssel az általános rész megfelelő helyén lesz alkalmam behatóan foglalkozni, de addig is jelzem eddigi álláspontom (v. ö. Tank. I. k. 73), szabatosabb formába öntésével, hogy nézetem szerint *politikai deliktum* az a *politikai jogtárgy* (közelebbről az államfő, az állam politikai függetlensége, az államforma, az állam alkotmánya, az alkotmány és kormányzat szerveinek zavartalan működése, az állam területi integritása, az állampolgárok politikai jogainak gyakorlása s az állam és nemzet becsülete) ellen irányuló sértő vagy veszélyeztető támadás, melynek felismerhető célja a létező államjogi vagy nemzetközi jogi helyzet megváltoztatása (politikai célzat). Ebből a szémszögből tekintve, amennyiben a cselekmény elkövetőjét politikai célzat vezérli, politikai deliktumok a *felségsértés*, a *királybántalmazás és királysértés*, a *hűtlenség*, *lázáadás*, az *izgatás* (beleértve a

királyság intézményének megtámadását; 1913: XXXIV. t.-c. 3. §-a), az állami és társadalmi rend felforgatására és megsemmisítésére irányuló bűntettek. (Átv. 1-6. §, v. ö. Kézikönyv IV. köt. 28-105); a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló bűncselekmények (Átv. 7-8. §; v. ö. Kézikönyv IV. köt. 105-139); a hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények (1915: XIX. t.-c.) s általában a fegyveres erő ellen elkövetett deliktumok; a polgárok választójoga elleni bűncselekmények (1926: XXVI. t.-c. X. fej.), az országgyűlés és a kormány tagjai ellen elkövetett hatóság elleni erőszak (1914: XL. t.-c.), az ország határjeleinek meghamisítása (1891: XLI. t.-c. kapcsolatban a Btk. 127. § 3. pontjában meghatározott felségsértéssel).

A felségsértés és illetőleg annak mindenik esete tehát, mint az államot létezésében, alkotmányában vagy területi integritásában támadó bűncselekmény — hacsak nem hiányzik elkövetőjénél a politikai célzat (ami teljességgel nincs kizárva) — a mondottakból folyólag politikai bűncselekmény s éppen, mert fogalmának tartalmi elemei a legszorosabban összefüggnek az illető állam államformájával és alkotmányával: körét, az egyes cselekmények törvényes fogalmait s ezeknek büntetőjogi értékelését illetően — úgy a történeti fejlődés során a múltban, mint az érvényben levő büntetőjogszabályok és javaslatok részéről a jelenben — rendkívül eltérő felfogásokkal találkozunk.

3. §. Jogtörténet; jogösszehasonlítás.

1. A legrégebbi idők *teokratikus államaiban* az állam fogalma többé-kevésbé egybeesik az istenség képzeleti fogalmával s az e fogalmat személyesítő törzsfőnök egyéniségével, úgyhogy egyfelől az államot, másfelől az állam fejtét érő mindennemű sérelem mint az istenség megsértése rendkívül súlyos büntetés alá vonatott már csak azért is, hogy a haragvó isten kiengesztelődjék (babonás elv; v. ö. Tank. IV. kiad. I. k. 4. l.). A későbbi korban, és ugyan főleg a *görögöknél*, midőn a szabad köztársaságok kialakultak és a nép uralkodott az államban, a nép hatalmának reprezentánsai ellen elkövetett merénylet, az alkotmány megváltoztatására irányuló törekvés és a honárulás a nép sérelmeiként emelkedtek ki a közönséges bűncselekmények köréből. Tisztultabb — de sokszor változó — felfogással találkozunk a *rómaiaknál*, Eredetileg minden állam ellen irányuló büntetést a *perduellio* (árulás) fogalmi körébe vontak (perduellio lényegileg annyit jelent, mint az állam elleni gonosz támadás, melynek aktív alanya a *hostis* vagy *perduellis*: v. ö. *Varro* de l. l. 5, 3.: *hostem... tum... dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur; nunc dicimus eum quem tum dicebant perduellem*). A köztársaság utolsó idejében a *lex Appuleia* (Kr. e. 101. vagy 99.) bevezeti a *crimen maiestatis* fogalmát, amely felöleli a római nép méltóságának megsértését (mint *Cicero* kifejezi: *maie-*

statem minuere est de dignitate aut amplitudine aut potestate populi, aut eorum, quibus populus potestatem dedit, aliquid derogare). A császárság korában e fogalom erősen kibővült, amennyiben mindenekelőtt a sértett nép helyét a sértett princeps foglalta el s ehhez képest ide esett nemcsak a császár, hanem később a magasarangú államtisztviselők megsértése is (crimen laesae maiestatis), és pedig mindennemű jelképies tiszteletlenség, így a pénzhamisítás, mint a császár képének illetéktelen utánzása, a bíborshímű ruhának hordása, mert ez a princeps privilégiuma volt, a hamis eskü, mint a császár nevével való visszaélés, a császár részére fenntartott fürdő használata (Mommson, 584.). A büntetés többnyire különös kegyetlenséggel végrehajtott halálbüntetés (humiliores bestiis obiciuntur, honestiores capite puniuntur); Arcadius, Cod. 9., 8. 5., Just. Inst. 4., 18. 3.) A Honorius és Arcadius császárok alatt 397-ben kiadott Lex Quisquis még a felségsértők ártatlan gyermekeit sem kimélte. Az egyházi büntetőjog már különválasztja a hűtlenségtől a felségsértést, melynek büntetése infámia és pedig a lex Quisquis szellemében («Ipsius-delinquentis-filii, per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam omni spe dispensationis reddantur...» l. Clem. 5. 8.). A középkori germán népjogok a felségsértést mint külön bűncselekményt nem ismerték, hanem azt, mint a hűtlenség (infidelitas) egy esetét vonták büntetés alá. A nyugati gótok, angolszászok és frankok átvették a római jog crimen laesae maiestatis fogalmát, s a fejedelem ellen elkövetett mindennemű tiszteletlenséget (így a királyi oklevél megtámadását is) halálbüntetéssel és vagyonelkobzással sújtották. A Bambergensis 132. art.-a már kifejezetten rendelkezik a római császári és királyi méltóság megsértéséről («Straf derjenigen, so die römische kaiserliche und königliche Majestät lestem»). A Carolina 124. art.-ában ismét csak a hűtlenség büntetését határozza meg s mert a további jogfejlődésre főleg ez a törvénykönyv gyakorolt befolyást, a felségsértés külön szabályozása egyideig háttérbe szorult; a gyakorlatban azonban a római jogi felfogás tovább érvényesült. A crimen laesae maiestatis címén esett büntetés alá minden az állam ellen irányuló büntetés (így Ausztria, 1656) s nem vezetett célhoz sem az a törekvés, hogy a hűtlenség (perduellio, proditio) külön deliktumként szabályoztassék, sem Carpzovnak megfelelően alátámasztott javaslata, hogy a maledictio in principem elválasztassék a felségsértéstől. A felségsértés eseteinek a hűtlenségtől való elválasztását elsőként a Codex Josephinicus viszi keresztül Ausztriában 1787-ben. Még élesebben különböztet az 1794-ik évi porosz Landrecht, mely az államfő élete és szabadsága, valamint az alkotmány elleni támadásokat felségsértésnek, az állam külbiztonságát sértő és veszélyeztető cselekményeket pedig hűtlenségnek minősíti. Az irodalomban főleg Feuerbach világítja meg e bűncselekmények jogi természetét s azóta a XIX. század első évtizedeitől fogva életbelépett törvénykönyvek egyfelől külön tartják a felségsértést és hűtlenséget, másfelől kiemelik a felségsértés köréből az államfő személye ellen elkövetett csekélyebb súlyú deliktumokat. Az egyes törvényhozási munkálatok legfőlegb a rendszerbeli elhelyezésben térnek el egymástól, amennyiben némelyikük a felségsértést teszik első helyre s ezt követőleg szabályozzák a hűtlenséget (osztrák, belga, német, holland, finn, bolgár btkvek), másikk a hűtlenséget tekintve súlyosabb

deliktumnak, ezzel kezdik meg a sort s utóbb térnek át a felségsértés eseteinek meghatározására (francia code, olasz, norvég btkvek).

2. Hazai jogunkban Szent István előtt a felségsértés fogalma még ismeretlen, de mint hűtlenség elkövetőjét súlyos büntetés érte a vérszerződés értelmében azt, ki a vezér ellen fellázadt, a neki tartozó engedelmességet megtagadta stb. (Béla király jegyzője cap. 6.) Szent István II. decr. 51. cap., melynek címe a Corpus iuris szerint «De conspiratione contra regem et reginam» (nyilván tévedésből regnum helyett, mert a törvény-szövegben királynéről nincs szó), a Túróci-kódex szerint pedig: «De conspiratione regis et regni», már kifejezetten büntetni rendeli azt, ki a király élete vagy méltósága ellen összeesküszik vagy azt megkísérli, vagy a megkísérléssel egyetért, továbbá kinek erről tudomása van s azt meg nem jelenti («Si quis in regem aut regnum conspiraverit... § 1. Si quis contra regis salutem aut dignitatem quolibet modo aliquid conspiraverit aut conspirare, aliquid tentaverit seu tentanti scienter consenserit... § 2. Vel si quis hujusmodi aliquem noverit et probare volens non indicaverit»); idevág még Szent István II. decr. 35. cap. § 2., mely szerint senki javaiban kárvallást ne szenvedjen: «nisi consiliatus mortem regis aut traditionem regni fecerit». A Szent István II. 51.-hez hasonló Kálmán II. decr. 6. cap.-a, melynek címe: «De notis infidelitatis». Ettől az időtől fogva a felségsértést a magyar jog a legutolsó időkig mint a hűtlenség egyik esetét büntette. A nota infidelitatis lesz a genus, melynek egyik speciése a crimen laesae maiestatis. Így az 1462: 2. art. 1. §-a és az 1495: 4. art. 1. §-a («Evidenter se erigens contra statum publicum regis et coronae»), majd Werbőczy Hármaskönyve, mely I. 14. alatt a hűtlenség 18 esetét különbözteti meg: «Első — úgymond — a felségsértés, ha ugyanis valaki gonosz szándékkal kezét emelne fejedelmünk személyére; avagy fegyverrel vagy méreggel életére törne; avagy azt a falat vagy házat, melyen belül a fejedelem tartózkodik, erőszakosan megtámadná» (1. §). Második eset, midőn valaki nyíltan föltámad a király és a korona közhatalma ellen és annak ellene szegül (2. §). Különböztetve említi ugyan az 1715: VII. t.-c. az árulást és felségsértést (crimen laesae maiestatis seu perduellio), de minthogy e törvény csak az eljárást szabályozza és Szent István II. 51. törvényére hivatkozik, nyilvánvaló, hogy a két fogalom különbsége még felismerésre nem jutott (Frank, Közig. törv. I. 259.) A Rákóczy és Bercsényi száműzéséről rendelkező 1715: 49. t.-c.-ben is még perduellio néven szerepel a lázadás (e törvény Rákóczyt és Bercsényit felségárulásban — nefando atrocis perduellionis crimine — mondván ki bűnösnek, a következő szavakkal illeti: «legitimi sui regis, et patriae publici hostes, perduelles, veraeque libertatis eversores»). Utóbb az 1723: IX. t.-c. sorolja fel a hűtlenségi eseteket; a Hk. nyomán a felségsértést iktatva első helyre, idevonja a hamis oklevél készítést, pénzhamisítást, eretnekséget, az ellenségnek háború idején eleséggel segítségét stb. A büntetés minden esetben fej- és jószágvesztés.

Az 1792. évi javaslat második részének I. art.-ában «De nota infidelitatis» cím alatt ugyan, de belsőleg már elválasztja a szoros értelemben vett felségsértést a hűtlenségtől (§ 2. «Aliud enim est Personae Regis... aggressio, quod... proprie sub nomine Criminis Laesae Maiestatis venit.

Aliud, si quis contra externam aliud demum, si contra internam Status publici securitatem deliquerit; majd § 4.: «Contra externam Reipublicae securitatem delinquit, quicumque...»); a joggyakorlatban e fogalmak még sokáig mint hasonló értelműek szerepelnek; így: «In Causa Fisci Regii contra Abbatem Ios, Ignat. Martinovics ex crimine laesae maiestatis seu perduellionis promota anno 1795. die 27. Aprilis in I. Tabula regia iud. deliberatum est...»; a hétszemélyes tábla e perben úgy döntött, hogy Martinovics kivégeztetése mint főszerző a négy igazgató után történjék és forradalmi iratai hóhér keze által égettessenek el.

Az 1843. évi javaslat immár szerkezetileg is különválasztja a felségsértést (43. fej.) a hűtlenségtől (44. fej.) s felségsértés címén rendeli büntetni azt, aki a királyt megöli, személyét tetteges erőszakkal megsérti, aki a királyi házra erőszakosan rátör, ki a királyt személyes szabadságától vagy királyi székétől erőszakosan megfosztani törekszik; aki az ország független önállásának vagy polgári alkotmányának felforgatásába fegyveresen feltámad; aki valamely külhatalmasságot az országnak ellenséges megtámadására szándékosan és egyenesen felhív (420. §); büntetés alá esik a szövetség, a nyilvános felhívás és a fel nem jelentés.

3. A legújabb törvényhozást munkálatok közül elsőként az 1909. évi osztrák javaslatot említtem fel, mely a II. részt megnyitó VII. címében (Az állam léte és biztonsága elleni bűncselekmények) határozza meg a császár személye ellen elkövetett felségsértést (109. §), majd a monarchia alkotmánya és területe ellen elkövetett felségsértést (110. §); itt rendeli büntetni az anarchista merényletekben való részvételt (113. §), majd a katonai és diplomáciai hűtlenség különböző eseteit, utóbb a szállítási szerződés megszegésének, továbbá a katonai, illetve hadi titok elárulásának bűncselekményeit. Az 1915. évi svájci javaslat az állam elleni bűncselekmények című 13. fejezetében felségsértésen (Délits contre la sûreté intérieure et l'intégrité de l'État) érti a szövetség vagy valamelyik kanton alkotmányának erőszakos felborítását, az alkotmányos államszervek erőszakos letételét, s a területi integritás ellen irányuló bűncselekményeket (231. art.). Itt talál meghatározást a hűtlenség is.

Az 1924. évi görög javaslat külön fejezetben (különös rész megnyitó VII. fejezet) szól a felségsértésről, melyet elkövet, ki megkísérli a köztársaság elnökét vagy ennek helyettesét alkotmányos jogainak gyakorlásából kizárni; ki erőszakkal vagy fenyegetéssel megkísérli az állam alkotmányát megváltoztatni, vagy területét megcsontítani.

Az 1926. évi török btk a második könyv első részében tárgyalja az állam biztonsága elleni büntetteket; a felségsértés esetei az egyes fejezetekben szétszórva nyerik meghatározásukat; így a terület elleni felségsértés a «Haza elleni elkövetett büntettek» című első fejezetben talál helyet (125. §); az alkotmány elleni felségsértés az «Államhatalom ellen elkövetett büntettek» című második fejezet első helyére kerül (146. §); ugyanabban a fejezetben találjuk az elnök ellen elkövetett merénylet büntetés alá vonását (156. §).

Az 1927. évi olasz javaslat széles keretek között foglalja az állam elleni deliktumokkal (nem kevesebb, mint 69 art.-ban); a vonatkozó I. titulus első fejezetében a hűtlenségi esetek nyerik meghatározásukat és

pedig első helyen az állam területe vagy függetlensége ellen elkövetett cselekmény (246. art.); a második fejezet a belső állami élet ellen elkövetett bűncselekmények sorában büntetni rendeli a király, királyné, trónörökös, kormányzó és a királyi ház tagjai (281–283. art.), továbbá a kormányzás feje ellen elkövetett támadásokat (284–285. art.); itt nyer meghatározást az alkotmány (kormányforma, trónöröklési rend) ellen elkövetett felségsértés (287. art.) is.

A német javaslatok s ezek sorában az 1927. évi Reichstagsvorlage élesen elkülöníti a felségsértést a hűtlenségtől. Mintaszerű a felségsértés büntetésének meghatározása: «Wer mit Gewalt oder durch Drohung mit Gewalt die Verfassung des Reichs oder eines Landes ändert oder ein zum Reiche oder zu einem Lande gehöriges Gebiet losreisst wird... bestraft. Ebenso wird bestraft, wer den Reichspräsidenten seiner verfassungsmässigen Gewalt beraubt oder mit Gewalt oder durch gefährliche Drohung nötigt oder hindert, seine verfassungsmässigen Befugnisse überhaupt oder in einem bestimmten Sinne auszuüben.»

II. FEJEZET.

4. §. A király vagy kormányzó uralkodói állása ellen irányuló felségsértés.

A felségsértés három fő alakja közül első helyen szól a törvény a király uralkodói állása ellen irányuló felségsértésről (a király szó mellett az alábbiakban *vagylagosan* mindig a kormányzó is értendő; v. ö. fent 4. l.; 1920 : I. t.-c. 14. §). Idetartoznak lényegileg mindazok a cselekmények, melyek az uralkodói jogok gyakorolhatóságának feltételeit semmisítik meg, illetőleg támadják vagy veszélyeztetik. A Btk. 126. §-a kazuisztikus felsorolást ad, amennyiben büntetni rendeli azt: 1. aki a királyt meggyilkolja vagy szándékosan megöli, vagy ezen cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli; 2. aki a király testi épségét megsérti vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi; 3. aki a királyt az ellenség hatalmába adja vagy az uralkodásnak gyakorlatában akadályozza, vagy személyes szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel megfosztja; végül 4. aki az előbbi két pontban meghatározott valamelyik cselekmény véghezvitelét megkísérli.

Ez a négy pontba foglalt csoportosítás tulajdonképpen két kategóriába osztható be; az elsőbe tartoznak a király ellen elkövetett gyilkosság, szándékos ölés s e cselekmények kísérlete, szóval a király élete ellen irányuló szándékos merényletek, a második kategóriát alkotják mindazok a cselekmények, melyek a királyt

uralkodói jogainak gyakorlásában más módon akadályozzák vagy e jogok gyakorlására képtelenné teszik (*Binding*, II. 432—433).

E két főcsoportba osztható bűncselekmények az *elkövető személye* és a *passzív alany* tekintetében megegyeznek, minél fogva e közös ismérveket előrebocsátva mutatom be.

1. A király uralkodói állása ellen irányuló felségsértés minden esetének *elkövetője* bárki lehet, aminek hangsúlyozása csak annyiban jelentős, amennyiben — szemben a hűtlenséggel — megállapítást kíván az a tétel, hogy elkövetőként nemcsak magyar honos, de *külföldi állampolgár* is szerepelhet.

A régebbi törvénykönyvek a felségsértést a hűségi kötelék megszegésének minősítvén, arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a felségsértés elkövetője csak belföldi honos lehet (így még a Theresiana 61. art.-a, a Codex Iosephinicus 45. §-a, a porosz Landrecht II. Tit. 20. § 91., sőt még az 1813. bajor btk. 299. és az 1814. évi oldenburgi btk. 304. §-a; az 1803. évi osztrák btk. már elejti e megszorítást). Az irodalomban is sokáig ez a nézet volt az uralkodó (*Feuerbach, Tittmann, Abegg, Marezoll*); utóbb a *subditus temporarius* is az alkalmas aktív alanyok közé számított (Kleinschrod, Berner, Schütze), majd általánossá lett a mai helyes felfogás (*Knitschky, Hochverrat*, 83., de már *Wächter, Grolman*). Hazai irodalmunkban *Vuchetich* szerint a *crimen laesae maiestatis in specie* elnevezéssel illetett felségsértésnek alanya csak *subditus* lehet (Inst. 209.; érdekes, hogy a *perduellio*-t elkövetheti szerinte «non tantum subditus perpetuus, sed et temporaneus»; 206.). *Pauler* már helyesen jelenti ki, hogy a felségsértés alanya nemcsak e hon polgára, hanem *külföldi* is lehet (II. 7.).

2. *Passzív alanya* a felségsértés szóbanforgó eseteinek a *király* és a *kormányzó*.

A *királyt* illetően — egyelőre eltekintve az 1920 : I., valamint az 1921 : XLVII. t.-cikk rendelkezéseitől — megállapítani kívánom, hogy király az, kit ősi alkotmányunk értelmében a trón megillet. Az örökös királyság behozatalával (1688) ez intézmény természetének megfelelően a trón megüresedésének pillanatában az utód az előd helyére lép s megkezdheti királyi hatalmának gyakorlását; törvényes királlyá (*rex legitimus*) azonban csak a koronázás tényével válik, — addig csupán örökös király (*rex hereditarius*), mi annyit jelent, hogy bár uralkodói jogait időközben is a törvények értelmében köteles gyakorolni, de nem illetik meg a királyi hatalomkörben foglalt összes jogok, mert ezeknek egy része kizárólag a koronás királynak van fenntartva (v. ö. *Tomcsányi, Magyar közjog* 148.,

Molnár, Magyar Közjog II. 480—481.. *Fabuhelyi, Magyarország közjoga* II. k. 43. l.) Közjogunk e tételeiből nyilvánvaló, hogy *király* a még meg nem koronázott *rex hereditarius* is (már *Vuchetich* kijelenti, hogy «*Obiectum itaque huius Criminis est Imperans Civitatis, adeoque in Hungaria Rex hereditarius, legitime coronatus*»; Inst. 210.), viszont nem király a trónörökös s a lemondott király.

A király személyével kapcsolatos passzív alanyiság problémáját illetően két kérdés vár megoldásra. a) Befolyásolják-e a most megállapított tételeket az 1920 : I. és különösen az 1921. évi XLVII. t.-cikk? b) Felségsértésként minősül-e a király ellen a Btk. 126. §-ának törvényes fogalmát betöltő tényálladék, mely oly időben kerül bíróság elé, amikor a passzív alanyként szerepelt király már nem király (meghalt, lemondott)?

a) A Btk. 126. és mindazok a további szakaszai, melyekben a törvény királyt említ, a király-fogalmat, és illetőleg ennek most megállapított tartalmi elemeit illetően — nézetem szerint — semminemű változást nem szenvedtek annak ellenére, hogy az 1920 : I. t.-c. bevezetése kijelenti, hogy «a királyi hatalom gyakorlása 1918. évi november hó 13. napján megszűnt», továbbá hogy az 1921 : XLVII. t.-c. 1. §-a szerint: «IV. Károly uralkodó jogai megszűntek» és hogy ugyane törvény 2. §-ának szóhangzata értelmében: «Az 1723. évi I. és II. törvénycikkben foglalt *pragmatica sanctio* és minden egyéb jogszabály, amely az Ausztriai Ház (*Domus Austriaca*) trónörökösödési jogát megállapította vagy szabályozta, hatályát veszítette, és ezzel a királyválasztás előjoga a nemzetre visszazállt».

Bár a közjogi vitás kérdésekkel való foglalkozás kívül esik a Kézikönyv keretein, az állásfoglalás az egyes bűncselekmények törvényes fogalmainak elemeiben való megismerése nézőszögéből mindazonáltal nem mellőzhető. Előreszegett álláspontom megerősítéül csupán a következő megállapításokra szorítkozom:

1. Nem fér kétség hozzá, hogy úgy az 1920 : I. t.-c., mint az 1921 : XLVII. t.-c. formailag kötelező erejű törvény. Mert bár igaz, hogy közjogunk értelmében *törvény csak az az államakarat, melyet az országgyűlés két háza egyértelműleg kijelentett s a koronás király szentesített és szabályszerűen kihirdetett*, de viszont figyelemmel az 1918. év október vége óta bekövetkezett tényleges és jogi változásokra és különösen az 1919. év őszén kialakult

s azóta változatlanul fennálló arra a sajátlagos és mindenestre ideiglenes (1920 : I. t.-c. címe) helyzetre, amelyben IV. Károly koronás királyunk királyi hatalmát tényleges akadályok miatt 1922. évi április hó 1-én bekövetkezett haláláig nem gyakorolhatta, II. Ottó rex hereditarius pedig szintén tényleges akadályok miatt magát még csak meg sem koronáztathatta, szóval figyelemmel arra, hogy 1918 november óta a törvényszentesítés gyakorlásának lehetősége ki volt és ki van zárva, viszont az ország nem nélkülözhetette s nem nélkülözheti a törvény erejével bíró jogszabályokat: meg kellett találni a módját annak, hogy addig is, míg ismét koronás királyunk lesz: törvényerejű jogszabályok rendezzék — a szokásjog mellett — életviszonyainkat. A megoldás módja összefügg annak a közjogi provizóriumnak intézményeivel, melynek életbehívását a nemzet akaratának képviselőjére magát hivatottnak kijelentett nemzetgyűlés szükségesnek vélte. Ennek az ideiglenes jellegű elrendezésnek két intézménye egyfelől a *nemzetgyűlés* (utóbb az 1926 : XXII. t.-c. alapján ennek helyébe lépő országgyűlés), másfelől a *kormányzó*, melyek mindaddig, míg «az állami főhatalom gyakorlása az alkotmány rendes formái között» (1920 : I. t.-c. bevezetése) ismét lehetségessé válik, a törvényhozó hatalmat gyakorolják. A törvények hozásának módja ebben a közjogi provizóriumban a következő: a törvényhozó hatalmat a nemzetgyűlés (ma az országgyűlés) gyakorolja (1920 : I. t.-c. 4. §); a kormányzónak nincs törvényszentesítési joga, mert jog alkotmányunk értelmében csak a koronás királyt illeti meg (1790 : XII. t.-c.). A nemzetgyűlés (országgyűlés) által alkotott törvények szentesítés alá nem esnek, de azokat a kormányzó legkésőbb hatvan napon belül kihirdetési záradékkal és aláírásával látja el (1920 : I. t.-c. 13. §). A törvény kihirdetése, közhírré tétele már a kormány feladata. Mindezekhez képest megállapítható, hogy átmenetileg: *törvény a nemzetgyűlés (országgyűlés) által kijelentett s kihirdetési záradékkal és a kormányzó aláírásával ellátott államakarat*. Ha formai tekintetben el is térnek a nemzetgyűlés (illetőleg a mai országgyűlés) alkotta törvények a királyi szentesítés mellett alkotott régi törvényektől: *jogilag azok egyenértékűek s erő tekintetében sem különböznek egymástól* (v. ö. Molnár, i. m. 17. s köv. l.; Egyed István, Mai közjogi berendezéseink, 1926., Turi Béla, Mai közjogi berendezésünk természetű, 1928.).

A mai törvényeknek a régiekhez való viszonya tekintetében figyelemreméltó a *Curiának* következő kijelentése: Ami a vélelemnek azt a magyar közjogban nem ismert megkülönböztetését illeti, hogy az országgyűlés és a nemzetgyűlés törvényei nem azonos fajsúlyúak, nem bírnak egyforma jelentőséggel, az az államjog egyoldalú, helytelen felfogásán alapszik. A törvény mindig az állam akarata, amelyet az arra jogosított tényezők előírt módon fejeznek ki tudomásvétel és kötelező miheztartás végett. Az 1920 : I. t.-c., amely az 1913 : XXXV. t.-c. 2. §-ának védő rendelkezéseit a magyar államnak ezidőszerinti törvényes fejére: a kormányzóra kiterjesztette: állami akaratkijelentés olyan arra jogosított tényezők részéről, akik az adott viszonyok között az államfelséget bel- és külföldön egyaránt érvényesen és elismerten képviselték. Ezt a törvényt tehát a bíróságnak — a bírói eskü értelmében is — a magyar állam akarata gyanánt kell feltétlenül betartania és alkalmaznia és pedig minden összehasonlító, rangsorszerű bírálattal nélkül, mert ez a törvénytisztelet hiányára mutatna és a jogrend megingatására vezetne (Bjt. 75. k. 56.).

2. Hangsúlyozottan kívánom megállapítani, hogy sem az 1920 : I., sem az 1921 : XLVII. t.-c. Magyarországot alkotmányos királyság minőségében nem érintette. Bár szükségtelenül (legfőleg a külállamokkal szemben megokolhatóan) az 1921 : XLVII. t.-c. 3. §-a ki is jelenti, hogy: «A nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja». Szóval: *Magyarország továbbra is alkotmányos királyság maradt, melynek egyik alkotmányjogi jösszerve a király* (ugyanígy *Finkey*, A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota, 162.). Ebből a tételből ellentmondást nem tűrőleg következik, hogy mindazok a közjogi tételek, melyek a királyfogalomra vonatkoznak (trónöröklés, örökös király és koronás király jogállása, trónlemondás stb.), változatlanul fennállanak, és pedig ősi alkotmányunk s régi törvényeink szellemében, hacsak 1920 óta hozott új törvény idevágólag módosítást nem eszközölt. Ily formailag érvényes és illetőleg a nemzet valódi akaratát kifejező törvény hiányában változatlanul áll tehát a fent megállapított tétel, azaz hogy *király az, akit ősi alkotmányunk értelmében a trón megillet*. Király tehát — a Btk. 126. és egyéb §-ai értelmében is — nemcsak a koronás király, hanem az örökös király is, azaz, kit a trónüresedés pillanatában a trónöröklési törvény megjelöl. Itt közbevetőleg meg kell említenem, hogy a trón nemcsak a király halálával, de annak lemondásával is megüresedhetik. A lemondás azonban alkotmányunk szerint csak akkor érvényes, ha egyebekben kívül *határozott és teljes* (IV. Károlynak 1918. évi nov. 13-i ú. n. eckartsau nyilatkozata már azért sem tekinthető trónlemondó nyilatkozatnak, mert határozatlan; a

nyilatkozat szerint IV. Károly az állami ügyek vitelében való minden részvételtől mondott le; a királyi hatalom gyakorlásáról való lemondás, mintegy a nudum ius fenntartásával tehát nem érvényes lemondás; *Molnár*, i. m. 503.) és ha az törvénybe lett iktatva (*Tomcsányi*, i. m. 155., *Faluhelyi*, II. k. 57. l.). A trónmegüresedésnek más módja nincs. *Nem jelenti a trón megüresedését különösen a trónfosztás.* A koronás király személye szent és sérthetetlen (1848: III. t.-c. 1. §), mi annyit is jelent, hogy a király személye akotmányjogi vitákba be nem vonható, következőképp a király trónjától soha, semmi körülmények között meg nem fosztható (*Molnár*, i. m. 374., 506.). Jól mondja *Binding*: «Nach dem Willen der Verfassungen, die ja alle den Grundsatz der Heiligkeit und Unverletzlichkeit des Monarchen feststellen, soll ihm die Herrschaft bleiben, bis Gott ihn abrufft oder er selbst freiwillig abdankt» (Lehrbuch II. 432.). Ezt az alkotmányjogi tételt egyebekben az 1921: XLVII. t.-c. min. indokolása is elismeri, midőn a trónfosztást külső kényszer nyomása alatt «a külállamok követeléseinek eleget téve» ugyan kimondja, de hozzáteszi, hogy: «idegen hatalmak... olyan intézkedést követelnek a magyar államtól... amely alkotmányának alapelveivel sem egyeztethető össze».

3. A trónfosztó törvény (1921: XLVII. t.-c.) a mondottakból folyólag tehát annak ellenére, hogy formailag kötelező erejű törvény, érdemileg csak addig kötelez, míg a nemzet elhatározásának teljes szabadsága a külső kényszer nyomása alatt áll. Nem nehéz megállapítani, hogy a trónfosztó törvény nem a nemzet, de nem is a nemzetgyűlés többségének valódi akaratát, tehát nem államakaratot fejez ki (ugyanígy *Finkey*, i. m. 162.), hanem idegen akarat, az entente-hatalmak akaratának kényszerhatása alatt létrejött kifejezése, mely tehát ez okból — nemcsak a trónfosztást kimondó, hanem — minden részletében abban a pillanatban elveszti kötelező erejét, mihelyt a külső nyomás alól bármily okból felszabadulva önrendelkezési jogunkat főleg ezekben a kérdésekben visszanyerjük.

Ily hatálynak kell tekinteni az 1921: XLVII. t.-c. ama kijelentését is, mely szerint az Ausztriai Ház trónörökösödési jogát megállapító és szabályozó 1723: I. és II. t.-cikkben foglalt *pragmatica sanctio* hatályát vesztette és pedig a felhozott okokon kívül azért is, mert az 1723: I., II. és III. t.-cikkeken a feloszthatatlan és elválaszthatatlan együttbirtoklás *nem feltétele az örökösödésnek,*

hanem *parancs* az utódokhoz (v. ö. legutóbb nagy alaposággal *Lajos Iván*, A *pragmatica sanctio* jogi érvénye. Nemzeti Ujság 1928. évi febr. 24. szám; ez a gondolat vezette a *Curiát* is, midőn kimondotta, hogy: a magyar koronázás közjogi hatályát és erejét nem szüntette meg az, hogy Magyarország és az Osztrák-Magyar Monarchia másik állama között fennállott kapcsolat — vagyis a feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul való együttes hitvallás — a háborús viszonyok következtében felbomlott (Bjogi dtár 20. k. 102.), melynek az a jelentősége, hogy a germán osztályörökösödés kizárásával valamennyi királyság és tartomány felett a spanyol hitbizományi elv szellemében az elsőszülött egyedül a egymaga uralkodjék s ne következzenek be a felosztással és elmulasztással járó veszélyek. De ha az együttbirtoklás ezekből folyólag következmény s annak megszűnése (mi részben megtörtént nem sokkal az 1723-i törvények meghozatala után, midőn III. Károly lemondott Nápolyról, vagy amikor az 1739-i belgrádi békében Szerbiának, Boszniának s Oláhországnak egyes részeiről lemondani kényszerült) nem bontó feltétel, úgy (*Tomcsányi* i. m. 174. l.), úgy figyelembe véve még az 1723: II. t.-c. 11. §-át, mely szerint a királyválasztás előjogát a karok és rendek oly értelemben tartják fenn, hogy annak csakis az említett nőág teljes kihalása után legyen helye («Et non nisi post omnimodum praedicti sexus defectum») — nem kétséges, hogy a *pragmatica sanctio* és illetőleg az abban meghatározott trónöröklési rend érvényben van (de az 1921: XLVII. t.-c., illetőleg az ennek megalkotását kikényszerítő külső nyomás megszűntéig nem foganatosítható) és tehát a királyválasztás előjogának a nemzetre visszazállása nem következett be. A 1921: XLVII. t.-c. következtében kialakult s még ma is fennálló közjogi helyzet — különösen II. Ottó örökös királyunkat illetően — ugyanaz, mint amikor valakit megakadályoznak abban, hogy házába bemenjen; míg az akadály tart, nem tudja lakását elfoglalni, ám ez a körülmény nem szünteti meg tulajdonosi minőségét.

A felvetett kérdésnek illetően megoldása annak a tételnek megállapításához vezet, hogy a Btk. 126. §-ában meghatározott felségsértésnek passzív alanya 1922 ápr. 1-ig IV. Károly, e naptól fogva pedig II. Ottó és az 1920: I. t.-c. 14. §-a értelmében Horthy Miklós, Magyarország ezidőszerinti kormányzója.

b) Második kérdésünk megoldása — a büntetőjog idevonatkozó szabályainak szem előtt tartása mellett — különösebb nehézségbe nem ütközik. A kérdés az, vajjon felségsértésként minősül-e a

király ellen a Btk. 126. §-ába ütköző cselekmény, ha időközben a király passzív alanyi minősége megszűnik (a király meghal, vagy a trónról közjogérvényesen lemond; a trónfosztás, mint említettem jogi hatállyal nem bír). Ez az az eset, amikor a büntetőjogszabály változatlansága mellett a cselekmény elkövetése után annak tárgya (itt passzív alanya) elveszti azokat a tulajdonságokat, amelyeknek címén egyáltalában, vagy fokozott mérvben büntetőjogi védelemben részesül. Ilyenkor — mert a büntetőjogszabály továbbra is existens, s az amögött rejlő cselekvési szabály sem vesztette el tiltó vagy parancsoló tartalmiságát: a norma agendi-vel való megtörtént szembehelyezkedés büntetőjogi értékelését nem zárhatja ki a jogtárgy megszűnte vagy minőségi változása (az ellenkező felfogás mellett nem a Btk. 280. §-a, hanem csak 279. §-a alapján lehetne büntetni azt a férjet, ki neje ellen szándékos emberölés kísérletét követte el, ha a házasság a nő kérelmére az 1894: XXXI. t.-c. 78. §-a alapján felbontatott; vagy nem lehetne büntetni lopás címén azt, ki téglát lopott, ha azt időközben akár ő, akár más valamely épületbe beépítette, ingatlaná tette; — és nem lehetne büntetni pénzhamisításért azt, ki koronaértékű pénzt utánczott, ha cselekménye akkor kerül bíróság elé, amikor a korona már nem pénz). Más az eset, ha valamely időközben hozott új törvény a büntetőjogi védelmet vonja el a megsértett jogtárgytól, vagy annak kisebb fokú védelmi kört hagy vissza, mikor is tulajdonképpen a büntetőjogi értékelést szünteti meg vagy fokozza le; ilyenkor természetesen nincs helye a megszünt büntető szankció alkalmazásának, illetőleg csak a kisebbfokú értékelés foghat helyt (a monarchikus államformáról a köztársasági államformára történt átmenés nyilván azt jelenti, hogy a királyt vagy császárt illető fokozottabb büntetőjogi védelem megszűnt s így a király meggyilkolása, amennyiben a köztársaság idejében kerül elbírálásra nem felségsértés, hanem egyszerű gyilkosság; v. ö. Tank. I. 123. és az ott idézett irodalom).

A mondottakból következik, hogy a IV. Károly ellen elkövetett mindennemű oly cselekmény, mely elkövetésekor a Btk. 126. §-ába ütközik (a 126. §-szal ebből a szempontból azonos elbírálás alá esik a Btk. 139. §-a, valamint az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a), felségsértésként (illetve király bántalmazásaként vagy megsértésként) büntetendő akkor is, ha 1922. évi ápr. 1-e után kerül bíróság elé.

Ennek a felfogásnak szellemében nyilatkozik meg a *Curia* is, midőn elvi éllel jelenti ki, hogy: amennyiben az 1921: XLVII. t.-cikkel kimondott trónvesztés hatálya előtt uralkodott s már meghalt királyok ellen az uralkodásuk idejével és tényeivel vonatkozásban, bár a detronizáló törvény hatályba lépése után követtetett is el olyan cselekmény, mely a hatályban levő büntetőtörvények szerint a király sérelmére elkövetett valamely bűncselekmény tényálladókát kimeríti, annak tettese vagy részese nem szabadulhat a büntetőjogi felelősség alól, hanem azok cselekményét ezen tényálladéknak s az arra vonatkozó törvénynek megfelelően kell elbírálni (Bjogi Hat. Tára 7. k. 94. l.). Ehelyütt a *Curia* igen helyesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ú. n. detronizáló törvény hatályba lépése után elkövetett cselekmények is felségsértésnek, illetve királlysértésnek minősítendők; ha e nézet helytáll, aminthogy kifogás alá nem esik, még inkább kiállja a kritikát az a további tétel, mely a fent kifejtettekkel teljesen kongruens s a *Curia* fogalmazása szerint úgy hangzik, hogy: az a körülmény, hogy a királyi háznak megsértett tagja a vádbeli cselekmény elkövetése után az 1921: XLVII. t.-c. szerint elvesztette (?) családi állásának azt a jellegét, melynél fogva ő a vele szemben elkövetett sértés idején fokozottabb büntetőjogi védelemben részesült, nem érinti azt a büntetőjogi szabályt, melynek értelmében a vele szemben elkövetett sértés abban az időben viselt közjogi állásánál fogva súlyosabb beszámítás alá esett (Bjogi dtár 16. l. 129.). A *Curia* e tételt a királyi ház tagjaira vonatkozásban állította fel, de természetesen az éppúgy érvényes a király személyét illetően (v. ö. legutóbb Jogi Hírl. 1930 évf. máro. 16. sz.).

4) A király vagy kormányzó élete ellen irányuló merényletek.

1. A király vagy kormányzó élete ellen irányuló merényletek akkor esnek a felségsértés fogalmi körébe, ha az elkövetett cselekmény mint tényálladék betölti a *gyilkosság* (Btk. 278. §) vagy a *szándékos emberölés* (Btk. 279. §), ideértve az első felindulásban elkövetett szándékos emberölést (Btk. 281. §) is, illetve e cselekmények *kísérletének* törvényes fogalmát. Nem minősül ezeknél fogva felségsértésként a gondatlan emberölés (Btk. 290. §), de nem a megölt komoly kívánságára elkövetett ölés (Btk. 282. §) sem, mert ennek a cselekménynek privilegizált minőségét a passzív alany objektív jellegű tulajdonságai nem érintik (v. ö. Kézikönyv, II. 59.; ugyanígy *Binding*, II. 432., *Meyer-Altfeld*, 538.; ellenkezőleg *Liszt* XIX. kiad. 545., *Bisoukides*, 84., nálunk *Isák*, 86.); ezekben az esetekben tehát a Btk. vonatkozó szakaszai alkalmazandók s az a körülmény, hogy e cselekmények a király ellen követtettek el, súlyosítóként esik a mérlegbe. Nem a Btk. 126. §-ának 1. pontja szerint minősül továbbá a szándékos cselekményhez praeter intentionem kapcsolódó halálos eredmény előidézése

sem (pl. Btk. 306. §), mely azonban az elkövetési cselekmény szerint a Btk. 126. §-ának 2. vagy 3. pontja alapján lesz elbírálandó.

A gyilkosság és szándékos emberölés további ismérveire a Btk. 278., 279. és 281. §-ai az irányadók (v. ö. Kézikönyv, II. 12. s köv. l.).

A Btk. 126. § 1. pontjának második fordulója szerint felségsértés e cselekmények (gyilkosság vagy szándékos ölés) véghezvitelének a megkísérlése is. A kísérlet fogalma tárgyában a Btk. 65. §-a igazít el, ám minthogy a kísérleti cselekményt a Btk. 126. § 1. pontja mint sui generis deliktumot és tehát kísérleti minősége ellenére formailag bevégzett büntettként rendeli büntetni, az önkéntes elállás vagy eredményelhárításra vonatkozó Btk. 67. §-a ide nem hat ki; ha azonban a Btk. 136. §-ában meghatározott feltételek fennforognak, a büntethetőség e szakasz alapján szűnik meg (a maradékcselekmény a Btk. 68. §-ának szellemében természetesen büntetendő).

2. A király élete ellen irányuló merényletek s ezek kísérletének büntetése a Btk. 128. §-a értelmében: *halál* (a vagyonátszállás jogkövetkezményére v. ö. alább 68. l.). A kísérletnek a befejezéssel való parifikációját az a körülmény okolja meg, hogy a király személyének szentsége és sérthetetlensége és tehát élete ellen irányított mindennemű cselekmény a legsúlyosabbak közé tartozik, s így annak büntetése nem lehet más, mint a legsúlyosabb büntetés.

B) A király vagy kormányzó ellen intézett s az uralkodói jogok gyakorlásának képtelenségét vagy akadályozását előidéznél célzott más merényletek.

1. A király vagy kormányzó élete ellen intézett merényleteken kívül a következő cselekmények minősülnek még felségsértésként:

a) A király testi épségének mindennemű szándékos megsértése (Btk. 126. § 2. p.), tehát: 1. a súlyos és könnyű testi sértés (Btk. 301., 303. §-ok), 2. a halált okozó testi súlyos sértés (Btk. 306. §), 3. a többek bántalmazásából származó testi sértés (Btk. 308. §), mikor is valamennyi résztvevő felségsértésben mondandó ki bűnösnek, és 4. az ártalmatlan szerek vagy mérgek beadása, illetőleg alkalmazása által elkövetett testi sértés (Btk. 309. §) (e cselekmények ismérveire v. ö. Kézikönyv, III. köt. 28. s köv. l.); a királyon

gondatlanságból elkövetett testi sértés (Btk. 310. §) már nem tartozik ide (Btk. 75. § 1. bek.).

A 126. § 2. pontjának második fordulója nyilván minden kétség kizárása végett azt az esetet is felemlíti, midőn valaki a királyt «az uralkodásra képtelenné teszi»; ily cselekmény lehet az elkábítás, hipnotizálás, elmebetegség okozása stb.

b) A király személyes szabadságának mindennemű szándékos megsértése (Btk. 126. § 3. p.), tehát: a személyes szabadság megsértése (Btk. 323. §), melynek nagyobb szabadság és világosság kedvéért a 126. § 3. pontja három esetét említi fel és pedig: 1. a királynak az ellenség hatalmába adását, 2. az uralkodás gyakorlatában való akadályozását, és 3. a királynak személyes szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel való megfosztását (a további ismérvekre v. ö. Kézikönyv, VI. köt. 20. s köv. lap).

Úgy a testi épség, valamint a személyes szabadság megsértése esetén felségsértésről csak akkor van szó, ha a cselekmény a királyt uralkodói minőségében támadva, őt uralkodói jogának gyakorlásában végleg, vagy időlegesen gátolja. A király személyét érő oly támadások tehát, melyek e jelleget nélkülözik (így a király tetteles bántalmazása testi sértés okozása nélkül), a királysértés (Btk. 139. §) fogalma alá esnek.

c) Önálló büntetendő cselekményként s mint bevégzett felségsértést bünteti végül a 126. § 4. pontja a most említett két cselekmény véghezvitelének megkísérlését.

2. E cselekmények büntetése a következő:

a) a király testi épségének, valamint személyes szabadságának megsértése esetében: *életfogytig tartó fegyház* (Btk. 128. §),
b) e cselekmények kísérlete esetében (a kísérletet ehelyütt nem parifikálja a törvény a bevégzett felségsértéssel): *tíz-tizenöt évig terjedhető fegyház* (Btk. 128. §). A mellékbüntetésekre a Btk. 138. §-a és a II. Bp. intézkednek. A vagyonátszállásra v. ö. lent 68. lap. Idevágólag kiemelem, hogy itt a büntetés végső minimuma nem 6 havi börtön, de nem is 10 évi fegyház, hanem arravaló tekintettel, hogy a cselekmény büntetése befejezés esetén életfogytiglani fegyház, tehát figyelemmel a Btk. 66. §-ának utolsó bekezdésére s a Curia 78. sz. döntvényére: *3 évi fegyház* (v. ö. e kérdésről bővebben Jogt. Közl. 1905. évf. 368. l. megjelent cikket, amelyben elfoglalt álláspontomhoz Finkey is csatlakozik, v. ö. 817. lap).

III. FEJEZET.

5. §. Az alkotmány ellen irányuló felségsértés.

Az alkotmány ellen irányuló felségsértés büntettének fogalmát a törvény nem határozza meg részletesen, hanem csak annyit mond, hogy az a cselekmény is felségsértés, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a Btk. 127. §-ának 1. és 2. pontjában felsorolt jogtárgyak valamelyike erőszakkal megváltoztassék.

E jogtárgyak: 1. a trónöröklés törvényes rendje (Btk. 127. § 1. pont), mely az 1723. évi I. és II. törvénycikkben van megállapítva (a *pragmatica sanctio* érvényére v. ö. fent 16. lap); 2. a magyar állam alkotmánya (Btk. 127. § 2. pont első ford.); idevágólag, minthogy alkotmányunk legnagyobb részét történeti fejlődésen alapul s így alaptörvények híján van, a bíróság dönti el, vajjon csakugyan az alkotmány ellen irányult-e a cselekmény; az alkotmány fogalmi körébe esnek egyébként az államfői, törvényhozói és végrehajtó hatalom körét és gyakorlásának módját meghatározó szabályok, illetve ezeknek intézményei (tehát pl. a választójog is; v. ö. *Binding*, II. 435., *Frank*, 244., *Liszt*, 760.), de nem tartoznak oda, mert nem részei az alkotmánynak: sem a sajtó-, sem a vallásszabadság (v. ö. *Liszt*, 760., *Frank*, 244.). Amennyiben a támadás tárgya az alkotmányon keresztül az állam vagy társadalom törvényes rendje, úgy eshetőség az Átv. 1. vagy 2. §-a jön alkalmazásba (v. ö. *Kézikönyv* IV. köt. 29., 60. lap).

A *Curia* helyes kijelentése szerint: a magyar alkotmányos államforma, mint történeti fejlemény és élő valóság az ú. n. tanácsköztársaság fennállása alatt csupán szünetelt, de nem pusztult el; ehhez képest a magyar alkotmányos államformát a büntetőjogi védelem abból az időből is megilleti (Bjogi dtár 13. k. 36.).

A magyar államot képező országok között fennálló államközösség (Btk. 127. § 2. pont második ford.), valamint a magyar állam és az osztrák magyar monarchia másik állama közt fennálló kapcsolat (Btk. 127. § 2. pont harmadik ford.) mint jogtárgyak megszűntek s így a törvény e kijelentései érvényüket veszítették.

E jogtárgyak ellen bárki — tehát külföldi honos — által is elkövetett cselekmények csak akkor esnek a felségsértés fogalmi körébe, ha közvetlenül azok erőszakos megváltoztatására vannak irányozva.

1. *Megváltoztatás* a létező viszonyoknak és rendnek lényeges módosítása; ilyen megváltoztatás pl. a trónöröklés törvényes rendjét megállapító törvények megszegése, a királynak a tróntól való megfosztása, nem jogosult személynek trónra emelése, vagy a jogosultnak kizárása; az országnak köztársasággá proklamálása stb.

2. A törvény csak erőszakos megváltoztatás esetén büntet. Ennek az ismérvnek kiemelésével kizárja a törvény mindazokat a megváltoztató, vagy megváltoztatásra irányuló cselekményeket, melyek a) eszközül csak a fenyegetést használják, melyek b) ravaszsággal (csel fogás, államcsíny stb. útján) követtetnek el, melyek c) elméleti jellegű bírálatoknak minősíthetők és végre d) melyek békés módon s törvényes keretek között foganatosíthatnak (*Liszt*, 760., *Gerland*, 227., *Wachenfeld*, 529., *Olshausen*, 444.; — *Binding* szerint az erőszak itt egyértelmű a jogellenességgel, v. ö. II. 439.).

Az erőszakos elkövetés rendszerint csak tömeg, vagy szervezett párt részéről képzelhető, tehát — mint Illés helyesen megjegyzi — alig «követhető el egyesek vagy csak néhány ember szövetkezete által, hanem ehhez oly mértékű előkészület és erőgyűjtés s az erő olyatén kifejtése szükséges, hogy az arányban legyen az elérendő cél nagyságával» (II. 13. lap). Az idetartozó cselekmények ezeknél fogva többnyire forradalmi jellegűek.

Elkövethető mindazonáltal e cselekmény a fegyveres erővel feltétlenül rendelkező egyes ember által is; így a Min. Ind. szerint: az alkotmányt rendeletileg megszüntnek nyilvánító, vagy annak egyik garanciáját, valamelyik részét hatályon kívül helyező miniszter cselekménye erőszak, mert «merénylete a rendelkezésére álló fegyveres erő által támogatatik, habár tetteges ellenszegülés nem léteben a fegyveres erő tetteges kifejezése és beavatkozása tényleg nem is következett be».

3. A törvény nem kívánja meg, hogy az erőszakos megváltoztatás tényleg bekövetkezzék (itt a sikert különben is rendszerint büntetlenség kíséri, mert a forradalomban győztesek kerülnek uralomra s az új rend cselekményeiket igazolja, az új közvélemény pedig nemzeti hősként tiszteli őket), hanem befejezett felségsértésként bünteti az említett jogtárgyak valamelyike ellen irányított erőszakos megváltoztatást célzó cselekményeket. Abból, hogy a törvény csak a közvetlenül arra irányított cselekményeket rendeli büntetni, nyilvánvaló, hogy az előkészület nem esik a Btk. 127. §-ának szigora alá. Tulajdonképpen kísérleti cselekményt büntet itt a törvény befejezett cselekményként, miből következik,

hogy e büntettnék kísérlete nincs s hogy visszalépés esetén a Btk. 67. §-a nem hívható fel, de beáll a büntetlenség a Btk. 136. §-a alapján, ha az abban leírt feltételek fennforognak.

A *Curianak* egyik legutóbb hozott ítélete szerint a Btk. 137. § 2. és 3. p. szerinti felségsértést valósítja meg a népgyűlési határozat, amely kikiáltja a baranya-bejai szerb-magyar köztársaságot és kimondja, hogy a magyar csapatok bevonulását fegyveresen is megakadályozza s lépéseket tesz aziránt, hogy az antant-hatalmak a megszállást fenntartsák (Bjt. 81. k. 156.)

4. E büntettek büntetése a Btk. 129. §-ának első bekezdése értelmében tiztől tizenöt évig terjedhető államfogház. A mellék-büntetések tárgyában a Btk. 138. §-a és a II. Bn. vonatkozó rendelkezései irányadók. A vagyonszállásra v. ö. lent 68. lap.

IV. FEJEZET.

6. §. Az államterület elleni felségsértés.

A felségsértés harmadik főalakja az *államterület* ellen irányuló cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a magyar államnak területe, vagy ennek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusson, vagy a magyar államtól erőszakkal elszakítsák. (Btk. 127. § 3. pont; a szöveg módosításra v. ö. fent 4. l.)

A törvény itt az 1790. évi XI. t.-cikkben kifejezett tilalomhoz («ne metae regni Hungariae, partimque adnexarum abalienentur») fűz tulajdonképpen szankciót és védelmébe veszi tehát: a magyar állam területét, mely alatt az a helyi keret értendő, melyen a magyar állami főhatalom érvényesül (ma a megcsonkított Magyarország) és e területek bármelyik részét (amennyiben bármily módon a leszakított területeket visszanyerjük, a Btk. 127. § 3. pontja természetesen ezeket is védi).

A bírói gyakorlat köréből figyelemreméltó a következő kijelentés: a Btk. 126. § 3. pontja nem alkalmazható olyan cselekményre, amelyet az ország területének megcsonkítása után, ennek biztosítása végett követtek el (*Curia*, Bjt. 76. k. 20.).

Az *elkövetési cselekvés ismérvei* ugyanazok, mint amelyekkel az alkotmány ellen irányuló felségsértés cselekményénél találkozunk. Csak az erőszak kifejtésével elkövetett cselekmény büntetendő, de ez már abban az esetben is befejezett felségsértés, ha az előkészület stádiumát meghaladva, mint kísérlet jelenik meg. Bünte-

tendő az a cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy az említett államterület vagy annak valamelyik része: 1. erőszakkal idegen uralom alá jusson, vagy 2. a magyar államtól, amelyhez tartozik, erőszakkal elszakítsák (itt a törvény azt az esetet tartja szem előtt, melyben a terület-elszakításra törekvőknek az a céljuk, hogy az illetén-módon függetlenített területen új államot alkossanak). Az ország mesterséges határainak (szobor, kő- vagy faoszlop, árok, kő- vagy földhalom stb.) megrongálása, megsemmisítése, kidöntése, felismerhetetlenné tétele vagy áthelyezése nem tartozik ide, hanem a határ- és földmérési jelek büntetőjogi védelméről szóló 1891. évi XLI. t.-c. értelmében mint vétség 6 hóig, illetve 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

A *Curianak* legutóbb tett kijelentése szerint: ha a Btk. 127. § 3. pontjában meghatározott felségsértés eszközcselekménye az volt, hogy külföldi hatalmak hozzájárulása és segítsége eszközöltessék ki az ország egyik részének elszakításához: úgy a súlyosabb cselekménybe a Btk. 142. §-a szerinti hűtlenség beleolvad s így a két cselekmény nem állapítható meg egymással anyagi halmazatban (Bjt. 81. k. 156).

Az államterület ellen irányuló felségsértés büntetése szigorúbb, mint az alkotmány ellen irányulóé; a Btk. 129. §-ának második bekezdése értelmében, aki az államterület elleni felségsértést követi el, életfogytig tartó fegyházzal büntetendő (a mellékbüntetésekre v. ö. Btk. 138. § és a II. Bn. vonatkozó rendelkezéseit; a vagyonszállásra v. ö. lent 68. lap), e nagyobb szigor indokolt, mert itt a tettes nemcsak az állam iránt tartozó hűséget szegi meg, hanem rendszerint idegen államhatalommal is szövetkezik s így cselekménye sokkal veszélyesebb, mint azé, ki többnyire politikai szenvedélyből, sőt nem ritkán a legtisztább, bár félrevezetett hazafiságból cselekszik (*Illés*, II. 17.).

V. FEJEZET.

7. §. Kiegészítő rendelkezések.

I. A felségsértés büntetnének különös veszélyességére és súlyos következményeire való tekintettel sui generis delictum-ként rendel büntetni a törvény az általános rész szabályai szerint különben büntetlen előkészületi cselekményt, a szövetséget, a felségsértés elkövetésére irányuló nyilvános egyenes felhívást és végezetül a felségsértés elkövetésének célbavételére vonatkozó tudomás feljelentésnek elmulasztását.

1. Az egyszerű, azaz szövetséggel nem párosult előkészületi cselekmény csak abban az esetben büntetendő, ha a Btk. 126. §-ában meghatározott, tehát a király uralkodói állása ellen irányuló felségsértés elkövetésére vonatkozik; a Btk. 133. §-a szerint ugyanis e büntetben az bűnös: aki a nélkül, hogy ez iránt mással szövetkezett volna, a 126. §-ban meghatározott felségsértés elkövetésére előkészületeket tesz.

Feltűnhetik, hogy a törvény az egyszerű előkészületet csak itt, s az alkotmány és terület ellen irányuló felségsértésre vonatkozásában nem bünteti; ennek oka az, hogy ez utóbbi felségsértések elkövetése szövetkezés nélkül nem képzelhető, s így az egyszerű akaratnyilvánítást meghaladó előkészület szintén csak szövetség esetén jelentős, ámde a szövetség s az ezzel kapcsolatos előkészület a Btk. 131. és 132. §-ai alapján már büntetendő.

Egyebekben ki kell emelnünk: 1. hogy a 133. §-ban leírt cselekményt, csak egyes egyén, vagy bár több, de egyetértés nélkül külön-külön követheti el; 2. hogy maga a cselekmény haladja meg az egyszerű tépelődést, tervezgetést, akaratnyilvánítást, de ne legyen a véghezvitel megkezdése; szóval essék az általános rész szabályai szerint az előkészületi cselekmény fogalma alá (ilyen a király személyére való leselkedés, fegyverek beszerzése, bűntársak felszólítása stb.); 3. hogy a király uralkodói állása elleni felségsértés valamelyik konkrét alakjára irányuljon (*Binding*, II. 450.).

A büntetés 5 évig terjedhető fegyház (a mellékbüntetésekre v. 5. Btk. 139. § és a II. Bn. rendelkezéseit). Megjegyzendő még, hogy mivel e büntett sui generis delictum-ként büntetendő előkészület, annak kísérlete nem képzelhető s visszalépés esetén nem a Btk. 67., hanem amennyiben az előírt feltételek fennforognak, a Btk. 136. §-a alapján áll be a büntetlenség.

2. A Btk. 130. és 131. §-ai büntetik a felségsértés mindenik alakjának elkövetésére létrejött szövetséget úgy önmagában, mint akkor, amidőn ehhez előkészületi cselekmény is járul. Maga a szövetség létrejött, ha két vagy több személy a felségsértés elkövetését közös egyetértéssel elhatározza (Btk. 132. §). Az akarat «formai megállapodása» nem elégséges, de szövetségről van szó «többek akaratának egymás irányában való lekötése» esetén, amikor «ez az akarat nemcsak megvolt, de kifelé is nyilvánult» (*Curia*; Bjt. 38. köt. 37. 1.). Általában felségsértés elkövetésére irányuló akaratmegegyezés sem állapítja meg a Btk. 132. §-ában meghatározott

szövetséget, kell, hogy az a felségsértés valamelyik konkrét alakjára vonatkozzék (*Curia*, Bjogi dtár 18. köt. 2. 1.). Egyebekben az is szükséges, hogy a következőkben tettesi szándék legyen, minél fogva a felszólítás elfogadása, ha a cselekményt csak a felszólított lett volna hivatva elkövetni, nem szövetség (*Binding*, II. 452.)

A *judikaturában* a következő kijelentések figyelemreméltók: a szövetség létrejött, ha több személy közös egyetértéssel elhatározta a felségsértés elkövetését; a bűncselekmény tényálladékához semmi külön cselekedet nem szükséges (Bjogi dtár 11. k. 12., Bjt. 59. k. 140.); felségsértés büntetése irányuló és előkészületi cselekménnyel kapcsolatos szövetkezés büntette csupán olyan esetben állapítható meg, ha az ország területrésznének erőszakos elszakítására irányított közvetlen cselekmény még nem követtetett el; ha az ily cselekmény akárcsak a kísérlet mértékéig is véghezvitetett, akkor nincs többé szó szövetkezésről és az ezzel kapcsolatos előkészületről, hanem büntetőjogilag maga a felségsértés lép előtérbe (Bjogi dtár 16. k. 61.); a szövetség fogalmához az akarat kinyilvánítása elégséges (Bjt. 37. k. 34.), így szövetség: két egyén megállapodása a cselekmény elkövetésére és a terv ismételt beható megbeszélése (u. o. 59. k. 314.); ha a szövetkezés időpontjában vádlott még nem töltötte be életének 18. évét, de a tervezett cselekmény elkövetésétől 18. évének betöltése után nem állott el, vele szemben a Bn. II. fejezetének rendelkezései nem alkalmazhatók (u. o. 59. k. 314.).

A büntetés: 5–10 évig terjedhető fegyház, ha a szövetség a király uralkodói állása, vagy a terület elleni felségsértés elkövetésére jött létre s előkészületi cselekmény is követtetett el; 5–10 évig terjedhető államfogház az előkészületi cselekménnyel kapcsolatos alkotmány ellen irányuló felségsértés elkövetésére létrejött szövetség esetében; 5 évig terjedhető fegyház a király uralkodói állása s a terület elleni felségsértés elkövetésére létrejött, előkészületi cselekmény nélküli szövetségnél; és 5 évig terjedhető államfogház az alkotmány ellen irányuló felségsértés elkövetésére létrejött szövetség esetében, ha előkészületi cselekmény nem követtetett el (Btk. 130. és 131. §§) (a mellékbüntetésekre a Btk. 138. §-a és a II. Bn. rendelkezései irányadók). Kísérlet itt sem képzelhető, s visszalépés esetén a Btk. 136. és 137. §§-ai irányadók.

3. A felségsértés elkövetésére irányuló felhívás, tekintettel arra, ha ebben a felbujtás (Btk. 69. § 1. pont) ismérvei nincsenek meg, nem volna büntethető, ámde figyelemmel arra, hogy «a nyilvános felhívás különös veszélyességénél fogva nem maradhat büntetlenül» (Min. Ind.), a Btk. 134. §-a sui generis delictum címén bünteti azt, aki gyülekezeten, nyilvánosan szóval, vagy írat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása

által egyenes felhívást intéz, és pedig még akkor is, ha a felhívás teljesen sikertelen maradt.

Tekintettel arra, hogy e büntetendő cselekmény ismérvei a Btk. 171. §-ában meghatározott büntett vagy vétség elkövetésére való nyilvános és egyenes felhívás bűncselekményének ismérveivel mindenben megegyeznek, azok részletesebb ismertetését a 171. §-szal kapcsolatban adom, annál is inkább, mert a judikaturának is ez utóbb említett bűncselekmény elbírálása körül nyílt alkalma megnyilatkozni. Itt csak annyit jegyzek meg: hogy 1. a *felhívás* nem egyéb, mint annak a kívánságnak kifejezése, hogy egy meghatározott cselekmény az ellen, ki ellen ezt a felhívó kívánja, elkövetessék; a reábirás nem szükséges (ez siker esetén már felbujtás); 2. a felhívásnak *egyenesnek* kell lennie, azaz kell, hogy a cselekmény tárgya s az elkövetés módja a felhívó részéről minden kétséget kizárólag megjelöltessék; 3. csak a *nyilvános* felhívás esik e fogalmi körbe; a nyilvánosság *szóbeli felhívás* esetén akkor forog fenn, ha *gyülekezeten*, azaz nagyobb számú ember előtt történik, egyébként pedig az esetben tekintendő a felhívás nyilvánosnak, ha *irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által történik*; ilyenkor természetesen kell, hogy az irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat tartalmát, illetőleg jelentését a felhívó tudta legyen; 4. a 134. §-ban általában a *felső sértés* elkövetésére való felhívást bünteti a törvény, kell tehát, hogy a felhívás vagy a király uralkodói állása vagy az alkotmány vagy a terület elleni felső sértés elkövetésére irányuljon.

A *büntetés*, ha a felhívás teljesen sikertelen maradt, 5 évig terjedhető államfogház, ha ellenben nem maradt teljesen sikertelen, amennyiben a király uralkodói állása vagy a terület elleni felső sértésre vonatkozott: 5—10 évig terjedhető fegyház, ha pedig az alkotmány elleni felső sértés elkövetésére irányult: 5—10 évig terjedhető államfogház (a mellékbüntetésekre a Btk. 139. §-a és a II. Bn. vonatkozó rendelkezései irányadók). Siker alatt e helyütt nemcsak azok a fejlemények értendők, melyekről a Min. Ind. tesz említést (ha a fellázított tömeg a felső sértő cselekmény tetteleges elkövetése végett megindult, felfegyverkezett, barrikádok építéséhez fogott), de nem is csak az előkészület vagy a szövetkezés (Werner, Kézikönyv 236.), hanem a kísérlet s a bevégzés is (Illés, II. 23.); ez utóbbi esetben ugyanis — ha csak a felbujtás ismérvei nem forognak fenn — a Btk. 171. §-ának analógiájára annál kevésbbé szabad a felhívót a Btk. 69. § 1. pontja s a Btk. 71. §-a alapján

felbujtóként büntetni, mert ez analógia peius lenne, mit azonban a törvényt magyarázati szabályok a büntetőjog területén kizárnak.

Visszalépés esetén itt is a Btk. 136. §-a irányadó.

4. A *feljelentés elmulasztása* a római jogban csak a parricidium s pénzhamisítás elkövetésének célbavételére vonatkozó tudomás esetén büntetett; az olasz praktikusok is ezt a tételt fogadták el; már a középkori s újkori német jog egyáltalán nem ismeri a feljelentés kötelezettségét s így nem is bünteti annak elmulasztását; a XVI. század néhány törvénye a bevégzett istenkáromlás s pénzhamisítás feljelentésére kötelez büntetés terhe alatt s ettől fogva fokozatosan mindjobban tágult e keret. Hazai törvényeink kifejezetten csak a felső sértés, hűtlenség s istenkáromlás eseteiben büntetik azt, ki a feljelentést elmulasztja (Szent István II. 51., Kálmán II. 6., 1563. évi XLII. t.-c., 1715. évi VII. t.-c.). 1843. évi javaslataink bizonyos feltételek mellett minden büntett esetére előírja e kötelezést, s annak elmulasztóját majd mint bűnségedet, majd mint orgazdát bünteti (71., 72., 417—419. §-ok).

A Btk. szűk körben mozog s szemben a *német btk.*-vel, mely 139. §-ában a felső sértésnél, hűtlenségnél, pénzhamisításnál, gyilkosságnál, rablásnál, emberrablásnál s a közveszélyű cselekményeknél is bünteti a feljelentés elmulasztását (ugyanígy az 1909-i osztrák jav. 241. §-a; a német Vorentwurf 174. §-a és legújabban az 1927. évi német Reichstagsvorlage 199. §-a minden büntetetre vonatkozással előírja a feljelentés kötelezettségét), csak felső sértés és újabban az Átv. 3. §-ának (v. ö. Kézik. IV. k. 68.) esetén büntet.

A törvény 135. §-a szerint e cselekményben az *bűnös*: ki olyan időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felső sértés elkövetése céloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges és arról a felsőbb sértésnek jelentést nem tesz. E körülírásához képest, mint e büntetendő cselekmény ismérveit ki kell emelnünk a következőket: 1. csak az büntetendő, ki *felső sértés* elkövetésének célbavételéről vett tudomást s nem tesz feljelentést; a német Btk. 139. §-ának idevágólag többé-kevésbbé hasonló szövege alapján többen (Liszt, 849., Frank, 324., Binding, II. 673.) azt vitatják, hogy a felső sértés elkövetésére létrejött szövetség, illetve az arra irányuló előkészület esetére a feljelentés kötelezettsége nem terjed ki; a helyes felfogás szerint (Oppenhoff 5., nálunk Illés, II. 25.) azonban s épp a mi Btk.-ünk szövegezése alapján ily esetekben is büntetendő a feljelentés elmulasztása, mert e szavakból «felső sértés elkövetése céloztatik», nyilvánvaló, hogy

a törvény a felségsértés elkövetésére irányuló mindennemű komoly és határozott s büntetés alá eső törekvés elfojtásának lehetőségét akarja a feljelentésre való kötelezéssel s az ennek nyomán legalább is várható megakadályozással biztosítani; ámde az előkészület s a szövetekezés mindenestre igazolják, hogy «felségsértés elkövetése céloztatik»; 2. a feljelentésre kötelezve van *mindenki*, tehát még azok is, kik a tanulás köteleessége alól mentesek; a lelkes, habár gyónás útján jutott tudomására az elkövetni szándékolt felségsértés, szintén kötelezve van a feljelentésre; (így a német irodalom, nálunk Werner, 238.) kívánatos volna azonban, ha a lelkesek ily körülmények között felmentetnének a feljelentés kötelezettsége alól, mellyel szemben őket a gyónás titkának megőrzése kötelezi; nincsenek felmentve, de *nem büntethetők* a feljelentés elmulasztása címén: a) a felségsértést *tettesi vagy részesi minőségben elkövetni törekvők, az előkészületi cselekmény elkövetői s a szövetségben résztvevők*, mert ezek az általuk már elkövetett cselekményre meghatározott büntetéssel büntetendők, b) a Btk. 135. §-ának második bekezdése értelmében: a *tettes vagy részes hozzátartozói*; 3. a feljelentés csak két feltétel fennforgása esetén kötelez és tehát annak elmulasztása is csak akkor büntetendő, ha: a) *hitelt érdemlő tudomást* vesz valaki arról, hogy felségsértés elkövetése céloztatik (a hitelt érdemlőség léte vagy hiánya szubjektíve, azaz a mulasztó szempontjából ítélendő meg), és ha b) *oly időben* vesz erről tudomást, *midőn annak megakadályozása még lehetséges* (ez a feltétel már objektíve állapítandó meg s nem a mulasztó hiedelme szerint); a megakadályozás lehetősége mindaddig fennforog, míg a cselekmény materialiter befejezve nincs s annak folytatásától tartani lehet; 4. a feljelentést a törvény szavai szerint *arról* kell tenni, hogy felségsértés elkövetése céloztatik; tekintettel arra, hogy a feljelentésre kötelezést a törvény tulajdonképpen mint a megakadályozás lehetőségét biztosító eszközt veszi fel, a feljelentésnek annyit kell tartalmaznia, amennyi e szempontból szükséges (a személy megnevezése tehát nem feltétlenül szükséges, ha pl. a hely, idő s a célbavett elkövetés körülményeinek megjelölése elégséges); 5. a feljelentés a *felsőbbségnek* teendő, tehát oly hatóságnak, mely általában a közrend fenntartására s a büntető ügyekben eljárásra vagy különösen a bűncselekmények megakadályozására hivatott (községi elöljáró, szolgabíró, csendőrség, rendőrség, kir. ügyészség, bíróság stb.); tehető szóval, írásban, esetleg névtelen levélben vagy telefonon is; 6. *büntethetőségi feltétel*, hogy a

felségsértés (akár csak kísérlet formájában) elkövetett legyen; ha tehát a *célbavett büntett abbanhagyatott*, nincs helye büntetésnek, mert — nem lévén mit megakadályozni — nincs célja a feljelentésre való kötelezésnek; hogy önként vagy kényszer hatása alatt történt-e az abbanhagyás, az közömbös, ha azonban az abbanhagyás oka a hatósági közbelépés, úgy a feljelentés elmulasztója már büntetendő. — A cselekmény *büntetése három évig terjedhető államfogház és mellékbüntetésként eshetőleg pénzbüntetés.*

II. A felségsértés kísérletét, valamint az előkészületi cselekményt s a szövetséget a Btk. sui generis delictum-ként, mint befejezett büntetendő cselekményt rendelve büntetni, visszalépésről, illetve ennek nyomán a Btk. 67. §-a alapján beálló büntetlenségről nem lehet szó, minthogy azonban azok a kriminálpolitikai okok, melyek visszalépés esetén a büntetlenség biztosítását indokolják, a felségsértésnél is figyelembe jönnek, a törvény külön rendelkezéssel adja meg itt a büntetéstől való mentességet.

1. A király uralkodói állása, az alkotmány és terület elleni felségsértésnél kísérlet esetében, továbbá ha egyébként büntetendő előkészület követtetett el, illetőleg amennyiben szövetség jött létre, melyhez előkészületi cselekmény is járult, végül ha felhívás követtetett el, e cselekmények büntethetősége a Btk. 136. §-a alapján megszűnik, ha a bűnös önként és mielőtt a cselekmény felfedeztetett volna: az előkészítést vagy a megkezdett véghezvitelt *abbanhagyja* és minden káros következményt, mely a tettesek, részesek és a szövetezettek tevékenységéből netalán származott, maga elhárít, vagy ha a hatóságnál kellő időben tett feljelentése folytán a következmények elháríthatnak. Az önkéntesség s a felfedezés előtti elhárítás ismérveit illetően ugyanazok a szempontok irányadók, mint a Btk. 67. §-ánál (v. ö. Tank. IV. kiad. I, k. 133.1.) egyebekben a büntetlenség megszerzésének közös feltétele: *az előkészítés vagy megkezdett véghezvitel abbanhagyása*; ezenkívül *el kell hárítani* a tettesek, részesek és a szövetezettek tevékenységéből netalán származott káros következményeket, aminek két módja van: vagy a saját tevékenységgel való *elhárítás*, vagy a hatóságnál kellő időben tett feljelentés folytán beálló *elháríttatás*; akár a közvetlen, akár a közvetett módhoz forduljon is a büntetlenségre igényt tartó, *kell, hogy a káros következmények tényleg mind elháríttattak legyen*; az erre irányuló egyszerű, bár komoly törekvés tehát nem elég.

2. Az *egyszerű szövetség* esetében is büntetlenséget biztosít a törvény annak, ki a Btk. 137. §-a értelmében *előbb*, mintsem a

felségsértés elkövetésére, a szövetezésen fölül valami merényeltetett s mielőtt azt a hatóság felfedezte volna : a szövetségtől eláll és elállását a szövetezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására bírni törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljeleníti. Itt a *hatóság* felfedezése előtt kell a büntetlenséget maga után vonó cselekménynek kifejtetnie (magánszemély felfedezése tehát nem akadály addig, míg ez kötelességszerűen feljelentést nem tesz); egyebekben hasonlóképp a szövetségtől való *elállás* és a szövetezés által keletkezett *veszély megszüntetése* szükséges, mi ismét vagy közvetlenül vagy közvetve érhető el; *közvetlenül* úgy, hogy az elálló társait reábirja a merénylet felhagyására, s ha ez nem vezet sikerre: *közvetve* azáltal, hogy a szövetséget a hatóságnál feljeleníti. Itt már elég az egyszerű feljelentés, s a büntetés alól még akkor is felmentendő a feljelentő, ha a hatóságnak nem sikerül a káros következmények bekövetkezését megakadályozni (az *olasz btk.* 133. art.-ában minden esetben megkívánja a megakadályozást s de lege ferenda mi is ehhez az állásponthoz csatlakozunk, mert a helyes felfogás szerint csakis annak engedhető el büntetése, ki — közvetlen vagy közvetett tevékenységével — valóban elhárította az eredményt; a törvény szavai szerint ma az is menekül, ki számításból oly időben tesz jelentést, a hatóságnál, midőn ez már hiába lép fel).

III. A Btk. 138. §-a szerint : a jelen fejezetben meghatározott büntettek miatt, a szabadságvesztésbüntetés mellett a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése is megállapítandó. Minthogy a törvény e mellékbüntetések kiszabását csak a büntettek esetében írja elő, azok a *törvényi minősítés* alapján vétséget képező cselekményekre (alkotmány elleni felségsértés elkövetésére létrejött szövetség előkészületi cselekmény híján, a sikertelen felhívás s a feljelentés elmulasztása) nem állapíthatók meg, de megállapítandók az esetleg vétséggé minősített büntettek eseteiben (v. ö. Tank. IV. kiad. I. k. 83. l.), továbbá az alkotmány elleni felségsértés elkövetésére létrejött, de előkészületi cselekménnyel nem párosult szövetség s a teljesen sikertelenül maradt felhívás esetén, amennyiben e cselekmények elkövetőire a bíróság a büntetés maximumát : öt évi államfogházat szab, mert öt évi államfogház megállapítása esetén a Btk. 20. §-ának 3. bekezdése értelmében a cselekmény büntett.

Pénzbüntetés kiszabása tárgyában a II. Bn. vonatkozó rendelkezései irányadók.

II.

A KIRÁLY, A KIRÁLYI HÁZ TAGJAINAK BÁNTALMAZÁSA ÉS A KIRÁLY MEGSÉRTÉSE.

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, II. FEJEZET ; 139., 141. §-OK ÉS A 140. § HELYÉBE
LÉPETT 1913 : XXXIV. T.-C. 2. §)

HATÁSKÖR : AZ E FEJEZETBEN MEGHATÁROZOTT ÖSSZES BÜNTETTEK ÉS VÉTSÉGEK, VALAMINT AZ 1913 : XXXIV. T.-C. 2. §-BAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉG A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK SZÉKHELYÉN LEVŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, BUDAPESTEN A BUDAPESTI BÜNTETŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK KIVÉTELES HATÁSKÖRÉBE TARTOZNAK (1897 : XXXIV. T.-C. I. 4. P., 2. BEK., 1913 : XXXIV. T.-C. 4. §); AZ EZIDŐSZERINT SZÜNETELŐ ESKÜDTBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZOTT A BTK. 139. §-ÁNAK ESETE (1897 : XXXIV. T.-C. I. 2. P., II. 2. BEKEZDÉS).

8. §. Bevezetés.

Büntetőtörvénykönyvünk Második Részének második fejezete a címet meghaladó tartalmat ölel fel, amennyiben a 141. § 2. bekezdése a királyi ház tagjainak megsértéséről is rendelkezik, amely vétségre a címfeliratban utalás nem történik. Egyebekben a fejezetben foglalt rendelkezések módosultak is, és pedig az 1913. évi XXXIV. t.-c. folytán, melynek 2. §-a a Btk. 140. §-a helyébe lépett.

A törvényi rendelkezések négy bűncselekményt határoznak meg; ezek: a királybántalmazás (Btk. 139. §), a királyszétség (1913. évi XXXIV. t.-c. 2. §), a királyi ház tagjának bántalmazása (Btk. 141. § 1. bek.) és a királyi ház tagjának megsértése (Btk. 141. § 2. bek.). E bűncselekményekre vonatkozó jogszabályok dogmatikai kifejtését megelőzően néhány elvi kérdést kívánok megvilágítani s rövid vázlatban közlöm a jogtörténeti és jogösszehasonlító adatokat, úgyhogy az anyag beosztása (a Btk. 141. §-ában meghatározott két bűncselekményt célszerűségi szempontból összefoglalva) a következő: 1. *Elvi kérdések, jogtörténet és jogösszehasonlítás.* 2. *A király bántalmazása.* 3. *A király megsértése.* 4. *A királyi ház tagjainak bántalmazása és megsértése.*

9. §. Elvi kérdések; jogtörténet és jogösszehasonlítás.

1. Mindenekelőtt szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy az 1920: I. t.-c. 14. §-a értelmében úgy a Btk. 139. §-ában, mint az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ában a király mellett vagylagosan a kormányzó is értendő (v. ö. fent 12. l.), minélfogva az alábbiakban mindenütt, ahol a királyról tétetik említés, a szöveg úgy olvasandó «a király vagy a kormányzó». *Királyon* itt is az

értendő, kit a trón megilletett, illetőleg megillet, tehát I. Ferenc József elhalálózása pillanatától 1922. évi ápr. 1-éig IV. Károly, e naptól fogva pedig II. Ottó (v. ö. fent 17. l.).

Finkey elismeri, hogy a Btk. 139. §-a és az 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-a ma is fennállanak, de nézete szerint «tényleges alkalmazásuktól a királykérdés megoldása előtt nem lehet szó»; és tehát passzív alany csak a kormányzó (i. m. 164.); ugyanígy *Isaák* (92. lap). Fent kifejtett nézetem szerint II. Ottó rex hereditárius s bár addig, míg az 1921:XLVII. t.-c. a külföldi nyomás megszűntével ipso facto hatályát nem veszti, magát meg nem koronáztathatja, de azt a jellegét, hogy alkotmányunk értelmében örökös király, nem nélkülözi s így a királybántalmazás és király-sértés passzív alanya lehet.

2. Figyelemmel a *pragmatica sanctio* érvényessége tárgyában közölt fejtegetéseimre, nézetem szerint az Ausztriai Ház trónörökösödési joga nem szűnven meg (v. ö. fent 16. l.), nem oszthatom azt a felfogást, mely szerint »jelenleg nincs királyi család« (v. ö. *Isaák*, 94.) s némi korrektívummal magamévá teszem *Finkey*-nek azt a kijelentését, hogy: «A királyi ház tagja bántalmazásának büntetéről és a királyi ház tagja elleni sértés vétségéről szóló Btk. 141. §-a szintén hatályban levőnek tekintendő. Nem szüntette meg e § hatályát az 1921:XLVII. t.-c. sem, melynek 2. §-a csupán az Ausztriai Ház (Domus Austriaca) trónörökösödési jogára vonatkozó 1723:I. és II. t.-cikkben foglalt *pragmatica sanctio*t és minden egyéb jogszabályt nyilvánít hatályát vesztettnek, azonban nem rendelkezik az eddigi királyi ház tagjainak a Btk.-ben biztosított különös büntetőjogi védelem megszűnéséről» (i. m. 164.). *Részemről* csak ismételhetem ama fent megokolt tételmet, melynek értelmében a trónfosztást s az Ausztriai Ház trónörökösödési jogának megszűntét kimondó 1921:XLVII. t.-c. bár formailag érvényes törvény, tartalmi kijelentéseit tekintőleg mindazonáltal csak addig van hatályban, míg az ezeket kikényszerítő külföldi nyomás tart, ami más szavakkal azt jelenti, hogy e nyomás megszűntéig az Ausztriai Ház arra jogosult tagja — ténybeli akadály címén — nem érvényesítheti a trónra való jogát s nem gyakorolhatja királyi hatalmát, de nem jelenti az Ausztriai Ház királyi ház minőségének megszűntét. Nem jelentheti az 1921:XLVII. t.-c. formai ereje azt sem, hogy a királyhú magyar nemzet a királyi ház tagjaitól a fokozott tiszteletet elvonta s e fokozott tisztelet védelméről szolgáló büntetőjogi rendelkezések

érvényességét megszüntette. Hatalmi szóval kikényszeríthetett tőlünk a külföldi nyomás az alkotmányunkkal szöges ellentétben álló trónfosztás kimondását, valamint annak kijelentését, hogy a *pragmatica sanctio* megszűnt, de arra semmiféle hatalom nem szoríthat, hogy érzelmeinken tegyünk erőszakot s annak a tiszteletnek, mellyel a királyi ház tagjai iránt viseltetünk, fokozottabb büntetőjogi védelmet ne biztosítsunk.

3. Mindezeknek megállapítása után arra kívánok még utalni, hogy a király ellen elkövetett büntetendő cselekmények *elvi szempontból* három csoportra oszthatók. Az *elsőbe* tartoznak azok, melyek a király uralkodói állása ellen irányulnak s az uralkodói jogok gyakorolhatásának feltételeit semmisítvén meg, támadván vagy veszélyeztetvén, közvetlenül az államot is sértik; ezek a felségsértés körébe esnek. A második csoportot alkotják a király személye ellen irányuló mindazok a támadások és sértések, melyek a királyt ugyan uralkodói minőségében érintik, de mert az uralkodói jogok gyakorolhatásának feltételeit nem befolyásolják, az államot csak közvetve azaz csak annyiban sértik, amennyiben »legfelsőbb képviselőjének bántalmazása és megsértése az országot és annak polgárait is éri« (Min. Ind.); ide sorolandók különösen a királyt uralkodói minőségében érő s a felségsértés határára innen fekvő bántalmazások és becsületsértések (pl. az 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-ában meghatározott vétség). A harmadik csoportba számítanak azok a sértések, melyek a királyban nem az uralkodót, hanem a magánszemélyt érintik és tehát az államot sem közvetlenül, sem közvetve nem sértik, de a mások ellen elkövetett hasonló sértésektől — tekintettel arra, hogy a legnagyobb közjogi méltóság képviselője ellen követték el — súlyban mégis különböznek (maiestas ossibus principi inhaeret) s mint minősített deliktumok állíthatók szembe az egyszerűekkel; idetartoznak pl. a király magánszemélye ellen elkövetett becsületsértés (*crimen laesae venerationis*).

A gyakorlati megkülönböztetés azonban nem igazodik ehhez az elvi szempontból eszközölhető s ma már mind általánosabban elfogadott (*Binding*, Lehrb. I. 167., *van Calker*, Vergl. Darst. Bes. Teil. I. 93., *Birkmeyer*, 118.) kategorizáláshoz, mi nyilván történeti fejlődés eredménye.

4. A római jog az államfő ellen irányuló mindennemű sértést *crimen maiestatis*-ként büntetett, kivéve mégis a szóval vagy írásban elkövetett sértéseket, melyek csak annyiban estek büntető szankció alá, amennyiben a közönséges becsületsértés szabályai

szerint elbíráhatók voltak. Augusztus császár az első, ki az írásban (*libri famosi*) elkövetett s a császár ellen irányuló sértéseket mint felségsértést rendeli büntetni; a szóval elkövetett sértések azonban még ekkor sem vonattak ide (ezeket csak később a despoták büntették *crimen maiestatis*-ként). A *közönséges német jog* eleinte ugyan a római jogi felfogást követte (v. ö. *Bambergensis* 132., 133. art.-ok), de már *Carpzow* valamiként különbséget tesz a *crimen laesae maiestatis* és a *crimen maledictionis in principem* között; utóbb mind élesebben különböztetnek s egyes írók szembeállítják már az államfőt uralkodói minőségében ért sértéseket, melyeket azonban felségsértésnek minősítenek, a királyt mint magánszemélyt sértő cselekményekkel, melyeket majd minősített súlyos sértésként büntetnek (*Leyser, Koch*), majd mint külön bűncselekményt *crimen laesae venerationis* név alatt vonnak büntetés alá (*Quistorp, Klein*). A XIX. század elején a korabeli irodalom (*Henke, Jarcke, Zirkler*) hatása alatt ez a megkülönböztetés elenyészik, s minden az államfő ellen irányuló tetteges, írásbeli és szóbeli becsületsértés a *Majestätsbeleidigung* fogalmába olvad bele. A *jelenleg érvényben levő tételes jogok* mind különböztetik egyfelől a felségsértést, másfelől az államfő ellen elkövetett összes egyéb sértéseket, de ez utóbbi csoportban ama régi jogi elv alapján, hogy «*maiestas ossibus inhaeret*», nem tesznek különbséget az államfő mint uralkodó ellen, s az államfő mint magánszemély ellen elkövetett sértések között (érdekes, hogy Angliában királysértés címén immár közel száz éve nem indított bűnvádi eljárás; az utolsó eset 1823-ban fordult elő).

Régi hazai törvényeink s joggyakorlatunk értelmében eleinte a királynak mindennemű sértése felségsértésként büntetett; később kivált e körből a szorosabb értelemben vett felségsértés, azaz a királynak szóbeli bántalmazása (sértő kifejezésekkel, gyalázásokkal, káromlásokkal illetése anélkül, hogy e sértések tetteges bántalmazássá fajulnának; *Pauler*), majd pedig a *sajtó útján elkövetett királysértés* (1848. évi XVIII. t.-c. 7. §). 1843. évi javaslatunk is csak a nyilvánosan szóval vagy iratban, illetve nyomtatványban elkövetett sértést szabályozza külön (47. fej. 446—448. §-ok) s minden egyéb sértést, pl. a tetteges bántalmazást is felségsértésnek minősíti (43. fej. 420. s köv. §§).

5. Büntetőtörvénykönyvünk 139. és 140. §-a, illetve az utóbbi helyébe lépő 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-a a király személyét érő mindennemű oly sértést von a királybántalmazás és királysértés

fogalma alá, mely felülről határolva, egyfelől *nem testi sértés* s így nem minősül a Btk. 126. §-ának 2. vagy 4. pontja szerint felségsértésként, s amely alulról határolva, másfelől legalább is a király személye ellen irányuló *tüntető tiszteletlenségben* nyilvánul. Az elvi határvonal, mely a felségsértésként nem minősülő sértéseket a király uralkodói minősége s magánszemélye ellen elkövetett sértések kategóriáira osztja, Btk.-ünkben elmosódik.

10. §. A király vagy kormányzó bántalmazása.

A király vagy kormányzó bántalmazásának büntetést követi el, aki a királyt vagy a kormányzót tettegesen bántalmazza, amennyiben cselekménye felségsértést nem képez (Btk. 139. §; 1920: I. t.-c. 14. §). Szükségesnek vélem ehelyütt kiemelni, hogy úgy a király bántalmazását, mint a királysértést büntetni rendelő szakasz *nem csupán a király személyét, hanem az ehhez kapcsolódó királyi méltóságot, a trón tekintélyét is védi* s ezek együttes sérelmét helyezi büntető megtorlás alá (*Curia*, Bjogi dtár 18. k. 33.).

1. *Elkövetője* e büntettnak bárki lehet; külföldi is, mert a deliktum lényege nem az állam, vagy királyhűség megszegése.

Ha magyar honos az elkövető; úgy akár a magyar állam területén, akár külföldön követtetett el a cselekmény, mindig a Btk. 139. §-a alkalmazandó; ugyane szakaszra alapítandó az ítélet akkor is, ha külföldi a magyar állam területén követi el a királybántalmazást (Btk. 5., 7. §-ok). Ha azonban külföldi külföldön követi el e cselekményt, úgy amennyiben az elkövetés helyének törvénye enyhébb, ez utóbbi jön alkalmazásba (Btk. 7., 9., 11., 12. §-ok).

2. *Passzív alany*: a király (és pedig úgy a rex legitimus, mint a rex hereditarius), valamint a kormányzó. A lemondott király, a trónörökös, valamint a királyi család többi tagjainak bántalmazása a Btk. 141. §-a szerint minősül.

3. *Elkövetési cselekvés a tetteges bántalmazás*, melyen általában más személy teste ellen irányuló szándékos behatás értendő. Ide tartozik tehát az életet, testi épséget, szabadságot s becsületet érő mindennemű szándékos és jogtalan oly behatás, mely más testének megtámadásaként jelentkezik tekintet nélkül arra, hogy van-e e cselekménynek becsületsértő jellege vagy nincs. Az sem szükséges, hogy a tetteges bántalmazás fogalma alá eső cselekmény a test közvetlen érintésében álljon; tetteges bántalmazás tehát a korbácsütés is, mely nem talál (*Thomsen*, 224.).

A tetteges bántalmazás — amennyiben a királyt éri — mindazonáltal csak az esetben minősül a Btk. 139. §-a szerint a király bántalmazásaként, amennyiben *nem felségsértés*, tehát amennyiben sem eredményében, sem a tettes szándékát tekintőleg nem ütközik a Btk. 126. §-ának 2. vagy 4. pontjába. Ha tehát a tetteges bántalmazás eredménye legalább is testi sértés (és pedig akár csak könnyű testi sértés), vagy ennél is súlyosabb, továbbá ha a tettes szándéka felségsértésre (pl. testi sértésre) irányult, bár a célbavett eredmény elmaradt s a cselekmény csak bántalmazásaként jelentkezik: felségsértés állapítandó meg, miből következik, hogy a Btk. 139. §-a csak az esetben alkalmazható, ha a tettes szándéka a tetteges bántalmazáson nem terjedt túl s az eredmény sem esik a fogalmi körön kívül. Királybántalmazás címen lesz tehát büntetendő, ki testi sértésre, szabadságkorlátozásra vagy elvonásra, ölésre irányuló szándék nélkül a királyt pl. megveri, megüti, meglöki stb. és e cselekményével még testi sértést sem okoz.

4. A király- vagy kormányzóbántalmazás büntetése: tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyház, továbbá hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése (Btk. 139. §), tehát ugyanaz, mint a Btk. 126. § 4. pontjában meghatározott felségsértés kísérletéé (Btk. 126. § utolsó fordulat). Mellék-büntetésként a II. Bn. értelmében pénzbüntetés kiszabásának is helye van.

11. §. A király vagy kormányzó megsértése.

1. Büntetőtörvénykönyvünk 140. §-a a királlysértés vétségét következőleg határozta meg: bűnös e vétségben, *aki a király ellen sértést követ el*. Az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a, mely ugyane törvény 1. §-ának értelmében a Btk. 140. §-a helyébe lépett, az e szakaszban meghatározott törvényes fogalom «törvényes magyarázata, szabatos kifejtése» (Min. Ind.) címen részletesebb körülírást ad, mely az 1920: I. t.-c. 14. §-ában foglalt rendelkezés figyelembevételével így hangzik: vétség miatt büntetendő, aki a király vagy a kormányzó ellen sértést követ el, vagy a király vagy kormányzó tényeit sértő módon bírálja.

Több szempontból rendkívül tanulságos az 1913: XXXIV. t.-c. Min. Indokolásának idevonatkozó része, melyet annyival is inkább szükségesnek tartok ideiktatni, hogy feledésbe ne menjen az a magyar lélekben mély gyökereket vert álláspont, amelynek igazát törvényhozónk — midőn

még teljes szabadsággal fejezhette ki gondolatait s mint a magyar nemzet reprezentánsa, érzelmeit is — meggyőző szavakkal bizonyította.

«Valahányszor új államfőt kellett a nemzetnek választania, kitört a sokszor polgárháborúval kapcsolatos belviszály, amely évtizedeken át emésztette a nemzet legjobb erőit. Valahányszor megrendült a nemzet egy részében a bizalom és szeretet királya iránt, különböző centrifugális erők szabadultak fel s vetették vissza az állam egységes, szabad fejlődését. Mindannyiszor szenvedett az állam külső tekintélye, külpolitikai súlya is. A hosszú századokon át folytatott közös küzdelmek során a nemzet jobbjainak s egész népének közmeggyőződésébe ment át a királyság szüksége; a magyar nép őszinte alattvalói hódolattal tekint királyára és há hozzá. Egész alkotmányunk a király és nemzet összhangzatos együttműködésén épült fel: törvényeink a király személyét ismételtelen szentnek és sérthetetlennek mondják... nemzetünk csak úgy töltheti be történelmi hivatását, ha... koronájának ragyogó fényével, kifelé is tiszteletet parancsoló tekintélyével, minden ellene irányuló ellenséges indulatot megfékez... a királyi tekintély megőrzése a magyar állam egységének és fennmaradásának érdekében oly követelmény, amellyel szemben minden támadást meg kell elbánni és vissza kell verni... Fennálló jogszabályaink a királyi tekintély védelmére... nem bizonyultak elég hatályosoknak... s az eddiginél fokozottabb védelmet nyujt a királyi tekintélynek.» Ha e megnyilatkozás a nemzet érzelmeinek ezeréves hagyományokra támaszkodó spontán kifejezése, amit kétségbe vonnunk nem szabad, úgy — ha nem is tűnnék ki az 1921: LXVII. t.-c. indokolásának kifejezett utalásából — meg kell állapítanunk, hogy az ú. n. trónfosztó törvény a nemzet igazi akaratát és érzelmeit hamis színben tükrözteti le. Alig nyolc év alatt nem állhatott be a nemzet érzelmeiben oly változás, mely hazugnak s vészthozónak kiáltja ki mindazt, amit a nemzet történelmi múltja s évezredek küzdelmeiben mély gyökereket vert nemzeti szelleme igaznak és áldásosnak tartott.

2. A király vagy kormányzó megsértésének vétsége a Btk. 139. §-ában meghatározott királybántalmazás büntetettől csak az elkövetési tevékenységben, továbbá a minősített eset kiemelésében s a büntetés súlyosságában különbözik, minélfogva minden egyéb smérvet tekintőleg a király vagy kormányzó bántalmazásának bünteténél kifejtett szabályok irányadók (v. ö. fent 39. l.).

3. Egyedül a passzív alanyiságot illetően tartom szükségesnek kiemelni, hogy az elhalt király ellen elkövetett sértés az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ába ütközik.

A kérdés meglehetősen vitás. Van nézet, mely szerint a meghalt embernek vagy emlékének meggyalázásáról szóló Bn. 22. §-a alkalmazandó (így Werner, Kézik. 242., Heller Bn. 64—65. l., egy előfordult esetben a budapesti btörvényességék *Török-tanácsa*, és a budapesti Tábla *Degré-tanácsa*; a német irodalomban ilyenkor a holtak ellen elkövetett rágalmazásra és becsületsértésre vonatkozó német bir. btk. 189. §-át vélik

alkalmazandónak; *Binding Lehrb.* I. 169., *Liszt XIX.* kiad. 357., *van Calker*, *Vergl. Darst. Bes. Teil I.* 97.; a német judikatúra egy esetben a császársértés szakaszát alkalmazta, midőn az elhalt uralkodó emlékének meggyalázása a tényleg trónon volt császár származásának tisztaságát érintette, v. ö. *Entsch.* 28. k. 171.). A *Curia* viszont legutóbb elvi érrel jelentette ki, hogy az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a a meghalt király ellen elkövetett sértésre is kiterjed, mert «e felhívott szakaszban meghatározott vétség esetében nem csupán a király személye, hanem az általa viselt királyi méltóság, mint közjogi érték s ennek révén a Szent Korona nimbusza, a királyi trón tekintélye, sőt maga a királyság intézménye, tehát végeredményben az állam erkölcsi értéke is sértve van. Fontos állami érdek tehát, hogy a magyar királynak az 1848: III. t.-c. 1. §-a szerint szent és sérthetetlen személyét még haló porában se érje olyan lekicsinylés, tiszteletlen bírálathoz, mely a királyi trón tekintélyét is sérti, mert ha ez bekövetkeznék és megtorlatlanul maradna, ezáltal az államnak mint királyságnak erkölcsi értéke is csorbát szenvedne» (Bjt. 77. k. 142.). Ez okfejtéssel szemben *Dombóváry* arra utal, hogy «meghalt királyaink emlékének kiváltságos büntetőjogi védelme a történelmi kritika szabadságát igen komoly veszélynek tenné ki», s részint e megfontolásból, részint abból a körülményből, hogy az 1913: XXXIV. t.-c. «csak a király fogalmával operál és — ellentétben a pár hóval utóbb szentesített Bv.-vel — emléküket meggyalázása tekintetében nem intézkedett», odakövetkeztet, hogy azt nem óhajtotta büntetéssel sújtani (v. ö. *Dombóváry* megbeszélése, Bjt. 77. k. 138–139. l.). Régebbi álláspontom szerint az elhalt király ellen elkövetett sértés a Btk. 141. § 2. bek.-ébe ütköző cselekmény, mely nézetemet arra alapítottam, hogy az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a azt rendelvéen büntetni, aki a király ellen követ el sértést, következtetésként nem eshetik e törvényszakasz alá az a cselekmény, mely oly személy ellen irányul, ki már — akár azért, mert lemondott, akár azért, mert meghalt — nem király (v. ö. *Tank.* II. köt. 20. l., A király megsértéséről szóló 1913. évi XXXIV. t.-c. kommentára, Pécs, 1914. 70. l.; és a Bjt. 67. k. 333. l.-on megjelent megbeszélésem; ugyanígy a pécsi ítéletábra u.-ott idézett ítélete). A lemondott királyt illetően fenntartom ezt a nézetemet, mert a lemondott király már nem király, de viszont nem szűnt meg a királyi ház tagja lenni, az elhalt királyra vonatkozással azonban csatlakozom *Curia* felfogásához és pedig az abban felhozott okokon kívül a következő megfontolás alapján: 1. a büntetlenséget hirdető nézet (*Dombóváry*) egyáltalában nem fogadható el, mert lehetetlen, hogy amikor a törvény bármely elhalt ember emlékének meggyalázását bünteti, a meghalt király sértését büntetlenül hagyja, 2. a Bv. 22. §-ának alkalmazását hirdető nézet (*Werner-, Heller-, Török és Degré* tanács) sem osztható, mert a király-sértés nem kvantitatív, hanem kvalitatív különbözik a közönséges becsületsértéstől és rágalmazástól, ezeknek nem minősített eset, hanem sui generis delictum, de akkor a Bn. speciális rendelkezései és tehát annak 22. és 23. §-a arra nem hat ki; 3. a Btk. 141. § 2. bekezdése alkalmazásának ellene mond végül az a körülmény, hogy e nézet mellett, aki a meghalt király ellen követ el — akár rágalmazás formájában — sértést: egy évig terjedhető fogházzal, sajtó útján elkövetve két évig terjedhető

államfogházzal büntetendő; aki pedig elhalt közfunkcionárius ellen követ el rágalmazást, az nyolc naptól egy évig, sajtó útján elkövetve pedig nyolc naptól két évig terjedhető fogházzal (Bv. 22., 3., 5. §-ok), tehát súlyosabban büntetendő, ami a jogtárgyak értékkülönbségeit tekintve lehetetlen (régebbi nézetem idején a Bv. még nem volt érvényben, hanem az összevetésnél a Btk. 273., valamint annak 258–262. §-ai jöttek figyelembe, s így — a pénzmellékbüntetéstől eltekintve — a Btk. 141. § 2. bekezdése volt a súlyosabb büntetést elrendelő jogszabály); 4. ha nem kifogásolható a Btk. 141. §-ával kapcsolatban az a tétel, hogy a Btk. nem tesz különbséget itt a királyi ház élő és elhalt tagjai között, akkor megáll e tétel a királysértésre vonatkozással is. Helyesen jelenti ki tehát a *Curia* elvi érrel, hogy: az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a nem tesz különbséget élő és meghalt király között (v. ö. *Bjogi dtár* 7. k. 81. l.).

A fent (v. ö. 17. l.) kifejtetteknél fogva helyes a *Curia* nézetének az a tetele is, hogy: *Ha a trónjától megfosztott király ellen, avagy a meghalt királyok emléke ellen az ő uralkodásuk idejével és tényeivel vonatkozásban a detronizáló törvény hatályba lépése után követett el is el olyan cselekmény, mely a hatályban levő törvények szerint a király sérelmére elkövethető valamely bűncselekmény tényálladékát kimeríti, annak büntetethezőségét a detronizáló törvény meg nem szünteti* (*Bjogi dtár* 7. k. 32. l.).

4. Az elkövetési tevékenység két alakban jelentkezhet; az egyik a sértés a király vagy kormányzó ellen, a másik: a király vagy kormányzó tényeinek sértő módon való bírálata.

5. A sértés fogalmát a törvény nem határozza meg, mert «azon művészet, mely napjainkban a sértés, a gyalázás mesterségében kifejtetik, lehetlenné teszi» a tüzetes meghatározást (*Min. Ind.*), következésképp a bíróra kellett bízni annak a kérdésnek eldöntését, vajjon in concreto forog-e fenn valóságos sértés? Magából a törvényből, és ugyanannak a Btk. 139. §-ából annyi kétségtelen, hogy a tetteges bántalmazás a sértés fogalmi körén kívül esik, s hogy így az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ában említett sértés e határon innen fekvő sértő magatartásokból egészül ki. Ámde e sértő magatartások a legkülönbözőbb formákban (tevés, mulasztás, szóbeli, írásbeli, nyomtatvány útján elkövetett sértések) és intenzitásban (a legdurvább meggyalázástól a legenyhébb tiszteletlenségig) jelentkezhetnek és lehet hogy egyszersmind beleillenek a Bv. 1., illetve 2. §-aiban meghatározott rágalmazás, illetve becsületsértés fogalmának kereteibe, de lehet, hogy azokon kívül esnek. Alapkérdés tehát, vajjon a törvény a «sértés» kifejezéssel csupán a rágalmazás és becsületsértés törvényes fogalmaira utal-e s ezeknek

minősített esetét emeli-e ki, vagy tágabb, illetve más jelentést tulajdonítva a műszónak, a királysértést *sui generis delictum*-ként szabályozza? Az állásfoglalás nemcsak elvi, de gyakorlati szempontból, bizonyos részletkérdéseket (pl. a valóság bizonyításának lehetőségét) illetően is rendkívül jelentős. A német bir. btk. 95. §-a alapján, melyben a császár- stb. sértés tevékenysége ugyanazzal a kifejezéssel (beleidigt) van megjelölve, mint a becsületsértés a 185. §-ban (Beleidigung), az irodalom képviselői általában azt vitatják, hogy a császársértés nem kvalitatíve, hanem csak kvantitatíve különbözik a közönséges becsületsértéstől, melynek ennél fogva csupán egyik minősített esete, tehát nem *sui generis delictum* (ugyanígy egyebek között a németalföldi s norvég btk.-ek, melyeknek szövegezése mindazonáltal vitára ad alkalmat). *Hazai Btk.-ünk* 140. s ma az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-a, valamint a Bv. 1. és 2. §-ainak összevetéséből már kétségtelen, hogy az 1913. évi XXXIV. t.-c. 2. §-a nem a közönséges becsületsértés minősített esete, hanem teljesen különálló bűncselekmény, mert — mellőzve a Bv. 1. §-ában meghatározott rágalalmazás tényálladékának idekombinálását, mely ha a király ellen követtetik el, miután a «sértés» fogalmában bentfoglaltatik, mindenesetre királysértés — a becsületsértésnek a Bv. 2. §-ában leírt törvényes fogalma szűkebb, mint az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ában említett «sértés»-é; a Bv. 2. §-a szerint ugyanis becsületsértés akkor forog fenn, ha valaki más ellen becstelenítő, lealacsonyító vagy megszégyenítő kifejezést használ vagy ily cselekményt követ el, ha tehát az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ában a rágalalmazáson kívül csak a király ellen elkövetett becsületsértést akarta volna a törvény büntetni, úgy vagy a Bv. 2. §-ában szereplő kifejezéseket használta volna, vagy legalább is felvette volna a «sértés» műszó elé a «becstelenítő» stb. jelzőket, illetve úgy fejezte volna ki magát, hogy aki a király ellen becsületsértést követ el stb. Nyilvánvaló ezekből, hogy a sértés tágabb körű, azaz más fogalom, mint a becsületsértés; a «sértés»-ben bent van a becsületsértés is, de bent van a király személye iránt tartozó köteles tiszteletnek feltűnő, tüntető megsértése is, tehát minden oly magatartás, szó, kifejezés, irat, nyomtatvány vagy jel, mely alkalmas arra, hogy a királynak akár királyi méltósága, akár magán-személyisége iránt tartozó köteles tiszteletet érintse, megingassa vagy csökkentse.

A *Curia* elvi kijelentése szerint: a királysértés éppen abban különbözik a becsületsértéstől, hogy a király személye irányában tartozó tisz-

telet felette áll a közönséges s egymás irányában tartozó kölcsönös megbecsülésnek s így a királysértés vétségének tényálladéka fennforog minden oly esetben, amikor a nyilatkozatban az uralkodó személye vagy a királyi méltóság irányában tartozó köteles tiszteletnek bármilyen csökkenése mutatkozik (Bjogi dtár I. k. 301. l.). Királysértést állapított meg a *Curia* többek közt, midőn vádlott azt mondotta, hogy «a király megszegte esküjét» (Bjt. 51. köt. 242. l.), midőn a királyt rossz szívűnek és népével nem törődőnek jellemezte (Bjogi dtár I. k. 301. l.), midőn ezt a kijelentést tette: «én nemcsak a kőművest, hanem magát a királyt is pofon vág-hatom, én még a királyt is s...be rúghatom (Bjt. 60. k. 181.); helyesen mondotta ki a *Curia*, hogy a sértés kérdés alakjában éppúgy elkövet-hető, mint állító vagy másféle mondat alakjában (Bjt. 78. kötet 64.).

A jelképies magatartások a fent körülírt feltételek mellett szintén alkalmas elkövetési cselekvései a királysértésnek, így a mulasztás is, amennyiben az mint kötelességzegés a tiszteletlenséggel egyértelmű (így a tüntető ülvemaradás ünnepi alkalomkor, midőn a királyt felköszöntik, üdvözlük stb.; *Thomsen*, 225.) már az egyszerű nemtevés (pl. az éljenzéstől való tartózkodás, zászlónak ki nem tűzése stb.) nem tartozik ide.

Igy a *Curia*, midőn egy alkalommal kimondotta, hogy kétségtelen ugyan, hogy a király személye iránt nyilvánuló tiszteletnek jelképes kifejezésben, mint pl. a nemzeti lobogó kitűzése vagy különös alkalmakkor szokásos ünnepeken való részvétel, nem általánosan kötelező természetű s ennek pusztá elmulasztása magában véve nem is egyértelmű a tiszteletlenséggel; ámde másrésről az is bizonyos, hogy ha a tisztelet jelképiessen kifejezésre jut, ennek tüntetészerűen való visszavonása vagy félbeszakítása a tiszteletlenség nyilvánosságra hozatalával egyértelmű, mert ebben a tényben a tisztelet megvonása, de egyszersmind annak megtagadása a legszembetűnőbb módon nyilvánul meg (Bjogi dtár II. k. 365. l.). Jelentős a *Curianak* az az ítélete is, melyben kijelentette, hogy jóllehet valamely régi időben keletkezett, politikai tartalommal bíró és közkézen forgó költeménynek elszavalása, habár annak tartalma a jelenlegi alkotmányos érülettel nem is egyeztethető össze, büntetendő cselekmény tényálladékát nem minden esetben meríti ki, ámde viszont az is bizonyos, hogy az ily költeményeknek nyilvánosan, olyan környezetben s olyan irányzatos hangsúlyozással való elszavalása, ahol a figyelmet csakis a célzatos kifejezések ragadják meg s alkalmasak arra, hogy az érületet ebben az irányban befolyásolják, büntetendő cselekmény tényálladékát kimerítheti (vádlott különben is nem tartva magát a költemény eredeti tartalmához, saját szerzeményeként szótt be egyes kifejezéseket, amelyek a király személye iránt tartozó köteles tiszteletet a legmélyebben sértik; Bjogi dtár VII. k. 304. l.).

A király vagy kormányzó személyének helytelen megjelölése ha egyébként megállapítható, hogy a sértés a király vagy a kor-

mányzó ellen irányult, nem zárja ki e vétség címén való felelősségre vonást.

Igy a *Curia* is, midőn büntette vádlottat, ki nem a királyt, hanem a «császárt» sértette (Bjt. 33. k. 133.).

Ha a sértés *nem vonatkozik közvetlenül a királyra vagy a kormányzóra*, e vétség rendszerint nem állapítható meg, mindazonáltal, ha a tettes bár közvetlenül mást sért, de az azt érő sérelem az összetartozandóságnál fogva a király vagy a kormányzó ellen is irányul, vagy közvetve jelöli meg a sértett személyt, nincs akadály a király-, illetve kormányzósértés megállapításának.

Igy kimondotta a *Curia*, hogy a király által adományozott érdemkeresztre tett durva és illetlen kifejezés, tekintettel arra, hogy a sértés az érdemkereszt viselőjének kisebbsítésére irányult, nem esik e szakasz alá (Bjt. 44. k. 125. l.), viszont kimondotta a *Curia*, hogy nem zárja ki e vétség fennforgását, ha a tiszteletlenséget magukban foglaló kifejezések célja az, hogy ezekkel egy harmadik személy tétessék gúny és nevetség tárgyává (Bjt. 68. k. 143.), és büntette vádlott katonaviselt mezőrt, aki midőn a csendő katonaszökevény fiát nála kereste, azzal a durva megjegyzéssel élt, hogy «kutyát a fiam nem szolgál»; ez a sértő kifakadás — úgy mond a *Curia* — külső alakja és belső értelme szerint egyaránt csak arra vonatkozhatik, aki a tényleges katonai szolgálat elrendelésére és végrehajtására vonatkozó állami akaratot érvényesíteti; ez pedig a mai államjogi rendünk szerint az ország kormányzója; vádlott ama védekezését, hogy a sértés alsóbbrendű katonai feljebbvalóra vonatkozott, a *Curia* nem fogadta el (Bjt. 75. k. 156.); midőn vádlott a lakótársaival való összeszólalkozás közben odakiáltotta ezeknek: «ronda Horthy-imádók», ebből kétségtelen ugyan, hogy a sértés elsősorban a vádlott lakótársai ellen irányult, ez azonban a *Curia* szerint nem zárja ki a kormányzósértés megállapítását, mert a kormányzó nevének az idézett meggyalázó kifejezéssel kapcsolatos használata a kormányzóval szemben is tiszteletlenséget tartalmaz (Bjt. 78. k. 89.); megállapította a *Curia* a kormányzósértést, midőn vádlott azt mondotta: «nem szégyenled magad, te is Horthy kutyája lettél!», mert e kérdés alakjában tett nyilatkozatban voltaképpen az az állítás foglaltatik, hogy a kormányzó legfőbb parancsnoksága alatt álló hadseregben szolgálni valami szégyenletes dolog; e kitétel megállapítását a *Curia* szerint a jelzett vétség tényálladékát még akkor is, ha vádlott állati nevet nem is említve, esetleg csak ilyen formában tette volna fel a kérdést: «nem szégyenled magad, te is Horthy katonája lettél!» (Bjt. 79. k. 174. l.).

6. *A király vagy kormányzó tényeinek sértő módon való bírálata*, mint a királysértés elkövetésének második alakja akkor forog fenn, midőn valaki a királynak vagy kormányzónak — bár a kormány által ellenjegyzett — rendelkezéseit vagy bármilyen cselekvését,

magatartását teszi bírálat tárgyává és pedig az objektív vizsgálódás határain túlmenőleg oly módon, mely tiszteletlenséget kifejező alakban nyilvánul meg. Merőben a *kormány tényeinek* bár sértő bírálata *nem állapítja meg* e vétséget, hacsak a kormánytények bírálatába nem vonja be sértő módon a tettes a király személyét.

Igy a *budapesti kir. ítélőtábla*, midőn gyanúsítottak előzetes letartóztatását megszüntette és öt azonnal szabadlábra helyezni rendelte, mely végzésének indoklásául a következőket hozta fel: Az 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-a szerinti vétség legalább is a király iránti köteles tiszteletnek szóval vagy tettel való megsértésében nyilvánul; a fennforgó esetben azonban az a körülmény, hogy a gyanúsított negyedmagával, borozás közben állítólag szerb nemzeti dalokat énekelt, a szerb királyt éltette, egy magyar gyártmányú gyufaskatulyát a földhöz vágott és odanyilatkozott, mikép a szerb háború sikerét «Bécs» akadályozta meg, nem sértést látszik tartalmazni a királlyal szemben, sem pedig arra nem nyújt alapos gyanút, hogy a gyanúsított a felhívott kitételek bármelyikét vagy a gyujtódoboz elhajítását egyáltalán a királyra vonatkoztatta. Hisz «Bécs» alatt inkább Ausztriát, esetleg a külügyi kormányt kell érteni. *Már pedig a kormány ténye még nem a király ténye és egy ország elleni kifakadás még nem azonosítható a király személyével és ténykedésével* (Ügyv. Lapja 1914. évf. 11. szám, 7. l.), nem követ el királysértést, ki annak a nézetnek ad kifejezést, hogy ha köztársaság volna, nem lenne a jelenlegihez hasonló rossz törvény (Bjt. 67. k. 336.); a tiszteletlen bírálat ideesik (Bjt. 77. k. 142.); nem esik az 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-a alá a fennálló törvény ellen való kifakadás, ha a király személye sem kifejezetten, sem burkoltan megemlítve nem lett (Bjogi dtár 9. k. 118.).

7. Felmerül a kérdés, vajjon — különösen az elhalt királynak — nem korábbi uralkodása idejére, uralkodói tényeire, törvényes királyi minőségére vonatkozólag elkövetett sértő cselekmény az 1913:XXXIV. t.-c. 2. §-a alá esik-e? A *Curia* ily esetben a Bv. 22. §-a alapján büntetett (Bjt. 77. k. 144.); részemről de lege ferenda helytállónak vitatom e felfogást, de nem de lege lata, mert a törvény ily disztinkciót nem tesz (ugyanígy helyes okfejtéssel *Dombóváry*, Bjt. u. o.).

8. *A szándékot* illetően kiemelendőnek tartom, hogy elegendő a kifejezés vagy magatartás sértő voltának s a jogellenességének tudata, amelyen felül még valami különös sértési szándék nem kívántatik s közömbös az a körülmény is, amely a sértés közvetlen okát képezte, illetve az a helyzet, melyben vádlott a sértés idején volt.

A *judikaturában* állandóan követett tétel, hogy: a sértési célzat nem kelléke e vétségnek s elegendő a király vagy kormányzó személye iránt

tartozó köteles tisztelet tudatos megsértése (v. ö. *Mutató*, 226. l.), illetőleg a tiszteletlen, sértő nyilatkozat tudatos használata (Bjt. 78. k. 64.); kimondotta a *Curia*, hogy a kormányzó személyét tanuvallomás keretében sem szabad megsérteni (Bjt. 78. k. 7.).

9. Tekintettel arra, hogy a királysértés nem minősített becsületsértés, hanem különálló bűncselekmény, következésképp a Btk. XVII. fejezetében foglalt speciális rendelkezések ide nem vonatkoznak; *nincs helye tehát a valóság bizonyításának, a büntető ítélet közzétételének; a cselekmény hivatalból üldözendő (Curia jogegységi határozata, Bjt. 54. k. 243.) s még felhatalmazás vagy kívánat sem szükséges az eljárás megindítására.*

10. A büntetés két évig terjedhető fogház s ezenfelül mellékbüntetéskép: a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése és hivatalvesztés s a II. Bn. értelmében pénzbüntetés. Nemzetragalmazással való együttes elkövetés esetében anyagi halmazat forog fenn (*Curia*, Bjt. 78. k. 142.).

11. Az 1913: XXXIV. t.-c. 2. §-ának 2. bekezdése a királysértés minősített esetét határozza meg. Ez a rendelkezés annyiban megegyezik a Btk. 140. §-ának 2. bekezdésével, hogy a nyomtatvány útján, úgyszintén az irat vagy képes ábrázolat közszemlére tételével elkövetett cselekményeket vonja különleges büntetés alá.

Eltér azonban egymástól a két rendelkezés úgy a szövegezésben, mint a minősített cselekmény fogalmi köre tekintetében.

Ami a szövegezést illeti, a törvény az 1880: XXXVII. t.-c. 7. §-át figyelembe véve, a «nyomtatvány útján» kifejezéssel a Btk. 140. §-ánál világosabban utal arra, hogy az 1848. évi sajtótörvény (ma az 1914: XIV. t.-c.) felelősségi rendszerét e cselekményre vonatkozóan is fenntartja; míg a következő kifejezés: «irat vagy képes ábrázolat közszemlére tételével» nem sajtójogilag, hanem az általános büntetőjogi elvek szerint felelős személyekre vonatkozik.

A minősített királysértés fogalmi körét pedig azzal terjeszti ki a törvény, hogy ide sorozza a «nyilvánosan szóval» elkövetett királysértést is. A gyülekezeten, társas összejöveteleken, nagyobb tömegekben elkövetett királysértéssel szemben a fokozott védelem éppen oly igazolt, mint az ugyancsak nagyobb tömegeknek szóló sajtóközleményekkel szemben. Mindkét esetben a támadás nagyobb nyilvánossága az az ok, amely a szigorúbb megtorlást kívánatosá teszi. A Btk. rendszere is az, hogy a bűncselekményeknek ezt a két módját rendszerint egymás mellé helyezi. Ez az egyenlő elbánás királysértés esetében is igazolt (Min. Ind.).

A *Curia* szerint: a 2. § 2. bekezdésében foglalt minősítést kell megállapítani, amikor a nyilatkozat kocsmában hat személy előtt történt (Bjt. 59. k. 205.); amikor vádlott a sértő kitéltet nem a nyilvánosságnak, hanem egy magántársaságnak szánta, ha a kifejezés használata mindenki előtt nyitva álló kocsmahelyiségben, mindenki által hallhatóan történt (u. o. 75. k. 3.).

12. E minősített esetben a büntetés három évig terjedhető fogház, továbbá a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése és a hivatalvesztés, valamint a II. Bn. értelmében pénzbüntetés.

E súlyosabb kihatású cselekmények ilyen szigorúbb büntetése jogosultnak fog feltűnni, ha figyelembe vesszük, hogy például a köztisztviselők ellen sajtó útján elkövetett ragalmazás két évig, a becsületsértés pedig egy évig terjedhető fogházzal büntetendő. A sértés természete nem okolja meg, hogy a súlyosabb királysértés miatt három évi tartamban ugyan, de csak államfogházat lehessen megállapítani. A cselekménynek sajtó útján való elkövetése nem változtatja meg annak jellegét, csak súlyosabbá teszi a benne rejlő veszélyt (Min. 8 d.).

De lege ferenda kívánatos lenne külön tartani a király uralkodói minősége s megánszemélye ellen intézett sértéseket, az előbbieket sui generis delictumként, az utóbbiakat mint minősített becsületsértést szabályozza. A szoros értelemben vett királysértés fogalmi köre szűkítendő lenne úgy, hogy csak a nyilvánosan vagy a király jelenlétében elkövetett sértés volna idevonható (v. ö. osztrák jav. 135. §), s megrövidítendő lenne az elévülési idő (v. ö. német Vorentwurf 116. §), miáltal jelentékenyen kevesebb lenne a többnyire immorális denunciació. A minősített becsületsértésként szabályozott királysértés viszont a becsületsértésre vonatkozó rendelkezések szerint igazodnék; az eljárás felhatalmazására volna megindítható (*van Calker*, Vergl. Bes. Teil I. III.).

12. §. A királyi ház tagjainak bántalmazása és megsértése.

A Min. Ind. kiemeli, hogy a királyi család kiváló helyzettel bír az állam rendszerében főleg azért, hogy a korona a felséges uralkodóházban örökös; a dinasztianak tagjai tehát már ez okból is egy különös kiváló egységet képeznek s közjogilag is különös tekintet alá jönnek. Ennek a közjogból származó helyzetnek ad kifejezést a büntetőtörvénykönyv, midőn az uralkodóház tagjainak bántalmazásáról és megsértéséről külön intézkedik. *Elvileg* az itt szabályozott cselekmények nem egyebek mint minősített becsület-

vértések, a törvény azonban — figyelemmel a passzív alanyok közjogi helyzetére — külön tartja s az állam ellen irányuló bűncselekmények közé sorolja azokat, jóllehet még közvetve sem sértik az államot; e különletartásból azonban kétségtelen, hogy a *Bv. speciális rendelkezései nem vonatkoznak ide.*

Itt is két cselekményt rendel büntetni a törvény: a királyi ház tagja bántalmazásának büntetést s a királyi ház tagja megsértésének vétségét. Az előbbit az követi el, aki a királyi család valamelyik tagját tetteleg bántalmazza, amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik (Btk. 141. § 1. bek.), az utóbbiban pedig az bűnös, aki a királyi ház valamelyik tagja ellen sértést követ el (Btk. 141. § 2. bek.).

E büntetendő cselekmények elkövetői ugyanazok lehetnek, mint a királybántalmazás és királlysértés deliktumaié. *Passzív alanyok*: a királyi család, illetve a királyi ház tagjai (a királyi ház tulajdonképpen tágabb fogalom, amennyiben a királyi családhoz a királyi háznak csupán ama tagjai tartoznak, akik nemcsak főhercegek, hanem cs. és kir. fenségek is, mely címet csak I. Ferenc király fivéreinek és nővéreinek utódai viselik, mindazonáltal ehelyütt e fogalmakat azonosaknak kell vennünk, mert sehonnan sem tűnik ki, hogy a törvény itt célzatosan akart különböztetni); ezek: a király neje, az elhalt király özvegye, a magyar királyi örökös hercegek és ausztriai főhercegek, kik a trónöröklési törvények értelmében a közös törzsatyától egyenrangú és törvényes házasság által származnak, valamint ezeknek nejei, esetleg özvegyei; továbbá ugyancsak az említett származással bíró királyi hercegnők, ausztriai főhercegnők, kik azonban ha idegennel lépnek házasságra, kiválnak a családból (ellenkezően *Bernolák*, 159., ki szerint a 141. § fokozottabb védelmére annak is igénye van, kit az uralkodóház családi szabályai főhercegnek nem tekintenek, de aki a magánjog szabályai szerint a királyi családhoz hozzátartozik). A passzív alanyiság nézőszögéből jelentős a *Curianak* következő kijelentése: a volt (?) királyi család tagjai ellen e minőségük elvesztése (? : 1921. nov. 6.) előtt elkövetett cselekményeket most is a Btk. 141. §-a alapján kell büntetni (Bjogi dtár 16. k. 111., Bjogi Hat. Tára 7. k. 780.).

A gyakorlatban felmerült a kérdés, vajjon a királyi család elhalt tagjai ellen elkövetett sértés a Btk. 141. § 2. bekezdése, vagy a Bv. 22. §-a szerint minősül-e? A német irodalom a holtak elleni becsületsértés — a német bir. btk. 189. § — fennforgását

vitatja, hazánkban *Werner* (242.) követi e nézetet; a bírói gyakorlat azonban helyesen ilyenkor is a Btk. 141. § 2. bekezdése alapján ítél, így a *Curia*, midőn vádlott az elhalt királynéről tett meggyalázó nyilatkozatot, a Btk. 141. § 2. bekezdése alá vonta (Grill dtár 8. köt. 208. l.); a jogegység érdekében hozott 259. sz. curiai határozat indokolásában kifejezést nyer a tétel, hogy a Btk. 141. §-a nem állít fel különbséget a királyi ház élő és elhunyt tagjainak megsértése között (Bjt. 54. köt. 244. l.).

De lege ferenda kívánatos volna az elhalt király s a királyi ház elhalt tagjai ellen elkövetett sértést külön deliktumként szabályozni s kizárni a büntethetőséget, ha a sértett elhalálása óta hosszabb idő eltelt (így az osztrák javaslat 137. §-a, mely 30 év elmúltával nem enged eljárást indítani.)

Az elkövetési cselekvéseket illetően: a tetteleg bántalmazáson itt is más személy teste ellen irányuló szándékos és jogtalan behatás értendő, mindazonáltal míg a királybántalmazásnál a tetteleg bántalmazás csak addig minősül a Btk. 139. §-a szerint, míg nem felségsértés, addig a királyi ház tagjának bántalmazásánál a tetteleg bántalmazás addig marad a Btk. 141. §-a első bekezdésének keretében, míg e cselekmény a 141. § 1. bekezdésében meghatározottnál súlyosabb beszámítás alá nem esik. A testi sértésen innen maradó tetteleg bántalmazás (tehát az, mely a király ellen elkövetve a Btk. 139. §-a szerint minősül) mindig a 141. § 1. bek. alapján büntetendő, de a testi sértés fogalmi körébe eső is ide tartozik mindaddig, míg annak büntetése enyhébb, mint a 141. § 1. bekezdésében meghatározott büntetési büntetése vagy legalább is azzal egyenlő; ha azonban a tetteleg bántalmazás által okozott testi sértés büntetése súlyosabb, úgy ez utóbbi alkalmazandó. Tekintettel mármost arra, hogy a királyi ház tagja bántalmazásának büntetése: öt évig terjedhető fegyházzal, hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével (és a II. Bp. értelmében eshetőleg pénzbüntetéssel) büntetendő, s tekintettel arra, hogy a testi sértések közül csak a halált okozó testi sértés (Btk. 306. §) és a mérgezéssel elkövetett testi sértés súlyosabb eseteinek (Btk. 309. § 2. bek.) büntetése súlyosabb, következésképp e két esetben (valamint az ölés szándékával elkövetett bántalmazás eseteiben) az imént hivatkozott szakaszok (illetőleg a 278., 279. vagy 281. § 1., 3. bek.) a tetteleg bántalmazásnak testi sértés formájában jelentkező egyéb

eseteiben (még a Btk. 305. §-ában leírt esetben is, miután ott az öt évig terjedhető fegyház mellől hiányzik a mellékbüntetés) pedig a Btk. 141. § 1. bekezdése alkalmazandó.

A királyi család tagja ellen elkövetett *sértés* elkövetési cselekvése ugyanaz, mint amely a királlysértésnél szerepel. Az ott mondtak tehát egész terjedelmükben ide is vonatkoznak.

E vétség büntetése: egy évig terjedhető fegyház s ha a tettes a sértést irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által követi el: két évig terjedhető államfegyház (Btk. 141. § 2. bek.) és mindenik esetben a II. Bp. alapján pénzbüntetés.

Úgy a királyi ház tagjának bántalmazása, mint a királyi ház akár élő, akár elhunyt valamelyik tagja ellen elkövetett sértés hivatalból üldözendő bűncselekmény (ez utóbbi vonatkozásban kimondotta ezt a Curiának fent hivatkozott 259. sz. jogegység érdekében hozott határozata).

De lege ferenda kívánatos volna az itt tárgyalt büntetendő cselekményeket minősített becsületsértésként szabályozni, vagy legalább is a felhatalmazás: a való üldözést tenni szabállyá (így a német Gegenentwurf 127. §-a).

III.

A HÜTLENSÉG.

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, III. FEJEZET; 142—151. §-OK.)

HATÁSKÖR: AZ E FEJEZETBEN MEGHATÁROZOTT ÖSSZES BŰNCSELEKMÉNYEK A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK SZÉKHELYÉN LEVŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, BUDAPESTEN A BUDAPESTI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK KIVÉTELES HATÁSKÖRÉBE TARTOZIK (1897: XXXIV. T.-C. 17. § 1., 4. P., 2. BEK.); AZ EZIDŐSZERINT SZÜNETELŐ ESKÜDTBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZTAK: A 142. §, A 143. § 1. BEK., A 144. § 1., 3., 4., 5. ÉS 6. PONTJAIBAN MEGHATÁROZOTT ESETEK, VALAMINT A 144. § 8. PONTJÁNAK ESETE, AMENNYIBEN EZ A MOST EMLÍTETT §-NAK 1., 3., 4., 5. ÉS 7. PONTJAIRA VONATKOZIK, VÉGRE A 148. § 2.S A 149. § ESETEI (1897: XXXIV. T.-C. I. S. P., II. 2. BEKEZDÉS).

13. §. Bevezetés.

Büntetőtörvénykönyvünk III. Fejezetében foglalt rendelkezések némelyikének szövegében az 1920: I. t. c. §-ához képest *változások* állottak be. E most hivatkozott 11. § ugyanis megállapítja, hogy: «A volt osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal és országokkal szemben fennállott közös érdekű viszonyok megszűnván, az 1867: XII. t. c. valamint az e viszonyokra vonatkozó egyéb törvényes rendelkezések hatályukat veszítették . . .», minélfogva mindazokban a §-okban, melyekben, az osztrák magyar monarchia kifejezéssel, vagy erre való utalással találkozunk: e szövegrészek, mint hatályukat veszítették egyszerűen elhagyandók. *Kiegészülnek* továbbá a büntetőrendelkezések annyiban, amennyiben az 1915: XVIII. és az ezt kiegészítő 1921: XLIII. t. c. a hazaárulás eseteire beállítják a vagyonátzállás jogkövetkezményét.

Az illetéknép módosult és kiegészült anyag tárgyalásait megelőzően 1. rövid jogtörténeti és jogösszehasonlító vázlat kapcsán a hűtlenség fogalmát világosítom meg, majd e bűncselekmény két alakjának és ugyan 2. a *katonai hűtlenség* s ezt követőleg 3. a *diplomáciai hűtlenség* deliktumainak dogmatikai kifejtését nyújtom, végül 4. *kiegészítő rendelkezések* cím alatt szólok a hűtlenség elkövetésére irányuló szövetségről, a nyilvános és egyenes felhívásról s a vagyonelkobzás mellékbüntetéséről.

14. §. A hűtlenség fogalma; jogtörténet és jogösszehasonlítás.

1. A hűtlenség fogalmának kialakulását rendkívül megnehezítette e bűntetendő cselekménynek hosszú időközön keresztül a felségsértéssel való együttes szabályozása, illetve a felségsértés fogalmában egybefoglalása mindazoknak a cselekményeknek, melyeknek célja az állam felbontása s megsemmisítése.

2. Az állam létezése ellen irányuló cselekmények minden időben s minden helyütt a büntetendők közé tartoztak, mi az önfenntartás elvének természet szerű következménye. Ezt a *természeti büntetést* (délit naturel; Makarewicz) mindenkoron a közösség torolta meg s többnyire halálbüntetés, a társadalomból való kizárás volt annak büntetése. A *görögök* ide vonták az árulást, lázadást, kémkedést stb., a *rómaiak* perduellio név alatt minden az állam bel- és külbékéje ellen irányuló cselekményt, melyet később a császárság alatt mint crimen maiestatis büntettek (v. ö. fent 7. l.); hasonló a helyzet a *germán népjogokban* is, melyekben a crimen capitale s az árulás (az államfő élete ellen törés, az ellenség bevezetése, az országnak az ellenség kezére juttatása) szinonim fogalmak (a hazárulás: «Landrad», cselekményének büntetése halál; v. ö. részletesen His, 114—115.). Az *egyházi büntetőjog*, valamint a *Bambergensis* némileg külön tartja ugyan a felségsértést s a hűtlenséget, de a *Carolina* 124. art.-ában (Straff der verreterey) ismét csak a hűtlenségről szól, mely alatt a későbbi jogfejlődés — egyfelől a római jog hatása alatt, másfelől a l'état c'est moi elv megerősödése következtében — crimen laesae maiestatis címen minden az államot sértő cselekményt (az államfő megölése, az alkotmány elleni támadás, a katonai árulás, a felkelés, lázadás, pénzhamisítás, királyi jogok bitorlása stb.) büntetett. A hűtlenségnek a felségsértéstől való öntudatos különválasztásával először az 1787. *Codez Josephinicus*-ban, majd az 1794. *porosz Landrecht*-ben találkozunk, mely törvénykönyvek az államfő élete s szabadsága, valamint az alkotmány elleni támadásokkal, mint felségsértéssel szemben *hűtlenség alatt az állam külbiztonságát sértő és veszélyeztető cselekményeket* értik. Ez a megkülönböztetés alapja a jelenleg érvényben levő törvénykönyvekben is e fogalmak szembeállításának.

3. *Hazai jogunkban* is a legrégebb időktől fogva egy fogalmat alkot a felségsértés s a hűtlenség; sokáig hasonló értelemben használják úgy törvényeink, mint gyakorlatunk a crimen laesae maiestatis és crimen perduellionis kifejezéseket, melyek alatt utóbb *nota infidelitatis* (hűtlenség) címen minden az államot közvetlenül vagy közvetve sértő cselekményt értettek (még az 1723. évi IX. t.-o. is 9 esetét említi a hűtlenségnek, így többek közt a szent korona, királyi felség s az ország közállománya elleni nyílt támadást és ellenszegülést, a hamis levelek készítését, a pénzhamisítást, az ország belső állományának feldúlására vagy felzavarására akármiféle emberek behozatalát és felfogadását, a nyilvános eretnekséget stb.).

Az 1791. évi javaslat is összefoglalja még a Nota Infidelitatis cím alatt a felségsértést a hűtlenséggel, de belsőleg külön tartja a két cselekményt. A 4. § szerint: Contra externam Reipublicae securitatem delinquit, quicumque externis semet Regni hostibus associando, qualitercumque in detrimentum publici cum iisdem colludit; arma aut victualia hostibus, extra eorum potestatem constitutus, malitiose subministrat; Praesidia Regni, ac partium eidem adnexarum hostibus prodit; securitatem publicam cernentia secreta manifestat; legationes ab hostibus suscipit, aut mittit; hisque similes externae Reipublicae securitati perniciosos cum ipsis tractatus habet; aut pacem inducias, vel etiam salvum conductum exertae nationis representantibus debitum violando, bella causam praebet.

Az 1843-i javaslat már egészen külön szabályozza a hűtlenséget (44. fejezet), melyet a 429. § szerint az követ el, a) aki az országnak valamely helyét, erősségét vagy taborát szándékosan az ellenségnek elárulja vagy elárulni tettelesen törekszik, b) aki a haza ellen szabad akaratból fegyvert visel, vagy az ellenségnek mint kém szolgál, c) aki, midőn az ellenségnek hatalma alatt nincsen, szabad akaratból, annak számára zsoldosokat szerez, vagy az ellenség seregének pénzt, fegyvereket, hadi- vagy élelmi-szereket szolgáltat, vagy szolgáltatni tettelesen törekszik.

4. A legújabb törvényhozási munkálatok közül az 1909. és 1912. évi osztrák javaslat még egy cím alatt (Az állam léte és biztonsága elleni bűncselekmények) tárgyalja a felségsértést s a katonai és diplomáciai hűtlenség különböző eseteit, és ugyan: a béke veszélyeztetését, a diplomáciai árulást, a katonai hűtlenséget, az ellenségnél teljesített katonai szolgálatot, a hadifogolynak s az ellenség kémjének pártolását, az ellenséges államnak adott kölcsön nyújtásában való közreműködést, a katonai szállítási szerződés megszegését, a katonai, illetve hadi titok elárulását (v. ö. részletesen *Angyal*, Az 1909. évi osztrák büntetőjavaslat 32—34. l.). Ugyaníly egybefoglalás, de belső megkülönböztetés jellemzi az 1915. évi svájci javaslat rendszerét (v. ö. 233—241. art.-ok). Külön fejezetben tárgyalja már a hűtlenség eseteit az 1924. évi görög javaslat (VII. fejezet; 109—122. art.-ok). Nagy részletességgel szabályozza az állam biztonsága elleni bűncselekmények főcím alatt külön fejezetben az idetartozó eseteket az 1926. évi török Btk. (125—145. §-ok) és az új olasz javaslat (246—280. art.-ok). Haladott álláspontot képvisel végül az 1927. évi német Reichstagesvörilage, melynek Landesverrat című II. fejezetében a szoros értelemben vett hűtlenség (90—91. §-ok), a kémkedés és államtitkok elárulása (92., 93., 94. §-ok), a háborús veszély előidézése, ellenség pártolása (95. §), hadi szállítási szerződések nem teljesítése (96. §) s az ú. n. Bandenkrieg (97. §), cselekményei nyerik meghatározásukat.

5. A ma már kikristályosodott helyes felfogás szerint hűtlenségen azok a cselekmények értendők, melyek által a köteles alattvalói vagy szolgálati hűség megszegésével az állam külbiztonsága vagy nemzetközi állása idegen állam érdekében veszélyeztetik. E cselekmények tárgya az állam hatalmi állása a nemzetközi viszonylatban, célja e hatalmi állásnak más államok javára való csökkentése. Míg tehát a felségsértés az államot államjogi rendjében támadja s egy állam létesítésében is elkövethető, addig a hűtlenség az államot nemzetközi jogi helyzetében sérti s több állam létezését tételezi fel (ellenkezően *Binding*, II. 459.).

Hazai Btk.-ünk is ily értelemben szabályozza a hűtlenséget, melynek két alakját különbözteti meg: 1. a katonai hűtlenséget (Btk. 142—145. §-ok) és 2. a diplomáciai hűtlenséget (Btk. 146—147. §-ok). Az előbbi nem egyéb, mint a háború veszélyének előidézése vagy a háború kiütése után a hazai fegyveres erő elleni tevékeny-

kedés (e cselekményeket szabály szerint csak honpolgár követheti el; a külföldiekkel szemben ilyenkor a nemzetközi hadijog szabályai alkalmazandók, Btk. 145. §); a diplomáciai hűtlenség az állam biztonságát érintő adatnak az ellenség kezébe juttatása (ezt a cselekményt már elkövetheti idegen állampolgár is).

Többen helytelenítik e felosztást s más szempontok szerint csoportosítják az idetartozó bűncselekményeket; így *Binding* (II. 459) megkülönbözteti a hűtlenséget békében, háborúban, a diplomáciai hűtlenséget, az államokiratokkal elkövetett hűtlenséget s az államtitoksértést; *van Calker* szerint az osztályozás imígyen volna eszközözendő: békeveszélyeztetés, katonai hűtlenség, hűtlen pártolás, titoksértés, államokiratok megsemmisítése, hűtlenség állami ügylet körül és diplomáciai hűtlenség (Vergl. Darst. Bes. Teil I. 55.).

15. §. A katonai hűtlenség.

A katonai hűtlenségnek büntetőtörvénykönyvünk három formáját különbözteti meg, ezek: 1. az idegen állam kormányával való hűtlen *szövetkezés* (konspiráció) a Btk. 142. §-ában, 2. *hadiszolgálat az ellenségénél* (Btk. 143. §) és 3. *az ellenséges haderő támogatása egyéb módon* (Btk. 144. §), mely cselekményeknek közös sajátossága, hogy azok az állam külbiztonságát veszélyeztetik idegen államokkal szemben.

E bűncselekmények tárgya a magyar állam külbiztonsága és nemzetközi állása: a *Curia* kijelentése szerint a hűtlenség jogi tárgya nemzetközi viszonylatban a magyar államnak hatalmi állása, biztonsága, amelyet veszélyeztet, megsért, csökkent mindaz a magyar honos, aki a Btk. 144. §-ában felsorolt, illetve jellemzett cselekményeivel az ellenséget támogatja, előnyhöz juttatja és ezzel saját hazájától erőket von el. Az a körülmény, hogy a támogatás nem nagy előnyű, hanem minőségileg és mennyiségileg csekélyebb jelentőségű, a hűtlenség tényálladéka szempontjából közömbös (Bjogi irat Tára 7. k. 782.). Elkövetői a hűtlenségnek csak magyar honosok lehetnek, amennyiben *külföldi* követi el e cselekmények valamelyikét, hűtlenségben nem mondható ki bűnösnek, mert hűségre nincs kötelezve, de irányában a nemzetközi hadiszabályok alkalmazandók (Btk. 145. § I. bek.), melyeknek értelmében főbelövendő, vagy felakasztandó, esetleg hadifogságba vetendő. (*Martens.*)

1. A katonai hűtlenség első formáját, a konspirációt a Btk. 142. §-ának 1. bekezdése szerint az követi el, aki valamely külhatalom

kormányával szövetkezik vagy azzal közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe bocsátkozik avégett, hogy azt a magyar állam elleni ellenséges cselekményre bírja, valamint az is, aki valamely külhatalmat Magyarország ellen háborúra indítani törekszik.

E büntett *elkövetési cselekvései*: a) valamely külhatalom kormányával való *szövetkezés*, azaz kölcsönös megállapodás, b) az azzal közvetlenül vagy közvetve *érintkezésbe bocsátkozás*, tehát az egyoldalú s a másik félhez juttatott felhívás, végül c) a *törekvés háborúra indítani* valamely külhatalmat Magyarország ellen. E cselekvések bármelyike által *bevégzett büntett létesül*; a materiális siker, azaz sem az ellenséges cselekménynek elkövetése, sem a hadüzenet megtörténte vagy a háború kiütése a bevégzettséghez nem szükséges, de ez utóbbi kettő minősítő, illetve büntetést fokozó körülmény. Lényegileg előkészületi, illetve kísérleti cselekményeket büntet itt a törvény, de minthogy azokat mint bevégzett büntetteket kezeli, melyekre a Btk. 67. §-a nem terjed ki, külön rendelkezés hiányában sem az elállás, sem az eredményelhárítás büntetlenséget nem idéz elő; a külhatalom kormányával való szövetkezéstől való elállás, illetve e szövetségnek a hatóságnál eszközölt felfedezése sem biztosít büntetlenséget (Btk. 151. §), mert az ily magatartás éppenséggel nem szünteti meg a már előidézett veszélyt (más az eset, ha magyar honosok között jött létre az itt szóbanforgó hűtlenség elkövetésére szövetség, melyet sui generis delictum-ként a Btk. 148. §-a büntet, s amelyre vonatkozással a Btk. 151. §-ában leírt elállás s eredményelhárítás már büntetlenséget teremt).

Külhatalom a magyar állam fennhatósága alá nem tartozó minden más állam.

A konspiráció a dolog természete szerint, de azért is, mert büntett (Btk. 75. § 1. bek.): csak *szándékosan* követhető el; az egyszerű szándék azonban nem elégséges; a törvény különös *célzatot* követel, azaz azt kívánja, hogy tettes *avégett* szövetkezett, illetve bocsátkozott érintkezésbe a külhatalom kormányával, *hogy azt a magyar állam elleni ellenséges cselekményre bírja*. Ellenséges cselekmény minden a magyar állam érdekeivel ellentétes magatartás, tehát nemcsak a nemzetközi jogilag ilyennek tekinthető cselekmény (*Isaák*, 95. és v. ö. még *Kézikönyv* IV. k. 129.) Ha a szövetkezésnek más volt a célja, hűtlenség nem állapítható meg, ha pedig az itt megkívánt célzaton kívül még felségsértésre (pl. területszakításra) is kiterjedt a tettes célja, úgy a hűtlenség és felségsértés anyagi halmazata állapítandó meg (*Illés*, II. 40., és

Werner, 251., szerint ilyenkor csak felségsértésben mondandó ki a tettes bűnösnek; *van Calker*, 86., *Frank*, 246. s német gyakorlat eszmei halmazatot állapítanak meg).

A konspiráció büntetése: 10—15 évig terjedhető fegyház (Btk. 142. § 1. bek.), valamint a Btk. 150. §-a értelmében hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése, de ha a hadüzenet megtörtént, vagy a háború kiütött, úgy életfogytig tartó fegyház (Btk. 142. § 2. bek.) s az említett mellékbüntetések (a pénzbüntetésre a II. Bp. szabályai irányadók; vagyónátszállásra v. ö. alább 68. l.). Az irodalomban vitás kérdés, vajjon a tettes cselekménye s a hadüzenet megtörténte, illetve a háború kiütése között okozati vagy csak időszertinti összefüggésnek kell-e lennie? *van Calker* (56.) nálunk *Illés* (II. 37.) kauzális nexust kívánnak; *Liszt* (769.) *Frank* (246.) *Binding* (II. 467.), nálunk *Werner* (254.) szerint elég az időbeli összefüggés; részemről az előbbi nézethez csatlakozom, mert — ha csak a törvény szavaiból meg nem állapítható az ellenkező — büntetés-fokozásnak csak oly eredmény címén lehet helye, mely a tettes cselekvésének következménye.

2. A katonai hűtlenség második alakja: hadiszolgálat az ellenségénél. E cselekmény, melynek feltétele a hadüzenet megtörténte vagy a háború kiütése (a németalföldi btk. 101. §-a szerint elégséges, ha a tettes előrelátja, hogy háború fog kiütetni), két módon követhető el, vagy úgy, hogy a) a magyar honos ez idő után az ellenség katonai szolgálatába lép (Btk. 143. § 1. bek.), vagy úgy, hogy b) amennyiben azon hatalomnak a fennebbi idő előtt már katonai szolgálatában állott s kényszer nélkül megmaradván abban, Magyarország fegyveres ereje, vagy az ezzel közösen működő, vagy a vele szövetséges hadierő ellen harcolt (Btk. 143. § 2. bek.). Célzatosság e cselekmények egyikének sem ismérve (*Curia*, *Bjogi Hat. Tára* 7. k. 781.).

a) Aki az ellenség katonai szolgálatába lép, ezáltal a hazai hadierőt gyengíti s az ellenségét erősíti, és pedig még akkor is, ha magában a háborúban nem is vesz tényleg részt, minélfogva ehelyütt katonai szolgálat alatt nemcsak a kombattánsok szolgálata értendő, hanem az orvosoké, lelkészeké, betegápolóké is (így *Binding*, II. 471., ellenkezően *Illés*, II. 38., *Werner*, 253.). Ellenség nemcsak az az állam, mely a hadat megüzente, vagy amelynek hadat üzentünk, hanem az is, mely ezzel szövetségben van.

b) A hadüzenet megtörténte vagy a háború kitörése után azok a magyar honosok, kik előzőleg az ellenséges külhatalom katonai

szolgálatában állottak, az őket terhelő hűségénél fogva legalább is arra kötelezvék, hogy ellenünk ne harcoljanak, de kívánatos, hogy ne is maradjanak meg az ellenség katonai szolgálatában; a Btk. mindazonáltal csak az esetben büntet, ha a tettes az ellenség katonai szolgálatában kényszer nélkül, tehát önként megmarad és ellenünk vagy a velünk szövetséges hadierő ellen harcol. Kényszer alatt ehelyütt a Btk. 77. §-ában meghatározott ellenállhatatlan erőnél s fenyegetésnél sokkal tágabb fogalmat kell értenünk. A *Curia* szerint: vádlott, ki a háború idején saját folyamodására nyerte el a szerb állampolgárságot, nem hivatkozhatik arra, hogy kényszerhelyzetben lépett az ellenség katonai szolgálatába (*Bjogi dtár* II. k. 19). Minthogy a törvény harcban való részvételt kíván, nyilvánvaló, hogy az, ki harcban nem vett részt, hanem egyéb katonai szolgálattal teljesített (pl. katonaoorvos, lelkészi, helyőrségi minőségben) nem büntethető; viszont azonban nem szükséges az ütközetben való tényleges részvétel, hanem elégséges a harctéren kombattáns minőségben való megjelenés is. Kísérlet címén büntette a *Curia* vádlottat, ki a háború idején szerb állampolgárságot szerzett és szerb katonai szolgálatba lépés céljából megjelent a szerb katonai sorozó bizottság előtt, ahol azonban katonai szolgálatra alkalmatlannak találtatott (*Bjogi dtár* II. k., 136.).

A hűtlenség ez alakjának büntetése a hivatalvesztés és politikai jogoktól való felfüggesztés (Btk. 150. §) mellett az első esetben: 10—15 évig (Btk. 143. § 1. bek.), a másodikban: 5 évig terjedhető államfogház (Btk. 143. § 2. bek.) Pénzbüntetés kiszabása a II. Bp. értelmében helyt foghat; a vagyonek kobzásra v. ö. lent 68.

3. Az ellenséges hadierő támogatása egyéb módon: a katonai hűtlenség büntetése harmadik elkövetési alakja. Az idetartozó esetek közös feltétele, hogy legyen ellenség, aminek rendszerinti, de nem szükségképi feltétele, hogy a hadüzenet megtörtént, illetve a háború kiütött legyen. E cselekmények büntetendőségének közös alapja, hogy a tettes cselekményével a hazai hadierő hátrányára az ellenség előnyét szolgálta.

A *Curia* a Btk. 144. §-ába ütköző bűncselekményeket illetően azt a jogi álláspontot foglalta el, hogy az ezen § alá eső bűncselekménynek nem előfeltétele a hadüzenet megtörténte és a fegyveres összeütközések megkezdése, mert azt, hogy valamely külhatalom ellenségnek tekinthető és tekintendő-e, a legújabb történelem tanúságai és a nemzetközi jog értelme

szerint nem diplomáciai külső alakításokból, hanem az ellenséges szándékot, az idegen állam fegyveres megtámadását kétségtelenül bizonyító fegyverkezésekből, készülődésekből, fegyveres felvonulásokból, az idegen állam területén ennek megtámadása célzatával, belső zavarok előidézésére s ilyen módon a megtámadni szándékolt állam ellenállási képességének gyöngítésére irányuló tömegmozgalmak szervezéséből, irányításából lehet és kell minden esetben megállapítani (Bjogi dtár 16. k. 104., Bjt. 76. k. 9.); jól-lehet Románia fegyveres ereje békés ürügyet hangoztatva vonult be a magyar állam területére, a megszállás után nemcsak a nemzetközi jog értelmében, de tényleges magatartása szerint is ellensége volt a magyar államnak (Bjogi dtár 17. k. 20.).

Az elkövetési cselekvéseket a Btk. 144. §-a nyolc pontban taxatív felsorolja; idetartoznak:

1. aki valamely várat, várost, erődöt, megerősített helyet, partot, szorost vagy katonai állomást, fegyver-, szer-, vagy élelmitárt, hajót vagy a magyar haderőhöz tartozó tisztet vagy katonát az ellenség hatalmába juttat, vagy e célra az ellenséggel egyetért; ez utóbbi fordulatból kétségtelen, hogy a bevezetéshez nem okvetlen szükséges a várnak stb. az ellenség hatalmába jutása; elég az ellenséggel ily célra való egyetértés is (pl. az ellenség cselekményeinek köteleességellenes fel nem jelentése); de lege ferenda kívánatos volna e helyütt a katonai léghajókat s repülőgépeket is védelembe venni;

2. aki valamely hadiművelet, tábor, vár vagy erőd tervét az ellenséggel közli; e cselekmény béke idején elkövetve, figyelemmel a Btk. 458. §-ára, a Btk. 455. s 456. §-ai szerint büntetendő;

3. aki az ellenségnek a magyar állam területérejutását vagy azon való haladását elősegíti;

4. aki az ellenséget pénzzel, továbbá fegyveres erejének, hadiszerének vagy hadserege élelmi eszközeinek szaporítása vagy azok beszerzésének könnyítése által segíti;

5. aki Magyarország fegyveres erejéhez tartozó személyek hűségének megingatása által az ellenségnek segítségére van: e cselekmény határos a Btk. 453. §-ában meghatározott szökésre való csábítás büntetével, melyet az követ el, ki a hadsereg stb. tagját a hadüzenet megtörténte után szökésre csábítja; a különbség az, hogy míg a hűtlenségnél több személy hűségét kell megingatni s eredmény, azaz az ellenségnek ezáltal való segítése kell, addig a Btk. 453. §-ának esetében egy személy csábítása is elegendő s e cselekmény akkor is büntetendő, ha ebből az ellenségnek mi haszna sem volt;

6. aki Magyarország haderejének fegyver-, szer-, vagy élelmitárt, vagy pedig a magyar fegyveres erő kárára, vagy az ellenség előnyére valamely hidat, töltést, gátat, vaspályát, utat felgyújt, felszakít, megrongál vagy egyébként használhatatlanná tesz; a védelmet de lege ferenda itt is ki kellene terjeszteni a katonai léghajókra s repülőgépekre;

7. aki a magyar haderő állásáról, állapotáról vagy mozdulatáról az ellenséget értesíti, az ellenség kémjét vagy kémszemlére kiküldött katonáját elrejtí vagy annak célja kivételére vagy menekülésére segítyt, tanácsot ad: e cselekmény a Btk. 458. §-ának kereteiben ismét a Btk. 455. és 456. §-aiban meghatározott deliktumokkal határos;

8. aki az előbbi hét pontban meghatározott valamely cselekményt Magyarország szövetségesének területére nézve vagy ennek haderejével közösen működő haderő ellen követi el; szövetséges alatt az az állam értendő, amellyel szövetségünk nyilvánvaló; a titkos szövetség e helyütt figyelmen kívül marad.

A Btk. 144. §-ának rendelkezése alá esik az a magyar honos is, aki a Btk. 455. §-ában meghatározott intézkedéseket, tárgyakat háború idején abból a szándékból kémléli ki, hogy azokról az ellenséget értesítse (a Btk. 145. §-a ebben az esetben is alkalmazandó: 1912: LXIII. t.-c. 18. §).

A Curia kijelenti, hogy a Btk. 144. §-ának 1. és 4. pontjai alá eső hűtlenség büntetést követi el az a magyar honos, aki a magyar haderő által ennek céljaira elraktározott fegyverek és löszerkészletek megőrzésére szolgáló helyiség hollétét az ellenség tudomására hozza (Bjogi dtár 17. k. 27.).

E büntettek büntetése: életfogytig tartó fegyház (Btk. 144. §, 1. bek.) és a hivatalvesztés s a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése (Btk. 150. §). A pénzbüntetés kiszabására a II. Bn. vonatkozó rendelkezései irányadók; a vagyonátzállásra v. ö. alább 68. old.

16. §. A diplomáciai hűtlenség.

A diplomáciai hűtlenség az ú. n. államtitoksértés egyik neme (az államtitoksértés másik neme a katonai vagy hadititok megsértése; ennek esetei: a) a kikémlés, melyről a Btk. 455. s Kbtk. 33. §-ai rendelkeznek; esetőleg a Btk. 144. §-ának 2. vagy 7. pontjába ütköző hűtlenség kísérlete állapítandó meg; b) a katonai

hűtlenség, melyet a Btk. 144. §-ának 2. és 7. pontjai szabályoznak, végül *c) a hadítitok közzététele*, mely a Btk. 456. §-ában találja leírását (minderről bővebben: *Angyal*: A titok védelme anyagi és alaki büntetőjogunkban), s amelyet az követ el, kinek tevékenysége révén valamely *diplomáciai titok*, azaz: a magyar államnak biztonságát vagy más fontos érdekeit illető titkos okirat, adat vagy tudósítás (Btk. 146. §. 1. bek.) egyáltalán nyilvánosságra kerül, vagy más hatalom kormányának, illetve háború idején az ellenségnek tudomására jut.

a) Legsúlyosabb eset a diplomáciai titoknak az ellenséggel való közlése, mely csak háború idején vagy a hadüzenet megtörténte után követhető el. E cselekményt elkövetheti nemcsak magyar honos, hanem külföldi is; a törvény szerint ugyanis annak *alanyai* a következők lehetnek: 1. aki hivatalánál vagy különös megbízásánál (Btk. 146. §. 1. bek.), 2. aki erőszak, lopás, sikkasztás vagy csel által (Btk. 147. §. 1. bek.), 3. aki nem ezen szakaszban (Btk. 147. §. 1. bek.) meghatározott — tehát az ímént jelzett, hanem bármily más — módon (Btk. 147. §. 2. bek.) jutott a diplomáciai titok birtokába, illetőleg tudomására.

A cselekvés abban áll, hogy a tettes a titkot *közvetlenül vagy közvetve az ellenséggel közli*. A tettesnek tudnia kell az okirat, adat vagy tudósítás *titkos voltát* s azzal a *célzattal* kell cselekednie, hogy az az ellenség tudomására jusson. Közvetlen közlés esetén e célzat kétségtelen; mások útján való közlés esetében azonban esetleg hiányozhat, mikor is a Btk. 146., illetve 147. §-ainak alkalmazhatósága ki van zárva. Az nem feltétele a büntethetőségnek, hogy a diplomáciai titok közlése az államnak ártalmára legyen.

E cselekmények *büntetése*: 10—15 évi fegyház, ha a tettes hivatalánál vagy különös megbízásánál, továbbá, ha erőszak, lopás, sikkasztás vagy csel által jutott a titok birtokába (Btk. 146. §. 1. és 147. §. 1. bek.), 5—10 évi fegyház, ha más módon férközött a titokhoz (Btk. 147. §. 2. bek.); e főbüntetések mellett mindenik esetben kiszabandó még a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése is (Btk. 150. §), helyt foghat továbbá a II. Bp. értelmében a pénzbüntetés (a vagyonátzállásra v. ö. alább 68. old.)

A közlésen innenfekvő tevékenység, ha *kísérlet* formájában jelentkezik, feltétlenül *büntetendő*, mert e cselekmények mindegyike büntett; az *előkészület* sui generis delictum-ként csak akkor esik büntetés alá, ha a Kbt. 33. §-a alá vonható; egyébként a diplo-

máciai titokkörbe való egyszerű benyomulás csak az esetben büntetendő, ha önállóan is büntetendő cselekményt (pl. lopást, sikkasztást, levéltitoksértést stb.) képez. A szövetkezés és felhívás (Btk. 148., 149. §-ok) nem büntetendők.

b) Enyhébb esete a diplomáciai hűtlenségnek a diplomáciai titoknak más hatalom kormányával való közlése, ha ez nem abból a célból történt, hogy a titok az ellenség tudomására jusson (Btk. 146. §. 2. bek. első fordulat), továbbá

c) a titoknak egyébként nyilvánosságra hozatala (Btk. 146. §. 2. bek. második fordulat).

E két cselekmény azonban csak akkor büntetendő, ha azt oly hivatalnok vagy megbízott követi el, ki a titkos okirat stb. birtokába hivatalánál vagy különös megbízásánál fogva jutott. Magánegyén részéről elkövetve nem esnek tehát azok büntetés alá, kivéve azt az esetet, midőn a magánegyén a hivatalnok-tettes mellett mint bűnrészes működik közre; a szóbanforgó két cselekménynél ugyanis a hivatalnoki jelleg konstitutív személyes körülmény, s mint ilyen osztható, miből folyólag a Btk. 146. §. 2. bekezdésében leírt cselekményre való felbujtás stb., eredjen bár extraneustól, büntetendő és pedig az említett törvényhelyre való hivatkozással (v. ö. e kérdésről bővebben: *Angyal*: A személyes tulajdonságok és körülmények tana 156—157. l.).

Az elkövetési cselekvés az első esetben a *közlés*, a másodikban az *egyébként nyilvánosságra hozatal*, mely megtörtént, mihelyt a titok oly személyekkel lett közölve, kiket a megőrzés kötelessége nem terhel vagy akiktől ez — nagyobb számuk miatt — nem várható.

A *büntetés* mindkét esetben: 5 évig terjedhető államfogház (Btk. 146. §. 2. bek.) és mivel a Btk. 150. §-a e tekintetben büntett és vétség között különbséget nem tesz: *hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése*, valamint pénzbüntetés a II. Bp. értelmében (a vagyonátzállásra v. ö. lent 68. l.)

A *kísérlet* nem büntetendő, mert a cselekmény in thesi vétség (az öt évi államfogház ugyan büntetési büntetés a Btk. 20. §-a értelmében, ámde itt nyilván törvényszerkesztési hibával állunk szemben, mely az in dubio mitius elvénél fogva addig is, míg a törvényhozás nem intézkedik, úgy javítandó ki, hogy az öt évig terjedhető államfogházzal büntetendő cselekményeket in thesi vétségekként kezeljük; gyakorlatilag úgy is azok, mert a maximum megállapítása, mikor a cselekmény in concreto büntettnék minősítendő,

ügyszólván ki van zárva; *Illés in thesi* is büntettnék minősíti a diplomáciai hűtlenség ez esetét, amennyiben annak kísérletét büntetendőnek vitatja, II. 12.)

Az előkészületi cselekmény csak a Kbt. 33. §-a esetében büntetendő.

De lege ferenda kívánatos volna — hasonlóan az olasz és norvég btk-ek, valamint az osztrák s német javaslatok vonatkozó rendelkezéseiből — a diplomáciai hűtlenség azon esetét, midőn a titok az azt megőrizni köteles hivatalnok vagy megbízott gondatlanságából jutott az ellenség tudomására, vétségként fogházzal büntetni.

17. §. Kiegészítő rendelkezések.

I. A hűtlenség büntetvével kapcsolatban büntetőtörvénykönyvünk csak a szövetséget s a nyilvános és egyenes felhívást bünteti; az egyszerű előkészület (v. ö. mégis a Kbt. 33. §-át) s a fel nem jelentés nem esnek büntetés alá.

1. A szövetség, melynek fogalmát a Btk.-nek már ismertetett 132. §-a írja körül, csak az esetben büntetendő, ha az a 142. §-ban, a 143. § első pontjában és a 144. §-ban meghatározott valamelyik cselekmény, tehát a konspiráció, az ellenség katonai szolgálatába lépés, vagy az ellenséges haderőnek egyéb módon való támogatása cselekményei elkövetésére jött létre (Btk. 148. §).

Nem büntetendő tehát az a szövetség, mely azon célból jön létre, hogy a hadüzenet megtörténte vagy a háború kiütése előtt már az ellenség katonai szolgálatában állott egyének ebben megmaradva, ellenünk harcoljanak, továbbá az, mely diplomáciai hűtlenség elkövetésére jött létre. Az előbbi esetben — tekintettel az alapcselekmény csekélyebb jelentőségére — indokolt a büntetlenülhagyás, az utóbbi esetben azonban — figyelemmel a cselekmény veszélyes voltára — *de lege ferenda* az előkészülettel párosult szövetséget legalábbis akkor büntetendővé kellene tenni, midőn a tervezett cselekmény oda irányul, hogy a diplomáciai titok az ellenséggel közöltesék.

A szövetségen e helyütt nem a külhatalom kormányával való szövetkezést kell érteni, mert ez — amennyiben a Btk. 142. §-ában meghatározott célból létrejött — a konspiráció befejezett büntetést képezi, de ettől eltekintve, a külhatalom kormányának tagjai személyében — lévén ezek külföldiek — nem is büntetendő, következésképp büntetendő szövetségről a Btk. 148. §-a értelmében akkor van szó, ha két vagy több magyar honos, a katonai

hűtlenség jent megemlített esetei egyikének elkövetését közös egyetértéssel elhatározza.

E szövetség büntetése: ha ahhoz előkészületi cselekmény nem járult, öt évig terjedhető fegyház, ellenkező esetben pedig 5—10 évig terjedhető fegyház (Btk. 148. §) és a két mellékbüntetés (Btk. 150. §), esetleg pénzbüntetés (II. Bp.).

Az egyszerű — azaz előkészületi cselekménnyel nem párosult — szövetség büntetlensége iránt a 137. §-ban foglalt intézkedés az ott megállapított feltételek alatt a 142. §. esetei kivételével, a hűtlenség elkövetésére céljából létrejött szövetségre is kiterjesztetik (Btk. 151. §), büntetlenséget szerez tehát az, ki előbb, mintsem a hűtlenség elkövetésére a szövetkezésen fölül valami merényeltetett s mielőtt azt a hatóság felfedezte volna: a szövetségtől eláll és elállását a szövetkezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására bírn törekszik vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljeleníti. Különösen hangsúlyozandó, hogy a 142. §-ban foglalt esetek kivételezésével a törvény nem a 148. §-ban említett, hanem arra a szövetkezésre utal, mely egyfelől a magyar honos, másfelől a külhatalom kormánya között jött létre; a csupán magyar honosok között, a külhatalom kormányával célzott konspiráció érdekében létrejött szövetség tagja is büntetlenséget szerezhet tehát, ha előkészület még nem történt, illetve más nem merényeltetett (tehát pl. a szövetség a külhatalom kormányával megérintkezésbe nem bocsátkozott) s a Btk. 137. §-ában meghatározott s az imént ismételt említett feltételek fennforognak.

2. A felhívást illetően a Btk. 149. §-a értelmében a 142., 143. és 144. §-okban meghatározott hűtlenség elkövetésére a 134. §-ban meghatározott módon intézett nyilvános és egyenes felhívás: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal — továbbá hivatalvesztéssel s a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével (Btk. 150. §.) büntetendő (a pénzbüntetésre a II. Bp. irányadó). Büntetendő tehát, ki gyülekezeten nyilvánosan szóval vagy aki irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által, a katonai hűtlenség bármely esetének elkövetésére egyenes felhívást intéz, amennyiben az irat vagy nyomtatvány vagy képes ábrázolat tartalmát, illetőleg jelentését tudta. Szemben a Btk. 134. §-ával, e helyütt a törvény nem említi fel s nem bünteti enyhébben azt az esetet, ha a felhívás teljesen eredménytelen maradt, ebből azonban korántsem következik, hogy az eredménytelen felhívás is a

149. § alapján, tehát 5—10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő; a helyes törvényt magyarázat szerint ily esetben a Btk. 171. §-ának 2. bekezdése alkalmazandó (így a *Curia* is; Bjugi Hat. Tára, 6. k., 600.), mely szerint: ha a felhívás eredménytelen maradt — amennyiben az a jelen törvény külön rendelkezései alá nem esik: két évig terjedhető államfogházzal és kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha e vétség tényálladékát megvalósító kifejezések különböző időben és különböző személyek előtt tétettek: anyagi halmazat forog fenn (Bjt. 69. k., 96.).

II. Vagyonátzállás. A *hazaárulás* kifejezésen értett cselekménnyel elkövetett felségsértés vagy hűtlenség deliktumaira az az 1915: XVIII. t.-c., mely a hazaárulók vagyoni felelősségéről rendelkezik, új jogkövetkezményt állít be.

E jogkövetkezmény tárgyában az 1915: XVIII. t.-c. s az ezt kiegészítő 1921: XLIII. t.-c. rendelkeznek. Az alapvető szabályt az 1915: XVIII. t.-c. 2. §-ának első bekezdése tartalmazza, kimondván, hogy: Aki az 1. §-ban említett cselekménnyel a magyar büntetőtörvényekben meghatározott felségsértés vagy hűtlenség bűncselekményét követi el, e cselekményéből keletkező kár, sérelem és egyéb hátrány megtérítéséért — tekintet nélkül a hátrány nagyságára és arra, hogy tényleg bekövetkezett-e — a belső földön található vagyonával akként felel, hogy az a bűncselekmény elkövetésével törvénynél fogva az államra száll. Az 1. §-ban említett cselekményt az követi el: Aki háború idején (1912: LXIII. t.-c. 13. és 28. §-ok) az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy más szolgáltatással támogatta vagy e végből ellenséges csapathoz csatlakozott vagy önként ellenséges területre távozott. Ideiktatom még a háború idejét meghatározó két hivatkozott törvényi rendelkezést, melyeknek értelmében: az 1912: LXIII. t.-c. 13. §-a értelmében azt az időt, amelyet háború idejének kell tekinteni — a minisztérium állapítja meg; ugyane t.-c. 28. §-a kijelenti még, hogy bizonyos a törvényben meghatározott cselekményeket háború idején elkövetetteknek kell tekinteni akkor is, ha azt háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek esetében a 13. § szerint meghatározott időben követték el.

E nyers szabályok összevetéséből a szóbanforgó jogkövetkezmény feltételeit tekintőleg a következő tétel megállapítására szorítkozom: e jogkövetkezmény annak terhére áll be, aki háború

idején felségsértést vagy hűtlenséget követett el azáltal, hogy a) az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgáltatással támogatta, vagy b) végből ellenséges csapathoz csatlakozott, vagy «végből» (nézetem szerint a célt kifejező szó ide is vonatkozik) c) önként ellenséges területre távozott. Hármaskonjunktív s második és harmadik vonatkozásban belsőleg alternatív megváltozott feltételről van itt szó: 1. csak a háború idején elkövetett 2. oly felségsértés vagy hűtlenség esik ide, amely — röviden téve meg az utalásokat — 3. ellenséghez pártolással, vagy ellenséges csapathoz csatlakozással vagy ellenséges területre távozással követett el.

ad 1. A háború idejét az 1912: LXIII. t.-c. fenthivatkozott 13. és 28. §-ainak figyelembevételével kell meghatározni. E tekintetben döntő a minisztérium megállapítása. Ha a jelzett cselekmények elkövetése ez időn kívül, akár annakelőtte, akár annak elmulta után történt: az első feltétel hiányában a jogkövetkezmény levonása helyt nem foghat. Fennforog azonban e feltétel, ha a kérdéses cselekménynek mint folytonosságnak valamely része a háború idejére esik (ebbe átnyúlik vagy ebben kezdődött).

ad 2. A cselekménynek vagy felségsértésnek vagy hűtlenségnek kell minősülnie. Hogy a király vagy kormányzó uralkodói állása (Btk. 126. §) az alkotmány (Btk. 127. § 1. és 2. p.) és az államterület (Btk. 127. § 3. p.) elleni felségsértés, valamint a katonai (Btk. 142—144. §-ok; 1912: LXIII. t.-c. 18. §) és a diplomáciai (Btk. 146., 147. §-ok) hűtlenség esetei ide tartoznak, ahhoz kétség nem fér. Kérdéses azonban, vajjon a felségsértés elkövetésére létrejött szövetség (Btk. 130., 131. §-ok), valamint az erre irányuló előkészület (Btk. 133. §), továbbá a felségsértés elkövetésére való egyenes felhívás (Btk. 134. §) s a fel nem jelentés (Btk. 135. §), végül a hűtlenség elkövetésére létrejött szövetség (Btk. 148. §) és az arra való nyilvános és egyenes felhívás (Btk. 149. §) eseteiben is bekövetkezhetik-e a tettes vagyonának az államra szállása? A törvény felségsértést vagy hűtlenséget említ, s mert e most felsorolt cselekmények a «felségsértés» című I., illetőleg a «hűtlenség» című III. fejezetben találnak elhelyezést, nincs kizárva a címfeliratra támaszkodó oly okfejtésnek lehetősége, mely minden az illető fejezetben meghatározott bűncselekményt felségsértésnek, illetőleg hűtlenségnek vél elnevezhetni és tehát a kérdéses deliktumok mindenikét az 1915: XVIII. t.-c.

2. §-a alá vonja. Részemről nem oszthatnám e nézetet, mert a cím-felirat mindenkörön csak valamely deliktumkör általános megjelölésére szolgál s nem lehet döntő az egyes bűncselekmények elnevezésénél (pl. a XII. fejezetben meghatározott hamis tanuzásra csábítás — 222. § — nem nevezhető hamis tanuzásnak, vagy a XIII. fejezetben helyet nyert ártatlansági bizonyíték elhallgatása — 230. § — nem illethető a hamis vád kifejezéssel stb.), amelyeket vagy a törvény, vagy a tudomány által ajánlott terminológiára támaszkodva a bírói gyakorlat nem ritkán külön névvel illet (pl. a XXXII. fejezet címe: Okirathamisítás és a 391. §-ban meghatározott büntettet közokirathamisításnak, a 401. §-ban meghatározott bűncselekményt magánokirathamisításnak, a 407. §-ban leírt vétséget határjelhamisításnak nevezi a törvény). Nézetem szerint az 1915: XVIII. t.-c. 2. §-a, midőn «a magyar büntetőtörvényekben meghatározott felségsértés vagy hűtlenség bűncselekményét» említi, ezzel azokra a deliktumokra utal, amelyek a Btk. Második Részének I. vagy III. fejezetében határozottan e kifejezés alá esnek; ám sem a szövetség, sem az előkészület, sem az egyenes felhívás, sem a fel nem jelentés nem vonhatók e terminusok alá (a törvény sem jelöli azokat e kifejezésekkel). De különben is kétség esetében e súlyos jogkövetkezmény körének meghatározásánál kiterjesztő értelmezésnek nincs helye (a Min. Indokolás is kijelenti egyebekben, hogy a törvény e szigorú felelősséget a hazaárulásnak csupán «súlyosabb eseteire» kívánja kimondani). Végül mindentől eltekintve: mintha tárgyaltan is volna az egész vita, mert alig képzelhető el e cselekmények akármelyike is mint olyan, mely az ellenséghez pártolással, ellenséges csapathoz való csatlakozással, ellenséges területre távozással volna elkövethető a nélkül, hogy ily esetben egyszersmind a felségsértés vagy hűtlenség típusos törvényes fogalmainak valamelyike is meg ne valósulna.

ad 3. Az 1915: XVIII. t.-c. 1. §-a mintegy megszükiti a felségsértés és hűtlenség fogalmi körét s csak e megszorított keretbe illő tényálladék megvalósítóira rendeli alkalmazni a vagyonátszállás jogkövetkezményét. Osztom *Finkey*-nek ama nézetét, hogy ehelyütt nem új s nem is önálló tényálladék az, amit a törvény meghatároz (i. m. 165; a *Curia* hazaárulási tényálladéknak nevezi a kérdéses cselekményt; Bjogi dtár 20. k. 104.); az 1915: XVIII. t.-c. 1. és 2. §-a e megszorításokkal csupán arra kíván utalni, hogy a szóbanforgó jogkövetkezmény a felségsértésnek vagy hűtlenségének más

módon történt elkövetése esetében *nem alkalmazható*. Lényegileg az *alkalmazhatóság különleges feltételeiről* van itt tehát szó, melyek szorosan értelmezendők. Sorra véve e feltételeket:

a) Ellenséghez pártolás és annak kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgáltatással támogatása.

Idevágólag a szándékot illetően elvi éllel jelentette ki a *Curia*, hogy az 1915: XVIII. t.-c. 1. és 2. §-ában meghatározott bűncselekményekhez a törvény különleges hazaárulási szándékot nem kíván meg s ilyen előfeltételhez nem is köti a vagyonátszállás kimondását; kitűnik ez a törvény 1. §-ának a szövegéből is, amennyiben a szerint a két cselekménynél: az ellenséges csapathoz csatlakozásnál és az ellenséges területre önként távozásnál kifejezetten megkívánja azt a szándékot, hogy azok az ellenség támogatására irányuljanak, amiből következik, hogy a többi ténykedésnél ez a különleges célzat nem szükséges s hogy azok ilyen külön szándék nélkül is megvalósítják az ellenséghez való pártolást, ami kiegészítő eleme a hazaárulás tényálladéknak; a *dolus eventualis* is elég (Bjogi dtár 20. k. 104.).

b) Ellenséges csapathoz csatlakozás avégből, hogy a csatlakozó az ellenséget kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgáltatással támogassa. A törvény szavaiból nyilvánvaló, hogy ehelyütt a Btk. 143. §-ába ütköző hűtlenség elkövetése egymagában nem valósítja meg a vagyonátszállás feltételét; kell a fentiekben meghatározott *dolus specialis*, — viszont nem kell e célok bármelyikének megvalósítása.

ad a) Önként ellenséges területre távozás szintén abból a célból, hogy a távozó ezúton kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgáltatással az ellenséget támogassa. Ehelyütt figyelmeztetnem kell arra, hogy az «avégből» kifejezés nyilván ez utóbbi fordulatra is vonatkozik (ugyanúgy a *Curia*, Bjogi dtár 20. k. 104.), sőt úgy vélem ennél a harmadik vagylagos feltételnél a jelzett célok valamelyikének meg is kell valósulnia, illetve a megvalósításra irányuló cselekvésnek meg kell kezdetnie, mert merőben az ellenséges területre való önkéntes távozás nem valósítja meg sem a felségsértésnek, sem a hűtlenségnek egyik esetét sem.

Amennyiben e feltételek fennforognak: a cselekmény elkövetésével a tettesnek (és természetesen a részesnek) egész — tehát ingatlan, aktív és passzív vagyona *ex lege az államra száll*.

A *Curia* helyes kijelentése szerint: az a jogkövetkezmények szempontjából teljesen közömbös, hogy a tettes a cselekményeket nem egy-

maga követte el, hanem azok elkövetésében mások is közreműködtek; ez a körülmény a tettesnek az 1915: XVIII. t.-c.-en alapuló felelősségét nem szünteti meg, sőt nem is csökkenti, mert a cselekmény elkövetésében közreműködők mindegyike önállóan felelős az ő cselekményeért... függetlenül a többi résztvevőtől (Bjogi dtár 20. k. 104.).

Mielőtt e jogkövetkezmény jogi természetéről szólnék, szükségesnek vélem az 1915: XVIII. t.-c. Min. Indokolásának némely részét közölni. A törvény — úgymond az Indokolás — midőn a vagyonátszállást bevezeti: «jogfejlődésünk történelmi alapjaira épít, mert korábbi magánjogunkban századokon át érvényben álló elv volt az, hogy a hazaáruló hűtlenség bűnének (nota infidelitatis) súlyosabb eseteiben a tettes vagyona a szent koronára háramlik vissza (Werbóczy: Tripartitum Pars I. tit. 14.) A büntetések nem elég hatályos ellenszerei a hazaárulásnak, mert az ellenséghez pártolt tetteseket a büntető igazságszolgáltatás megtorló hatalma csak kivételesen érheti el. Sokkal érezhetőbbek, mert jobban érvényesülhetnek azok a következmények, amelyek a bűncselekményért való vagyoni felelősség révén érhetik a tettet. A súlyos *magánjogi következmény*, amelyet a törvény a hazaárulók ellen megállapít, nem kapcsolható minden idevonható cselekményhez. A törvény csupán a hazaárulásnak azokra a súlyosabb eseteire kívánja e szigorú felelősséget kimondani, amelyek a Btk.-ben meghatározott felségsértés és hűtlenség tényálladékát foglalják magukban s amelyek régebbi jogunkban is többnyire a nota infidelitatis fogalma alá estek. *Ez az intézkedés alap gondolatánál fogva éppen nem azonos a régebbi büntetőjogi rendszerekben mellékbüntetésként ismert vagyonelkötés intézményével.* A vagyon elvesztése, amely a hazaáruló tettetést éri, jogszerű *magánjogi következménye* a kárért való felelősségének, s csupán a felelősség módja és mértékének megállapítása az, amiben a törvény túlmegy az érvényben levő magánjogi elveken.»

Az Indokolás e szavaiból megállapítható, hogy a törvényhozó *magánjogi követelménynek* minősíti a vagyonátszállást. Kérdés vajjon a *törvényakarát* is ezt az álláspontot követi-e? *Finkey* szerint a vagyonelkobzás «a törvény célját tekintve, alapjában véve a pénzbüntetés kategóriájába is vonható, ennek legsúlyosabb alakja..... valódi mellékbüntetés, ha pedig az illető főbüntetést nem kapott, mert nem is volt a hazai bíróság elé állítható, a vagyonelkobzás ilyenkor egyedüli (erkölcsi és anyagi) büntetés lesz az elkövetett cselekményért; végeredményben

tehát a vagyonelkobzásban a magánjogi kártérítés (vagyoni elégtétel) és a büntetőjogi pénzbüntetés fogalma mintegy összefolyik» (i. m. 35.).

Részemről nem oszthatom e nézetet s a vagyonátszállást *merőben magánjogi következménynek* minősítem, és pedig a következő megfontolás alapján: 1. az 1915: VIII. t.-c. 1. és 2. §-a az állam *igényét* állapítja meg az átszállás tárgyát képező vagyona, mely «a cselekményből keletkező kár, sérelem és egyéb hátrány» fedezetül szolgál; ám az ily célt szolgáló jogkövetkezmény kívül esik a büntetés céljára irányuló jogeszközök körén; 2. az 1921: XLIII. t.-c. 2. §-a értelmében: «ha hitbizomány birtoklása vagy várományosi joga az átszállás tárgya, ez a jog az államot a felelős személy és az ő ágán hitbizományi utódlásra jogosult akár már élő, akár ezután születendő leszármazói életének tartamára illeti meg», tehát olyanok ellenében is, kik a cselekmény elkövetésében semmiféle módon részt nem vettek; a büntetés azonban csak a cselekmény elkövetőjével szemben alkalmazható (kivételez a II. Bn. 13. § 3. bek.-e), de akkor az átszállás a büntetésnek éppen egyik jellemző ismérvét nélkülözi; 3. zárlat pénzes vagyonbüntetés biztosítása céljából nem, hanem csak magánjogi igény biztosítására foghat helyt; az 1915: XVIII. t.-c. 1. §-a viszont kimondja, hogy «az állam igényének biztosítása végett azonnal zárlatot kell elrendelni», de akkor az átszállás nem büntetés (más az Átv. 10. §-a alapján kiszabható vagyoni elégtétel, mely nyilván büntetés-számba megy; ugyanígy a *Curia*, v. 8. Kézikönyv IV., 53—56.); 4. a vagyonátszállás tárgyában nem is a büntetőbíró határoz, hanem az állam igénye külön perrel érvényesítendő; a per a budapesti kir. törvényszéknek (tehát polgári bíróságnak) kizárólagos hatáskörébe és illetékességéhez tartozik; határozathozatalra öttagú tanács hivatott (két tagot a budapesti büntetőtörvényszék bírái közül a budapesti kir. ítélőtábla elnöke jelöl ki); az eljárásra a polgári perrendtartás szabályai irányadók (1915: XVIII. t.-c. 2. §); ez az egész konstrukció szintén csak arra enged következtetni, hogy itt nem büntetésről, hanem magánjogi következményről van szó; 5. megerősíti e nézet helyességét még az 1921: XLIII. t.-c. 3. §-a, melynek értelmében a bíróság (1915: XVIII. t.-c. 2. §) a vagyonátszállásának büntetőjogi előfeltételét is önállóan vizsgálja és a vagyoni felelősség kérdésében a bűnvádi eljárás eredményének bevétele nélkül attól függetlenül jár el és határoz, szóval hatá-

rozhat tekintet nélkül arra, hogy a kérdéses cselekmények tárgyában büntető bíróság határozott-e s miként.

Helyesen mondja ki a *Curia* is, hogy az ily perben *nem a bűnösség kimondásáról és büntetés kiszabásáról kell dönteni*, hanem arról, hogy az alperes cselekményei közt van-e olyan, amely felségsértés vagy hűtlenség tényálladékát foglalja magában s egyben alapja lehet a vagyonátzállás kimondásának (Bjogi dtár 20. k., 103.).

E jogkövetkezmény tehát nem büntetés, hanem magánjogi következmény s helyesen nem is vagyonek Kobzásnak, hanem **vagyonátzállásnak** nevezendő. Következésképpen minden vonatkozásában a magánjog szabályai alá esik (az elévülés tárgyában nem a büntetőjog, hanem a magánjog szabályai irányadók; a vonatkozó igény érvényesítését a cselekményt elkövető személy halála nem zárja ki stb.).

Jegyzet. 1) A hűtlenséggel kapcsolatban v. ö. az 1925: XIV. t.-c. vonatkozó rendelkezéseit, különösen a 3. §-t, melynek értelmében kémskedés miatt stb. a polgári büntetőbíróság elé tartozó egyénekkal szemben is a törvényhozás további rendelkezéséig, a katonai büntetőbíróságok járnak el.

2) 1931. évi febr. 1-én a Btk. III. fejezete hatályát veszti s annak helyébe a katonai Btk. életbeléptetéséről stb. szóló 1930: III. t.-c. 58—71. §-ai lépnek (a materia feldolgozását egy későbbi kötetben nyújtom).

IV.

A LÁZADÁS.

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, IV. FEJEZET; 152—162. §-OK)

HATÁSKÖR: AZ E FEJEZETBEN MEGHATÁROZOTT ÖSSZES BŰNCSELEKMÉNYEK A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK SZÉKHELYÉN LEVŐ TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, BUDAPESTEN A BUDAPESTI BŰNTETŐTÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK KIVÉTELES HATÁSKÖRÉBE TARTOZNAK (1897:XXXIV. T.-C. 17. § 1., 4. P., 2. BEK.); AZ EZIDÓSZERINT SZÜNETELŐ ESKÜDTBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZTAK: A 152—155. §-OKBAN MEGHATÁROZOTT ESETEK, AMENNYIBEN A TÖRVÉNY ÖT ÉVNÉL HOSSZABB SZABADSÁGVESZTÉS-BŰNTETÉST ÁLLAPÍT MEG, TOVÁBBÁ EZEN BŰNTETÉKRE VONATKOZÓLAG A 158. § ELSŐ BEKEZDÉSÉNEK ESETE (1897: XXXIV. T.-C. I. 4. P., II. 2. BEKEZDÉS).

18. §. Bevezetés.

A lázadás címen összefoglalt bűncselekmények sok vonatkozásban közösek egyfelől a megelőző fejezetekben meghatározott felségsértés, királlysértés és hűtlenség deliktumaival, amennyiben az állam létalapját rendítik meg azáltal, hogy belviszályt, forradalom-szerű felkelést támasztva, megakadályozzák az állam legfőbb szerveinek zavartalan működését és illetőleg megbontják a társadalom különböző rétegei között kívánatos összhangot; másfelől közösek a további fejezetek körébe felvett hatóság elleni erőszak, izgatás és magánosok elleni erőszak, valamint az Átv.-ben meghatározott bűncselekményekkel, mert mint ez utóbbiak, úgy a lázadás is lényegileg ugyanazt a jogi tárgyat: az alkotmányos rendet s az állampolgárok békéjét támadja.

A lázadásra vonatkozó törvényi anyag dogmatikai kifejtését illetően: 1. a történeti és jogösszehasonlító adalékok közlése kapcsán a lázadás fogalmát és alakjait mutatom be, 2. majd alább érintendő okokból egybefoglalva tárgyalom az államhatalom és a társadalmi osztály elleni lázadást (Btk. 152., 153. §) s ennek minősített eseteit (Btk. 154., 155. §), 3. különartva szólok azokról a kiegészítő rendelkezésekről, melyek során a szövetséggel (Btk. 156., 157., 160. §-ok), az egyenes felhívással (Btk. 158. §), s a lázadás büntetlenségére vonatkozó szabályokkal lesz módunk megismerkedni, végül 4. kifejtem az ú. n. jogtalan toborzás bűncselekményét meghatározó jogszabályokat (Btk. 161. § és 1922. évi XI. t.-c. 11. §).

19. §. A lázadás fogalma; jogtörténet és jogösszehasonlítás.

A lázadás egységes fogalommeghatározását a törvény nem adja, mindazonáltal — eltekintve a jogtalan toborzás vétségétől (Btk. 161. §), mely inkább fegyveres erő elleni deliktum s csak ama közveszély miatt vonatott ide, mely annak nyomában jár (Min. Ind.) a lázadás egyes alakjainak közös sajátosságait kiemelve,

megállapíthatjuk, hogy büntetőtörvénykönyvünk értelmében *lázádon oly csoportosulást kell érteni, melynek célja az állami vagy társadalmi életműködés rendes menetét erőszakkal megzavarva, polgárháborút idézni elő.* A polgárháború a csapatoknak vagy tömegeknek akár közvetlenül az állami intézmények, akár pedig a társadalom valamelyik osztálya elleni erőszakos fellépésben áll, s mint a Min. Ind.-ban olvassuk: mindkét esetben azáltal jön létre a lázadás, hogy a dezorganizált tömeg erőszakkal akarja saját akaratát az állami és társadalmi tényezők fölé helyezni.

A lázadás fogalma a római jogban nem volt ismeretlen; e cselekmény azonban, mely *sestitutio, turba, tumultus* neveken fordul elő, nem szerepelt mint különálló deliktum, hanem mint a *vis publica*, vagy mint a *crimen maiestatis* minősített esete; lázadásként büntették a rómaiak ezenkívül a polgároknak egymás elleni erőszakoskodása céljából alakult csoportosulást is. A germán *népjogok* sem ismerték még fel e büntetett különleges természetét, amennyiben azt mint a nyílt hűtlenség egyik esetét büntették. A *Carolina* 127. art.-a (*Straff der jhenen so auffrur des volcks machen*) sem függetleníti még e büntetett teljesen (büntetés alá esik, aki *«geferliche, fürsetzliche und bosshafftige auffruren des gemeynen volcks wider die oberkeyt macht»*); mindazonáltal lassú fejlődés után a *közönséges német jog* már különtartja a *sestitutio simplex* (fennhatóság elleni lázadás) s *qualificata* (súlyosabb esetek) deliktumait, mely utóbbiakat felségsértésnek minősített. Önálló büntetendő cselekménnyé az 1791-iki francia *btk.*, majd az 1794-i évi porosz *Landrecht* emelték a lázadást, melyet azonban a jelenleg érvényben levő büntetőtörvénykönyvek vagy az államhatalom, vagy a közrend elleni cselekmények között szabályoznak.

Régi hazai jogunk a lázadás büntetettét *sestitutio, rebellio*, később *crimen vis* néven ismerte s törvényileg főleg a Dózsa-féle parasztlázadást követőleg szabályozta. E törvényekből (1514. évi XXXVI. és XLVI., 1518. évi VII., 1542. évi VI. és VII., 1546. évi XXV., 1550. évi VII., 1556. évi XXIII., 1655. évi LXXVI., 1659. évi CVII. t.-c.) megállapítható, hogy lázadás alatt oly cselekményt kellett érteni, mely a tömegek erőszakos fellépésében állott a felsőbb hatalom ellen, amennyiben nem volt hűtlenségnek minősíthető; büntetése súlyosabb esetekben a halál; enyhébb esetekben a bíróság belátása szerint határozott (v. ö. legutóbb az 1808. évi XI. t.-c. 2. és 3. §-ait). 1843-i javaslatunk két fejezetben tárgyalja az ide tartozó cselekményeket; a 44. fejezetben, melynek címe *«Az erőszakos ellenszegülésről»* tulajdonképpen a hatóság elleni erőszak eseteit határozza meg, s amennyiben ezeknek *«elkövetésére többen nyilván összecsoportoznak»* (437. §), a 45. fejezetben (*«Az összecsoportozásról és lázadásról»*) összecsoportozás címén büntet; lázadóknak akkor tekinti a javaslat a csoportozókat, *«ha a felsőbbeségnek felszólítása után is folytatták erőszakos ellenszegülésüket s elzáróztatásuk csak fegyveres erővel volt eszközölhető»*, mikor is súlyosabban bünteti a felbujtókat, biztatókat s vezetőket, s enyhébben a többi résztvevőket (439. §).

A legújabb törvényhozási munkálatok közül az 1909. és 1912. évi

oztrák javaslat az állam léte és biztonsága elleni bűncselekmények című fejezetben bünteti az anarchista merényletekben való részvételt, mely abban áll, hogy valaki az állami vagy társadalmi rend felforgatását célzó szövetséget létesít, ilyennek megalakulását elősegíti, ilyenbe belép, vagy annak célját előmozdítja, továbbá aki az ily célú összejövetel lehetőségét biztosítja (113. §), a katonai büntettekben való részesség című fejezetben büntetés alá vonja a jogtalan toborzást (134. §), ismét más fejezetben találjuk az alkotmányos képviselőtestületek tevékenységének erőszakos megzavarására irányuló deliktumot (146. §) s végül a közhatalom ellen elkövetett bűncselekmények fejezetében a hatósággal szemben elkövetett lázadást (161., 162. §-ok); némileg ideesik még a népnegyugalom megzavarása néven meghatározott deliktum is (236. §.). Az 1915. évi *svájci javaslat* idevágólag úgyszólván csak a csoportosan elkövetett hatóság elleni erőszakot bünteti (255. art.). Az 1924. évi *görög btk.* sem foglalja össze a lázadás különböző eseteit; külön szól a parlament működésének megzavarásáról (127., 130. art.), a hatóság elleni erőszak büntetettének csoport részéről történt elkövetéséről (139., 141. art.), majd a jogtalan toborzásáról (163. art.). Hasonló szétosztással találkozunk az 1926. évi *török javaslatban* (142., 149., 171. §-ok) és az 1927. évi *olasz javaslatban* (275., 276., 288., 289., 290., 307., 308., 412. art.-ok), sőt az összes *német javaslatokban* is; így az 1927. évi *Reichstagsvorlage* külön fejezetekbe beosztva szól a *Bandenkrieg* (97. §), az alkotmányos testületek működésének megzavarása (99., 100. §-ok), a jogtalan toborzás (177. §), a hatóságok elleni lázadás (172. §) deliktumairól.

Büntetőtörvénykönyvünk jórészt a belga *btk.* nyomán a lázadásnak három alakját különbözteti meg, melyek a következők: 1. *az államhatalom elleni lázadás*, mely a törvényhozás vagy a kormány ellen irányul; 2. *a társadalmi osztály elleni lázadás*, mely a polgárok valamely osztályának, nemzetiségének vagy hitfelekezetének békéjét zavarja fel s végül 3. *a jogtalan toborzás*, mely csak annyiban esik a lázadásnak tágabb értelemben vett fogalmi körébe, amennyiben a meg nem engedett csapatgyűjtés a közrendet veszélyezteti s könnyen lázadásra vezethet. Az első két alak, tekintettel arra, hogy közöttük csak a tárgy és célzat szempontjából tehető különbség, annyival is inkább *együtt tárgyalandó*, mert csak erre a két esetre vonatkoznak a minősítés és büntetlenség, továbbá a szövetség s a felhívás szabályai.

20. §. Az államhatalom és a társadalmi osztály elleni lázadás.

A szorosabb értelemben vett lázadás két neve: az államhatalom s a társadalmi osztály elleni lázadás abban megegyeznek, hogy mindkettőnél ugyanaz az elkövető (*embercsoport*) s a cse-

lekvés (csoportosulás). A Btk. 152. §-a szerint ugyanis lázadás az a csoportosulás, melynek célja: 1. az országgyűlést, annak valamelyik házát vagy bizottságát, (2. a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságokat vagy ezek egyikét vagy azoknak valamelyik albizottságát, a 2. pont az 1920: I. t.-c. 11. §-a értelmében tárgytalan), 3. a magyar kormányt erőszakkal vagy fenyegetéssel hivatásának szabad gyakorlatában akadályozni, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre vagy valaminek elhagyására kényszeríteni (államhatalom elleni lázadás), továbbá a Btk. 153. §-ának első bekezdése értelmében: azon csoportosulás is, melynek célja a polgárok valamelyik osztályát, nemzetiségét vagy hitfelekezését fegyveresen megtámadni (társadalmi osztály elleni lázadás)

1. E cselekmények elkövetője a csoport, illetőleg a csoportosulásnak mindenik tagja. A csoport fogalmát a törvény nem határozza meg, a Min. Ind. azonban ad némi útmutatást, midőn kijelenti, hogy: «a csoport egyértelmű a tömeggel s nagyobb számú emberek összegyűlését jelenti...; annyi ember együttléte kívántatik, hogy azok száma is jelezze, hogy az nem egy közönséges büntársaság, hanem a közbéke megzavarására alkalmas tömeg». A csoport és tömeg tehát lényegileg azonos fogalmat takarnak, melyek között csak mennyiségi különbség tehető; a csoport kisebb, a tömeg nagyobb számú emberek együttléte. Hogy mekkora számnál kezdődik a csoport, s mikor megy át a tömegbe, az nem állapítható meg. A római jog e szavai nyomán: Si plures fuerint, decem aut quindecim homines, turba dicitur, többen legalább tíz egyén együttlétét kívánták (így az 1813. évi bajor, az 1814. évi oldenburgi btk.-ek, sőt az olasz btk. 189. §-a is, midőn a radunata fogalmát tíz vagy több személy együttlétéhez köti). A bíró kezének illetően módon való megkötése semmiként sem helyeselhető; a mennyiségi különbségek ingadozó határvonalainak önkényes meghúzása mindig veszélyes; viszont ha a törvény szabad kezet ad a bíróságnak, ez rendszerint megtalálja az adott körülmények között a helyes utat. A *Curia* gyakorlata szerint: «a csoport nem néhány, öt-hat embernek összegyűlését, hanem tömeget, nagyobb számú emberek összegyűlését jelenti». (Bjt. 29. köt. 108. l.), majd kijelenti, hogy: «a csoport egyrésztől több, vagy néhány ember, másrésztől a tömeg között képezi a közbelső fokot s így mindenestre három-négy ember együttléténél nagyobb számú emberek egybegyűltét tételezi fel» (*Grill dtár* 8. köt. 209. l.). A tömeg vagy csoport ennél fogva mint az

egy vagy kevés ember ellentéte fogható fel, melynek *negatív ismérve*: az egy áttekintésre való megszámlálhatatlanság, *pozitív ismérve*: feltűnést keltő volta s felismerhető összetartozósága (*Binding*, II. 805.; *Frank* szerint csoport több személynek oly jelenléti társulása, mely kifelé egységes hatalomként tűnik fel, i. m. 285.; *Max Ernst Mayer* szubjektív elemet is beiktat definíciójába, mely így hangzik: csoport határozatlan számú egyéneknek tömeggé egyesülése, mely zárt hatalomként kíván fellépni, *Vergl. Darst. Bes. Teil, I., 470., v. ö. még Liszt, 586., Heilborn Zeitschr. 18. k. 161., Gerland, 247.*). Csoportról vagy tömegről csak akkor beszélünk, ha az embersokaság tagjait valamely közös cél, eszme, gondolat vagy érzés kapcsolja egybe a nélkül, hogy azt a szervezettség vagy rendezettség jellemezné (a képviselőház gyűlése pl. nem tömeg, a kirándulásra párban haladó tanulók nem alkotnak csoportot). A tömeg vagy csoport ezeknél fogva oly szervezeten s többnyire különböző nemű, ugyanazon helyen és egy időben jelenlevő egyénekből álló embersokaság, melyet valamely közös cél, eszme, gondolat vagy érzés kapcsol egybe (v. ö. minderről: *Angyal*; A tömeg büntettei és *Szociológia* III. kiad., 84. l.).

2. A cselekvés a lázadás mindkét esetében a csoportosulás, azaz az embereknek csoportba, tömegbe verődése azonos cél érdekében. A csoportosulás tehát az embereknek olynemű gyülekezése, mellynél az egybegyűlték száma mások csatlakozása által még mindig nőhet s mellynél a gyülekezőket ugyanaz a cél vezérli s bizonyos cselekvésre való készség jellemzi. A szervezett és meghatározott rendben szereplő embersokaság (képviselőház gyűlése, párban kiránduló tanulók stb.) is átalakulhat csoporttá, illetve tömeggé (pl. valamely véletlen eset, rendezettség vagy felhívás folytán), mikor is a rend felbomlásával előáll a gyülekezésnek immár idegenek csatlakozása útján való lehetősége és tehát a csoportosulás. A *Curia* legutóbbi következőként definiált: csoportosuláson oly gyülekező embertömeg értendő, amely a benne rejlő (a 152. § esetében az alkotmányos jogrend megzavarására, a 153. § esetében pedig az állampolgárok békéjének megbontására irányuló) célt alkalmas erővel a saját akarataként törekszik törvényellenesen érvényesíteni (9. sz. jogegységi döntvény, Bjt. 73. k., 178.).

3. A csoportosulás nem minden esetben lázadás, hanem csak akkor, ha azt a törvényben meghatározott tárgyak ellen irányuló, a törvényben leírt célt vezérli.

Az államhatalom elleni lázadás tárgyai: a) az országgyűlés, annak valamelyik háza vagy bizottsága (a király vagy kormányzó ellen irányuló csoportos fellépés a felségsértés fogalmi körébe esik; ugyanígy *Isaák*, 101.); b) a magyar kormány, azaz a minisztertanács s az őszminisztérium (már az egyes miniszterek erőszakos megtámadása nem lázadás, hanem hatóság elleni erőszak); a társadalmi osztály elleni lázadás tárgyai: a) a polgárok valamelyik osztálya, azaz az ugyanazon élethivatáshoz tartozó érdekközöséget képező személyek összessége (papi, hivatalnoki, nemesi, főnemesi osztály, a földbirtokosok, iparosok, gyárosok, kérekedők osztálya stb.); b) a polgárok valamelyik nemzetisége, azaz minden a magyar államban élő s a nyelvközösség által egybekapcsolt népfaj, tehát a magyar nemzetiség is; c) a polgárok valamelyik vallásfelekezete (a kongregáció nem lévén vallásfelekezet, hanem csak egyesülés, következésképp az ez elleni fegyveres támadásra irányuló csoportosulás nem lázadás, hanem eshetőleg a Btk. 175. §-ába ütköző magánosok elleni erőszak; ugyanez áll a szabadkőművességre is).

A csoportosulás, amennyiben a törvényhozás vagy a kormány elleni támadásra irányul, csak az esetben esik a lázadás fogalmi körébe, ha az a célja, hogy az államhatalom e szerveit erőszakkal vagy fenyegetéssel hivatásuk szabad gyakorlatában akadályozza, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre vagy valaminek elhagyására kényszerítse; a dolog természeténél fogva csak a törvényhozási vagy kormányzási tevékenységre való kényszerítés célzata esik ide; az erőszakon a fizikai kényszer, a fenyegetés pedig bármiféle oly hátrány vagy sérelem kilátásba helyezése értendő, mely a címzettnek testi vagy lelki állapotát, magán- vagy közéleti vonatkozásait érintve, a fennforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy benne a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen; a társadalmi osztály ellen irányuló csoportosulás viszont csak akkor tekintendő lázadásnak, ha célja a polgárok valamelyik osztályát stb. fegyveresen megtámadni; fegyver a löfegyveren kívül minden testi sértés előidézésére alkalmas, tehát a testi épségre s az emberi életre veszélyes eszköz (v. ö. még *Kézikönyv* IV., 57., I., VI., 128. l.). Különösen hangsúlyozandó egyfelől, hogy sem a tényleges megakadályozásnak vagy kényszerítésnek, sem a valóságos fegyveres megtámadásnak nem kell bekövetkeznie, hogy tehát a lázadás büntette már a meghatározott célú csoportosulással be van fejezve

s így annak kísérlete ki van zárva (*Isaák* szerint kísérlet a megjelenés megkísérlése vagy a kellő számú jelentkező hiánya miatt ki nem alakult csoportban való részvétel; 101. l.), másfelől, hogy az említett célzatnak a csoport mindenik tagjában meg kell lennie, következésképp kinél annak hiánya bizonyítható (talán mert véletlenül sodródott a tömegbe), az nem büntethető.

A bírói gyakorlatból a következő ítélleti kijelentések és megokolások jelentősek: egyes egyének ellen ezek hazafias magatartása miatt intézett támadás nem meríti ki a lázadás fogalmát; a tényállás az volt, hogy a szerb megszállás idején G. és B. Magyarországot éltették; ezért Sz. egy csoportta összeverődött társával együtt megtámadta őket a kocsmában, hol mindkettőt bántalmazták; a *Curia* jogegységi tanácsa kijelenti, hogy e tényállás a Btk. 153. és 155. §-ai alá nem vonható, mert e tényállás nem engedi meg azt a jogi következtetést, hogy a vádlott és csoportosuló társai az egyénileg meg nem jelölt, egyedileg meg nem határozott magyarokból álló magyar nemzetiséget vagy a magyar polgári osztályt támadták meg, hanem csak arra a jogi következtetésre utal, hogy a vádlott és csoportbeli társai az egyedileg ismert két sértettet akarta bántalmazni; mi volt e támadás oka, az a tényállásnak a törvény keretébe való illesztésénél közömbös, mert az indítók nem tényálladási ismérvek, azért a magyarság iránti ellenszenv, mint a bűncselekményt kiváltó ingererő a cselekményt az egyes magánszemélyek ellen el nem követhető lázadás körébe nem vonja, hanem inkább a Btk. VII., esetleg XX. fejezetében körülírt büntetendő tényálladékok jelenségeit tünteti fel (Bjt. 75. k. 142.); a Btk. a 153. §-ba ütköző lázadás tényálladási eleméül írja elő, hogy a csoportosulás azzal a céllal keletkezzék, hogy a polgárok valamelyik osztálya, nemzetisége vagy hitfelekezete fegyveresen megtámadtassék; a csoportosulásban résztvevő tettes szándékának tehát itt a törvény által meghatározott eme célra is ki kell terjeszkednie, mert különben a bűncselekmény nem létesül; vagyis a 153. §. szerinti lázadásban részes csak az lesz, akiben él, akinek akaratát elhatározásra sarkalja az a gondolat, hogy a polgárok valamelyik osztályát, nemzetiségét vagy hitfelekezetét meg kell támadni (Bjt. 72. k. 139.; a pestvidéki trvszék ítélete); a Btk. 153. §-a a lázadás büntetetének fogalmánál megkivánja, hogy a csoportosulás azon célzattal történjék, hogy a polgárok valamely osztálya, nemzetisége, hitfelekezete fegyveresen megtámadtassék; a jelen esetben lassanként nőtt a tömeg, mely később féktelenségekre vetemedett; minden arra mutat, hogy ivás közben, részeg fővel felőbredt bennük a gondolat, hogy Schw. R. holmijait uratlan jószág lettek; nem találni tehát támpontot annak megállapítására, hogy a csoportosulás mint ilyen, már azért történt, hogy Schw. R.-t mint zsidót fegyveresen megtámadja; legkisebb támpont sem létezik arra nézve, hogy Schw. R. kocsmája előtt féktelenkedett tömeg fegyverrel bírt volna; nem létező tehát sem fegyveres megtámadás, sem célzatos csoportosulás azon tényben, hogy vádlottak Schw. R., mint zsidónak holmijait elhordták, a Btk. 153. és 155. §-ában körülírt lázadás büntetetének ismérvei fel nem lelhetők; nem

minősíthető vádlottak ténye a Btk. 176. §-ába ütköző magánosok elleni erőszak büntetése sem, mert az összesereglett egyének célzata egyenesen oda irányult, hogy idegen ingó dolgot jogtalanul elidegenítsenek, mely cselekmény a Btk. 333. §-ába ütközik (Bjt. 13. k. 246.).

4. A lázadás büntetése a cselekmény természete s a részvétel minősége szerint különböző.

Az államhatalom elleni lázadás büntetése, tekintet nélkül arra, hogy mily minőségben vett részt valaki a csoportosulásban: 10–15 évig terjedhető államfogház (Btk. 152. §), s hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése (Btk. 162. §), valamint a II. Bn. alapján pénzbüntetés.

Már a társadalmi osztály elleni lázadást illetően különböztet a törvény s a felbujtókat (Btk. 69. § 1. pont) és vezetőket (a csoport kollektív akaratának képviselői, irányítói s kifejezői; a vezetés fogalmára v. ö. Kézikönyv IV. 32., 33.; a Curia egyébként kimondotta, hogy a «vezető» minősítés feltétele az illető vádlott szervező tevékenységének megállapítása, Bjogi dtár 7. k. 169.): 5–10 évig terjedhető államfogházzal (Btk. 153. § 2. bek.) és hivatalvesztéssel (Btk. 162. §), a többiek pedig: két évig terjedhető államfogházzal (Btk. 153. § 2. bek.) rendeli büntetni. Pénzbüntetés is kiszabható a II. Bn. alapján.

A lázadás mindkét neme súlyosabbá minősül: 1. Ha a lázadó csoport valamely községet, házat, fegyvertárt, hadiszertárt, lőportárt, vaspályát, távirat- vagy postahivatalt megtámadott vagy hatalmába kerített (Btk. 154. §), szóval ha az embersokaság a meghatározott célú csoportosuláson túlmenőleg immár az aktivitás terére lépett s személyösszesség (község) vagy dolgok ellen erőszakot alkalmazott; a büntetés: a felbujtókat és vezetőket ellenében 10–15 évig terjedhető államfogház (Btk. 154. §) és hivatalvesztés (Btk. 162. §), a többiek ellenében pedig 2–5 évig terjedhető államfogház (Btk. 154. §) s amennyiben az öt éves maximum kiszabhatnék, hivatalvesztés (Btk. 162. §, mely szerint t. i. csak a lázadás büntetése miatt szabandó ki e mellékbüntetés). Mindenik esetben pénzbüntetés is helyt foghat a II. Bn. értelmében. E büntetések és illetőleg a 154. § rendelkezései azonban csak annyiban alkalmazandók, amennyiben súlyosabb büntetés alá eső büntett nem forog fenn (Btk. 154. §), ha tehát pl. az alább ismertetendő szakaszban említett cselekmények valamelyike követtetett el, úgy nem a 154., hanem a 155. § alkalmazandó.

Súlyosabbá minősül a lázadás mindkét neme: 2. Ha a lázadó

csoport rablást, gyujtogatást, pusztítást vagy egyes személyek ellen erőszakot követett el (Btk. 155. §); itt is az a körülmény indokolja a súlyosabb büntetést, hogy a csoport az aktivitás terére lépett és súlyosabb bűncselekményeket (rablás, gyujtogatás) követett el, illetve dolgokon (pusztítás körülbelül a dologrongálással egyértelmű) vagy személyeken oly erőszakot tett, mely súlyosabb büntettek (ölés, testi sértés, személyes szabadság megsértése stb.) eszközeként jelentkezik. A büntetés: a felbujtókat s vezetőket ellenében 10–15 évig, a többiek ellenében öt évig terjedhető fegyház (Btk. 155. §), s mindkét esetben hivatalvesztés s a politikai jogok gyakorlásától való felfüggesztés (Btk. 162. §), valamint a II. Bn. alapján pénzbüntetés, de ismét csak az esetben, amennyiben súlyosabb büntetés alá eső büntett nem forog fenn (Btk. 155. §).

E két minősítés nemcsak azokra a csoporttagokra terjed ki, kik a 154. vagy 155. §-ban leírt cselekményekben közvetlenül részt vettek, hanem azokra is, kik e felsorolt cselekmények elkövetéséről előre már tudomással bírtak vagy azok elkövetéséhez nyíltan vagy hallgatag hozzájárultak; ellenben nem alkalmazhatók e szakaszok azokra, kiknek tudomása nélkül, vagy éppen akarata ellenére követettek el e minősítést előidéző cselekmények, mikor is azok ellenében, kik csupán a csoportosulásban vettek részt, a Btk. 152. vagy 153. §-ai alapján szabandó ki a büntetés (a lavina — felelősség ehelyütt tehát nem érvényesül, v. ö. Kézikönyv IV. 65., 66. l.).

21. §. Kiegészítő rendelkezések.

I. Büntetlenség. Büntetőtörvénykönyvünk néhány külföldi (francia, belga, olasz stb.) btk. mintájára, annak ellenére, hogy a lázadás tulajdonképpen már a csoportosulással be van fejezve, a felbujtókat és vezetőket kivételével felmenti a büntetés alól azokat, akik a polgári vagy katonai hatóság felhívására a lázadás színhelyét elhagyják és a lázadásban többé részt nem vesznek (Btk. 159. §) 1843-i javaslatunk (s ugyanígy néhány külföldi törvény) 437. §-a felvette azt a rendelkezést, hogy midőn többen lázadás céljából «összecsoportoznak, köteles leendő az illető felsőbbség, mielőtt fegyveres eszközöz nyúlna, őket a törvény rendeletére figyelmeztetni s elszéledésre felszólítani»; Csemegi Károly a min. értekezleten helyesen jegyezte meg, hogy ez a rendelkezés, s általában oly meghagyás, «hogy mit tartozik tenni a rendőrség, a

rendőrségeknek adandó utasításba való», minek folytán e szabály nem is került bele sem a lázadás fogalmi körülírását tartalmazó, sem annak büntetlenségét előíró szakaszba.

A Btk. 159. §-a nyomán természetes, hogy azok is büntetlenséget élveznek, kik a lázadás színhelyét a hatósági felhívás előtt önként hagyják el. A büntetlenségnek egyebekben két feltétele van: 1. a lázadás színhelyének akár önként, akár a polgári vagy katonai hatóság felhívására való *elhagyása* (a tömegből való egyszerű kiválás tehát nem elégséges), 2. a lázadásban való további *részvételtől tartózkodás*; aki tehát a lázadás színhelyét ugyan elhagyja, de pl. a lázadók közé újabb egyéneket küld, vagy az együttmaradottakat fegyverrel látja el stb., a büntetés alól nem menekül; nem szerez büntetlenséget az sem, ki ismét visszatér; aki azonban a lázadástól eláll s egy másikban vesz részt, az előbbiért nem büntethető.

A büntetlenség *nem terjed ki* azonban: 1. a *felbujtókra* s *vezetőkre* (Btk. 159. § 1. bek.), mert mint a Min. Ind.-ban olvasuk: «a köznyugalom tetteles megzavarása az ő cselekményükben találja valódi okát» és mert «általuk csábítatván el és vezetvén félre az értelmetlenek, annak is ők az okai, hogy többkevesebb ember büntetés alá jut»; 2. azon büntetendő cselekményekre, melyeket valaki a lázadás tartama alatt az ebben való részességen kívül követett el (Btk. 159. § 2. bek.); ha tehát a csoportosuláson kívül a minősített esetek (Btk. 154., 155. §-ok) valamelyike létesült, vagy éppen az ezekben foglaltaknál súlyosabb büntetendő cselekmények követték el, úgy ezekért a büntetés kijár.

II. A szövetséget illetően ugyanazok a szabályok irányadók, melyek a felségsértés és hűtlenség elkövetésére irányuló szövetségnél érvényesek (v. ö. fent 26. és 65. l.), legfőlebb azt kell kiemelni, hogy a szövetség csak addig esik az idevonatkozó 156. vagy 157. §-ok rendelkezései alá, míg nem alakul át csoportosulássá; a szövetség és csoportosulás között ugyanis az a különbség, hogy míg a szövetség már két személy vagy mindenestre meghatározott számú egyének közös egyetértése által jön létre, addig a csoportosulásról csak akkor szólunk, ha nagyobb embersokaság gyülekezik, melyben megvan a készség a célbavett támadás, erőszak azonnali kifejtésére.

A *Curia* kijelentése szerint a Btk. 156. §-ában közülírt szövetség kijelölt, házározott célkitűzést, kiforrott szándékot, tudatos és tettekre

elhatározást követel; nem lehet szó e bűncselekményről, ha a tervezés sem az erőszak, sem a veszélyes fenyegetés eszközeire nem terjeszkedett ki, sem az eszközök megszerzésének módját még általánosságban sem állapította meg (Bjogi dtár 18. k. 2.).

A törvény szövegét tekintőleg kérdéses, vajjon a lázadás valamennyi, vagy csak egyes nemekre irányuló szövetség büntetendő-e? Az idevonatkozó szakaszok szerint ugyanis: a lázadás előidézésére létrejött szövetség, ha a büntett véghezvitelére előkészületi cselekmény nem követtetett el: egy évtől három évig terjedhető államfogházzal, ellenkező esetben pedig két évtől öt évig terjedhető államfogházzal büntetendő (Btk. 156. §), és ha a 155. §-ban meghatározott büntett véghezvitelére jött létre a szövetség: a *szövetkezők* az előbbi szakaszban megállapított megkülönböztetés szerint három évig, illetőleg öt évig terjedhető fegyházzal és hivatalvesztéssel (Btk. 162. §) büntetendők (Btk. 157. §) (pénzbüntetés is kiszabható a II. Bn. alapján), mely szövegből nyilvánvaló, hogy csak a lázadás *büntettének* elkövetésére létrejött szövetség büntetendő, de különben is nem tehető fel a törvényről, hogy a szövetkezőket súlyosabban (1–3 évi, vagy 2–5 évi államfogház a Btk. 156. §-ában) büntesse, mint magukat a lázadókat (2 évig terjedhető államfogház a Btk. 153. § 2. bek. 2. fordulatában); a *társadalmi osztályok elleni lázadás elkövetésére irányuló szövetség* tehát *nem büntetendő* (így Werner, 272., ellenkezően Bernolák, 170.).

A szövetkezés *büntetlenségének* a Btk. 160. §-a értelmében ugyanazok a feltételei, mint amelyeket a felségsértésnél a Btk. 137. §-a megállapít (v. ö. fent 31. l.).

III. A lázadás *bármely* nemének elkövetésére való nyilvános és egyenes felhívás majd felbujtásként, majd mint sui generis delictum büntetendő. A Btk. 158. §-a értelmében ugyanis: aki a jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott cselekmény elkövetésére, a 134. §-ban kijelölt módon felhívást intéz vagy terjeszt, ha az a felhívás folytán követtetett el, vagy kíséreltetett meg, mint felbujtó büntetendő. Ha pedig a felhívás teljesen eredménytelen maradt, hat hónaptól két évig terjedhető államfogházzal büntetendő. Pénzbüntetés kiszabása is helyet foghat a II. Bn. értelmében.

A felhívás eredményessége esetén, azaz ha a lázadás a felhívás folytán követtetett el, külön rendelkezés híján nem lehetne a felhívót büntetni; nem felbujtóként sem, mert a felbujtás egyik

feltétele, hogy az mint reábírás meghatározott személyhez vagy személyekhez intéztessék, ámde a felhívó vagy gyülekezeten összegyűjtött néphez, vagy nyomtatvány stb. útján előtte sem határozottan ismert egyénekhez intézi a felhívást; a felségsértés és hűtlenség elkövetésére való eredményes felhívást külön büncselekményként bünteti a törvény (Btk. 134., 149. §-ok), itt a hűtlenségnél azt rendeli, hogy a felhívó *mint felbujtó büntetendő*, szóval a 152. § esetében 10—15 évig terjedhető államfogházzal, a 153—155. §-okban meghatározott lázadás elkövetése esetén pedig az e szakaszokban megállapított büntetéssel.

A felhívást illetően a *Curia* kijelentette, hogy «úsd a zsidót» szavaknak több házra való kiplakatirozása által a lázadásra felhívás el van követve (Bjt. 11. k. 315.); 9. sz. jogegységi döntvényében kimondotta a *Curia*, hogy aki a proletárdiktatúra idején a vörös hadseregbe belépésre a 134. §-ban meghatározott módon egyenes felhívást intézett, kizárólag ezzel a cselekményével nem követte el a 153. §-szal kapcsolatban a 158. § 1. bek.-be ütköző és a 155. § szerint minősülő lázadás büntetést, mert e felhívásoknak nem az volt a céljuk, hogy ennek a vörös hadseregnek felhasználásával az akkor már nem is létező törvényes kormány a hivatásának szabad gyakorlatában akadályoztassék stb., hanem az, hogy az ú. n. tanácsköztársaság kalandos vezetői a már korábban magukhoz ragadott államhatalmat a vörös hadsereg erejével megtarthassák és ezt a küllenséggel szemben is megvédhessék (Bjt. 73. k. 177. és u. o. *Auer György* megjegyzéseit); ugyanígy kimondotta a *Curia* jogegységi tanácsa, hogy nem esik ide a proletárdiktatúra idején nyilvános gyűlésen tett az a kijelentés, hogy a vörös hadseregbe bevonulásra vonatkozó rendeleteket végre kell hajtani az országnak ellenséges támadásoktól megvédelme végett (Bjt. 75. k. 14.).

22. §. A jogtalan toborzás.

1. Az állam ama jogáról, hogy céljai elérésére fegyveres hatalmat maga szervezzen s azt maga alkalmazza, nem mondhat le; az egyesnek tehát nem szabad a törvény vagy kormány engedélye nélkül fegyveres csapatot gyűjteni stb., sőt mivel az ily jogtalan toborzás a közrend veszélyeztetésével jár s főleg háborús időkben vagy olyankor szokott elkövetetni, mikor napirenden van a lázadás, azt — mint az állam s társadalom nyugalma veszélyeztető cselekményt büntetni is kell. Ez a gondolat vezette a hazai törvényhozót, midőn a lázadás címen büntetni rendeli azt: aki nem azon célból, hogy az I., III. és IV. fejezetben meghatározott valamely büntetést (felségsértés, hűtlenség vagy lázadás büntetést) elkövessen, a törvény vagy a magyar kormány engedélye nélkül,

a magyar állam területén csapatot gyűjt, azt fölfegyverezi, hadiszerekkel ellátja, vagy hadigyakorlatokban oktatja; úgyszintén azt is, ki ily csapat vezényletét vagy abban valamely tisztséget vállal (Btk. 161. §).

E cselekmény, melyet bárki, tehát külföldi is elkövet, csak akkor büntetendő, ha a csapatgyűjtés 1. a magyar állam területén, 2. a törvény vagy a magyar kormány engedélye nélkül, s 3. nem felségsértés, hűtlenség vagy lázadás büntetése elkövetése céljából történt.

A *magyar állam területe* alatt eredetileg nemcsak az anyaország területe volt értendő, hanem Horvát-Szlavonország területe is; kitűnik ez egyebektől eltekintve abból, hogy míg az I. és II. min. javaslatban az «ország területe» kifejezés állott, ennek helyébe a képviselőház igazságügyi bizottságának javaslatára «*magyar állam területe*» tétetett, «mert e kifejezés a törvény intenciójának megfelelőleg a társországokra is kiterjed». Ezidőszerint a trianoni békeszerződés irányadó a magyar állam területét illetően.

A toborzásra az engedélyt csupán a *törvény vagy a magyar kormány* adhatja meg; a cselekmény tehát csak az esetben jogellenes s büntetendő, ha a csapatgyűjtés ily engedély nélkül eszköztetett.

Ha a csapatgyűjtés célja *felségsértés, hűtlenség vagy lázadás* elkövetése, úgy a tettes e cselekmények előkészülete, kísérlete vagy befejezése címen büntetendő; egyébként pedig az itt szóbanforgó vétség miatt vonandó felelősségre.

Maga az *elkövetés* kétféleképp történhetik; az egyik mód: a *csapatgyűjtés* és a csapatnak fölfegyverzése s hadiszerekkel való ellátása vagy hadigyakorlatokban való oktatása, — a másik: a *csapat vezényletének vagy abban valamely tisztségnek elvállalása*. A csapat fogalma körülbelül egyezik a csoport fogalmával.

A törvény csak azt bünteti, ki a csapatot gyűjti, annak vezényletét vagy valamely tisztségét vállalja, miből folyólag a *csapatba belépők*, annak *egyszerű tagjai* nem büntetendők.

A *büntetés*; 2—5 évig terjedhető államfogház (Btk. 161. §) és a II. Bn. értelmében pénzbüntetés.

A *bírói gyakorlat* köréből figyelemreméltó kijelentések: a Btk. 161. §-a alá esik annak cselekménye, aki az 1919-i kommunista forradalom idején az ú. n. vörös hadsereg részére teljesített csapatgyűjtésben résztvett (Bjt. 72. k. 13; *pestvidéki truszék*); aki a proletárdiktatúra idején a tömeghez a vörös hadseregbe belépésre fenyegetéssel is

támogatott felhívást intézett annak kifejezésre juttatása nélkül, hogy a vörös hadseregbe belépés a polgárok valamelyik osztályának, hitfelekezetének vagy nemzetségének megtámadása végett történik, vagy hogy annak rablás, gyujtogatás és pusztítás vagy személyek elleni erőszak a célja (*Curia* jogegységi határozata; Bjt. 75. k. 13.); e cselekményben bűnsegéd az, aki az ú. n. vörös hadsereg részére teljesített toborzáshoz beosztott irodai személyzetet szervezi, utasítja, ellenőrzi (*pest-vidéki truszék*, Bjt. 72. k. 139.).

2. Külön kell megemlékezni az 1921: XXXIII. t.-cikkbe iktatott trianoni békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt tilalmak végrehajtásáról intézkedő 1922: XI. t.-c. 6. és 11. §-airól, amelyekben megkonstruált vétség a jogtalan toborzásnak új törvényes fogalmát határozza meg.

A tilalom a békeszerződés 112. cikke értelmében a következő: tilos bárkinek fegyveres erőt felállítani vagy oly szervezetet alkotnia, amely fegyveres erővé átalakítható, oly szervezetek felállításában résztvennie, amelyeket fel lehet fegyverezni, vagy erre a célra nyilvános vagy titkos szerződést előkészítenie; ugyancsak tilos magánosoknak ily szervezetbe belépniük (1922: XI. t.-c. 6. §). A tilalom megszegése vétség, melynek meghatározása így hangzik: Aki a 6. § első pontjában foglalt tilalom ellenére fegyveres erőt állít fel, vagy oly szervezetet alkot, amely fegyveres erővé átalakítható, vagy résztvesz oly szervezet felállításában, amely fegyveres erővé átalakítható, vagy erre a célra nyilvános vagy titkos szervezést készít elő, vagy mint valamely egyesület, szervezet vagy klub elnöke, alelnöke, pénztárnoka, titkára, igazgatója vagy választmányi tagja, a jelen törvény 5., 6. vagy 7. §-ával összeütközésbe kerül, vétséget követ el, s amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, hat hónaptól egy évig terjedhető államfogházzal (és a II. Bn. értelmében pénzbüntetéssel), büntetendő. A belügyminiszter, illetőleg a belügyminiszterrel egyetértőleg a fennálló törvények értelmében arra illetékes más szakminiszter a jelen törvény 6. vagy 7. §-a ellen vétő minden egyesületet, szervezetet, klubot, intézményt stb. feloszlát és vagyonát közcélokra lefoglalja, illetőleg fordítja (1922: XI. t.-c. 11. §).

V.

A HATÓSÁGOK BÜNTETŐJOGI VÉDELME.

(1914. ÉVI XL. T.-C., MELY TÖRVÉNY 15. §-A ÉRTELMEBEN
«A BTK. 163—170. §-A» — BTK. MÁSODIK RÉSZ V. FEJEZET —
HATÁLYÁT VESZTI.)

HATÁSKÖR: A HATÓSÁGOK BÜNTETŐJOGI VÉDELMEÉRŐL SZÓLÓ
1914: XL. T.-C. (RÖVIDÍTVE HBV)-BEN MEGHATÁROZOTT
VALAMENNYI BÜNTETT ÉS VÉTSÉG A TÖRVÉNYSZÉK
TANÁCSÁNAK HATÁSKÖRÉBE TARTOZIK (1897: XXXIV.
T.-C. 17. § 1., 4. P.).

23. §. Bevezetés.

A Hbv. (1914: XL. t.-c.) büntetőjogszabályai, melyek e törvény 15. §-a értelmében a Btk. Második Részének «A hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak» című V. Fejezetében foglalt büntetőjogszabályok helyébe léptek, egyenes kiágazásai a Btk. Második Részének IV. fejezetében meghatározott lázadás bűncselekményére vonatkozó normáknak. A lázadás és az itt meghatározott bűncselekmények között csak az a különbség, hogy míg a lázadás az állami hatalmat *legfőbb* szerveiben támadja meg, addig a Hbv.-ben meghatározott bűncselekmények az állami akarat érvényesülésében tevékeny *egyéb közfunkcionáriusok* (hatóság, hatósági tagok és közegek, az országgyűlés tagjai, közegei, őrségének tagjai s általában a hatósági és országgyűlési közegek védelmére rendelt vagy kelt személyek) ellen irányulnak.

A tárgyalás alá veendő anyag felosztását illetően figyelemmel a gyakorlati követelményeket szem előtt nem tévesztő tudományos szempontokra, mindenekelőtt *általánosságban* szólok a hatóságok ellen irányuló bűncselekményekről s ugyanitt nyujtom a vonatkozó jogszabályok *történeti kifejlődésének s összehasonlító* alapon kialakítható *egybevetésének vázlatát*; a továbbiakban lehetséges volna az egyes törvényes fogalmaknak külön tartott elemzése, ám arra való tekintettel, hogy ezek tulajdonképpen csak a passzív alanyok tekintetében térnek el egymástól, egyebekben két csoportba foglalhatóan minden vonatkozásban azonos elemekből állanak, egyfelől az ismétlések elkerülése okából, másfelől a könnyebb áttekintést biztosítandó, mindenekelőtt a *passzív alanyok* csoportjait mutatom be, — majd az összes cselekményeknek két kategóriára visszavezethető *típusát* analízálom valamennyi elemen

keresztül; ezt követőleg *büntető jogkövetkezmények* címen az egyes deliktumok büntetéseit s a — szintén közös minősítő körülmények figyelembevételével meghatározott — minősített eseteket mutatom be; végül megemlékezem a *büntetlenséget előidéző különös körülményekről s a szövetség büntetendőségéről*.

Az előadottakhoz képest az anyag felosztása rövid áttekintésben a következő: 1. *Általános jellemzés; jogtörténet és jogösszehasonlítás*; 2. *Passzív alanyok*; 3. *A hatóság stb. ellen irányuló bűncselekmények két típusa*; 4. *Büntető jogkövetkezmények és minősített esetek*; 5. *Büntetlenség és szövetség*.

24. §. Általános jellemzés; jogtörténet és jogösszehasonlítás.

1. *Csemegi Károly* a hatóság elleni erőszak bűncselekményéhez fűzött Min. Indokolásban rendkívül értékes fejtegetések során juttat el e deliktum általános fogalmához. Jogállam nem alakulhat — úgy mond — az erre szükséges s a jog eszméje által áthatott organizmus nélkül; ez eszme megköveteli egyebek között, hogy az egyesek féktelensége ne tehesse magát az állam szerves intézményei által alakított és szabályozott cselekvésének urává. A büntetőtörvénykönyvnek feladata lévén minden jogot és így első rendben az állam jogát is, amennyiben az a jog másik ágazatában elegendő oltalomra nem talál, védőbástyáival körülövezni; e szempontból nem lehet figyelmen kívül hagyni a rendbontó féktelenség ez eseteit sem. A hatóság elleni erőszak tárgya éppen úgy, mint a lázadás: az állami rend; a különbség az, hogy a lázadás fogalma alá eső cselekmények főbb tényezőiben támadják meg az állami hatalmat, míg a hatóság elleni erőszak nem a törvényhozás s annak alkatrészei s nem is az összes minisztérium ellen, hanem az *egyes miniszterek, a közhatalóság s ezek közegei ellen* irányul. További különbség, hogy a lázadás csakis csoport által követhető el, míg a hatóság elleni erőszak alanya *egyes személy is lehet*.

E büntett fogalma a *törvényes hatóság cselekvésének a jogtalan erő kényszerre alá helyezésében áll*. Az erőszakot gyakorló akaratának irányzó szabály gyanánt való elfogadására kényszeríti a közhatalom kezelőit s ezáltal a közhatalmat saját ösztöneinek, szenvedélyeinek vagy érdekeinek szolgájává törpíti. Rendezett állam nem tűrheti el a rakoncátlanság ily féktelenségeit. Az itt meg-

határozott cselekmények *jogi tárgya* tehát az állami hatóságoknak, ezek tagjainak s közegeinek cselekvési szabadsága (ugyanígy *Finkey*, Bj. jelen áll. 167.).

2. A régibb jogokban a hatóság elleni erőszak s lázadás fogalmai nem különültek még el; a *római jog* vis publica eseteként szabályozta a hatóság elleni erőszakot, melyet a lázadással együtt némelykor mint felségsértést büntetett; hasonló volt a helyzet a *germán népjogokban* (His 116—117.), sőt a *Carolinában* is, melynek 127. art.-a a felsőbbség megtámadását általában bünteti (wer «wieder die Obrigkeit macht») és pedig súlyosabb esetekben halállal, enyhébb esetekben testi büntetéssel és száműzéssel. Ily irányban haladt a további fejlődés is, de az *egyedülálló jogok* már a középkorban mint a vis publica külön kiemelt esetét kezdik büntetni a *violatio personarum publicarum* bűncselekményét, azaz a városi hivatalnokok, bírák, örök ellen elkövetett erőszakosságokat. Az öntudatos különválasztás az *1791-i francia codeban* s az *1794-i porosz Landrechtben* következett be, mely törvényhozási munkálatokban már külön jelentkeznek egyfelől a lázadás, másfelől a hatóság elleni erőszak s azóta az összes modern törvénykönyvekben keresztül van vive ez a szembeállítás; a részletekben azonban nagy az eltérés (*Mayer*, Vergl. Darst. Bes. Teil I. 349. s köv. 1.).

Hazai régi törvényeink nyomán régtől fogva megerősödött az a gyakorlat, hogy a hatóság s ennek közegei elleni erőszak büntetendő; a súlyosabb esetek hűtlenségnek minősítettek (1492. évi LXX. t.-c. 4. §, 1546. évi XXXI. t.-c.; de különösen Werbőczy Hármaskönyvében I. rész 14. cím, 11. és 13. §-ok, melyek szerint hűtlenséget követnek el: akik az ország rendes bírait s ezeknek a bíraskodásban helyetteseit megölik, elfogják, megverik vagy megsebesítik, — továbbá: akik a királyi embereket, a káptalan és konvent küldötteit, midőn ezek végrehajtásban járnak, megölik, megsebesítik vagy megverik), később mint nagyobb hatalmaskodás — actus maioris potentiae (1723. évi X., XI. t.-c.) — vagy mint erőszakoskodás (violentia) estek büntetés alá a hatóság elleni erőszak deliktumai. Hazai jogunk fejlődéstörténetéből az is kétségtelen, hogy a lázadás (seditio, rebellio) már igen korán élesen különvált a hatóság elleni erőszaktól, mely az előbb említett actus maioris potentiae s violentia műszavak alatt szerepelt. Az *1843-i javaslat* is e nyomokon halad, midőn az összecsoportozásról s lázadásról szóló 46. fejezet előtt a 45. fejezetben külön szól «Az erőszakos ellenszegülésről», melyet az követ el, aki valamely törvényes formában kiadott s vele az illető köztörvényhatóság útján törvényszerűleg közzétett királyi rendeletnek tetteles erőszakkal ellene szegül (432. §); továbbá: aki valamely köztörvényhatóságot törvényes jogainak gyakorlatában vagy kötelességeinek törvényszerű teljesítésében erőszakkal gátolni tettelesen törekszik (433. §); végül: aki akár a helytartóságnak, akár a köztörvényhatóságnak törvényes tisztviselőit, megbizottait vagy szolgáit, midőn azok hivatalos kötelességüknek törvényszabta körében járnak el, oly célból, hogy azokat törvényszerű eljárásukban megakadályozzák, tetteles erőszakkal vagy személyük elleni veszélyes fenyegetésekkel megtámadja (434. §).

3. A jogösszehasonlító vázlat keretében csupán a főbb szempontok szerint igazodó összevetésekre szoritkozom.

A *passzív alanyok* körének meghatározását illetően két teljesen keresztül nem vezetett, de némileg mégis szembeállítható módszert alkalmaznak a törvényhozási munkálatok. a) *Kazuisztikus alapon* állapítják meg a védett közfunkcionáriusok körét többek között: a *francia jog*, mely az 1791. code pénalban még általános formula felállításával oldotta meg a kérdést («dépôtaires qu'ils conques de la force publique»), az 1810-i code 209. art.-ában már kimerítő felsorolást ad (idevágólag megjegyzi *Garraud*: «Chacune des classifications mentionnées dans l'article 209 a donné lieu à des difficultés d'application», v. ö. *Traité III. 519.*). Teljesen ezen a nyomon halad a *belga btk.* 269. art.-a, valamint a *spanyol és portugál btk.* (181–184. art.-ok). Hasonló kazuisztika jellemzi az *osztrák btk.-vet.*, melynek 68. § 2. bek.-ben nem kevesebb mint 20 csoportját különbözteti meg a közfunkcionáriusoknak (e kör a későbbi törvényekben még bővül; v. ö. *Finger, II. 857.*). A kazuisztikus módszer jellemzi az *angol jogot* is. b) Teljesen vagy legalább is alapvetésként *fogalmi körülírásal* határozzák meg a hatóságok stb. körét többek között a *svéd* (10. fej. 2–5. art.), *dán* (98–100. §-ok), *finn* (16. fej. 1–2. §-ok), *németalföldi* (179., 180. art.), *norvég* (127. § 3. bek.), *bulgár* (145. art.) btkvek, továbbá a *német bir. btk.* 113. §-a (közhivatalnok, aki «zur Vollstreckung von Gesetzen, von Befehlen und Anordnungen der Verwaltungsbehörden oder von Urteilen und Verfügungen der Gerichte berufen ist»), az *1915. évi svájci javaslat* (101. art. 4. Le terme fonctionnaire comprend les fonctionnaires et employés d'une administration publique et de la justice); az *1924. évi görög javaslat* (137. §. ut. bek.: közhivatalnoknak tekintendő, ki valamely közvagy helyhatósági hivatal ellátásával jogszerűleg meg van bízva), az *1926. évi török btk.* (279. §: közhivatalnok, kit a kormány, a kerület vagy község közhivatali teendők ellátására fizetés ellenében vagy a nélkül kirendel); az *1927. évi olasz javaslat* (364. art., melynek meghatározásában a törvényhozói, közigazgatási és bírói teendőkkel való állandó vagy ideiglenes megbízás a jelleget adó körülmény); az *1927. évi német Reichstagsvorlage* (9. § 4.: «Amtsträger ist jeder, der bestellt ist, ein öffentliches Amt auszuüben»). E törvényhozási munkálatok legtöbbször kiegészítőleg némi felsorolást is ad. Közel áll e rendszerhez a *Hbv.* is, melynek 1. §-a fogalmi körülírást, 5. §-a kiegészítő felsorolást nyújt.

A hatóság elleni erőszak néven egybefoglalható *bűncselekmények kategóriáit* illetően az egyes törvényhozási munkálatok rendkívül tarka képet mutatnak. A *francia code* rebellion címen bünteti azt, ki a közhivatalnokkal szemben hivatalának gyakorlása közben ellenszegül (209. art.), s violence envers les dépositaires de l'autorité etc. címen bünteti, ki hivatalnokot hivatalának gyakorlása közben erőszakkal (violences et voies de fait) tetteleg megtámad (228–233. art.); a *belga btk.* a francia mintát veszi alapul, melytől csak annyiban tér el, hogy az erőszak mellett a fenyegetést is felvezi az elkövetés eszközei közé (269–274., 278–282. art.); — csekély eltéréssel ugyanígy szabályozza a materiát a *portugál btk.* azzal, hogy igen széles keretben bünteti az egyszerű engedetlenséget (183–188. art.); a legtöbb törvényhozási munkálat kiemeli a hivatali ténykedésre

való kényszerítést s a hivatali ténykedés foganatosításának erőszakkal vagy fenyegetéssel való akadályozását; így az *osztrák* (81., 82. és 314. §-ok), az *olasz* (187–200. art.), a *németalföldi* (179–180. §-ok), a *német bir. btk.* (113–114. §-ok); az *1909. évi osztrák javaslat* büntetni rendeli az akadályozást és kényszerítést (154–157. §-ok), a hatósági közegek meggyalázását, (159. §), a hatósági cselekménybe való illetéktelen beavatkozást (159. §), az *1915. évi svájci javaslat* büntetés alá vonja az akadályozást és tetteleges bántalmazást (255. art.); az *1924. évi görög javaslat* szerint büntetendő minden erőszak s erőszakkal való fenyegetés, melynek célja a hatóságot hivatalának gyakorlásában akadályozni vagy valamely ténykedésre kényszeríteni, büntetendő továbbá a tetteleges bántalmazás (137. art.); az *1926. évi török és 1927. évi olasz javaslat* büntetik a kényszerítést, akadályozást, ellenszegülést és meggyalázást (török btk. 254. s köv. §-ok olasz javaslat 338. s köv. art.); v. ö. még az *1927. évi német javaslat* 149. §-át (kényszerítés, akadályozás és tetteleges bántalmazás esnek büntetés alá).

A *súlyosító és minősítő körülmények* értékelése is sokféle változatban történik; több helyütt minősítőleg hat a súlyos eredmény (*osztrák, francia, belga btk.*); majd a csoportosan s a fegyverrel való elkövetés, a numerus et arma (*francia, osztrák, olasz, portugál, norvég btkvek*); az *angol jogban* a visszaesés is minősít (v. ö. *Mayer, i. m. 514.*); említésre méltó még, hogy az *1926. évi török btk.* a csapat fogalmához legalább 10 személyt kíván (256. §), s hogy az *1927. olasz javaslat* súlyosító körülményként veszi fel a háború idején történt elkövetést (363. art.).

4. Hazai büntetőjogunkban az ezidőszerint érvényben levő *Hbv.* részint fogalom meghatározással, részint kiegészítő felsorolással körvonalozza a *passzív alanyokat* (1. §, 2. § 3. bek., 4. §, 5. §, 7. §, 9. §); s az ezek ellen irányuló bűncselekményeket két típusra különíti el.

Büntetendő

a csoportosulás, melynek célja az, hogy a *passzív alanyt* akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozza, vagy intézkedésre kényszerítse, vagy hogy a *passzív alanyt* hivatásából folyó eljárása alatt vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt tetteleg bántalmazza (2. § 1., 3. bek., 4. § 1. bek., 7. § 1. bek.; 9. §).

aki csoportosulás esetén kívül a *passzív alanyt* akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozza vagy intézkedésre kényszeríti, úgyszintén, aki a *passzív alanyt* hivatásából folyó eljárása alatt vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt tetteleg bántalmazza (2. § 2., 3. bek., 4. § 2. bek., 7. § 2. bek. 9. §).

Minősítő körülmény:

ha a csoportosulás esetén a csoportosulás esetén kívül csoportban résztvevők a bűn- a tettes a bűncselekményt cselekményt

felfegyverkezve

követték el (3. § 1. bek., 3. bek., követte el (3. § 2. bek., 3. bek., 6. § 1. bek., 8. § 1. bek., 9. §) 6. § 2. bek., 8. § 2. bek., 9. §).

25. §. Passzív alanyok.**1. Hatóság.**

A Hbv. a hatóság fogalmát nem határozza meg, hanem a büntetőjogszabályok alkalmazása szempontjából általában — tehát nemcsak a Hbv.-re irányadóan, hanem mindennemű büntetőjogi vonatkozásban — állapítja meg felsorolás formájában e fogalom kereteit, midőn az 1. §-ban kijelenti, hogy: A büntetőtörvényekben előforduló «hatóság» elnevezés alatt a bírói és közigazgatási hatóságokat, «közigazgatási hatóság» elnevezés alatt pedig a bírói hatóságok kivételével minden állami, akár polgári, akár katonai hatóságot és minden törvényhatósági és községi hatóságot kell érteni (1. bek.). Ezenfelül a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából minden közhivatalnoknak és az ügyvédeknek fegyelmi hatóságát, valamint a törvény alapján alakított választott bíróságot is úgy kell tekinteni, mintha hatóság volna (2. bek.). E törvényrendelet kiegészül még az 1923. évi XXV. t.-c. 12. §-ával, mely szerint: A büntetőtörvények alkalmazása szempontjából a gazdasági munkabérmegállapító bizottság hatóság.

E keretekre utaló felsorolással szemben vitás, vajjon oszupán a kényszerítő hatalommal (imperium) felruházott, avagy a gondozó tevékenységet kifejtő szervek is alája esnek e fogalomnak. *Részemről* Tankönyvemben (v. ö. II. k. 50. l.) annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy e fogalmi körbe csak a kényszerítő hatalommal rendelkező hatóságok tartoznak, mert amely hatóság az imperiumot nélkülözi s csak gondozó tevékenységet fejt ki, az nem nyújthat alkalmat az ellenállásra, a megakadályozásra, kényszerítésre, minélfogva a hatóság elleni erőszak passzív alanyaként nem szerepelhet (ugyanígy *Illés*, II. 62., *Jogi Lex.*, IV. 39.); szemben e nézettel *Heller* szerint a «hatóság» kifejezés nemcsak olyan hivatalokra is alkalmazandó, amelyek személyekre kiható intézkedésekre vannak hivatva, hanem az állami célok megvaló-

sításában tevékeny egyéb hivatalokra is, minélfogva a gondozó tevékenységet kifejtő hivatalok, a véleményezésre és hasonló tudományos funkciókra hivatott hivatalok szintén nem nélkülözik a hatósági jelleget (i. m. II. l.); hasonlóan szól a *Curia* 67. sz. *döntvényének* indokolása, mely szerint: hatóságon azon állandó és szerves közjogi alakulat értendő, mely az állami közhatalom teljesítése céljából az alkotmány vagy külön törvény által alkotva lévén e célnak szempontjából és a törvény határai között *kényszerítő rendszabályok kiadására, valamint más intézkedések tételére és végrehajtására* nemcsak jogosítva, de kötelezve is van (Grill dtár 8. k. 403—440. l.). Eredeti nézetem feladásával úgy vélem, hogy ez utóbbi felfogás fedi a törvényakaratot, mert: 1. a Hbv. nem nyújt támpontot a megszorító értelmezésre, sőt a Min. Ind. ból kiolvasható, hogy a törvény a közfunkcionáriusnak e minőségében általában «különleges büntetőjogi védelmet» akar nyújtani; 2. a Hbv. 1. § 1. bek.-e a közigazgatási hatóság fogalmának közelebbi körülírásánál «minden» állami, és «minden» törvényhatósági és községi hatóságra utal; 3. a gondozó tevékenységet kifejtő hatóság is az államakarat jogszerű kialakulásának s keresztülvitelének szerve s mint ilyen közfunkciót teljesít (pl. az állami könyvtár, országos levéltár, országos halbiológiai intézet, vegykísérleti állomás, meteorológiai intézet stb.) és tehát hivatásának jogszerű gyakorlásában éppúgy akadályozható, intézkedésre éppúgy kényszeríthető s az egyéni hatóságot gyakorló személyen keresztül éppúgy tetteleg bántalmazható, mint az imperiummal felruházott hatóság s mert jelentőségében mivel sem áll alatta ez utóbbinak, nincs ok, hogy a fokozottabb büntetőjogi védelmet ne élvezze; 4. végelemzésben alig képzelhető el oly gondozó tevékenységet kifejtő hatóság, mely nem állana szemben bizonyos személykategóriákkal oly minőségben, mely az utóbbiakba tartozóktól az államakaratot kifejező szabályokhoz való igazodást követel (*Finger* e ponton nézetem szerint túlzásba téved, midőn csak azt a szervet minősíti hatóságnak, melyben az állam mint fölérendelt kerül szembe a neki alárendeltekkel, v. ö. II. k. 888. l.; az állami könyvtárt látogatók nem alárendeltjei a könyvtárigazgatónak, de ha csoportosulva ezt valamely könyv kiadására kényszerítik, nézetem szerint a Hbv. 2. § 1. bek.-be ütköző hatóság elleni erőszak büntetében bűnösök.)

A hatóság jellemző ismérve, hogy az az államnak mint közjogi intézménynek akaratát megvalósítani hivatott bírói, illetőleg

állami, törvényhatósági vagy községi szerv. Következésképp nem hatóság az oly — bár állami, törvényhatósági vagy községi — szerv, mely merőben gazdasági ügyeket intéz és pedig úgy, hogy hivatásszerű tevékenységét más magánjogi alanyokkal egyenlő jogú magánjogi alany képviselőjeként fejtí ki (*Isaák*, 472.). Ha azonban a kérdéses gazdasági üzem közcélú szolgál s a lényegileg magánjogi jellegű tevékenységet kifejtő szerv *rendelkezési jogot* gyakorolva bizonyos vonatkozásban meghatározott magatartást követelhet a vele érintkezőktől (pl. államvasút), úgy hatósággal állunk szemben (ellenkezően *Heller*, ki szerint a gazdasági cél megvalósítására hivatott szerv sohasem hatóság; i. m. 11. l.). Az olasz terminológia szerint az «affari del governo» esetében mindig hatóságról van szó; de nem hatóság, amelynek hatáskörébe «affari di governo» tartoznak (hasonló az osztrák szójáték, mely «Geschäfte der Regierung» és «Regierungsgeschäfte» között különböztet s csak az előbbi ügyek elintézésére hivatott szerveket minősíti hatóságoknak; *Lammach—Rittler*, 409.). *A Curia is* ismételtelen ebben a szellemben nyilatkozott meg.

Igy kimondotta, hogy: a magyar állam a m. kir. államvasutakat, mint közérdekű országos forgalmi és közlekedési intézményt fennhatósági jogánál fogva létesítette és vette állami kezelés alá, amiből következik, hogy nem csupán az azok feletti felügyelet, hanem azoknak üzeme is az állami közigazgatás egyik tényezőjévé vált; a m. kir. államvasutak igazgatósága ezeknél fogva közigazgatási hatóság (Bjt. 51. k. 74.); kimondotta továbbá, hogy a községi képviselőtestületi közgyűlés akkor is hatóság, midőn a község vagyona iránt határoz vagy arról rendelkezik (u. o. 61. k. 210.).

Az oly szervezet azonban, mely nem tartozik a bírói, illetőleg az állami, törvényhatósági vagy községi organumok közé, még akkor sem hatóság, ha oly feladatok ellátásával van megbízva, melynek elvégzése egyébként közhatalmi szervek hatáskörébe tartozik (egyházi hatóságok, felekezeti iskolák, magántanintézetek stb.)

Igy a *Curia is*, midőn kijelentette, hogy hatóságokon csakis oly közhatóságok értendők, amelyek az állami célok megvalósítására s az általános jogrend fenntartására az állam által vannak felállítva, tehát állami szervek; kétségtelen, hogy az állam által elismert vallásfelekezetek kebelében saját autonómiájuk alapján keletkezett s kizárólag egyházi hitfelekezeti ügyek elintézésére hivatott egyházi hatóságok ilyen közhatóságoknak nem tekinthetők (Bjt. 62. k. 136.); nem hatóság az egyházak közszeg képviselőtestülete sem (u. o. 30. l.), a püspök (u. o. 14. k. 356.), a felekezeti tanító (u. o. 9. k. 230.), a lelkész (Bjogi dtár 7. k. 94., 304. l.).

A hatóság lehet *kollegiális szerv* (pl. a községi képviselőtestület) vagy *egyes személy*, amennyiben az imperium, illetőleg a rendelkezési jog abban a személyben összpontosul (pl. a miniszter, főszolgabíró, rendőrkapitány, községi jegyző stb.). Ez alapon különböztethetők meg a *társas és egyéni hatóságok*. Idevágólag azonban hangsúlyozandó, hogy a hatóság fogalmilag független az azt tevő egyes személyektől, minélfogva a hatóság a személyek változása ellenére is azonos marad.

Összefoglalva a mondottakat megállapítható, hogy *hatóságon az államhatalomnak szervezetébe úgy közvetlenül, mint a törvényhatósági vagy községi szervezetek útján beletartozó állandó s a személyek változásától független oly szerve értendő, mely kényszerítő vagy rendelkező hatalommal felruházottan az államcélok megvalósításában tevékeny.*

Közelebbről a törvény különbséget tesz *bírói és közigazgatási hatóságok* között.

Bírói hatóságon az állami vagy önkormányzati szervezetbe beletartozó rendes és kivételes bíróságok értendő (tehát pl. az uzsorabíróság, fődvarnagyi bíróság is).

Közigazgatási hatóságok az összes állami, törvényhatósági és községi hatóságok a bírói hatóságok kivételével. Az oly testületek tehát, melyek bár önkormányzattal bírnak, de sem állami, sem törvényhatósági, sem községi jellegűek, nem hatóságok még akkor sem, ha fennállásuk törvényen vagy más jogszabályon nyugszik (nem hatóság tehát az ügyvédi, közjegyzői, mérnöki, kereskedelmi és iparkamara; ugyanígy *Heller*, i. m. 12.). *Közigazgatási hatóság* úgy a polgári, mint a katonai hatóság.

Hatóságnak tekintendők a Hbv. 1. § 2. bek.-e értelmében a) minden oly *közhivatalnoknak fegyelmi hatósága*, ki sem egyéni hatóságnak, sem a társas hatóság tagjának nem minősíthető (pl. a közalapítványok, közkórházak és tébolydák felügyelőinek, orvosainak, szolgáinak, a postamesternek, a felekezeti tanítóknak fegyelmi hatóságai), valamint b) az *ügyvédeknek fegyelmi hatósága*, végül c) a törvény alapján alakított *választott bíróság* (pl. a budapesti áru- és értéktőzsde bírósága). Biztosítani kellett ugyanis e fegyelmi hatóságok és választott bíróságok ítélkezésének szabadságát, tisztelvényének és tekintélyének védelmét (Min. Ind.).

Hatóságnak tekintendők még az 1920: III. t.-c. 4. § 5. bek.-e értelmében a bankjegyfelülbélyegzés vezetésére s ellenőrzésére hivatott szervek.

A Hbv. csak a magyar állam hatóságait részesíti védelemben. Már a Btk. Indokolásában kijelenti a törvényhozó, hogy: Minden állam politikai intézményei annyira kizárólagos sajátjai az illető államnak, hogy azok oltalmára más államoktól nem kívánhat segítyt; ugyanezért egyik állam sem bünteti más állam honosát, ha ez hazájában felségsértést követ el (kivéve a fejedelemséget, ami nem politikai büntetés); annál kevésbé kívánható, hogy a külföldi hivatali közegek hivatalos eljárásának akadályozása miatt tegye mozgásba büntetőhatalmát (Löw, VI., 141.), s ez álláspont ellenkezőjére a Hbv. sem enged következtetést. Büntetőjogszabályaink különben is vagy kifejezetten megmondják, ha valamely külföldi szervet védelemben kívánunk részesíteni (pl. Bv. 12. §, v. ö. Kézikönyv I. 86—87.), vagy bizonyos szembeállítás során juttatják kifejezésre álláspontjukat (v. ö. Kézikönyv IV. 31.); ahol tehát ily utalás nincs vagy arra következtetni nem lehet, ott nem fér kétség ahhoz a törvényakarathoz, mely a védelmet kizárólag a belföldi szervekre korlátozza (a német irodalomban a kérdés vitás; Frank, 269., Gerland, 253., Liszt, 788., Ebermayer, 406., M. E. Mayer, Vergl. D. I. 439., Binding, II., 327. csupán a belföldi hatóságokat tekintik passzív alanyak, mégis Binding a külföldi hatóságokra oly esetben kiterjeszti a védelmet, amikor ezek a belföldi hatóság engedélyével végeznek a belföldön hatósági cselekményt; ellenkezőleg M. Alföld, 544., 558. és a Reichsgericht R. 8. k. 53., 15. k. 221.; ez a nézet tartja magát az osztrák irodalomban is, v. ö. Lammasch—Rittler, 410., Altmann, 303.). Megerősíti nézetemet még az 1888: XII. t.-c. 9. §-a, mely szerint a tengeralatti kábelek védelme iránt kötött egyezmény (1888: X. t.-c.) X. cikkében megállapított eljárásra hivatott személyek (külföldi hadihajók vagy a kábelek védelmével megbízott hajók parancsnokai) hivatalos eljárásuk közben ugyanazon büntetőjogi oltalomban részesülnek, mint belföldi hatóságaink közegei és a nevezett személyek ellen hivatalos eljárásuk közben elkövetett büntetendő cselekményekre nézve a büntetőtörvénykönyvek azon rendelkezései megfelelőleg alkalmazandók, melyek belföldi hatóságaink közegeivel szemben alkalmazhatók; amely kijelentésre nem lett volna szükség, ha büntetőjogszabályaink a külföldi hatóságokat a belföldiekkel egyenlő védelemben részesítenék.

2. Hatósági tag.

A Hbv. szükségesnek tartotta a védeni kívánt alanyak körének

kettéosztását, amennyiben erősebb védelmet nyújt a hatóságnak s a hatóság tagjának, mint akik az államigazgatásban kiemelkedőbb hivatást töltenek be, s kisebb fokú védelemben részesíti a hatósági közegeket. *Hatósági tag* — Heller helyes meghatározása szerint (i. m. 25. l.) — valamely hatóság kötelékébe tartozó, de egyénileg fellépő oly személy, ki a hatóság nevében önállóan jár el (pl. kir. ügyész), továbbá a társas vagy testületi formában működő hatóságnak az együttműködésben résztvevő tagja (pl. a bírósági tanács tagja, az adókvető bizottsági tag). Ehelyütt különös figyelem fordítandó a hatóság tagja és a hatóság közege közötti különbségre, mely lényegileg abban áll, hogy míg a hatóság tagja részese a hatóság intézkedési, rendelkezési, meghagyási feladatkörét átfogó hatalomnak, addig a hatóság közege e hatalmi körnek csupán eszköze. Amaz kialakítója, emez végrehajtója a hatósági intézkedésnek, rendelkezésnek, meghagyásnak (v. ö. Werner, 286., Heller, 54.).

Hatóság és illetőleg hatósági tag a bírói gyakorlat szerint: a miniszter, midőn mint a kormány tagja volt jelen és járt el a képviselőház ülésében (Bjogi dtár 8. k. 143.), a járásbíró, midőn vizsgálati cselekményt teljesített (Grill dtár 8. k. 632.), az államépítészeti hivatal tagja, midőn az állami utak közigazgatásának végrehajtási szolgálatát teljesíti (u. o. 5. k. 86.), a községi bírói választást vezető szolgabíró (u. o. 633.), a főszolgabíró (Bjt. 39. k. 227.), a községi bíró a hatóságnak nem közege, hanem tagja (u. o. 67. k. 346.), az 1886: XXII. t.-c. 63. §-a értelmében a községi bíró a községi előjárásnak, tehát hatóságnak lévén tagja, ezen hatósági tagságát még akkor is megtartja, ha nem a saját hatáskörébe tartozó igazgatási teendőt végez, hanem a felettes hatóságnak meghagyását teljesíti, mert a felsőbb hatóság rendeletének végrehajtása is a községi bíró hatáskörébe tartozik (u. o. 68. k. 237.), már a községi esküdt a hatóságnak nem tagja, hanem csak közege (u. o. 69. k. 205.), viszont a körorvos a hatóságnak tagja és nem közege (u. o. 80. k. 141.).

3. Hatósági közeg.

E fogalom két oldalról határolandó; egyfelől a hatóság és illetőleg a hatóság tagja irányában, másfelől a bár köztevékenységet kifejtő magánszemély irányában.

A hatóság s hatósági tag és a hatósági közeg közötti különbségre reámutattam az imént, mely kifejtéshez még csak annyit kívánok hozzátenni, hogy míg a hatóság az állami s hatósági akarat érvényesülésének mintegy kezdeményezője, addig a hatósági közeg annak csupán megvalósítója.

Nehezebb a hatósági közeg s a köztevékenységet kifejtő

magánszemély közötti különbség megtétele, amennyiben az a körülmény, hogy valaki hatósági meghagyást hajt végre, egymagában még nem állapítja meg az illető személy részén a hatósági közeg minőségét. A hatósági közegek ismérve rendszerint bizonyos kényszerítő hatalom, mellyel állásuknál fogva fel vannak ruházva (a zárgondnok tehát, bár hatósági megbízás alapján jár el s bizonyos intézkedési joggal is bír, nem hatósági közeg; Bjt. 36. k. 313.). A Hbv-ben megállapított védelem a hatóság ideiglenesen alkalmazott közegét is megilleti (*Curia*, Bjogi dtár, 21. k. 132.).

A Btk. és Hbv. alapján kifejlődött bírói gyakorlat szerint hatósági közeg: az állatorvos, kit a község a helyi állatvására való felügyelet céljából kirendelt (Bjt. 56. k. 179.), a becse (u. o. 66. k. 17.), az önálló a működési hatáskörrel fel nem ruházott bírósági joggyakornok (Bjogi dtár 9. k. 30.), a végrehajtásra kiküldött joggyakornok (Grill dtár 8. k. 650.), a felekesetett cöbez (Bjt. 21. k. 119., 28. k. 97.), a csendőr (*Mutató*, 237.), ha nincs is szolgálatban, de egyenruhában van, hivatásából kifolyó minden cselekményében hivatalos teendőt végez (Bjogi dtár 21. k. 132.), az éjjeli őr, midőn őrzáraton van (u. o. 62. k. 173.), a felekesetett erdővéd s az erdőőr (*Mutató*, 237.), a felekesetett iskolaszék elnöke és jegyzője (u. o. 52. k. 130.), a felekesetett gátőr (u. o. 24. k. 53.), a gyepmester, ki gazdátlan kutyákat befog (u. o. 61. k. 17., 66. k. 121.), a törvényhatósági helypénzszedő (u. o. 2. k. 32.), a hivatalos iskolalátogató (u. o. 31. k. 161.), az állami elemi iskolai hitoktató (u. o. 61. k. 141.), a katonai örök s a katonai hatóságok közgei (u. o. 74. k. 232.), a kisbíró, ki az utcán rendzavarókat megint (u. o. 16. k. 333.), az esküt tett kórházi ápoló (u. o. 69. k. 204.), a községi bíró által tilos helyen talált behajtott marhák őrzésére kirendelt egyén (u. o. 67. k. 347.), a vasútnál az állomásfőnök megbízása folytán eljáró napszámos (u. o. 28. k. 204.), a községi esküdt (u. o. 69. k. 204.), a községi jegyző őrnöke, ki a választási jogra vonatkozó statisztikai adatok összegyűjtésével van megbízva (u. o. 51. k. 134.), a levélhordó levélhordás közben (u. o. 48. k. 186., 49. k. 170.), a felekesetett mezőőr (u. o. 65. k. 109., 286.), a munkásbiztosítási pénztári hátralékok beszedésével a közigazgatási hatóság részéről megbízott, különben közhivatali kötelékben nem álló egyén (u. o. 66. k. 141.), a pénzügybíró közeg (*Mutató*, 239.); a polgárőr (u. o. 69. k. 199.), a postamesternő (u. o. 58. k. 102.), a rendőrközegek (*Mutató*, 239.), a sétányőr (u. o. 69. k. 201.), a szőlőhegyi bizottmány tagja (u. o. 10. k. 161.), a tanító (Bjogi dtár 8. k. 74.), a tűzoltó tűzoltásnál (Bjt. 38. k. 140.), a felekesetett útkaparó (u. o. 30. k. 50., 58. k. 28.), a vasúti állomás kapusa (u. o. 51. k. 15.), a vasúti közeg (u. o. 62. k. 134.), a villamos vasúti kalauz (u. o. 62. k. 225.), a bírósági végrehajtó (Bjogi dtár 9. k. 12.).

Nem hatósági közeg a judikatura szerint: a városi piaci helypénzszedő (Bjt. 13. k. 129.), a papválasztást vezető lelkész (u. o. 53. k. 4.), a tanu ügyleti végrehajtásnál (u. o. 24. k. 131.), a bíróságiilag kirendelt zárgondnok (u. o. 36. k. 313.).

Hatósági közegeknek tekintendők: a közszolgáltatásra rendelt polgári és katonai örök, a hatóság által felekesetett mezőőrök, hegyőrök, erdőtiszték, erdőőrök, útmesterek, útkaparók, vadőrök, vízőrök és vízműőrök, végül a magyar szent korona országainak területén üzemben tartott közforgalmú vaspályák és tömegszállításra rendelt egyéb géperejű közforgalmú közlekedési vállalatok, valamint az állami és más közhasználatú vagy közérdekű távirtdák, távbeszélők és egyéb villamos jelzőberendezések felügyelő és kezelő személyzetének tagjai, úgyszintén a magyar kir. posta alkalmazottai (Hbv. 5. §).

A törvény itt oly személyeket soroz a hatósági közegek körébe, kik a közeg elnevezés közjogi értelme szerint a hatósági közeg részére biztosított védelemben nem részesülnének, kik azonban államigazgatási tennivalót pótló feladatot töltenek be (*Curia*, Bjogi dtár 21. k. 132.). Idetartoznak közelebből:

a) A közszolgáltatásra rendelt polgári és katonai örök. A Btk. 166. §-a csupán a «nyilvánosan felállított» ily öröket nyilvánította a hatóság közegének, ám ezt a megszorítást a katonai körök kifogásolták és méltán, mert nincs megokolva, hogy miért ne részesüljön a törvény által rejtett helyre kirendelt ör (pl. egy pénztár biztonságának megvédésére a pénztárnak a község által hozzá nem férhető helyiségében tartózkodó ör; a községi jegyző által tűzoltói közszolgáltatásra kirendelt személyek: *Curia*, Bjogi dtár 21. k. 122.) a kívánatos védelemben (Min. Ind.). Közszolgáltatásra kirendelt polgári örök pl. a hivatásos örök pótlására szervezett polgárőrség vagy önkéntes őrsereg tagjai, valamint a nemcsak egyes egyén, hanem az e célra szövetkezett egyének személyes és vagyonbiztonságát óvó örök (pl. egy fürdőtelep ily célra felfogadott soros éjjeli őrei). Nem feltétele a büntetőjogi védelemnek, hogy az ör fel legyen esketve (a Hbv. életbelépése előtt ingadozó volt a gyakorlat, mely utóbb mindinkább azt a felfogást vallotta, hogy a hivatalos eskü csak akkor kellék, ha azt a törvény megkívánja; Grill dtár 8. k. 642., 643., Bjt. 16. k. 333., Bjogi dtár 7. k. 40., 8. k. 36.).

b) A biztonsági szolgálatot végző magánalkalmazottak és pedig a mezőőrök, hegyőrök, erdőtiszték, erdőőrök, útmesterek, útkaparók, vadőrök, vízőrök és vízműőrök, de csak akkor, ha hatóságilag fel lettek esketve.

c) A közforgalmi vállalatok alkalmazottai és ugyan a magyar szent korona országainak területén üzemben tartott közforgalmú vaspályák és tömegszállításra rendelt egyéb géperejű közforgalmú

közlekedési vállalatok felügyelő és kezelő személyzetének tagjai. A Btk. eredetileg csak «a közforgalomban levő vaspályák» személyzetét részesítette védelemben, mely szűk térre szorítókozó meghatározást elsősorban a technika fejlődése tette elavulttá. Előfordult, hogy konkrét esetben a Curia nem védte meg az autobusz kalauzát abból az okból, mert az autobusz nem vaspálya, mert nincs pályaút szerkezete, amely körülménynek büntetőjogi szempontból nem lehet jelentőséget tulajdonítani. Egyebekben nyilvánvaló, hogy ugyanazok az okok, amelyek a mellett szólnak, hogy a közforgalmú vaspályáknak bizonyos alkalmazottait a hatóság közegével egyenlő védelemben részesítsük, megokolják a tömegszállításra rendelt összes géperejű közforgalmú közlekedési vállalatok ily alkalmazottainak hathatósabb oltalmazását is (Min. Ind.).

A közforgalmú vállalatok közül a Hbv. mindazonáltal csak azokat emeli ki, melyek *a)* a magyar szent korona országainak területén vannak üzemben tartva, és *b)* vagy vaspályák vagy *c)* tömegszállításra rendelt egyéb géperejű vállalatok. Nem esnek tehát e fogalmi körbe *a)* az ország területén kívül üzemben tartott bár közforgalmú vállalat alkalmazottai (pl. külföldi szalonkocsi kalauza), *b)* a bérkocsik, *c)* a nem közforgalmú vaspályák, *d)* a lóerőre vagy emberi erőre berendezett, bár tömegszállítással foglalkozó vállalatok (pl. komp), de ideesnek az autobusz, tömegszállítást lebonyolító propeller, repülőgép stb.

d) Az állami és más közhasználatú vagy közérdekű távirdák, távbeszélők és egyéb villamos jelzőberendezések alkalmazottai. A Btk. csupán az állami távirdák személyzetét védte, mely körülírás szűknek bizonyult, mert nem említette a törvény a távirda mellett a távbeszélőt és egyéb villamos jelzőberendezést és mert csak az állami távirdák felől rendelkezett, holott az 1888. : XXXI. t.-c., amely a távirdák, távbeszélők és villamos jelzők létesítését, berendezését és üzemben tartását az állam fenntartott jogának nyilvánítja, közhasználatú vagy közérdekű *nem állami* távirdát, távbeszélőt és egyéb közhasználatú vagy közérdekű *nem állami* villamos jelzőberendezést is ismer (Min. Ind.). Megokolt volt tehát a magántulajdonban és magánkezelésben levő ily berendezések alkalmazottaira is kiterjeszteni a védelmet attól függően, hogy azok, mint a közforgalomnak átadottak, bárki részéről igénybevehetők. Nézetem szerint a rádió személyzetére is kiterjed a védelem.

e) A m. kir. posta alkalmazottai kiknek felvétele azért történt, hogy e tekintetben minden kétely ki legyen zárva.

Még kell jegyezni, hogy míg a közforgalmú vállalatok (c. pont) és az állami és más közhasználatú távirdák, távbeszélők és egyéb villamos jelzőberendezések (d. pont) alkalmazottai közül csupán a *felügyelő és kezelő személyzetet* részesül védelemben, addig a m. kir. postának (e. pont) *mindennemű alkalmazottját* védi a Hbv. Amazok közé tehát csak azok tartoznak, kik felügyelettel vannak megbízva és illetőleg a forgalom során a közönséggel érintkeznek (pl. a vonatvezető, villamos kocsivezető, autobuszsóffőr, hajóskapitány, kalauz, ellenőr, állomásfőnök, vasúti állomás kapusa, málházó, pályaőr stb.), emezek körébe belesik viszont a postának bármely alkalmazottja (pl. a postamester, levélhordó, postaküldemények kézbesítésével megbízott postaszolga stb.).

4. Az országgyűlés egyik házának vagy bizottságának («vagy a közös ügyek tárgyalására rendelt bizottságoknak» szavak a közjogi változás címén hatályukat veszítették; v. ö. 1920 : I. t.-c. 11. §) tagja, kiküldöttje vagy választott tisztviselője (Hbv. 2. § 3. bek.).

A Btk. min. javaslata egyáltalában nem tartalmazott intézkedést az országgyűlési tagok személyének és hivatásának oltalmazásáról és a Btk. 163. § 3. bek.-e, mely az ig. biz. útján került a törvénybe, az országgyűlés tagját csak az erőszak vagy veszélyes fenyegetés ellen védte meg s így az a kivételes védelem, mely a hatóságnak már a csoportosulással szemben osztályrésze, hogy nevezetesen már a célzatos összegyülekezésben megnyilvánuló támadási előkészületet mint bevezetett bűncselekményt kell büntetni, az országgyűlés tagját nem illette meg; nem részesült az országgyűlés tagja kellő védelemben az oly tetteles bántalmazás ellen, amely őt hivatásának gyakorlásában éri. A Btk. 163. § 3. bek.-e nem említette meg az országgyűlés bizottságának tagját, ami szintén hézag volt, mert van olyan eset, ahol a bizottság megbízása akkor is tart, amikor az országgyűlést feloszlatták (v. ö. képviselőházi szabályok 292. §; 1892 : XXI. t.-c. 9. §). Nem említette e törvényhely a háznak vagy bizottságnak választott tisztviselőjét és kiküldöttét sem; ez is hézag volt, mert az országgyűlés tagjának törvényhozó hivatása nem fedi teljesen a tisztviselői és kiküldötti minőségéből folyó feladatokat, amelyek között többféle igazgatási, sőt bírászkodási tennivaló is fordul elő. A háznak nagy tekintetében pedig a védelem kifejezett biztosítása annál

kevésbé mellőzhető, mert annak funkciója az országgyűlés feloszlásával nem ér véget. A Hbv. mindezekhez képest az *országgyűlés tagjának* védelmét az egyéni hatóságot gyakorló személy védelmével minden vonatkozásban egyenlő terjedelművé tette; ugyanily fokú védelmet biztosított továbbá a Hbv. az országgyűlés minden bizottsági tagjának, kiküldöttjének és választott tisztviselőjének.

5. Az országgyűlés közegei s a képviselőházi őrség személyzete. A hatóság közegeit megillető, de ennél fokozottabb védelmet biztosít a Hbv. 7. §-a a) az országgyűlés egyik házának vagy bizottságának a 2. § 3. bek.-ében nem említett közege és b) a ház vagy bizottság tisztviselőjének rendelkezése alatt álló őrség tagja javára.

a) Az országgyűlés közegei körébe esnek a nem választott tisztviselők (irodai személyzet, könyvtárnok, terembiztosok stb.) s a szolgák.

b) A ház vagy bizottság tisztviselőjének rendelkezése alatt álló őrség tagjai közé tartoznak az 1912: 17. t.-c. által felállított képviselőházi őrség tisztjei és legénysége.

6. A hatóságok, bizottságok vagy személyek támogatására rendelt vagy kelt személyek (Hbv. 9. §). A passzív alanyok e körének meghatározásával a törvény azt a gondolatot kívánja értékesíteni, hogy a közérőnek segítséget nyújtó magánszemély fokozott büntetőjogi védelem alatt álljon s mint a Min. Ind. megjegyzi, nem csupán a támogatásra vagy védelemre megjelent magánszemélyt kellett a fokozott oltalom alá helyezni, de azt is, aki más okból jelent meg, de a közfunkcionáriusnak támogatására vagy védelmére kelt.

A Hbv. 9. §-a a hatóságot, hatósági közeget, az országgyűlés tagját, közeget, őrségét illető védelmet tulajdonképpen oly magánszemélyekre terjeszti ki, akik a) a közfunkcionáriusok védelmére kirendeltetnek (pl. a föl nem esketett mezőőr, hegyőr stb.; védelemre rendelt az is, akinek — esetleg csupán magánjogi szolgálati viszonyon alapuló — kötelessége a hivatalos személy védelme; *Isaák*, 481.), és b) akik a közfunkcionáriusnak kirendelés hiányában kelnek védelmére (hogy önként vagy felszólításra, illetve segélykiáltásra avatkoznak-e bele a védelembe, hogy ezzel a céllal vagy a nélkül s mint érdekeltek vagy nem érdekeltek jelentek-e meg a helyszínén, az közömbös; helyesen *Heller*, i. m. 86.).

A Hbv. 9. §-a ugyancsak a 2. § (hatóság, hatósági tag, országgyűlés tagja), 4. § (hatósági közeg), és 7. § (országgyűlés közege,

őrsége) alá eső passzív alanyokat említi mint olyanokat, amelyeket védő magánszemélyek is védelemben részesülnek, ám nyilvánvaló, hogy az 5. §-ban meghatározott személyek védelmére rendelt vagy kelt magánegyének is alája esnek a 9. §-nak, mert az 5. §-ban említett személyek a büntető-jogszabályok szempontjából hatósági közegeknek tekintendők, tehát azonosak a 4. §-ban meghatározott hatósági közegekkel (ú. így *Heller*, i. m. 87.).

26. §. A hatóság stb. ellen irányuló bűncselekmények két típusa.

A Hbv.-ben meghatározott bűncselekmények csupán a passzív alanyok körét tekintőleg térnek el egymástól; minden más vonatkozásban két főtypusra különíthetők el. Az egyik típust a csoportosulás útján való, a másikat az egyéni elkövetés jellemzi; ott a célzat, emitt az annak megfelelő cselekvés adja meg a bűncselekménynek alapjellegét. Tekintettel arra, hogy az egyszerűbb típus cselekménynek egyes egyén részéről való elkövetése, ezt bocsátom előre.

I. TÍPUS.

Az egyes egyén részéről való elkövetés.

A törvényes fogalom, melynek a Hbv. 2. § 2. és 3. bekezdésében, 4. § 2. bek.-ében, 7. § 2. bek.-ében és 9. §-ában adott, illetőleg utalással kifejezett meghatározásai teljesen egyeznek, a következő egységes körülírást nyeri: elköveti-e bűncselekményt, aki a passzív alanyt akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozza, vagy intézkedésre kényszeríti, úgyszintén aki a passzív alanyt hivatásából folyó eljárása alatt vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt tetteleg bántalmazza.

1. E bűncselekmény elkövetője csak egyes személy, illetve egyesek mint társtettesek lehetnek. Ha többen és ugyan annyian vannak az elkövetők, hogy fellépésük mint egység érezteti hatását, csoportosulásról van szó s a tényálladék a passzív alany különbözősége szerint a csoport által való elkövetés törvényes fogalma alá esik (v. ö. alább 131. l.).

A tettesi minőséghez egyebekben nem kell az erőszak, vagy veszélyes fenyegetés kifejtésében, vagy a tetteges bántalmazásban való közvetlen részvétel; elég a megfélemlítésre alkalmas

vagy azt fokozni alkalmas *jelenlét* (így a bírói gyakorlat: Bjt. 8. k. 278., 51. k. 342., 58. k. 152.).

Aki a hatósággal szemben kifejtendő ellenállásra *biztat* (Bjt. 60. k. 171.) vagy *bátorít* (Bjt. 6. k. 266.), az csupán mint *bűnsegéd* vonható felelősségre, de ha ezenkívül a hatósági közeget megragadja, mint tártettes büntetendő (Bjt. 14. k. 371.); az ellenállásra való egyenes *felhívás*, mint reábirás: *felbujtásként* minősül (Bjt. 10. k. 177.). A bűnsegély és tártetteség elhatárolására vonatkozólag jelentős a következő eset. Vádlottak harmadosztályú vasúti jeggyel a második osztályon utaztak, megtagadták a különbözet megtérítését s fizetés nélkül akartak eltávozni. Az előhívott rendőr I. r. vádlottat karjánál fogva megragadja, hogy visszatartsa, mire mindnyájan közrefogják a rendőrt s az I. r. vádlott bántalmazza is. A védelem szerint a többi vádlott csak mint bűnsegéd büntetendő, mert nem voltak I. r. vádlottal akarategységben. A Curia mindnyájukat, mint tettestársakat bünteti a következő indokolással:

a vádlottak a sértettet hivatalos eljárása közben együtt s egyszerre fogták közre és támadták meg; ez az együttes támadó fellépésük pedig nyilvánvalóan kifejezi a tetteges bántalmazás célzatát, miért is a közös támadás alatt végbevitt tetteges bántalmazásért a vádlottak, mint tettestársak felelősek. De egyébként a vádlottak a sértettet az ő közrefogásával és megtámadásával hivatásának jogszerű gyakorlásában erőszakkal akadályozták is; ennél fogva a vádbeli bűncselekmény a terhükre már ezen az alapon is megállapítandó. (Jogi H. 1927. évf. 42. sz.)

2. Jogi tárgy a passzív alanyok cselekvései szabadságához, tiszteletéhez és tekintélyéhez fűződő, büntetőjogi védelmet igénylő és tehát jogilag védett közérdek.

Tevékenységi tárgy, helyesebben passzív alany a hatóság, annak tagja, közege, az országgyűlés tagja, tisztviselője, közege, őrsége s az ezek védelmére rendelt vagy kelt magánszemély, mint oly szerv vagy személy, amelyben a közhatalom testet ölt.

Lévén a sértett mindig a közhatalom, a vádat magánegyén soha nem képviselheti s így *pótmagánvádnak helye nincs*. A vád képviselője tehát kizárólag a kir. ügyész.

Helyesen mondotta ki a Curia, hogy a szolgálatban volt vasúti kalauz ellen elkövetett tettegeskedés esetén a vasút igazgatósága (s hozzátehetem: maga a vasúti kalauz) nem léphet fel joghatállyal mint pótmagánvádló (Bjt. 45. k. 15.); elvi éssel jelenti ki továbbá a Curia, hogy

a hatóság elleni erőszakkal a bűncselekmény a törvényben meghatározott személyek hivatásának jogszerű gyakorlása, vagy hivatásából folyó eljárása ellen irányulván, ezen bűncselekményeknél csakis közjogi sérelemlről van szó, mihez képest a vád képviselője kizárólag a kir. ügyész és illetvén meg, a hatóság elleni erőszakkal a Bp. 13. és 42. §-aira való tekintettel magánvádlói jog nem is keletkezhetik (Bjt. 67. k. 204.). E szabály természetesen akkor is áll, ha közvetlenül magánszemélyen esett a sérelem (Hbv. 9. §), mert az ily magánszemély is a közhatalom reprezentánsa s a sértett tulajdonképpen a közhatalom. Ha tehát magánalkalmazásban levő közeg ellen irányult az erőszak, a szolgálatadónak vagy a magánszemélynek nincs joga a pótmagánvádra (ugyanígy Heller, i. m. 81.).

3. Az elkövetési tevékenység háromféle; a passzív alanynak erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában a) *akadályozása*, vagy b) *intézkedésre kényszerítése*, vagy a passzív alany hivatásából folyó eljárása alatt vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt c) *tetteges bántalmazása*.

Különtartva ez elkövetési módozatokat, az akadályozás és intézkedésre kényszerítés közös s az eszközök (erőszak, veszélyes fenyegetés) nézőszögéből alternatív ismérveit együttesen világosítom meg, viszont megfelelő szembeállítás során mutatok rá a tetteges bántalmazás kettős elkövetési lehetőségére (eljárás alatt és eljárás miatt történt bántalmazás).

a) Akadályozáson valamely harmadik személy részéről tervezett cselekvés megkezdésének, folytatásának vagy befejezésének gátolása, nehezítése értendő. Más és illetőleg több a megakadályozás, mely a cselekvés lehetetlenné tételére utal. A Hbv. (s már a Btk. 165. §-a) nem megakadályozást, hanem csak akadályozást kíván (Curia, Bjogi dtár 22. k. 82. l.), miből folyólag nyilvánvaló, hogy a cselekmény már a hatósági működés megnehezítésével is el van követve (Curia; Ügyv. Lapja, 1911. évf. 45. sz. melléklet). Tekintettel arra, hogy az erőszak vagy veszélyes fenyegetés alkalmazása már gátolást, nehezítést jelent és tehát akadályozás, nyilvánvaló, hogy a hatósági cselekvés megnehezítése a befejezettséghez nem szükséges s a bűncselekmény az erőszak vagy veszélyes fenyegetés kifejtésével be van végezve, minélfogva az akadályozással való elkövetés esetén a *cselekmény kísérlete elvileg ki van zárva* (állandó gyakorlat; v. ö. Mutató, 244.).

Az akadályozás mindig *aktív tevékenység*; vagy fizikai akadályozás, vagy pszichikailag hatékony fellépés; a *passzivitás*

(közreműködés megtagadása, nem engedelmeskedés, egyszerű passzív ellenállás) nem akadályozás s így nem állapítja meg e deliktum törvényes fogalmát betöltő tényálladékot.

A *judikaturában* általában követett tétel, hogy a passzív ellenszegülés, a parancs nem teljesítése nem esik az akadályozás fogalma alá; így felmentette a *Curia* vádlottat, ki megtagadta a rendőr azon kívánatának teljesítését, hogy a szétfutott kártyázóknak a helyszínén hátrahagyott szerszámain és egyéb holmiját felvegye s vigye a panaszló előtt a városházához (Bjt. 18. k. 22.); nem állapította meg a *Curia* a hatóság elleni erőszak büntetését annak terhére sem, ki passzíve ellenállott s e közben gorombáskodott, de büntetett a Kbt. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágás címén (Bjt. 16. k. 53., v. ö. még Mutató, 251. l.).

Ha azonban vádlott túlmegy a passzív rezisztencia körén, s aktíve is fellép: cselekménye akadályozásnak minősül.

Igy a *Curia* is, midőn akadályozásnak minősítette az asztalnak ütését, az ajtó elállítását, a végrehajtó eltaszítását, mert e cselekvések a szenvedőleges magatartás határán túlmenő s támadó jelleget mutatnak (Bjt. 56. k. 46.).

Akadályozás az a fellépés is, mely nem a személy, hanem oly dolog ellen irányul, amelynek épségben léte feltétele a hatóság stb. eljárása eredményének (pl. a hivatalos irat szét tépése; állandó gyakorlat, v. ö. Mutató, 250.).

A *bírói gyakorlatban* az elvek szem előtt tartásával akadályozás címén állapított meg a hatóság elleni erőszak annak terhére, ki egy állítólag idegen tulajdont képező tárgyat a végrehajtó kezéből kiragadott (Bjt. 38. k. 60.); ki a zálogtárgyat megfogta és nem eresztette el (u. o.; 59. k. 156.); ki a pénzügyőr jelző sípját s a lefoglalt dohányt elragadta (u. o. 59. k. 76.); ki a nála megjelent hatósági közeget karjánál fogva a helyiségből kivezette (u. o. 62. k. 105.); ki a széket kirántotta a végrehajtó alól, hogy az a földre esett (u. o. 39. k. 116.); ki a zálogtárgyat a végrehajtó kezéből addig húzta, míg az azt eleresztette (u. o. 66. k. 120.); kimondotta a *Curia*, hogy a személyre közvetve ható erő kifejtés is lehet akadályozás (Bjogi dtár 11. k. 122. l.), hogy az erőszak irányulhat a dolgok ellen is, csak alkalmas legyen arra, hogy az akadályozás beálljon (u. o. 19. k. 94.); *passzív ellenállásnak* minősítette a *Curia* vádlott magatartását s ez okon nem állapította meg a hatóság elleni erőszakot, midőn vádlott egyszerűen nem engedelmeskedett a hatósági közegnek (a mezei őr felszólítása ellenére ökrös szekerekkel tovább hajtott (Bjt. 2. k. 267.), nem engedelmeskedett a csőznek, ki őt az erdőből kiutasította (u. o. 6. k. 92.); a csész felszólítására nem adott zálogot (u. o. 6. k. 236.); nem akart az őt bekísérni szándékozó rendőrrel menni, (Grill dtár 8. k. 665.); a hatósági közeg parancsára a pincét föl nem nyitotta (Bjt. 7. k. 184.); fegyverét önként át nem adta s azt erővel kel-

lett kezéből kicsavarni (Illés, II. 75.); szobáját kuleccsal bezárta s a kulcsot felszólításra nem adta ki (u. o. 3. k. 329.); a kaput belülről bezárta s kinyitását nekitámaszkodással akadályozta (u. o. 3. k. 331. l.);

Az akadályozás csak akkor állapítja meg a hatóság elleni erőszak bűncselekményét, ha a passzív alany *hivatásának jogszerű gyakorlására vonatkozik*.

a) *Hivatásának gyakorlásában* van a passzív alany, amikor a vonatkozó jogszabályok által hatáskörébe utalt teendőket lát el. Hogy az ily teendők ellátása idején szolgálatban volt-e a hatósági közeg stb. vagy sem, az irrelevans. E kérdésben a bírói gyakorlat egyideig ingadozott, míg végül a *Curia* 17. sz. *döntvényében* kimondotta, hogy az egyenruhában levő, bár külön megbízás és kiküldetés nélkül eljáró pénzügyőr ellen is hatóság elleni erőszakot követ el az, ki őt hivatalos eljárásában akadályozza (Bjt. 6. k. 145.).

Hivatásának gyakorlásában volt a *Curia* megállapítása szerint: az erdőőr, bár az őrizetére bízott erdőterületen kívül zálogolta meg az erdőből fát lopott egyént (Bjt. 20. k. 226.), ugyanígy mezőőrre nézve, u. o. 65. k. 109.), a vasúti pályaőr, ki az őt bántalmazó egyén kinyomozását a pályatesten kívül eszközölte (Grill dtár 8. k. 659.), a vasúti kapus, ki a pályaudvaron jegy nélkül tartózkodott egyént a pályaudvaron kívül feltartóztatta (Bjogi dtár 6. k. 236.), a szabadságon levő pályaőr a pálya felügyelete tekintetében (Grill dtár 8. k. 659.) a csendőr, midőn a postára menet közben az őt sértegető vádlottat letartóztatottnak nyilvánította (u. o.), a községi bíró, mikor a közcsend megzavarása esetében személyes tapasztalása alapján intézkedett (Bjogi dtár 2. k. 54.), a rendőr, bár nem volt szolgálatban, midőn halaszthatatlan szükség esetében beavatkozott (u. o. 7. k. 113.), a csendőr, mikor felettes hatósága meghagyására a bíróság előtt megjelenik és tanuként kihallgattatik (Bjt. 55. k. 117.), a csendőr, midőn más rendőri hatóság alá tartozó területen a kocsmában önbuzgalomból hivatalosan lép fel (u. o. 59. k. 309.), a gyepmester, midőn kutyát akar elfogni (u. o. 61. k. 17., 66. k. 121.), a községi előljáróság, midőn bitangaságban levő marhák körül intézkedik (u. o. 63. k. 7.), a végrehajtó, ki a községi bíróval az árverés iránt értekezett (u. o. 26. k. 2.), a községi bíró, ki vádlottat vadászkutyáinak megkötésére szólította fel (u. o. 45. k. 116.).

A *hivatalos gyakorlásán kívül eső cselekménynek* minősítette a *Curia* többek között: a házkutatást az erdőőr részéről (Grill dtár 8. k. 659.), az egyházi illetmények beszédésénél való közreműködést a községi bíró részéről (Bjt. 5. k. 343.), a férj és feleség között ingók elvétele miatt felmerült vitában intézkedést a községi jegyző részéről (u. o. 17. k. 104.), midőn a rendőrt dohányt akart lefoglalni vádlottól, ki azt engedély nélkül árulta, amely teendő a pénzügyőr hatáskörébe tartozik (Grill dtár 8. k. 678.), midőn a rendőrök, kiket terheit avégből hívott magához, hogy a tőle

vásárolt barackok át nem vétele miatt erőszakoskodó egyént eltávolítsák, azt nem teljesítették, hanem a feleket kihallgatták s azután a köztük vitás kérdés eldöntésére vonatkozó kijelentést tettek (Bjogi dtár 4. k. 299.)

β) Csak a hivatás *jogszerű* gyakorlásában akadályozás minősül a hatóság elleni erőszak elkövetési tevékenységének. Jogszerű a passzív alany e cselekménye, — és tehát annak akadályozása hatóság elleni erőszak — ha az a fennálló jogszabályoknak *alaki szempontból* megfelel, ha — mint a főrendiházi bizottság jelentése megjegyzi — a hatóságok és közegeik az államigazgatás meghatározott szabályait megtartják; a tartalmi jogszerűség irrelevans. Az alakilag jogellenes — bár hatóságtól, hatósági közegtől eredő — cselekménnyel szemben ugyanis a jog keretein belül érvényesíthető védelem rendszerint sikertelen s a megtámadott jog csorbulásához, megsemmisüléséhez vezet, minélfogva az ily jogellenes támadás elhárítását célzó akadályozás akár tényálladáki elem (hatósági eljárás jogszerűségének) hiánya, akár jogos védelem címén (mert fennforog a Btk. 79. §-ában említett szükségesség) nem minősíthető, illetőleg nem büntethető mint hatóság elleni erőszak. Más az eset, ha csupán tartalmi jogellenesség forog fenn. Ennek orvoslása és tehát a jogvesztés vagy jogcsorbulás megakadályozása a rendes jogeszközökkel biztosítható, minélfogva az egyéni megakadályozásra egyfelől nincs szükség, másfelől annak megengedése a jogi élet zavartalan menetének felborítását eredményezné, mert az egyéni bírálatot a formailag szabályszerű jogi elintézés fölé helyezné. Mindezekhez képest az általánosan elfogadott s a joggyakorlatban is követett nézet szerint: *ha a hatóságnak, hatósági közegnek stb. törvényes hatáskörén belül fogantatott hivatalos eljárása az előírt alakosságoknak megfelel, az — még ha tartalmilag jogellenes is — jogszerű és tehát annak akadályozása nem minősül jogos védelemnek, miért is mint hatóság elleni erőszak büntetendő* (ugyanígy a képviselőház ig. bizottsága, mely kiemeli, hogy a hivatás gyakorlásának jogszerűsége nem jelenti az eljárásnak anyagjogi helyességét, amelyet jogállamban a szolgálat felülbírálata alá bocsátani nem lehet). Ellenkező esetben, azaz, ha a hatóság stb. eljárása nem felel meg azoknak a formáknak, melyeket az arra vonatkozó törvény, rendelet vagy egyéb jogszabály előír: annak akadályozása tényálladáki ismérv hiányában, de úgyis mint a jogos védelem körébe eső cselekmény hatóság elleni erőszak címén büntetés alá nem vonható.

Felmentette a Curia vádlottat, mert a hatóság vagy ható-

sági közeg hivatásszerű eljárása *alakilag kifogás alá esett*; midőn vádlott a községi bíró által ítélet hiányában elrendelt végrehajtással szemben fejtett ki ellenállást (Bjt. 4. k. 216., 9. k. 209., 28. k. 87.), midőn a végrehajtást a teljesítési határidő előtt kísérelték meg (u. o. 28. k. 86.), midőn a végrehajtó nem kézbesítette a végrehajtást elrendelő végzést a végrehajtást szenvedőnek, hanem csak szóval közölte azt (Grill dtár, 8. k. 679.), midőn a községi bíró a lefoglalt ingókat bírói megbízás nélkül akarta elárverezni (Bjt. 38. k. 53.), midőn az adóvégrehajtó megbízás nélkül járt e, (u. o. 45. k. 118.), midőn a vádlott házában megjelent rendőr onnan távozni nem akart (u. o. 38. k. 59.), midőn a községi őr vádlottat a bíró utasítása nélkül be akarta zárni (u. o. 38. k. 57.); midőn a végrehajtó a lefoglalt marha helyett mást akart árverés alá bocsátani (u. o. 25. k. 134.), midőn vádlott csizmadia varrógépe lefoglalásának ellentállott (u. o. 49. k. 94.).

Alakilag kifogástalan, bár anyagi jogsérelmet okozó eljárás akadályozása esetén rendszerint büntet a Curia; így büntette vádlottat, ki a törvény szerint le nem foglalható tárgy lefoglalásával szemben fejtett ki ellenállást (Bjt. 30. k. 233., 46. k. 134.), ki fenn nem álló követelés behajtásának szegült ellen (u. o. 58. k. 181., 56. k. 45.), ki a nem tiltott játékból eredő, tévedésből lefoglalt pénzt lefoglaló közeggel szállt szembe (u. o. 58. k. 163.); kimondotta a Curia továbbá, hogy: a szabályszerűen elrendelt végrehajtást foganatosító közhivatalnok ellen kifejtett erőszak esetén vádlott nem védekezhetik hatállyal azzal, hogy a követelés a végrehajtáskor ki volt fizetve (u. o. 56. k. 45.); az anyagi jogi jogszerűség kétes volta közömbös (u. o. 78. k. 15.); kimondotta a Curia, hogy a vasúti alkalmazottnak előállítási joga van, ezzel élve tehát hivatásának jogszerű gyakorlásában van (Jogi Hirl., 1928. évf. 18. sz.).

A hivatás gyakorlásának jogszerűsége nem szűnik meg *kisebb s jelentéktelen szabálytalanság* esetében (ugyanígy Illés, II. 71.); ilyenkor az akadályozás tehát hatóság elleni erőszaknak minősül. A Min. Ind. szerint is: a hivatás gyakorlásának jogszerűsége azt jelenti, hogy a hatóság és közege eljárásában az államigazgatás rendjének *lényeges* szabályait megtartja (v. ö. még Frank, 279., Ebermayer, 422.).

A *judikaturában* is állandóan követett elv, hogy az eljárás körül elkövetett egyszerű szabálytalanság az eljárásnak akadályozására nem jogosít fel (Bjogi dtár 5. k. 117.); így kimondotta a Curia, hogy az a

körülmény, hogy az árverési hirdetményre a kir. járásbíró az előterjesztés be nem adását fel nem jegyezte, nem tekinthető a törvény oly lényeges rendelkezése megsértésének, mely vádlottat az árverés megakadályozására feljogosította volna (Bjogi dtár 4. k. 165.); büntetett a *Curia*, midőn vádlott az ügyvitel szabályait megsértő végrehajtót akadályozta eljárásában (Bjt. 6. k. 254.), midőn vádlott a vasárnapon történt foglalást erőszakkal megakadályozta (u. o. 38. k. 59.), midőn az este 8–9 óra között történt foglalást akadályozta meg (u. o. 38. k. 56.), midőn a végrehajtásnál egyes szabálytalanságok merültek fel, de maga az eljárás nem volt törvénybe ütköző (u. o. 53. k. 308.), ismételtén kimondotta a *Curia*, hogy csupán szabálytalan hatósági eljárás ellen nincs jogos védelem (*Mutató* 249.), és legutóbb is, hogy: ha a kiküldött végrehajtó alakilag jogszerű hatáskörben járt el, az a körülmény, hogy eljárása közben valami szabálytalanságot követett el, a hivatás gyakorlását nem teszi jogszerűtlenné (Bjt. 78. k. 15., Bjogi dtár 22. k. 119. l.).

Megjegyezni kívánom még, hogy a hatósági eljárásnak úgy a törvényes hatáskörbe tartozósága, mint jogszerűsége objektív alapokon nyugvó ismérv, mi annyit jelent, hogy nem az akadályozó egyén hiedelme s nem a hatóság felfogása döntő e kérdésben, hanem a vonatkozó jogszabályok szerint igazodó tárgyilagossá megítélés. Amint tehát egyfelől nem lesz megállapítható a hatóság elleni erőszak, ha a hatóság által foganatosított cselekmény hatáskörön kívül eső vagy nem jogszerű, bár annak e minőségéről az akadályozó egyén nem tudott, vagy ha a hatóság stb. azt hatáskörébe tartozónak s jogszerűnek vélte; viszont másfelől nem zárja ki a bűncselekmény címén való felelősségrevonást az a körülmény, hogy az az objektív megítélés szerint a kérdéses eljárásnak a hivatás jogszerű gyakorlása körébe tartozósága felől maga a hatóság tévedésben volt.

Az akadályozó egyén abbéli tévedése, melynél fogva a hivatás jogszerű gyakorlásához tartozó eljárást hatáskörön kívül esőnek vagy jogszerűtlennek tudja, kétféle hatást válthat ki ahhoz képest, vajjon: a hivatás jogszerű gyakorlásához tartozóságot tényálladási elemnek, vagy büntethetőségi feltételnek minősítjük-e. Ha tényálladási elemnek minősítjük azt, úgy a tettes tévedése a Btk. 82. §-a alapján mentesít, ha viszont büntethetőségi előfeltételt látunk abban, úgy arra a szándéknak nem kell kiterjednie és tehát a tettes tévedése közömbös. A kérdés vitás. A Hbv. Min. Indokolásának kijelentése szerint tényálladási elemről van szó. «A jogszerűség kellékének a bűncselekmény tényálladási elemei közé való felvétele fontos lépés a polgári szabadságjogok biztosítékainak kiépítésében» úgymond az Indokolás (ugyanígy *Illés*, II. 78.,

Heller, 43. és általában a német irodalom. v. ö. *Binding*, 779., *Olshausen* 535., *Liszt*, 792., *Frank*, 282., *Gerland*, 254.). Ezzel szemben a hasonló szövegű német bir. btk. 113. §-a alapján («in der rechtmässigen Ausübung seines Amtes . . . Widerstand leistet») a Reichsgericht állandó gyakorlata (v. ö. *Entsch*, 2. k. 43., 3. k. 14., 22. k. 300., 47. k. 270., 55. k. 161., *Rechtsprechung* 4. k. 132.) és az irodalomban *Ebermayer* (i. m. 425.) ezt az ismérvet egyszerűen büntethetőségi előfeltételnek minősítik. A német Reichstagsvorlage 149. §-ának 3. bekezdése (hasonlóan az 1924/25. Reichsratsvorlage 141. § 3. bekezdéséhez) kifejezetten ez utóbbi álláspontra helyezkedik, mondván: «Die Hinderung an einer Amts- oder Diensthandlung und der tätliche Angriff sind nur strafbar, wenn die Amts- oder Diensthandlung rechtmässig war.»

Részemről figyelemmel egyfelől a törvény szóhangzatára, másfelől a fentidézett Min. Indokolás kijelentésére, annak az álláspontnak igazát vitatom, mely a kérdéses ismérvben tényálladási elemet lát. A törvénytörvény a hivatás jogszerű gyakorlására utalva, azt a folyamatot jelöli meg, mely az akadályozás tárgyaként szerepel s a jogszerűséget kiemelve, annak minőségét határozza meg és pedig nem a «ha» vagy «amennyiben» szócskával, tehát nem feltételként, hanem mint a törvényes fogalom, illetve mint a tényálladék egyik elemének tulajdonságát (ahol a törvény büntethetőségi előfeltételt vesz fel, ott ez akarátát külsőleg is kifejezésre juttatja; v. ö. Btk. 246. §: «ha amiatt a házasságfelbontás kimondatott, — Btk. 387. §: «ha ellene a csőd . . . ki sem mondatott). A Min. Ind. csak megerősíti a grammatikai interpretációból vont e következtetést, midőn a jogszerűség kellékét kifejezetten tényálladási elemnek minősíti s kijelenti, hogy a törvény annak ily minőségben történt beiktatásával a polgári szabadságjogoknak biztosítékot kíván nyújtani. Az ellenkező nézet azért sem fogadható el, mert a (látszólag) kétséges kérdést az in dubio mitius elv áttörésével a vádlottra hátrányosabb irányban döntené el (a jogszerűség felől való tévedés figyelmen kívül hagyásával mindig büntetne), de veszedelmes precedenst is teremtené s megnyitná a törvényt sarkaikból kiforgatni alkalmas törvénytárgyarázatnak. Ha a jogszerűséget büntethetőségi előfeltételnek minősítjük, úgy éppoly joggal lehetne pl. a Btk. 284. §-ában a gyermeknek házasságon kívül születettségét, vagy a lopásnál, rablásnál, sikkasztásnál a dolog idegen voltát büntet-

hetőségi feltételként, tehát oly ismérvként venni fel, melyre -- mint tényálladéokra kívül eső minőségre -- a szándéknak kiterjednie nem kell. Mindezekből nyilvánvaló, hogy a jogszerűség tényálladási elem lévén, azt a tettes szándékának át kell foglalnia és tehát annak nem tudása vagy téves tudása a Btk. 82. §-a szerint értékelendő ténytévedés.

Hazai joggyakorlatunkban általában ez a nézet emelkedett érvényre; így felmentette a Curia vádlottat, ki a végrehajtási eljárásra érvényes pénzügyi törvények és törvényes rendeletek rendelkezésére és az ezzel kapcsolatos végrehajtási törvényre nézve tévedésben volt, a végrehajtást jóhiszeműleg törvényellenesnek tarthatta; vádlott adótárnok ugyanis abban a meggyőződésben volt, hogy a kincstár ellen elrendelt végrehajtás során a végrehajtó nincs jogosítva az állami pénztárból rövid úton pénzt kivenni, holott a végr. trv. 25. §-a ezt nem tiltja; a felmentést a Curia a Btk. 82. §-ára alapítja (Bjt. 67. k. 11.); nem büntetett a Curia, midőn vádlottak nem tudtak arról, hogy a pénzügyőrök, akikkel szemben a csárdában ellenállottak, hivatalos eljárást végeztek (Grill dtár 8. k. 674.).

A jogszerűség ismérvével kapcsolatban kérdés még, vajjon nem teszi-e jogszerűvé a jogszerűtlen eljárást a felsőbb hatóság utasítása? A Min. Ind. e kérdésre imígyen felel: Minden közfunkcionáriusra *önállólag* kell megítélni a védelem előfeltételeinek jelenlétét. De nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a követelményt, hogy a közfunkcionáriusnak ismernie kell feladatait, valamint elvégzésük módjának szabályait és hogy a végrehajtó szervet a bíráltnak bizonyos foka még az államigazgatásnak legszorosabb fegyelmet tartó ágazatában is megilleti. A Btk. 474. §-a, mely szerint nem esik beszámítás alá az a közhivatalnok vagy a fegyveres erőnek az a tagja, aki a Btk. 472. vagy 473. §-ában meghatározott bűncselekmény elkövetésével törvényes felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott rendeletét teljesítette, a közfunkcionáriusnak csupán büntetőjogi felelősségét oldja fel, de nem irányadó ott, ahol éppen a mások büntetőjogi felelősségének kérdése forog szóban. Részemről helyeslem e nézetet, mert az önmagában jogszerűtlen eljárást a felsőbb hatóság utasítására nem teheti jogszerűvé; ily esetekben ugyanis a hatósági közeg tulajdonképpen az utasítást kiadó felsőbb hatóság eszköze, és tehát mint ennek (a felsőbb hatóságnak) jogszerűtlen cselekvését fogantató szerv szerepel. Az ellenkező nézet odavezetne, hogy nyilvánvaló törvényellenes eljárásokat is túrni tartoznának az állampolgárok (ugyanígy: *Binding*, II. 771., *Wachenfeld* 555., *Gerland* 254., *Frank* 280., *M. E. Mayer* I. 443., ellenkezően: *Olshausen*, 524., *Liszt*, 792.,

Ebermayer, 424., *Thomsen*, 233). Konkrét esetben természetesen ennél a kérdésnél is figyelembe jön, vajjon alakilag jogszerű volt-e a kérdéses eljárás, nem csupán orvosolható szabálytalanság forgott-e fenn, nem volt-e a vádlott az eljárás jogszerűsége, hivatalos hatáskörbe tartozósága felől menthető tévedésben.

A bírói gyakorlatból idevágólag a következő ítéletek figyelemreméltók: törvényes hatáskörben a felsőbbség által kiadott helytelen parancs folytán eljáró hatósági közeg elleni ellentállás hatóság elleni erőszak (Bjt. 25. k. 135.), a fél nincs jogosítva a hivatalos utasítás alapján eljáró hatósági közeggel szemben a rendelet törvényellenessége címén erőszakot kifejteni (u. o. 54. k. 220.), hatóság elleni erőszak forog fenn, ha az eljárás nem volt szabályszerű, de a fellebbvaló parancsára történt (u. o. 55. k. 164.), ha a felsőbbégi utasítás anyagi jogszerűsége kétes (u. o. 74 k. 183.); többször kimondotta a Curia, hogy ha az eljáró hatósági közeg eljárására fellebbvalójától utasítást kapott, nem lehet vizsgálni, hogy a fellebbvaló erre jogosítva volt-e (u. o. 54. k. 2.); így legutóbb, hogy: a törvényes hatáskörrel bíró hatóság jogerős rendelkezésének jogszerű voltát a végrehajtó közeg felülvizsgálni nem hogy köteles, ellenkezőleg arra nincs is jogosítva (Bjogi dtár 18. k. 158.).

b) *Kényszerítés* annyi, mint reaszorítása valakinek olyasvalaminek a tevése, mit önelhatározásából nem tett volna meg. A törvény *intézkedésre* kényszerítést említ, amiből nyilvánvaló, hogy az elhatározásra való kényszerítés nem esik ide (tévesen *Heller*, 39. l., a Min. Ind.-ra hivatkozással, amelyben azonban azt olvasom: «az elhatározás belső folyamat és állapot, amely egymagában éppoly kevésbé ismerhető fel, mint a gondolat és csak akkor büntethető, amikor érzékelhető eredménye forog fenn; ez pedig már intézkedés). Természetesen csak a *hivatalos* intézkedésre kényszerítés állapítja meg a bűncselekményt (hogy jogos-e vagy jogellenes az intézkedés, az közömbös). A passzív alanynak magánjogi intézkedésre kényszerítése lehet személyes szabadság megsértése vagy — ha csoport útján követték el — a Btk. 175. §-ában ütköző magánosok elleni erőszak. Így egy esetben, midőn vádlottak a községi előjáróság tagjait meghatalmazás kiállítására és aláírására akarták kényszeríteni: a Curia a Btk. 175. §-a alapján büntetett (Bjt. 35. k. 41).

Kényszerítés címén büntetett a Curia, midőn vádlottak a zálogolás megtörténte után a hatósági közeg a zálogtárgyak kiadására kényszerítették; midőn vádlottak ütőeszközökkel ellátva a honvédlaktanya előtt megjelentek s az öröktől az üldözésük elől odamenekült egyén kiadását követelték; midőn vádlottak a mintegy száznál több emberből alakult

csoporthól kiválva a községhez tanácstermébe vonultak és a községi jegyzőt azzal a veszélyes fenyegetéssel, hogy ha állásáról le nem mond, Sándor szerb király sorsára jut, állásának elhagyására akarták kényszeríteni (Grill dtár. 8. k. 666.).

A cél elérése az elkövetés e módjánál sem szükséges (*Curia* Bjogi dtár 22. k. 82. l.), a bűncselekmény tehát a kényszerítésre irányuló erőszak vagy veszélyes fenyegetés alkalmazásával már be van fejezve. *Kísérletről ezeknél fogva itt sem lehet szó.*

Közös ismérve az akadályozásnak s az intézkedésre kényszerítésnek az elkövetés eszközei, illetőleg módjai tekintetében *alternatíván*: *α)* az erőszak és *β)* a veszélyes fenyegetés.

α) Az erőszak oly fizikai kényszerítő, mely személyek vagy dolgok ellen irányulva s pozitív alakban jelentkezve a cél elérésére alkalmas (v. ö. fent 82. l.). A *Curia* kijelentése szerint erőszak a jogos és szabad cselekvésnek jogtalan kényszer alá helyezése (Bjogi dtár 6. l. 327). Az erőszak fokát illetően a törvény utalást nem tesz, az Indokolás szerint azonban: az erőszaknál nem kellék az ellentállóképesség megsemmisítése, amiből nyilvánvaló, hogy nemcsak a *vis absoluta*, az ellentállás lehetetlenné tételére alkalmas erő kifejtés esik e fogalom alá, hanem a *vis compulsiva* is (v. ö. *Vargha F.*, Az erőszak és fenyegetés fogalma a büntetőjogban, 27–30. l.). A kisebbfokú erő, mely nem alkalmas a cél elérésére, kívül esik e fogalom körén.

Erőszaknak minősítette a *Curia* a tömegnek a tagosítás végett a helyszínén megjelent bíróval szemben tanúsított azt a magatartását, hogy sértő és fenyegető szavakat kiáltottak feléje, a padokra ugráltak, a jegyzőkönyvet eltépték, a kijárást elállították s a jegyző zsebeit iratok végett megtapogatták (Bjogi dtár 6. k. 328.), midőn vádlott a közegot megfogta (Bjt. 15. k. 225.), meglökte (u. o. 61. k. 141.), midőn a széket kirántotta a végrehajtó alól úgy, hogy az a földre esett (u. o. 39. k. 116.), midőn a kocsi megindította és ezáltal a hatósági közegot az elgázolás veszélyének tette ki (Bjogi dtár 7. k. 309.), a dolog és illetve közvetve a közeg ellen irányuló erőszakot is alkalmas eszköznek minősíti a *Curia* (állandó gyakorlat); az erő kifejtés mértékére elvi értelemben jelenti ki a *Curia*, hogy a megtámadott hatósági közeg az alkalmazott erőszakkal szemben nem köteles a hatósági meghagyás végrehajtását és azt megkísérelni, hogy erélyesebb fellépéssel a meghagyásnak elég tehető-e vagy sem (Bjogi dtár 4. k. 181.), a hatósági személytől — a Min. Ind. szerint — ugyanis csak határozottság és erély követelhető, de nem heroizmus; — *nem minősítette* erőszaknak a *Curia*, midőn vádlott üres kézzel tiltakozott a lakásba való bemenetel ellen (Grill dtár 8. k. 665.), midőn vádlott az asztalt ütötte s a hatósági közeg útját elállta, aki azonban a vádlott félrelökése után útját folytatta (Bjt. 58. k. 285.), midőn vádlott a végrehajtás közben

lárnázott (u. o. 39. k. 116.), midőn a végrehajtó előtt az ajtót bezárta, az árverés azonban az ajtó felnyitása után foganatosítható volt (Grill dtár 8. k. 665.).

β) *Fenyegetés*en bármiféle oly hátrány vagy sérelem kilátásba helyezése értendő, mely a passzív alanynak testi vagy lelki állapotát érintve a fennforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy benne a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen (v. ö. fent 82. l.). A Min. Indokolás idevágólag megokolja, hogy miért nem történt meg a veszélyes fenyegetés fogalmának körülírása (a Btk. 167. §-a igen szűk meghatározást adott). Ebben a kérdésben — úgymond az Indokolás — a bíróság éppúgy képes az élet igényeinek felismerésére és értékelésére, mint amikor azt kell eldöntenie, hogy a fizikai erőnek minő neme és mértéke tölti be az erőszak fogalmát; teljesen elegendő irányítás a fenyegetés mellett a «veszélyes» jelző, amely félre nem érthetően juttatja kifejezésre azt is, hogy passzív ellentállás nem lehet bűncselekmény.

*Veszélyes fenyegetés*nek minősítette a *Curia*, midőn vádlott a hatósági közegot szidalmazás közben szájonvágással fenyegette (Bjt. 69. k. 203.), — midőn a pályabrnek felemelt ostorral e szavakat kiáltotta oda: «levágom és kiszúrom a szemét» (Bjogi dtár 3. k. 243.), midőn a hatósági közegre fenyegető szavak kíséretében revolvert fogott (u. o. 7. k. 337.), midőn a végrehajtó és a becsüs megjelenésekor kijelentette, hogy összetöri azt, aki a szobába be mer lépni (u. o. 1. k. 383.), midőn vádlottak ütőeszközökkel ellátva csoportosan jelentek meg s a hatósági közegnek fenyegető szavakat kiáltottak oda (Grill dtár 8. k. 666.), midőn vádlott, ki mellett balta volt, azzal fenyegetőzött, hogy le fogja vágni a végrehajtó nyakát (u. o. 697.).

Nem látott fennforogni veszélyes fenyegetést a *Curia*, midőn megállapítható, hogy a hatósági közeg a kilátásba helyezett támadással szemben túlerőben van, így midőn vádlott nádvágóval csapkodott maga körül, a rendőr azonban, aki ellen ez a fenyegető magatartás irányult, másodmagával ült a kocsi (Grill dtár 8. k. 696.), midőn vádlott nő lárnozás közben egy paszulykarót vett kezébe két férfi ellen (u. o. 696.), midőn vádlott a szitkozódáson kívül egyéb cselekvést nem fejtett ki (u. o. 695.), midőn vádlott lakása ajtajában állva fenyegetőzött, hogy lakásába élve nem megy be senki, de semmiféle eszköz nem volt nála (u. o. 695.); ki-mondja a *Curia*, hogy a levélben foglalt — bár veszélyes fenyegetés egy-magában nem elegendő az 1914: XL. t.-c. 2. §-ában meghatározott hatóság elleni erőszak vagy e büntett kísérletének létesítéséhez; a törvény e büntett létrejveteléhez többet, nevezetesen azt kívánja meg, hogy az erőszak vagy veszélyes fenyegetés abból a célból használtassék, hogy ezáltal a hatóság vagy annak tagja hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozva legyen, vagy pedig valamely intézkedésre kényszerítessék

oly esetben, mikor a levél tartalmából ily célzatra nem lehet következtetni, de a levél — nem zsarolási célból történő gyilkosság, súlyos testi sértés és más közveszélyű büntett elkövetésével való fenyegetést tartalmaz, a Kbt. 41. §-a alá eső kihágást kell megállapítani (Bjogi dtár 19. k. 61.).

c) **Tettleles bántalmazás** — mint az itt tárgyalt bűncselekményeknek harmadik elkövetési tevékenysége — más személy (itt a passzív alany) teste ellen irányuló közvetlen vagy közvetett (pl. szék kirántásával elkövetett) szándékos behatás, más testének ellenséges célú érintése (v. ö. fent 51. l.). Az erkölcsi lealacsonyítást okozó, meggyalázó célú érintés is ideesik; hogy van-e az ily cselekménynek becsületsértő jellege és tehát hogy beleesik-e egyszerűs mind a tettleles becsületsértés fogalmi körébe, az irrevelans. Sérülés bekövetkezése nem fogalmi eleme a tettleles bántalmazásnak; a nyomot nem hagyó orvosi láttelellettel nem igazolható bántalmazás is ideesik (*Curia*, Bjt. 5. k. 146., Grill dtár 8. k. 220.). Tettleles bántalmazásnak minősül a kivédett vagy célttvesztett, testre irányuló támadás is (*Frank*, 282.), ily esetben azonban kíséreltet forog fenn. Az sem szükséges, hogy a passzív alany testére irányult vagy azt érő behatás akadályozó vagy intézkedésre kényszerítő hatást váltson ki (így a *Curia*: a hatósági tagnak vagy közegnek hivatalos eljárása alatt történt tettleles bántalmazása megállapítja a hatóság elleni erőszak büntetvényének tényálladékát abban az esetben is, ha a bántalmazás nem a hivatalos eljárás akadályozására irányult, sőt ha azt nem akadályozta is; Bjogi dtár 5. l. 151.; a tettleles bántalmazás által elkövethető hatóság elleni erőszak tényálladékának létesüléséhez sem a hivatalos eljárás akadályozása, sem az erre irányuló célzat fennforgása nem kívántatik meg, u. o. 7. l. 25). Egyebekben alulról, azaz a Kbt. 46. §-ában meghatározott kihágástól («aki a hatósági hivatalnokot vagy közegget hivatalos eljárásában sértő kifejezésekkel illeti») a hatóság elleni erőszak bűncselekményének e neve abban különbözik, hogy míg csupán szóbeli sértés forog fenn, a Kbt. 46. §-a alkalmazandó, viszont a testnek bármily csekélyfokú érintése (legyintés, meglökés, megrázás stb.) mint tettleles bántalmazás: a hatóság elleni erőszak megállapítását eredményezi (így a *Curia* is, Bjt. 61. k. 17). Egyedül abban az esetben mellőzendő egyszerű érintés esetén a hatóság elleni erőszak megállapítása, amikor a kérdéses cselekmény természetes folyamánya a hatósági fellépéssel szemben kifejtett ellenszegülésnek (pl. az olyan védekezés, melyet letartóztatással szemben átlag mindenki kifejt; *Heller*, 40).

Tettleles bántalmazásnak minősítette a *Curia*: a hatósági közeg egyszerű megfogását (Bjt. 15. k. 225.), a nyomokat nem hagyó kézrátételt (u. o. 5. k. 146.), a csendőrről való ragadását és jelzősinórjának letépését (Bjogi dtár 3. k. 320.), a ködöbást, mely nem talált (Bjt. 56. k. 62.), a tintatartó hozzávágását a hatósági közeghez (Bjogi dtár 9. k. 11.), a sértettnak az ajtón történt kilökését (u. o. 9.), a mellbelökést, melynek az volt a következménye, hogy a meglökött állóhelyéről a korlátnak esett (u. o. 6. k. 177.); a kézbesítő kisbíró arculütését (u. o. 7. k. 228.), midőn vádlott a községi bírót hajánál fogva megragadta, egy másik vádlott azt a szobából kilökte, ismét egy másik a székot kirántotta a hatósági közeg alól, úgy hogy az a földre esett, egyik pedig a kivezényelt tűzoltót úgy meglökte, hogy az tovább lódult (Grill dtár 8. k. 667.).

A tettleles bántalmazás csak akkor állapítja meg a hatóság elleni erőszak büntetvényét, ha az a passzív alanyt α) hivatásából folyó eljárása alatt vagy β) bosszúból hivatásának gyakorlása miatt éri.

α) *Hivatásból folyó eljárás* általában az a tevékenység, melyet a közfunkcionárius jogszabály vagy hatósági meghagyás alapján végez, de az is, mely e feladatkörének ellátásával akár időbelileg, akár egyébként szervesen összefügg. A Min. Indokolás helyes megállapítása szerint: a végrehajtó, aki székhelyéről a végrehajtásnak más községben levő színhelyére utazik: a bírósági szolga, aki a kereset kézbesítése után távozóban van; az országgyűlési képviselő, aki pártértekezleten vesz részt vagy beszámolót tart: e rendelkezés védelmét élvez, mert hivatásból folyó eljárásban van. Megállapítandó ezekből folyólag a hatóság elleni erőszak bűncselekménye nemcsak akkor, amikor a bántalmazás a közfunkcionáriust oly időben éri, amelyben kötelességszerű, hivatalos cselekményt végez, hanem akkor is, amikor arra reáakad és illetőleg annak formális bevégezése után távozóban van. Konkrét esetben csak az összes körülmények figyelembevételével dönthető el helyesen a kérdés, mégis irányadó elvül szolgálhat, hogy a Hbv. tettleles bántalmazás esetén főleg elsősorban a hatósági tekintélyt kívánja megvédeni és pedig addig, míg a közfunkcionárius a közönség szemében e minőségében szerepel (nincs tehát pl. hivatásból folyó eljárás alatt a közhivatalnok, míg lakásából hivatali helyiségébe megy, ugyanígy *Heller*, 41).

A tettleles bántalmazás, mely a közfunkcionáriust hivatásából folyó eljárása alatt éri, minden körülmények között megállapítja a hatóság elleni erőszakot. Közömbös tehát: 1. vajjon *jogszerű-e* avagy szabálytalan, vagy éppen jogellenes *volt-e* a hatósági

eljárás (a Hbv. vonatkozó helyei nem kívánják meg itt a jogszerűség kellékét (így a *Curia* is: az a körülmény, hogy a hatóság tagja hivatásának jogszerű gyakorlásában volt-e a tetteleges bántalmazás-kor, a vádbeli bűncselekmény ezen elkövetési alakjánál nem törvényes alkati elem; Bjt. 80. k. 141.), 2. vajjon a tetteleges bántalmazás összefügg-e azzal az eljárással, melynek során az elkövetetett (így a *Curia* is, midőn kimondja, hogy a tetteleges bántalmazás által elkövethető hatóság elleni erőszak tényálladéknak létesüléséhez nem kívántatik meg, hogy a tettelegesség indítóoka és a sértett hivatalos eljárása között okozati összefüggés legyen; Bjogi dtár 7. k. 25), 3. vajjon a bántalmazott hatósági személynek volt-e a cselekmény elkövetésekor a tettes felett hatósági joga (*Curia*: büntetőjogi szempontból a hatóság elleni erőszak tényelemeit illetően nem szükséges, hogy a hivatalos eljárásaiban levő köztisztviselő, illetve hatóság az őt bántalmazók ellen bírjon hatósági joggal, hanem már magában nézve is elegendő, ha az eset alkalmával hivatalos eljárásban volt; Bjogi dtár 8. k. 147; a Hbv. a hatósági személyt bárkivel, tehát nem csupán azzal szemben védi, akivel szemben eljárása éppen vonatkozásban áll; u. a. 22. k. 82. l.).

A bírói gyakorlatban ezek az elvek legnagyobb részét elismerésre találtak; így kimondotta a *Curia*, hogy hatóság közegének hivatásából folyó eljárása alatt történt tetteleges bántalmazása az 1914: XL. t.-c. 4. § 2. bekezdésébe ütközik, bár a hatóság közegének eljárása jogszerűség szempontjából kifogás alá is esik (Bjogi Hat. Tára 6. k. 669.; Bjogi dtár 10. k. 166.); hatósági közeg bántalmazása által elkövetett hatóság elleni erőszak esetében nem tényálladási elem a hivatás gyakorlásának jogszerűsége; hatósági közegét goromba viselete sem fosztja meg az őt megillető büntetőjogi védelemtől (Bjt. 72. k. 32.); hatóság elleni erőszak megállapított, mikor vádlott a sértettet a vezetése alatt álló postahivatalban hivatalos órában és akkor bántalmazta, midőn e hivatal a postaszolgálatot igénybevevő közönség részére nyitva állott; az a körülmény, hogy vádlott a sértettet akkor bántalmazta, midőn ez a közönség részére fenntartott helyen tartózkodott, a sértett hivatalos működését meg nem szüntette és fel nem függesztette, mert a postahivatal helyiségében a postamester működési helyének a közönség helyétől való elrekesztése a rend fenntartása és a postai forgalom lebonyolítása céljából történik a nélkül, hogy a postamester hivatalos eljárásának folytatása a részére elkerített helyre szorítva lenne (Bjogi dtár 3. k. 122.); a községi bíró, mint a helyi hatóságnak rendőri hatáskörrel bíró közgege — helyesen tagja — törvényes hatáskörében járt el, amidőn a községi örszobában tettelegeskedő és rakoncátlankodó vádlottat, miután azon előzetes parancsának, hogy az örszobából távozzék, nem engedelmese-

dett, onnan kivezette s így vádlott azáltal, hogy akkor a községi bírót arcul ütötte és őt megragadta, magával a földre rántotta, a községi bírót hivatalos eljárása alatt bántalmazta (Bjogi dtár 5. k. 21.); a csendőr, mikor felettes hatóságának meghagyására a bíróság előtt megjelrik és az általa hivatalos eljárása alatt tapasztaltakra vonatkozóan tanuként kihallgattatik, hivatalos eljárásban levőnek tekintendő, ennél fogva az ellene ezen hivatalos eljárás alatt elkövetett tetteleges bántalmazás: hatóság elleni erőszak (u. o. 1. k. 243.); a tánemulatság feletti felügyelettel megbízott polgári rendőr hivatalos eljárásban van (u. o. 133.); levélhordónak levélkihordás közben tetteleges bántalmazása hatóság elleni erőszak (Bjt. 48. k. 186., 49. k. 170.), mezőőr mindaddig, míg a felügyeletére bízott területen tartózkodik, hivatalos eljárásban van (u. o. 65. k. 109.); hatóság elleni erőszakot követ el az is, ki a hatósági eljárás befejezése után hazatérő rendőröket tetteleg bántalmazza (u. o. 50. k. 276.); hatóság elleni erőszak, midőn vádlott a nem a végrehajtási törvényben meghatározott módon eljáró községi bírót tetteleg bántalmazta (u. o. 38. k. 54.); midőn vádlott tetteleg bántalmazta a községi bírót, ki záróra letelte előtt akarta a kocsmát kiüríteni (u. o. 38. k. 62.); midőn vádlott a felsőbb utasításra eljáró végrehajtót tetteleg bántalmazta, bár az ítéletben a teljesítésre kiszabott határidő még nem járt le (u. o. 44. k. 267.); a budapesti tábla egy alkalommal kimondotta, hogy a fölöttes közhivatalnok által alantasa irányában mindkettőjük hivatalos eljárása során elkövetett tetteleges bántalmazás nem hivatali hatalommal való visszaélésnek, hanem hatósági közeg elleni erőszaknak minősül (Bjt. 70. k. 132., a tényállás az volt, hogy egy villamos vasúti ellenőr a villamos kocsi-ban a jegyeket vizsgálva ebbeli tapasztalatai fölött szóváltásba keveredett a kocsin szolgálatot teljesítő villamos vasúti kalauznővel, majd ezt tetteleg bántalmazta).

Ha a közfunkcionárius fellépése *jogtalan támadásnak* minősül s a megtámadott védekezés közben a támadó közfunkcionáriust tetteleg bántalmazza, *jogos védelem* címén felmentő ítélet hozandó.

Igy a *Curia* felmentette vádlottat, ki az őt ok nélkül puskatussal megütő pandurt megütötte (Bjt. 7. k. 116.), ki az indokolatlanul tettelegeskedő rendőröket meglöködöste (Bjogi dtár 5. k. 195.); a felmentés indoka azonban rendszerint nem a jogos védelem, hanem a tényálladékszerűség hiánya, azaz az a körülmény, hogy a hatósági közeg hatáskörét túllépve nem hivatásából folyó eljárásban volt, amikor bántalmazták (a tényálladékhianyra v. ö. Tank. IV. kiad. 1. k. 124. l.).

β) Ha a tetteleges bántalmazás a közfunkcionáriust nem hivatásából folyó eljárása alatt, hanem az előtt vagy után érte, nincs hatóság elleni erőszak, kivéve ha a tettes a közfunkcionáriust hivatásának gyakorlása miatt bosszúból bántalmazta. Ehelyütt a bosszú mint motívum tényálladási elem (a Btk. 419. §-ában csak törvény által figyelembevett súlyosító körülmény). A Hbv. ezzel

egyfelől a hivatás gyakorlásának szabadságát kívánta fokozni, másfelől arra törekedett, hogy a büntettes erkölcsi egyéniségére rendkívül jellegzetes bosszú-motívum már e részleges reform keretében is értékesíttessék (Min. Ind.). Heller szerint «a hivatásból folyó eljárás előtt» bosszúból elkövetett tetteges bántalmazás is ideesik (i. m. 42); részemről e felfogást nem oszthatom, mert a törvény a «miatt» szócskával nyilván arra utal, ami különben a dolog természetéből is folyik, hogy a hivatás gyakorlása ehelyütt ok, mely a bosszú motívumát s az annak nyomán elkövetett tetteges bántalmazást mint okozatot kiváltja. Következésképp csak a hivatás gyakorlását követő oly tetteges bántalmazás állapítja meg a hatóság elleni erőszak bűncselekményének e nemét, mely ugyan a hivatás gyakorlásából fakadó bosszú mint motívum vált ki. Hogy mennyi időn belül elkövetett tetteges bántalmazás esik ide, azt a törvény nem határozza meg. Ez ténykérdés, melynél főleg az a körülmény döntő, vajjon a bosszú érzése vezette-e még a tettet vagy sem. Idevágólag helyes Heller-nek az a megállapítása, hogy mennél hosszabb idő folyt le az eljárás óta, annál kevésbé lesz megállapítható az eljárás miatti, bosszúból fakadó bántalmazás.

A tetteges bántalmazás elkövetési tevékenységével kapcsolatban vitás kérdés, vajjon fennforoghat-e a hatóság elleni erőszak e neménél kísérlet? A Curia néhány ítéletében annak a nézetnek ad kifejezést, hogy *kísérletről ehelyütt nem lehet szó* (így kódobás esetén, mely nem talált, bevégzett büntetést állapított meg, Bjogi dtár 2. köt. 100. l.), sőt egy esetben — az alsóbíróság ítéletével szemben, mely kísérletet állapított meg — kijelentette, hogy a tetteges bántalmazás arra való tekintet nélkül, hogy ezáltal a hatósági közeg a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában akadályoztatott-e vagy sem, a hatóság elleni erőszak büntettének tényálladékát megállapítja s így az a Btk. 165. §-a alá eső hatóság elleni erőszak bevégzett cselekményét képezi (Bjogi dtár 1. köt. 119. l.). Viszont kijelentette egy ízben a Curia elvi éllel, hogy «a kir. táblának az a kijelentése, hogy a hatóság elleni erőszak bűncselekményének kísérlete nem lehetne, elfogadható alappal nem bír (Bjogi dtár 7. köt. 222. l.), sőt volt eset, midőn meg is állapította a Curia a kísérletet (vádolt a vasúti főkalauzt kővel dobálta, de a dobások őt nem találván, a bántalmazás tényleg be nem állott, vádolt azonban mindenesetre bántalmazni akarta s ezt tényleg meg is kísérlette; Grill dtár 8. köt. 221. l.), Illés (II.

77.) és Finkey (i. m. 834.) nem tartják kizártnak a kísérletet. Részemről szintén azt vitatom, hogy a kísérlet ehelyütt előfordulhat és pedig mindazokban az esetekben, melyekben a tettesnek a tetteges bántalmazásra irányuló szándéka kétségtelen, amennyiben e szándék megvalósítását megkezdette, de az eredmény: a hatósági közeg testének érintése elmaradt; figyelmeztetnem kell azonban arra, hogy a tetteges bántalmazásra irányuló tettesi magatartás (kódobás, botfelemelés, kéznek arculütésre emelése stb.) igen sokszor erőszaknak, vagy veszélyes fenyegetésnek minősíthető, mikor is az első két elkövetési mód egyikével állunk szemben, s bevégzett hatóság elleni erőszakra van szó. Megállapíthatom ezeknél fogva a szabályt, mely úgy hangzik, hogy a tetteges bántalmazás meg kezdése csak az esetben büntetendő a hatósági közegek elleni erőszak büntettének kísérleteként, ha nem esik az az akadályozásra, vagy kényszerítésre irányuló erőszak vagy veszélyes fenyegetés fogalma alá.

4. A bevégzettség s kísérlet, a részesség s a szándék szerepéről a megelőző fejtegetések során részletesen szólottam, (a szándékot illetően a Curia szerint elég, ha az akarva cselekvő tettes tudatában az összes tényálladékai elemek megvannak; Bjogi dtár 22. k., 82. l.), úgyhogy még csak a halmazati kérdéseket kell megvilágosítanom.

E téren sokáig úgy az irodalomban, mint a gyakorlatban szerfelett nagy volt az ingadozás; ma már tisztultak a nézetek s csekély eltérésektől eltekintve, a következő szabályok alakultak ki:

a) Ha a hatóság elleni erőszak büntettének elkövetése oly tevékenység útján történt, mely valamely különálló bűncselekmény törvényes fogalmába is beleillik, de a hatósági közegen a testi sértésnél enyhébb jogsértést idézett elő s más jogtárgyat nem sértett, — úgy ez egyébként különálló bűncselekmény a hatóság elleni erőszak büntettébe beleolvad.

A Curia állandó gyakorlata szerint csupán hatóság elleni erőszak állapítandó meg, midőn vádolt cselekménye egyezsersmind a Kbt. 41. §-ába ütköző veszélyes fenyegetés, vagy ugyancsak a Kbt. 46. §-ába ütköző úgynevezett hatóságsértés; hasonlóképpen nincs helye a Bv. 2. §-ába ütköző s a Bv. 4. §. 2. pontja szerint minősülő becsületsértés külön megállapításának, mert e cselekményeket, illetve ezek elkövetési cselekvését a hatóság elleni erőszak büntettének törvényes fogalma abszorbeálja (v. ö. Mutató, 245—246.). Ellenkező határozatok: aki hatóság közegét hivatásából folyó eljárása alatt tetteges bántalmazta és hivatásának gyakorlásában akadályozta, ezenfelül

pedig büntetendő kifejezésekkel is illette, a hatóság elleni erőszak vétségén felül még a becsületsértés vétségében is bűnös (Bjogi dtár 12. k. 112.) becsületsértés és nem hatóság elleni erőszak címén lett büntetve az, ki kezének ütésre emelésével akadályozta a hatóság közegét hivatásának jogszerű gyakorlásában (u. o. 10. k. 162.). *Megfontolást érdemel a Curianak legutóbb hozott következő ítélete*: A kir. ítélőtábla — szemben a kir. törvényszékkel — úgy találta, hogy a becsületsértés vétsége a hatóságnak közegé ellen elkövetett erőszak vétségébe beleolvad és azzal jogi egységet képez, mert — miként mondja — a vádlott a lealacsonyító és megszegyenítő kifejezéseket ugyanazon alkalommal, folytatólagosan használta, midőn a hatósági közeg elleni erőszakot az ellenszegüléssel és tetteges bántalmazással egyidejűleg elkövette, a szóbeli becsületsértés tehát az alkalmazott erőszakkal nyilvánvalóan egyazon elhatározásból eredvén, a szándék egységénél fogva önálló bűncselekmény gyanánt nem minősíthető. Ez az álláspont azonban téves. Más az elkövetési cselekedete a szóbeli becsületsértésnek s más a hatóságnak közegé ellen elkövetett erőszak vétségének és különböző az a jogi érdek is, melyet sértenek. Ily esetben pedig az anyagi jog szabályánál fogva azonos szándék és egy akaratelhatározás mellett is többség létesül, mert különben büntetőigény alapjául szolgáló és önálló bűncselekmény törvényes fogalmát betöltő tényálladási elemek büntetőjogilag megfelelően nem értékelhetnének és a hatóság közegének egyéni sérelme joghátrány nélkül maradna. A testi sértést illetőleg a Curia 28. sz. teljes ülési határozata már kimondta, hogy a testi sértés büntette vagy vétsége a hatóságnak közegé ellen elkövetett erőszak vétségével a Btk. 96. §-a szerint anyagi halmazatban áll. Ezen és a most szóban forgó eset között pedig elvi szempontból valóban nincs, azaz csak az anyagi halmazatot még inkább indokoló annyi különbség van, hogy az adott esetben a jogsértő eredményt nem is egy, hanem egymástól különböző két elkövetési cselekedet, nevezetesen az egyiket a tetteges bántalmazás, a másikat a szóbeli sértegetés hozta létre. (1930. febr. 19-én kelt B. II. 7987/1916. sz. magánúton beszerzett ítélet). Helyesen mondotta ki a Curia, hogy a hatósági közeg bántalmazása közben elkövetett ruharongálás, vagy egyéb vagyonrongálás (Btk. 418. §), beleolvad a hatóság elleni erőszak bűncselekményébe (Bjt. 63. k. 224., 65. k. 17.).

A beolvadásra vonatkozólag jelentős a Curianak következő kijelentése: Aki valamely gyülekezetet a Btk. 171. § 1. bek.-ében körülírt módon hatóság elleni erőszak elkövetésére reábir s azután a hatóság elleni erőszakot a csoport többi tagjaival együtt végre is hajtja, annak terhére csupán a hatóság elleni erőszak állapítandó meg; az izgatás e bűncselekménybe beolvad; a felbujtás és vezetői tevékenység csak nyomatékos súlyosító körülmény (Bjt. 78. k. 139.).

b) *Ha a hatóság elleni erőszak büntetnének elkövetése alkalmán kifejtett erőszak, fenyegetés vagy tetteges bántalmazás a hatósági közegen legalább is testi sértést vagy éppen súlyosabb sérelmet okozott, úgy az eszerint igazodó bűncselekmény önállósul, illetve a hatóság elleni erőszak büntetnével anyagi halmazatban büntetendő.*

Idevágólag irányt szabott a bírói gyakorlatnak a Curia 28. számú döntvénye, melyben kimondatott, hogy ez esetben, ha a hatósági közeg hivatalos feladatának foganatosításában általa akadályoztatik, hogy ellene a megakadályozás céljából testi sértés büntette vagy vétsége követetik el, és ha ezáltal a megakadályozás be is következett: a tettes a Btk.-nek 165., illetőleg 168. §-ában, valamint 301. §-ában, esetleg a 303. §-ában, illetőleg az eredményhez képest a Btk. XX. fejezet további rendelkezésében meghatározott büntetendő cselekményekben mondandó ki bűnösnek és a halmazat szempontjából ellenében nem a Btk. 95. §-a, hanem 96. §-a alapján az általános rész VIII. fejezetének további rendelkezései megfelelően alkalmazandók. A hatóság elleni erőszak elkövetése közben okozott könnyű testi sértés is anyagi halmazatban büntetendő, hasonlóképpen a testi sértés minden neme, továbbá a szándékos emberölés gyilkosság és e büntettek kísérletei (Bjt. 61. k. 59. l.) vádlott a szándékos emberölés kísérletében s ezenfelül az azzal a Btk. 96. §-a szerint anyagi halmazatban álló hatóság elleni erőszak büntetnében nyilvánított bűnösnek; v. ö. még Grill dtár 8. k. 230. l.: a Curia a gyilkosságot s hatóság elleni erőszakot anyagi halmazatban büntette; szándékos emberölés, illetőleg annak kísérlete és hatóság elleni erőszak: anyagi halmazat (Bjt. 5. k. 284., 6. k. 398., 61. k. 59., 77. k. 200.), a testi sértést is állandóan anyagi halmazatba foglalja Curia a hatóság elleni erőszakkal (Mutató, 246. és újabban Bjt. 58. k. 102., 59. k. 121., 74. k. 183.).

c) *Ha a hatóság elleni erőszak büntetnének elkövetésekor akár ugyanazzal a tevékenységgel, akár külön cselekvéssel a tettes a hatósági közegen kívül, más jogtárgyat is sértett, az így létrejött bűncselekmény a hatóság elleni erőszak büntetnével anyagi halmazatban büntetendő. Ezért a hatósági közeg elleni erőszak s az az ellen elkövetett becsületsértés helyesen anyagi halmazatba foglalandó (így legutóbb a Curia is fentidézett 1930. febr. 19-én hozott ítélete).*

Helyesen anyagi halmazatot állapított meg a Curia, midőn vádlottak nemcsak hatóság elleni, hanem egyidejűleg magánosok elleni erőszakot is elkövettek (Bjt. 58. k. 152. l.); midőn vádlott a végrehajtó ellen alkalmazott veszélyes fenyegetéssel egyidejűleg a végrehajtó fél ügyvédjét bántalmazta (Bjogi dtár 3. k. 305. l.); midőn vádlottak a hatósági közegét hivatalos eljárása közben tetteges bántalmazták s ugyan-ezen alkalommal azt azzal fenyegették, hogy ha azért, mivel megszegyenítette őket, nem fizet, akkor megölik (hatóság elleni erőszak és zsarolás büntetnének kísérlete; Bjogi dtár 3. k. 370. l.). Tévesen eszmei halmazatot állapított meg a Curia anyagi halmazat helyett hatóság elleni erőszak és jogolyszöktetés között (Bjt. 5. k. 132., 13. k. 53., 23. k. 300.) s helytelenül deliktumegységet állapított meg az istenkáromlás, vallás elleni kihágás s a hatóság elleni erőszak között. A Btk. 368. §-ába ütköző jogtalan elszajátítást (zálogbavett dolgok önhatalmú erőszakos visszavétele), amelynyiben hatóság elleni erőszak útján követtetett el, többször csak mint hatóság elleni erőszakot (Bjt. 7. k. 194., 36. k. 137., 138., 140.), máskor

ezzel anyagi halmazatban büntette a Curia; nézetem szerint helyesebb anyagi halmazatot állapítani meg, mert külön jogtárgyak támadtattak meg. Helyesen anyagi halmazatot állapított meg a Curia, midőn a nemzetgyalázó kifejezés hatóság elleni erőszakot is megvalósít (Bjt. 76. k. 20.); kimondotta a Curia, hogy aki az elzárt vasúti sorompót kinyitja s e közben azt megrongálja s ez alkalommal a vasúti őrt fenyegeti, nemcsak a Btk. 437. §-a alapján, de hatóság elleni erőszak címén is büntetendő (Bjt. 63. k. 138.); a végrehajtás foganatosításának a bírósági végrehajtó ellen alkalmazott veszélyes fenyegetés által történt akadályoztatása és a végrehajtó fél ügyvédjének sérelmére, habár ugyanezen alkalommal elkövetett testi bántalmazása a büntetőjog szempontjából sem azonos tetteknek, sem pedig oly bűncselekménynek nem tekinthetők, amelyeknek egyike a másikat abszorbeálja, hanem a Btk. rendelkezésénél fogva azok mind-egyike egymástól lényegesen eltérő alkatelemekkel bíró olyan különálló büntetendő cselekménynek képezik a tényálladékat, amelyek külön elbírálás tárgyát is képezhetik (Bjogi dtár 3. k. 162.), rágalmozás, magániaksértés és hatósági közeg elleni erőszak egy alkalommal, de folytatólagosan történt elkövetés esetében egymással anyagi halmazatban állapítandók meg, mert e három bűncselekmény a jogrendet három különböző irányban sértette meg (Bjt. 80. k. 141.).

d) Több hatóság elleni erőszak csak akkor többség, ha azok hely, idő, alkalom tekintetében különböznek.

Anyagi halmazatot állapított meg a Curia s két külön cselekménynek minősítette a két rendőr ellen, habár folytatólag, de külön helyen elkövetett ellenszegülést és bántalmazást, — viszont kimondotta, hogy midőn vádlott az egyik rendőr személye ellen megkezdett erőszakot az ennek segélyhívására a helyszínén nyomban megérkezett másik rendőr ellen folytatta: vádlott e cselekményei a hatóság elleni erőszaknak csakis egy büntetést állapítják meg (Grill dtár 8. köt. 229. l.), a hivatalos ügyben együtt eljáró hatósági tag és hatósági közeg ellen elkövetett erőszak egymástól elválasztva, külön-külön veendő elbírálás alá s a kettő között tett azonosság esete fenn nem forog (Bjt. 69. k. 197.); viszont ellenkezőleg kimondotta a Curia, hogy egy egységes büntetendő cselekmény, nem pedig halmazat állapítandó meg, mikor vádlott az intézkedő községi bírót s a foganatosító rendőrtizedest ugyanazon egy alkalommal, egyazon hatósági intézkedésnek ellenszegülve bántalmazta (Bjogi dtár 6. k. 207); a katonahatóság által kiküldött törzsermester és gyalogos katona együtt egy járőrt alkotnak, ők tehát a katonai hatalom gyakorlására kiküldött közületnek, mint egységet alkotó szervnek tagjai; lévén a járőr jogi egység, az azon ejtett sérelem is egységet alkot, és tehát a járőr tagjainak száma szerint részekre nem bontható (Bjt. 79. k. 180.), amikor vádlott egyetlen hatósági intézkedést hiusított meg az ott jelenvolt két személy (végrehajtó és a védelmére kelt ügyvéd) ellen alkalmazott erőszakkal, csak egyrendbeli hatóság elleni erőszak forog fenn (Jogi Hírlap, 1928. évf. 13. sz. és 1929. évf. 10. sz.).

II. TÍPUS.

A csoportosulás útján való elkövetés.

A csoportosulás útján elkövetett hatóság elleni erőszak bűncselekményének törvényes fogalma, figyelemmel a Hbv. 2. § 1., 3. bek. 4. § 1. bek., 7. § 1. bek. és 9. §-ában adott, illetőleg utalás útján kifejezésre juttatott meghatározásokra egységesen körülírható és pedig így: büntetendő a csoportosulás, melynek célja az, hogy a passzív alanyt akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozza, vagy intézkedésre kényszerítse vagy hogy a passzív alanyt hivatásából folyó eljárása alatt vagy pedig bosszúból hivatásának gyakorlása miatt tetteleg bántalmazza.

1. Elkövetője e bűncselekménynek a csoport, mely fogalom tárgyában ugyanazok az ismérvek kívántatnak meg, mint amelyek a lázadás elkövetőjeként szereplő csoportnál jellegzetesek (v. ö. fent 80. l.). Az itt mondottak kiegészítésül utalok Heller-nek arra a némi tekintetben korrektívumokra szoruló, egyébként helyes megállapítására, hogy a több ember együvé tartozósága csak akkor csoport, ha akár számszerű fölényével, akár az együtteség által más módon kifejezésre juttatott erejével föllépésében mint egység érezteti hatását (i. m. 29). Felelősségre vonható elkövető természetesen nem a csoport, mint ilyen, hanem az abban résztvevők, a színhelyen jelenvoltak csoporttagok, kik mint önálló tettek büntetendők — és pedig honpolgárságra való tekintet nélkül, tehát a külföldiek is, mert ezek éppúgy engedelmességgel s tisztelettel tartoznak az állami jogrend szerveivel szemben, mint a magyar honosok, következésképp hatóságsértő cselekményük büntetőjogi értékelését más államhoz tartozóságuk nem érinti.

2. Jogi tárgy itt is a hatósági tekintélyhez, cselekvési szabadsághoz fűződő érdek, s tevékenységi tárgy, illetőleg passzív alany az e címen meghatározott szervek és személyek.

Jogilag védett közérdek lévén a sértés tárgya, a vád képviselője kizárólag a kir. ügyész, pótmagánvád tehát nem foghat helyt.

3. Elkövetési cselekvés a törvényben meghatározott célra irányuló csoportosulás. E fogalmat illetően ugyanazok az ismérvek döntők, amelyek a lázadás elkövetési tevékenységeként meghatározott csoportosulásnál irányadók (v. ö. fent 81. l.).

A befejezettséghez elég a csoporttá alakulás (feltéve mindig a többször említett s alább megvilágosítandó célzat létét); semmi

további, tehát sem erőszak, sem veszélyes fenyegetés, sem akadályozás, sem intézkedésre kényszerítés, sem tetteges bántalmazás a bűncselekmény teljességéhez nem szükséges. Szorosán véve a csoporttá alakulás, csoportosulás kísérleti cselekmény, melyet a törvény korai stádiumban lezárva mint bevégzett deliktumot büntet, amely büntetőjogi konstrukcióhoz az a következmény fűződik, hogy e bűncselekménynek kísérlete fogalmilag ki van zárva (v. ö. Tank. IV. kiad. I. k. 126. l.). A csoport részéről kifejtett további tevékenység csupán a bűnösség értékelésénél jön figyelembe s annak egyes mozzanatai (erőszak, fenyegetés, akadályozás, intézkedésre kényszerítés, tetteges bántalmazás) mindenestre bizonyítékul szolgálnak a törvénykivánta célzat fennforgása tárgyában.

Megjegyezni kívánom, hogy az egyes csoporttagra bizonyítható oly cselekvés, mely ha csoportosuláson kívül egyes egyén által elkövetve az első típus körébe eső hatóság elleni erőszaknak minősül, nem viszi át a tényálladékot ebbe a fogalmi kategóriába; ellenkező esetben az a különös helyzet állana elő, hogy akit csak a csoportosulásban való részvétel terhel, az a Hbv. 2. §-a esetében öt évig terjedhető börtönnel (1. bek.) büntetnének, aki pedig pl. akadályozási cselekményt követett el, annak büntetése három évig terjedhető börtön lenne (elkerülhető volna ugyan ez az inkonveniencia a két minőségű cselekménynek halmazatba foglalásával, ám ennek ellentmond az a körülmény, hogy a törvény szelleme szerint a csoportosulás mint elkövetési tevékenység abszorbeálja az akadályozást stb.).

A csoportosulás csak abban az esetben vonható a kérdéses törvényes fogalom alá, ha megállapítható, hogy a csoportot mint ilyent a törvényben meghatározott célzat hatja át, és pedig közelebből α) a hivatás jogszerű gyakorlásában erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel való akadályozás, β) az erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel való intézkedésre kényszerítés, γ) a hivatásból folyó eljárás alatti vagy δ) bosszúból a hivatás gyakorlása miatti tetteges bántalmazás célzata.

Megállapítható, hogy amit a Hbv. e helyütt céltartalomként jelöl meg, az a csoportosulás esetén kívüli elkövetés címen tárgyalt első típusú bűncselekmény-kategóriánál elkövetési tevékenység, miből folyólag mindaz, aminek részletes és a bírói gyakorlatra támaszkodó kifejtését ez utóbbi vonatkozásban fennebb nyújtottam, minden további nélkül e helyütt is érvényes.

4. A szándékot illetően hangsúlyozom, hogy bár e második típus körébe eső cselekménynél a törvényben meghatározott célú csoportosulás az elkövetési cselekvés, mégis az egyes csoporttagoknál megkívánt szándék lényegileg dolus eventualis, és pedig ennek tipikus megjelenési alakja. A dolus specialis-nak ugyanis tulajdonképpen csak a csoportnál kell meglennie, oly értelemben, hogy a körülményekből vont következtetés alapján meg legyen állapítható, hogy a csoport hatóságot stb. erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozni, intézkedésre kényszeríteni, tetteges bántalmazni törekedett (ily visszakövetkeztetésre alkalmas körülmény pl. a tényleg bekövetkezett akadályozás stb., a cél tekintetében kétséget fenn nem hagyó fenyegető fellépés, a csoportot összehívók kifejezett tendenciája stb.). Az egyes csoporttagoknál is meglehet, többjénél-kevesebbjénél meg is van ez a célzat, de nem kell, hogy kifejezetten meglegyen és tehát az sem kell, hogy minden felelősségre vonható csoporttag terhén bizonyíttassék. A törvény lényegileg a csoportosulásban álló veszélyt vonja a büntetőjogi értékelés körébe s azt a veszélyt minősíti büntetést érdemlőnek, mely a hatóságok tekintélyét, cselekvési szabadságát sértő cél irányában jut jelentőséghez; e veszély létrehozásához minden csoporttag hozzájárul, és pedig nemcsak az, kinek lelki világában ez a cél megtestesül, hanem az is, kinél az eredmény-lehetőség képzete nem hatott visszatartólag olyképp, hogy tartózkodott volna a csoportba való belemenéstől. Aki egy hatósággal szemben alakuló csoportban tagként olvad bele, az — habár csak eventualiter is — szándékával átfogja a csoportosulás célzatát, amit nyilvánvalóvá tesz azáltal, hogy bennmarad a csoportban s így részesévé lesz annak a felelősségnek, mely a csoportosulás veszélyéből, a csoport további magatartásából ered. Közel áll a felelősségnek e formája ahhoz a felelősségi alakhoz, melyet lavina-felelősség névvel illettem (v. ö. Kézikönyv IV. k. 65., 66. l.). E nézetem helyességét igazolja a Hbv. alább tárgyalandó 10. §-a is, mely szerint nem büntethető az, ki a csoportosulás színhelyét elhagyja s a csoportosulásban többé részt nem vesz, mely büntetlenséget kiváltó körülmény alapja nemcsak a visszalépés, hanem a veszély előidézésében vagy fokozásában való részvétel nullifikálása.

5. Minden további kérdésben (részesség, jogellenesség, halmazat stb.) az első típusnál részletesen megbeszélt szabályok irányadók.

27. §. Büntető jogkövetkezmények és minősített esetek.

I. A hatóság elleni erőszak bűncselekményei a büntetőjogkövetkezmények tekintetében a bennük rejlő bűnösségi mennyiség szerint igazodnak s e bűnösségi mennyiség absztrakt értékelésében többféle nemű és súlyú büntetéshez juttatnak. A különböztetésnél és szétválasztásnál figyelembe veszi törvény egyfelől a két típus súlykülönbségét, másfelől ezeken belül a sértett passzív alany közjogi jellegét és jelentőségét. A nagyobb tekintélyt, szélesebb vagy fontosabb hatósági jogkört hordozó közfunkcionárius ellen elkövetett cselekmény büntetése súlyosabb, mint azé, mely kevésbé jelentős vagy kisebbfokú tekintéllyel és hatáskörrel felruházott hatósági szervet ér, — viszont ugyanazon orgánum ellen csoportosulás útján elkövetett hatóság elleni erőszak mindig súlyosabb deliktum, mint az, melyet egyes személy csoportosuláson kívül követ el.

Figyelemmel e szempontokra, az egyes bűncselekmények büntetései a következők:

1. **Öt évig terjedhető börtön**, ha a sértett hatóság vagy annak tagja országgyűlés tagja vagy választott tisztviselője s az elkövetési tevékenység csoportosulás (Hbv. 2. § 1., 3. bek.).

2. **Három évig terjedhető börtön**, ha a cselekmény ugyanezrek ellen, de csoportosulás esetén kívül követtetett el (Hbv. 2. § 2., 3. bek.).

3. **Öt évig terjedhető fogház**, ha a sértett hatóság közege vagy annak tekintendő személy (Hbv. 5. §) s a cselekmény csoportosulás (Hbv. 4. § 1. bek.).

4. **Három évig terjedhető fogház**, ha a hatósági közeg vagy ennek tekintendő személy ellen csoportosuláson kívül követtetett el a cselekmény (Hbv. 4. § 2. bek.).

5. **Három évig terjedhető börtön**, ha a csoportosulás útján elkövetett cselekmény az országgyűlés közege vagy őrségének tagja ellen irányul (Hbv. 7. § 1. bek.).

6. **Két évig terjedhető börtön**, ha ugyanezrek ellen, de csoportosulás esetén kívül követtetett el a cselekmény (Hbv. 7. § 2. bek.).

A hatóság, bizottság vagy személy támogatására vagy védelmére rendelt vagy kelt személy ellen elkövetett cselekmény olybá

veendő, mintha az illető hatóság, bizottság vagy személy ellen követtetett volna el, minélfogva a fenti megkülönböztetés szerint az 1—6. pont alatt felsorolt büntetések alkalmazandók. A törvény idevágó 9. §-a szerint ugyanis: A 4., a 6., a 7. és a 8. §-ban meghatározott büntetést kell alkalmazni az ott foglalt megkülönböztetések szerint akkor is, ha az idézett §-okban említett cselekmények valamelyikét a 2., a 4., és a 7. § alá eső hatóságok, bizottságok, vagy személyek támogatására vagy védelmére rendelt vagy kelt személyek ellen követik el.

Idevágólag *Degré Miklós* a Hbv. e szakaszának orvoslást igénylő hézagára figyelmeztet. A szóbanforgó 9. § ugyanis kétséget hagy fenn az iránt, vajjon a nem említett 2. §-ban meghatározott hatóság, hatósági tag, országgyűlési tag vagy országgyűlés választott tisztviselőjének védelmére kelt személy ellen elkövetett cselekményre mily büntetés alkalmaztassék. A 2. §-ban meghatározott büntetés (öt, illetve három évig terjedhető börtön) — ezt kimondó jogszabály hiányában — nem alkalmazható, következésképp a 4. §-ban megjelölt büntetés (öt, illetve három évig terjedhető fogház) látszik alkalmazhatónak, ám ez — mint helyesen jegyzi meg *Degré* — azzal a következtetéssel jár, hogy kisebb védelemben részesülne az, aki pl. a képviselőház elnökét vagy egy minisztert véd meg a támadás ellen, mint aki a képviselőház valamelyik alárendelt közegeinek védelmére kel (v. ö. *Illés—Degré Zsebk.* 1929. 489.).

II. Mindenik esetben minősítő körülmény, ha a cselekményt felfegyverkezett csoport vagy személy követte el.

Tekintettel arra, hogy felfegyverkeztség esetén kétségtelenül azért büntet súlyosabban a törvény, mert ezáltal a cselekmény az életre s testi épségre veszélyes, nyilvánvaló, hogy fegyveren a testi épségre s az emberi életre veszélyes oly eszközt kell érteni, melynek természetes használata legalább is testi sértés előidézésére alkalmas (v. ö. még *Kézikönyv* IV. k. 57. l.).

A Curia régebbi gyakorlata szerint: fegyver alatt nem érthetők mindama dolgok, amelyek testi sértés vagy halál okozására alkalmasak, hanem csak a műszaki értelemben vett fegyverek, amelyek rendeltetése a támadás vagy védelem (*Grill dtár* 8. köt. 235. l.) s így nem tekintette fegyvernek: a fejszét, baltát, a konyhakést, az ölmosbotot, a bicskát, az ásót. Van azonban oly régebbi ítélete is a Curianak, melyben a vasvillát, baltát, fejszét fegyvernek tekintette. Újabban elvi értelemben ki legfelső bíróságunk, hogy: *hatóság elleni erőszak esetében fegyver alatt nemcsak a műszaki értelemben vett fegyver, hanem minden a testi épségre vagy az emberi életre veszélyes eszköz értendő* (*Bjogi dtár* 3. köt. 95. l., *Jogi Hír-*

lap 1928. évf. 10. az.), s fegyvernek minősítette a zsebkést (Bjt. 69. k. 193., ellenk. u. o. 70. k. 271.), kaszát (Bjt. 60. k. 99. l.), a vasvillát (Bjogi Hat. Tára 6. k. 770. l., Bjogi dtár 13. k. 32. l.); a kétujjnyi vastag és 140 cm hosszú bot, amely az élet kioltására is alkalmas, tehát veszélyes eszköz: fegyver a Hbv. 6. § alkalmazásában (Bjogi dtár 23. k. 20. l.).

A «felfegyverkezve» kifejezés a cselekmény elkövetője s a nála volt fegyver közötti kapcsolatnak ama minőségére utal, melynél fogva a cselekmény különös veszélyessége előáll vagy fokozódik. Minthogy azonban a felfegyverkezett csoport vagy egyén csak akkor veszélyes, ha a csoporttag vagy a csoportosulásán kívül álló egyén a fegyvert azzal a céllal vette magához, hogy azt használja, s minthogy a bármily célból a tettesnél volt fegyver tényleges használata a veszélyesség kétségtelen bizonyítéka: nyilvánvaló, hogy a «felfegyverkezve» kifejezés arra a csoportra, illetve azokra az egyénekre vonatkozatható, akik a fegyvert az erőszak vagy fenyegetés erejének *fokozására*, vagy a tetteleges bántalmazásnál használandó *eszközként* vették magukhoz, bár nem is használták, — vagy akik a bármily célból náluk volt fegyvert az erőszak kifejtésénél, a fenyegetésnél vagy a tetteleges bántalmazás folyamán *tényleg használták*.

Helyesen mondotta ki tehát a Curia ismételtén, hogy a minősítés alkalmazandó, ha a fegyver vádlatnál véletlenül volt ugyan, de azzal tényleg fenyegetett, — továbbá, hogy azt, miként a fegyvert eleve az erőszak vagy veszélyes fenyegetés céljából vegye a tettes magához, a törvény nem kívánja meg (vasvilla és fejsze véletlenül, mint munkaeszköz volt a tetteseknél, de midőn azzal fenyegettek, hogy emberhalál lesz, cselekményük veszélyességét nyilván a náluk volt fegyverekre való hallgatóságos hivatkozás fokozta; Bjt. 56. köt. 195. l.; ugyanígy: a kés — mint testépségre veszélyes eszköz — nemcsak akkor esik a fegyver fogalma alá, ha célzatosan vétetett kézhez bűncselekmény elkövetésének eszközüül, hanem abban az esetben is, ha véletlenül volt az illető vádlottnál; Bjt. 62. köt. 80. l.). Kimondotta a Curia, hogy a felfegyverkezés megállapításához nem elég valamely támadásra alkalmas eszköznek a pusztá birtoklása, hanem azt is meg kell állapítani, hogy a tettes ezzel az eszközzel magát felfegyverezte, vagyis az eszközt támadás céljából vette magához (Bjogi dtár 10. k. 48. l., u. o. 11. k. 39. l.); ha a hatóság elleni erőszakot elkövetett egyén a cselekmény elkövetése közben a cértettől elveszi ennek fegyverét, ezáltal a felfegyverkezés jogi fogalma nem valósul meg (Bjt. 76. k. 128. l.), viszont kimondotta, hogy: felfegyverkezve erőszakoskodtak azok, akik az erőszak megkezdése után azon cézzattal vették el a csendőrök fegyverét, hogy azt a csendőrökkel szemben használják és a csendőröket a fegyverrel valóban tetteleg bántalmazták (Bjogi dtár 22. k. 135. l.), s hogy felfegyverkezve követi el az erőszakot az is, aki a

rendőrt a tőle elvett karddal bántalmazza (Bjogi dtár 23. k. 20. l.). Téves azonban a Curianak az az ítélete, melyben kimondotta, hogy nincs felfegyverkezés, ha a fegyver esetlegesen van a vádlottnál, bárha azt fenyegetésre használta is (Bjt. 65. k. 268. l., 67. k. 346. l.). Teljesen szabatos és minden kétséget eloszlató a Curianak következő okfejtése: a súlyosabb minősítésnek nem tényálladási eleme az, hogy a tettes a fegyvert a támadás céljából jó eleve vette légyen magához; a törvényhozó itt a tettes elhatározására, tehát az alanyi bűnösség fokára helyezi a súlyt; azt azonban, hogy ez a különös szándék a tettesben mikor, a cselekmény elkövetése előtt mennyi idővel keletkezett légyen, sem a törvény, sem az indokolás nem határozza meg, ebből következik, hogy itt az idő folyása a minősítésre nincs befolyással; ez okból e súlyosabb minősítés csak akkor tekinthető kizártnak, amikor a célzatoság a fegyverrel kapcsolatban meg nem állapítható, tehát akkor, amikor a tettesnél a bűncselekmény elkövetésekor van ugyan fegyver, de ő azt nem az erőszak alkalmazása végett vette magához és azt ily célból nem is használja; nem zárja ki azonban ezt a súlyosabb minősítést az, amikor a tettes a véletlenül nála levő fegyvert — bár csak közvetlenül az erőszak megkezdése előtt, de abból, hogy azt az erőszaknál vagy a fenyegetésnél eszközüül használja, elveszi és az így elvett fegyvert az erőszak kifejtésénél mint eszközt valóban célzatosan használja is, ekkor ugyanis a cselekményből magából következik, hogy a tettes a fegyvert a súlyosabb minősítéshez megkívánt célzatosággal vette elő, tehát vette magához; megáll e minősítés azzal szemben is, aki már akkor, mikor a fegyvert magához veszi, számít arra, hogy azt, ha a szükség úgy kívánja, a hatóság közegével szemben használni fogja (Bjt. 30. k. 43. l.) A hatósági közeg ellen intézett lövés a cselekményt szintén minősíti (Bjt. 62. köt. 173. l.).

A *katona*, ki állandóan fegyvert visel oldalán, vagy az, kinek *mindig zsebében* van browning-ja: nem büntethető a minősítés alapján; de ha a fegyvert — bár nem e célból volt nála — tényleg használatba vette, úgy a minősített hatóság elleni erőszak büntetésében mondandó ki bűnösnek.

A csoport által való elkövetés esetén a minősítés csak azokra terjed ki, kik erőszakoskodás stb. céljából vették magukhoz a fegyvert, vagy akik a bármily célból náluk volt fegyvert tényleg használták, továbbá akiknek tudomásuk volt arról, hogy társaik fel voltak fegyverkezve.

A Curia idevonatkozó gyakorlatából kiemeljük azt a kijelentést, hogy a minősített hatóság elleni erőszak megállapítható, habár a csoport összejövetele nem ezen büntett elkövetése céljából történt (Bjt. 62. köt. 136. l.)

Ha a felfegyverzett csoport vagy egyén fegyverének használatával külön bűncselekményt követett el, a minősített hatóság elleni erőszak s e bűncselekmény az egység és többség elvei szerint értékelendő.

A felfegyverkeztség esetében a büntetési tételek következők:

1. Hatóság, annak tagja, országgyűlés tagja, vagy annak választott tisztviselője ellen csoportosulás útján elkövetett bűncselekmény esetében a *felbujtók és vezetők* büntetése öt évig terjedhető fegyház, a többieké pedig öt évig terjedhető börtön. (Hbv. 3. § 1., 3. bek.)

2. Ugyane szervek ellen csoportosulás esetén kívül elkövetett hatóság elleni erőszak büntetése: öt évig terjedhető börtön. (Hbv. 3. § 2., 3. bek.)

3. Hatósági közeg vagy ennek tekintendő személy, továbbá országgyűlés közege vagy őrségének tagja ellen csoportosulás útján elkövetett bűncselekmény esetében a *felbujtók és vezetők* büntetése öt évig terjedhető börtön, a többieké pedig három évig terjedhető börtön. (Hbv. 6. § 1. bek., 8. § 1. bek.)

4. Ugyane közfunkcionáriusok ellen csoportosulás esetén kívül elkövetett hatósági közeg elleni erőszak büntetése: három évig terjedhető börtön. (Hbv. 6. § 2. bek., 8. § 2. bek.)

A védelemre rendelt vagy kelt személyek e helyütt is azonosulnak a védelemben részesített hatósággal, bizottsággal vagy személlyel annyiban, hogy az ezek ellen felfegyverkezve bűnöző csoporttag illetve egyén az 1–4. pontok alatt meghatározott büntetés alá esik (a Hbv. 2. §-ára való hivatkozás hiánya itt is hézag; v. ö. fent 135. l.).

A felbujtók és vezetők fogalmára v. ö. fent 84. l.

III. Mellékbüntetések: a) a *hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése*, melyek azonban a Hbv. 13. §-ának rendelkezéséhez képest csak e törvényben meghatározott bűntettek esetében állapítandók meg; b) a II. Bn. értelmében *pénzbüntetés*.

A hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése jellegkövetkezmény lévén, akkor is kiszabandó, ha a büntettet vétségé minősíti a bíróság (v. ö. Tank. I. k. IV. kiad. 33. l.); e mellékbüntetések mellőzése tehát csak a Btk. 54. § 2. bekezdése alapján foghat helyt. (Curia, Bjogi dtár 19. k. 6. l.)

28. §. Büntetlenség és szövetség.

I. Büntetlenség. A Hbv. 10. §-a értelmében: A jelen törvény alá eső csoportosulás miatt nem büntethető az, aki — mielőtt a csoportosuláson felül egyebet követtek volna el — akár önként, akár a megtámadottnak, akár pedig a hatóságnak vagy közegének felhívására a csoportosulás színhelyét elhagyja s a csoportosulásban többé részt nem vesz.

A Curia. — Legutóbb elvi éllel mondotta ki, hogy téves a kir. ítélőtáblának az a megállapítása, hogy a kir. törvényszék a Hbv. 13. §-ában meghatározott mellékbüntetés kiszabását tévesen törvénytértéssel mellőzte. Helyes és az állandó bírói gyakorlatnak megfelelő ugyan a kir. ítélőtáblának az a jogi álláspontja, hogy Hbv.-ben meghatározott bűntettek esetében a Hbv. 13. §-ában megállapított mellékbüntetés kiszabása elvileg nem mellőzhető abban az esetben, ha a bíróság a vádlottra a Btk. 92. §-ának az alkalmazásával fogházbüntetést, — tehát vétségekre megállapított büntetést — szab ki s hogy ily esetben a Btk. 92. §-a alkalmazásának a fogházbüntetés megállapításának csak a jelzett mellékbüntetés tartamára van befolyása, amennyiben ily esetben ezen mellékbüntetés tartama a 3 évet meg nem haladhatja. Mellőzhető azonban ez a mellékbüntetés a Btk. 54. §-ának 2. bekezdése értelmében az ott írt esetekben. Minthogy pedig sem az I. r., sem pedig a II. r. vádlottra megállapított büntetés hat havi fogházat nem halad felül s ily esetben a Btk. 54. §-ának 2. bekezdése megengedi a hivatalvesztésnek és a politikai jogok felfüggesztésének a mellőzését; a kir. törvényszék pedig a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának a felfüggesztését kifejezetten a Btk. 54. §-ának 2. bekezdése alapján mellőzte: a Hbv. 13. §-ában meghatározott mellékbüntetés mellőzése törvénytértés nélkül történt (Jogi Hirlap, 1930. febr. 2. szám.).

E törvényszakaszhoz fűzött Min. Indokolás a következőkkel támasztja alá e rendelkezést: A törvény 2. és 4. §-ának első bekezdésében meghatározott bűncselekmény a csoportosulással befejezést nyer. A büntetőjog általános szabálya szerint tehát nem volna mentesítő körülmény az elállás vagy a visszalépés. Minthogy azonban előfordul, hogy a csoportosulásban résztvevő egyes személyek eljárásuk jellegének és következményének tudatára ébrednek, még mielőtt a csoportosuláson kívül egyebet követtek volna el és vagy önként, vagy pedig a hatóságnak vagy közegének figyelmeztetésére visszavonulnak, ami már önmagában is csökkenti a csoportosulás veszélyeztető jellegét, de ezenfelül ily irányban a példa vonzóerejével másokra is üdvös hatást gya-

korol: a törvény a Btk. 159. §-ának analógiájára a tevékenyen bűnbánóknak büntetlenséget biztosít. Ez a büntetlenség azonban csak a csoportosulásra szorítkozik; ha többet követtek el, ha pl. erőszakot vagy veszélyes fenyegetést használtak, ez a büntetlenséget kizáró ok nem állapítható meg.

Semmi esetre nem terjed ki a büntetlenség a felbujtókra és a vezetőkre.

A részleteket illetően ugyanazok a szabályok irányadók, amelyek a lázadásnál ugyane címen büntetlenséget biztosító körülménynél érvényesülnek (v. ö. fent 85. l.).

A büntetlenség feltételei: 1. a csoportosulás színhelyének önként, vagy a megtámadottnak vagy a hatóságnak, illetve közegének felhívására *elhagyása*, 2. a csoportosulásban való további részvételtől *tartózkodás*, és 3. hogy a csoportosuláson felül *egyéb még nem követett el*.

E feltételeknek *együttesen* kell meglenniök. Nem élvez tehát büntetlenséget, ki a csoportosulás színhelyét ugyan elhagyja, de oda újból visszatér, vagy másokat a csoportosulásban való részvételre reábír. Nem érvényesül a büntetlenség akkor sem, ha a színhely elhagyása s a további részvételtől tartózkodás akkor történt, amikor már egyéb követett el. Kérdéses lehet, mit kell itt az *egyéb szón* érteni. *Heller* szerint csak a Hbv.-be ütköző cselekmények valamelyikének elkövetése zárja ki a büntetlenséget, és tehát, ha a tettes a csoportosulással egyidejűleg valamely más bűncselekményt követ el, e miatt büntetendő ugyan, de a csoportosulás miatti büntetés alól mentesül (i. m. 90—91. l.). Részemről — a Min. Indokolás megjegyzésére is támaszkodva — osztom e nézetet, mégis azzal a hozzáadással, hogy ha nem is a színhelyet elhagyó, hanem ennek a csoportból történt kiválása előtt más csoporttag követett el a csoportosulásban való részvételen felül a Hbv. valamelyik szakaszába ütköző cselekményt: a büntetlenség megállapításának nincsen helye, mert a csoporttag nemcsak a maga cselekményeiért felelős, hanem azoknak cselekményeiért is, melyeknek elkövetéséhez a csoport erejének növelésével a csoportosulásban való részvételével hozzájárult. — A felfegyverzettség nem esik az egyéb elkövetésének fogalma alá, mert ez egymagában nem is elkövetés, hanem csoport-minőség, minélfogva a felfegyverzett csoport színhelyének elhagyása kapcsolatban a másik két feltétellel szintén büntetlenséget von maga után. Nem állapítható meg azonban a büntetlenség, ha

a felfegyverkezett csoportnak ez a megjelenése már egymagában akadályozólag hatott.

Vitás, vajjon *kiterjed-e a büntetlenség a felbujtókra és vezetőkre?* A Hbv. 10. §-a — szemben a Btk. 159. § 1. bekezdésével, mely lázadás esetében kifejezetten megvonja e kedvezményt a felbujtóktól és vezetőktől — nem említi fel e személyeket, ebből *Isaák* arra következtet, hogy ezek is mentesülnek, ha eleget tesznek a vonatkozó törvényszabályban meghatározott feltételeknek (Zsebk. 481.). A *Min. Indokolás* — mint láttuk — feltétlenül kizárja e személyek büntetlenségét (ugyanígy *Heller*, 91.). *Részemről* a törvény hallgatásából arra a *törvényakaratra* következtetek, hogy e helyütt a felbujtót és a vezetőt is mentesíteni kívánja a 10. §; nem lehet ugyanis feltenni a törvényről, hogy — ha e személykategóriát ki akarta volna zárni e kedvezményből — ezt ne tette volna meg kifejezett rendelkezéssel, mint ahogy megtette a Btk. 159. § 1. bekezdésében.

II. A szövetséget illetően a Hbv. 11. §-a rendelkezik következőként: A jelen törvényben meghatározott bűntettek elkövetésére irányuló szövetség (Btk. 132. §), ha előkészületi cselekményt még nem vittek véghez, egy évig, ellenkező esetben két évig terjedhető fogházzal . . . büntetendő. A pénzbüntetésre vonatkozó rendelkezés a II. Bn. értelmében hatályát veszítette; pénz-mellék-büntetés kiszabásának azonban ugyane törvény alapján helye van.

A szövetség fogalma s az ezzel kapcsolatos részletkérdések tekintetében ugyanazok a szabályok irányadók, melyek a felségsértés, hűtlenség és lázadás elkövetésére irányuló szövetségnél érvényesek (v. ö. fent 26. l., 65. l., 86. l.).

Büntetés alá csak az a szövetség esik, mely a Hbv.-ben meghatározott bűntettek elkövetésére irányul. A hatósági közeg elleni erőszak vétségének (Hbv. 4. §) elkövetésére irányuló szövetség tehát nem büntetendő.

A Min. Indokolás szerint, amint ez a büntetőjog általános szabályaiból is következik: Külön rendelkezés nélkül a tevékeny bűnbánatnak szövetség esetében nem volna a büntetéstől mentesítő hatása. Kriminálpolitikai szempont azonban teljesen megokoltá teszi, hogy azt, aki a veszélyes eredmény elhárítását a hatóságnál való feljelentéssel lehetővé teszi, vagy legalább is arra törekszik, hogy társait tehetsége szerint a tervezett cselekmény véghezvitelétől visszatartsa, a büntetés elengedésével jutalmazzuk. Ennek megfontolása vezette a törvényhozót, midőn a Hbv.

12. §-ában kijelenti, hogy: A jelen törvény alá eső szövetség miatt, amelyet a hatóság még nem fedezett fel, nem büntethető az, aki — mielőtt a szövetkezésen és az esetleges előkészületen felül egyebet követtek volna el — a szövetségtől eláll és ezt nemcsak tudomására juttatja a szövetkezetteknek, de őket reábirni törekszik, hogy tervüket abba hagyják, vagy pedig a szövetséget a hatóságnál feljeli.

A szövetség büntetlenségének feltételei csekély eltéréstől eltekintve ugyanazok, mint amelyeket ugyanily vonatkozásban a felségsértés, hűtlenség és lázadás elkövetésére irányuló szövetségnél a törvény előír (v. ö. fent 31., 67., 87. l.).

A büntetlenségnek — mely jogi természetét tekintőleg személyes büntetlenséget kizáró ok — feltételei, illetve kellékei:

a) az elállás, melynek önkéntesnek s oly időben történnie kell lennie, amikor a szövetséget a hatóság még nem fedezte fel (felfedezésen oly tudomásvétel értendő, melynek következménye a megakasztó rendőri beavatkozás);

b) az elállás tudomásul juttatása a szövetkezetteknek, ami bármily formában (szóval, írásban, telefonon) történhetik, de kell, hogy az elállást tartalmazó értesítésről a szövetség többi részesei tudomást szerezzenek;

c) alternatívé kellék α) vagy törekvés reábirni a szövetkezettet tervük abba hagyására (az abba hagyásra irányuló reábirásnak nem kell éppen eredményesnek lennie; elég, ha az elálló erre törekszik), vagy β) a szövetségnek a hatóságnál való feljelentése;

d) hogy az elállás oly időben történt legyen, amikor a szövetkezésen és az esetleges előkészületen felül egyebet még nem követtek el.

29. §. Befejező megjegyzések.

1. A Hbv. 15. §-a értelmében a Btk. 163—170. §-a hatályát veszti, ám egyes törvények hivatkoznak a Btk. II. részének ez V. fejezetére vagy annak némelyik szakaszára (így az 1887: 44. t.-c. 13. §-a, az 1879: 23. t.-c. 40. §-a, az 1890: 1. t.-c. 149. §-a, az 1894: 12. t.-c. 81. §-a), ezek közül azonban csak az 1887: 44. t.-c. 13. §-a tekintetében kellett rendelkezni, mert ez nem csupán utal a Btk. 165. §-ára, de annak rendelkezéseivel egybevágó önálló bűncselekmény tényálladékát is megállapítja a dohánytermelés, kezelés vagy elárusítás ellenőrzésével megbízott pénzügyi közeg vagy más hatósági közeg, vagy kirendelt, illetve az ezek

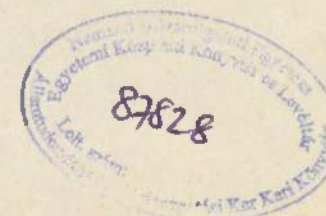
védelmére rendelt vagy megjelent személyek fokozottabb oltalmazása végett. Minthogy a Hbv. a Btk. 165. §-át hatályon kívül helyezte s a hatóság elleni erőszak bűncselekményének fogalmát másként határozta meg, ki kellett mondani, hogy: az 1887: 44. t.-c. 13. §-ának első és második bekezdése helyett a jelen törvény (Hbv.) megfelelő rendelkezései irányadók (Hbv. 14. §.). A többi fent hivatkozott törvényrendeletek hatályon kívül helyezésére nem volt szükség, mert a Btk. vonatkozó szakasza helyett immár a Hbv. megfelelő rendelkezése értendő (v. ö. Illés—Degré, 492.).

2. Kiegészítésül ideiktatom még az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925: 26. t.-c. 181. §-át, melynek szóhangzata a következő: Aki az országgyűlés valamely házának vagy valamely bizottságának tanácskozástermében jogosulatlanul megjelenik és onnan az illető Ház, illetőleg bizottság elnökének felhívására azonnal el nem távozik, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal s politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő.

Ha a tanácskozásteremben jogosulatlanul megjelent egyén onnan az elnök másodszori felhívására sem távozik, letartóztatandó és haladéktalanul a vádhatóság elé állítandó.

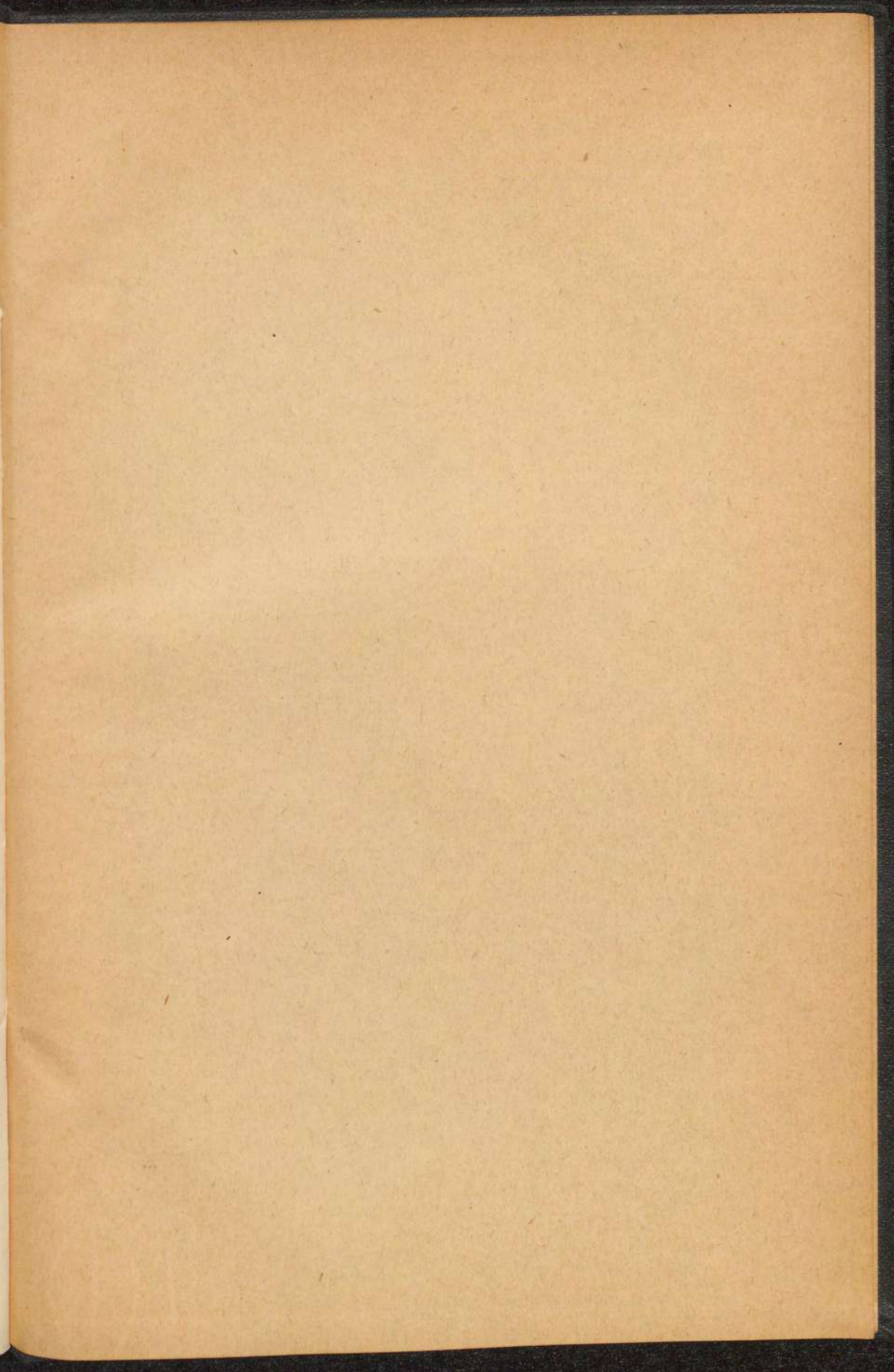
Ha ily cselekményt az ülésekről a házszabály értelmében kizárt képviselő követne el, a cselekmény nem esik a mentelmi jog védelme alá; ily esetben az ügyész a vádat csak az illető Ház hozzájárulásával ejtheti el. (V. ö. még az 1926: 22. t.-c. 40. §-át és az 1929: 30. t.-c. 31. § 4. bek.).

E törvényhely dogmatikai kifejtése az 1925: 26. t.-c. büntetőjogi szabályainak tárgyalása során talál helyet.

Faint, illegible text on the left page, possibly bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several paragraphs and is too light to transcribe accurately.

3000.-

Hitt. 2017.04.18.

NKE EKK KTK Kari Könyvtár

Helyben!

00073739

Unca'lis

Büntetőjogi

